

משפט וביטחון לאומי

לקט ידיעות

המכון למחקרי ביטחון לאומי
INSS

קובץ לקטי ידיעות – שנת 2016

מנהלת התכנית: אל"ם (מיל') עו"ד פנינה שרביט ברוך

רכזות התכנית: עו"ד קרן אבירם ועו"ד ענבר צדוק

עורכי הקובץ: יהונתן חסון ועו"ד ליאור צור

צוות המחקר: שירה אנדרסון, סוניה בוקבזה, לורי בלנק, חן בן-אליעזר,

ניצן דורנבוים, רן יוסף, בר לוי, שירה ליפשיץ, גיא מגל,

סטיב פיכמן, אבקילש קולץ, שיר רוזנצוויג, קייט שוואנסטאט ויעל ששון

בקובץ הנוכחי מרוכזות כל הידיעות שנכללו בלקטים של שנת 2016 במסגרת שלוש הקטגוריות הבאות: **ידיעות מתוך ישראל; ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל; וידיעות בינלאומיות.** תוכן העניינים המפורט כולל קישורים לידיעות עצמן שנמצאות בהמשך, בחלוקה לפי נושאים וחדשים. אנו תקווה שתמצאו את הקובץ מועיל.

תוכן עניינים

ידיעות מתוך ישראל 16

חקיקה 16

פברואר: 16

חוק סמכויות לשם שמירה על ביטחון הציבור (תיקון מס' 5 והוראת שעה), התשע"ו-2016 16

חוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט) (הוראת שעה), התשע"ו-2016 16

מרץ: 17

חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים (תיקון מס' 3), התשע"ו-2016 17

חוק הכניסה לישראל (תיקון מס' 26), התשע"ו-2016 (חוק השב"חים) 17

יוני: 17

חוק המאבק בטרור, התשע"ו-2016 17

צו האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה) (הארכת תוקף החוק), התשע"ו-2016 18

יולי: 18

חוק יסוד: הכנסת (תיקון מס' 44) ו-חוק הכנסת (תיקון מס' 43), התשע"ו-2016/חוק ההדחה 18

חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 71), התשע"ו-2016 18

המכון למחקרי ביטחון לאומי
רחוב חיים לבנון 40, רמת-אביב, תל-אביב 6997556, ת.ד. 39950
טל': 03-6400400 (שלוחה 475), פקס: 03-7447589

info@inss.org.il

אוגוסט : 19

19 חוק להסדרת הביטחון בגופים ציבוריים (הוראת שעה), התשע"ו-2016.

נובמבר : 19

19 הוארכה ההכרזה על מצב חירום.

דצמבר : 19

19 חוק סדר הדין הפלילי (חקירת חשודים) (תיקון מס' 8), התשע"ז-2016.

פסיקה 20

ינואר : 20

השגה על החרמת רכוש ע"י צה"ל: בג"ץ 1292/14 ד"ר תהאני צראווי ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון ואח' 20

ענישה בגין ניסיון הצטרפות לדאע"ש: ת"פ מחוזי ב"ש 58803-06-15 20

חסינות מדינות זרות: ע"ע 1127-10-14 מדינת ארצות הברית נ' אנדריא בחבכה 20

החמרת עונשם של מציתי בית הספר הדו-לשוני בירושלים: ע"פ 5794/15 מדינת ישראל נ' שלמה טויטו 21

פברואר : 21

רף הראיות המנהליות בהליכים של הריסות בתים: בג"ץ 1014/16 סמיר אברהים סקאפי ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון 21

חוות דעת עדכנית של שירות הביטחון על הרתעה של הריסות בתים: בג"ץ 967/16 עבד אלכאסט חרוב ואח' נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית ואח' 22

מרץ : 22

הריסות בתים - קריאה לעיון מחדש בהרכב מורחב: בג"ץ 1630/16 מסודי פתחי זכריא ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל 22

הריסות בתים - ביטול החלטה על הריסת בית בשל העדר זיקת מגורים של המחבל לבית: בג"ץ 1125/16 חמד מרעי ואח' נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית 22

אפריל : 23

הריסות בתים - אטימת ביתו של מפגע בגין זריקת אבנים שגרמה למוות: בג"ץ 1336/16 פיראס מוסטפה אטרש ואח' נ' מפקד פיקוד העורף 23

הריסות בתים - מודעות בני משפחת המפגע למעשיו (עצימת עיניים ברף גבוה): בג"ץ 1802/16 סלים אבו גוש ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית 23

אישור הרשעתו של ראד סלאח בעבירות של הסתה לגזענות והסתה לאלימות והפחתת עונשו: רע"פ 7669/15 ראד סלאח מחאג'נה נ' מדינת ישראל 23

עונש של חמש שנות מאסר לערבי ישראלי שהצטרף לארגון ג'בהת אל נוצרה: ת"פ (חיפה) 62355-01-15 מדינת ישראל נ' אמין סנובר 24

מאי : 24

הריסות בתים - "ידיעה קונסטרוקטיבית" של בני המשפחה ואינדיקציות לתמיכה בטרור: בג"ץ 1633/16 פלוני נ' המפקד הצבאי באזור הגדה המערבית 24

דחיית בקשה לדיון נוסף של משוחררי עסקת גלעד שליט: דנ"מ 329/16 נידאל בן עבד אלראזק זלום נ' היועץ המשפטי לממשלה.....	25
דחיית עתירה נגד החלטת הרמטכ"ל לסגור את גדוד 299 "חרב" של העדה הדרוזית בצה"ל: בג"ץ 3777/15 הינו זיאד ו-40 עותרים נוספים נ' ראש המטה הכללי.....	25
דחיית העתירה נגד החלטת היועמ"ש לממשלה שלא לפתוח בחקירה על הדלפות מדיוני ועדת השרים לביטחון לאומי במהלך מבצע "צוק איתן": בג"ץ 6241/14 התנועה לאיכות השלטון נ' היועץ המשפטי לממשלה.....	26
יוני:	26
בית המשפט העליון ביטל סעיפים מהוראת השעה של שירות בתי הסוהר אשר אסרו באופן גורף על אסירים שאינם אזרחי/תושבי ישראל באזור C באיו"ש וכן על אסירים ביטחוניים להיפגש עם מומחים פרטיים לצורך עריכת תכניות שיקום: רע"ב 4644/15 ג'ורג' ראעי נ' שירות בתי הסוהר.....	26
חופש המידע מול פגיעה ביחסי החוץ - קבלת עתירה נגד משרד החוץ לקבלת שמות המשתתפים בארוחת חג בביתו של שגריר ישראל בווינגטון: עע"מ 2975/15 הוצאת עיתון הארץ ואח' נ' משרד החוץ.....	27
הזכות למידע מול שמירה על ביטחון המדינה - דחיית עתירה לקבלת מידע בדבר היקף ההיתרים שנתן ראש הממשלה לביצוע האזנות סתר: דנ"מ 8020/15 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' משרד ראש הממשלה.....	27
הריסות בתים - דחיית עתירה נגד הריסת ביתו של המפגע שביצע את אירוע הדקירה ביפו: בג"ץ 2528/16 מחמד ע/קאדר מצאלחה ואח' נ' המפקד הצבאי לאזור הגדה המערבית.....	28
יולי:	28
דחיית בקשה למנוע מאסירים ביטחוניים מלצפות במשחקי גמר אליפות אירופה בכדורגל: בג"ץ 5465/16 הגברת זהבה שאול נ' שירות בתי הסוהר.....	28
הריסת בתי מחבלים בהם מתגוררים קטינים: בג"ץ 2828/16 אחמד אבו זיד נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית.....	28
הריסת חלק ממבנה המשמש יחידת דיור נפרדת: בג"ץ 5141/16 מוחמד מוסא מחאמרה נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית.....	29
דחיית עתירה נגד הסכם הפיצויים בין ישראל לטורקיה: בג"ץ 16/52 דבורה גונן נ' ראש ממשלת ישראל.....	29
אוגוסט:	29
תפיסת אנייה לפי דיני המלקוח הימי: ע"א 7307/14 מדינת ישראל נ' האנייה Estelle.....	29
הסגרה לארה"ב של ישראלי הנאשם בייצוא חלקי חילוף למטוסים לאיראן: ע"פ 7742/15 פלוני נ' מדינת ישראל.....	30
מידתיות הריסת חלק ממבנה המשמש יחידת דיור נפרדת: בג"ץ 5614/16 טראירה נאסר מחמוד חליל נ' המפקד הצבאי לאזור הגדה המערבית.....	30
הריסות בתים: בג"ץ 5899/16 פלונית נ' המפקד הצבאי באזור גדה המערבית.....	30
מגע עם סוכן חוץ ואימונים צבאיים אסורים: ע"פ 8333/15 מדינת ישראל נ' מהראן חאלדי.....	31
מעצר עד תום ההליכים בתיק דומא: בש"פ 5859/16 פלוני נגד מדינת ישראל.....	31
ספטמבר:	31

- 31..... פינוי מבנים במאחז דרך אבות: בג"ץ 7292/14 עלי מוחמד עיסא מוסא נ' שר הביטחון
- 32 חוק הזנה בכפייה: בג"ץ 5304/15 ההסתדרות הרפואית בישראל נ' כנסת ישראל
- 32 בג"ץ 7596/03 מוסטפא דיראני נ' שר הביטחון
- בקשת מחבלים להשתחרר לאלתר עקב מצב רפואי: בג"ץ 6878/16 מחמוד אחמד חליל בלבול נ'
- 33 הפרקליט הצבאי הראשי
- 33 הריסות בתים: בג"ץ 1631/16 סבאא יעקוב עליווי נ' מונא סאיח
- 33 אוקטובר :**
- הרחקת פעילי הר הבית מתחומי ירושלים: בג"ץ 8026/16 שמשון רפאל מוריס ואח' נגד מפקד פיקוד
- 33 העורף
- 34 נובמבר :**
- בקשה מטעם המדינה להארכת מועד מימוש צווי הריסה למבנים שנבנו בעמונה: בג"ץ 9949/08 מרים
- 34 חסן עבד אלקרים חמאד נ' שר הביטחון
- הריסת בית מסייע למחבלים שביצעו את הפיגוע במתחם "שרונה": בג"ץ 8031/16 עאיש זין (עווד) נ'
- 34 המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית
- התערבות באישור מחצבה ב-"שטח B": בג"ץ 4912/10 שפיר הנדסה אזרחית וימית בע"מ ואח' נ'
- 35 מועצת התכנון העליונה, ועדת המשנה לכרייה ולחציבה ואח'
- הפקעת מקרקעין לצרכי הקמת כביש עוקף באיו"ש: בג"ץ 1960/16 המועצה המקומית נבי אליאס נ'
- 35 מפקד כוחות צה"ל באיו"ש
- 35 דצמבר :**
- בקשה להארכת מועד לקיום פסק הדין בעניין פינוי עמונה: בג"ץ מרים חסן עבד אלקרים חמאד נ' שר
- 35 הביטחון
- עתירה לביטול צו החרמה והריסה של דירת מחבל: בג"ץ 9034/16 סביח אבו סביח נ' אלוף פיקוד
- 36 העורף
- 36 עדכונים נוספים**
- 36 ינואר**
- 36 החלטת ממשלה על מינוי היועץ המשפטי לממשלה
- 36 הופץ תזכיר חוק האזרחות, התשע"ו-2016
- 36 ראיון עם הפצ"ר הפורש, אלוף (מיל') דני עפרוני
- 37 המצב המשפטי בשטחי יהודה ושומרון
- 37 הריסות בתים
- 37 משפט בינלאומי פלילי
- 38 פברואר :**
- 38 מהדורה שנייה ומעודכנת למסמך "עיגון חוקתי לחזון המדינה?"
- 38 דו"ח ארגון "יש דין" על פעולות הממשלה בהסדרת הבנייה בגדה המערבית
- 38 מרץ :**
- 38 פרשת החייל היורה בחברון - אגרת הרמטכ"ל, רב-אלוף גדי אייזנקוט

39	דו"ח מבקר המדינה - פרסום הדוח השנתי 66' על מערכת הביטחון.....
39	אפריל :
39	הריסות בתים - קריאה לבחינה מחודשת.....
39	מאי :
39	ארגון בצלם החליט להפסיק להפנות תלונות למערכת אכיפת החוק הצבאית.....
40	יולי :
40	הסכם פיוס עם טורקיה.....
40	הקבינט אישר את דו"ח צ'חנובר.....
41	פרסום דו"ח שנתי של הרשות לאיסור הלבנת הון ומימון טרור.....
41	אוגוסט :
41	החלטות הפצ"ר באשר לאירועים חריגים במערכת "צוק איתן" - עדכון מס' 5.....
41	פרסום הנחיה בעניין מדיניות הענישה בעבירות נשק ומטעני חבלה.....
42	ספטמבר :
42	נחתם הסכם אספקת חשמל בין ישראל לרש"פ.....
42	נובמבר :
42	חוות דעת בעניין הצעת חוק ההסדרה.....
42	דצמבר :
42	הסרת חסינותו של ח"כ באסל גטאס וקביעת איסור על ביקורי ח"כים אצל אסירים ביטחוניים.....
43	תיקון הצו בדבר אישור הקמה ופטור מרשיון לאתרי מגורים ארעיים בעלי חשיבות אזורית.....
43	ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל
43	ינואר :
43	החלטת האיחוד האירופי בנוגע לתחולת הסכמים בשטחים.....
44	התפטרות דווח האו"ם למצב זכויות האדם בשטחים בשל העדר גישה לשטחים.....
44	דו"ח על תרומתם של עסקים בהתנחלויות להפרות זכויות אדם של פלסטינים.....
44	מעמדה המשפטי של רמת הגולן.....
45	פברואר :
45	החלטת הפרלמנט הקנדי על גינוי תנועת ה-BDS.....
45	הנחיות ממשלת בריטניה נגד חרמות בהתקשרויות חוזיות של רשויות ציבוריות.....
45	חקיקות נגד תנועת ה-BDS בארצות-הברית.....
46	פסיקת בית המשפט בארה"ב על הענקת פיצויים ממשלת איראן לקורבנות פיגוע טרור בישראל.....
46	הצטרפות ישראל לארגון FATF - כח משימה בינלאומי למאבק בהלבנת הון ומימון טרור.....
46	השתתפות ישראל במפגש של ארגון אגומנט בנושא מאבק במימון טרור.....
46	מרץ :
46	החלטות מועצת זכויות האדם של האו"ם נגד ישראל.....

47	מינוי דווח מיוחד למצב זכויות האדם בשטחים הפלסטינים הכבושים.....
47	הצטרפות מדינת פלסטין לבית הדין הקבוע לבוררות (Permanent Court of Arbitration)
47	תביעה בבית המשפט הפדרלי בארה"ב בגין פשעי מלחמה ומדיניות ההתנחלויות של ישראל
48	מחקר חדש על גבולות מדינת ישראל ועיקרון ה- Ut possidetis
48	הצעת חוק בארה"ב - "החוק למאבק ב-BDS של שנת 2016"
48	אפריל :
48	דו"ח האו"ם על עמידת ישראל בהוראות האמנה נגד שחיתות.....
48	דו"ח זכויות האדם השנתי של ארה"ב על מצב זכויות האדם בישראל ובשטחים לשנת 2015.....
49	מועצת הביטחון של האו"ם על מעמדה של רמת הגולן.....
49	שימוש בנוהל "הקש בגג" הישראלי על ידי כוחות ארה"ב בעירק.....
49	פסק-דין של בית המשפט העליון האמריקאי בנוגע לפיצויים מאיראן לנפגעי טרור.....
50	פסיקת בית המשפט הצרפתי לערעורים נגד פעילי BDS.....
50	מאי :
50	דו"ח ועדת האו"ם נגד עינויים (CAT) ביחס לישראל.....
51	יוני :
51	ישראל נבחרה לעמוד בראש הוועדה המשפטית באו"ם.....
	פלסטין היא המדינה ה-30 שאישרה את תיקון קמפלה (פשע התוקפנות) באמנת רומא של בית הדין
51	הפלילי הבינלאומי.....
	"מלחמה" או "טרור"? צילומי סרט שהופסק בישראל מוליד תביעה המאלצת את בית המשפט בארה"ב
52	להכריע כיצד להגדיר את מתקפות החמאס על ישראל בקיץ 2014.....
52	המאבק נגד תנועת ה-BDS
	השפעתה של החלטת מועצת זכויות האדם על הפסקת התקשרויות מסחריות עם חברות ישראליות מחוץ
52	לקו הירוק על דיני הסחר הבינלאומי.....
53	יולי :
53	עצמאות מגננוני החקירה בישראל וארה"ב של טענות לביצוע פשעי מלחמה.....
53	ארגון שורת הדין תובע את פייסבוק בארה"ב.....
53	אוגוסט :
53	עתיד ההליכים בטורקיה נגד חיילי צה"ל לאחר החתימה על הסכם בין המדינות.....
54	טריבונל שווייצרי פסק בסכסוך בין ישראל לאיראן.....
54	ביטול פסק דין בארה"ב שחייב את הרשות הפלסטינית ואש"ף לפצות קרבנות טרור.....
54	בית המשפט בארה"ב דחה ערעור של קורבנות תקיפה ישראליים נגד הבנק הלבנוני.....
54	החלטה של מועצת הביטחון מאריכה את מנדט יוניפי"ל.....
55	דוח של HRW: "פלסטין: צעדי דיכוי נגד עיתונאים ואקטיביסטים".....
55	ספטמבר :

55	ניתוח פסק דין סוקולוב נגד אש"ף- ביטול פסק דין שחייב את אש"ף והרשות בפיצויים לקורבנות טרור
56	בית הדין האירופי מציע להסיר את חמאס מרשימת ארגוני הטרור של האיחוד
56	החלטה של בית משפט ספרדי נגד ה- BDS
56	טענות לפיפ"א בגין קיום משחקים של הליגה הישראלית בשטחים
57	אוקטובר :
57	ביקורה של משלחת מאנשי משרדה של תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי בישראל
57	הצהרת אונסק"ו בעניין ירושלים
57	נובמבר :
57	נדחתה תביעה בצ'ילה נגד שופטי בית המשפט העליון הישראלי בגין אישור תוואי גדר ההפרדה בבית ג'אלה
58	הרשות הפלסטינית שוקלת לתבוע את ישראל בבית משפט בינלאומי לבוררות בספורט
58	דוח של בית הנבחרים הבריטי בוחן את האופן בו יש לציין מאה שנים להצהרת בלפור
58	דצמבר :
58	החלטת מועצת הביטחון 2334 בעניין אי חוקיותן של ההתנחלויות – היבטים משפטיים
59	מאמרי דעה בעניין חוק ההסדרה
60	בית המשפט בטורקיה סגר את התיק נגד בכירי צה"ל בגין אירועי המרמה
60	מחקר של האו"ם בנוגע למצב ההומניטארי של הפלסטינים בשנת 2016
60	ידיעות בינלאומיות
60	דיני מלחמה
60	ינואר :
60	מבוא בסיסי למשפט הבינלאומי ההומניטארי
60	יועצים משפטיים בזמן לחימה
61	תקיפת ילדים-חיילים לפי המשפט הבינלאומי
61	דו"ח אמנסטי על פעולות הכורדים בעירק המפרות את המשפט הבינלאומי ההומניטרי
61	פברואר :
61	כסף כמטרה לגיטימית לתקיפה לפי המשפט הבינלאומי ההומניטרי
62	המשפט שחל ביחס לפשעי מלחמה בסוריה
62	טענות לפשעי מלחמה בתקיפות סעודיה והקואליציה בתימן לפי המשפט הבינלאומי
62	דו"ח ארגון רופאים לזכויות אדם על המצב ההומניטרי והרפואי בעקבות הלחימה בסוריה
62	מעמדם של ילדים-חיילים לפי דיני הלחימה
63	שימוש במוסדות חינוך לצרכים צבאיים במסגרת הסכסוך בין רוסיה ואוקראינה
63	מרץ :
63	הכנס השנתי של האגודה האמריקאית למשפט בינלאומי (ASIL)

- פרסום מסמך פרשני מעודכן לאמנת ג'נבה הראשונה על ידי הצלב האדום (ICRC) 63
- עיקרון המידתיות במערכות נשקים אוטונומיים..... 64
- אפריל:** 64
- מחלקת ההגנה האמריקאית פרסמה את הדו"ח על תקיפת בית החולים בקונדוז, אפגניסטן..... 64
- סוגיות משפטיות בלחימה בדאע"ש בנאומו של היועץ המשפטי של מחלקת המדינה, בריאן איגן, ב-ASIL..... 65
- פסיקת בית המשפט המחוזי האמריקאי- מתי מלחמה מסתיימת? 65
- מאי:** 66
- החלטת מועצת הביטחון 2286 (3 במאי 2016) – הגנה על צוותים ומתקנים רפואיים במהלך סכסוך דו"ח של ועדת זכויות האדם של הפרלמנט הבריטי על השימוש במל"טים..... 66
- דו"ח מעודכן של ספריית בית הנבחרים הבריטי- המבצע הצבאי נגד דאע"ש בעירק ובסוריה..... 66
- העדר תכנית של ארה"ב למעצר של פעילי דאע"ש הנתפסים בקרב 67
- תביעה של קצין בצבא ארה"ב נגד הנשיא אובמה בטענה כי המלחמה נגד דאע"ש אינה חוקית..... 67
- ניתוח דו"ח התקיפה האמריקאית בקונדוז, אפגניסטן 67
- הכרזת בלגיה על כוונתה להשתתף בתקיפות נגד ארגון דאע"ש בסוריה 68
- חוקיות תקיפות מתקני הנפט של ארגון דאע"ש..... 68
- אחריותיות להפרות של דיני הלחימה מצד שני הצדדים לעימות בין עיראק לדאע"ש..... 69
- בלוג חדש של הצלב האדום- Humanitarian Law & Policy 69
- יוני:** 70
- האם ראוי שארה"ב תהנה מהספק בעת חקירה עצמית של פשעי מלחמה?..... 70
- מסמך פנימי של מחלקת המדינה האמריקאית מבקר את מדיניות אובמה וקורא לפעילות צבאית נגד משטר אסד 70
- ניתוח מדריך דיני הלחימה האמריקאי- עקרון המידתיות בדיני הלחימה..... 71
- חוקיות תקיפת אובייקטים המסייעים בשימור המאמץ המלחמתי של האויב 71
- יולי:** 71
- דו"ח חקירה על מעורבות בריטניה במלחמה בעיראק..... 71
- מדיניות ארה"ב לגבי פגיעה באזרחים במהלך פעילות צבאית..... 72
- הגנה על עיתונאים על פי דיני הלחימה..... 73
- היחס לאנשי רפואה ודת במסגרת ניתוח מידתיותה של פעולה צבאית..... 73
- פרשנות עדכנית של אמנות ז'נבה..... 73
- הגדרתן של סיעות אשר התפצלו מקבוצות מאורגנות חמושות לפי IHL..... 74
- אכיפת אחריותה המדינתית של סוריה לגבי פעולותיה במסגרת מלחמת האזרחים..... 74
- אוגוסט:** 74
- פרסום הנחיות המדיניות של ארה"ב לגבי תקיפת טרוריסטים באזורי לחימה 74

75	ההיבטים המשפטיים של מדיניות ממשל אובמה לגבי הלחימה בטרור
75	בריטניה משתמשת בנשק חדש במסגרת הלחימה בלוב
76	שימוש בנשק כימי בסוריה
76	פשעי מלחמה בתימן
77	דוח חקירה ראשוני של האו"ם קובע כי דרום סודן ביצעה פשעי מלחמה
77	ספטמבר:
77	תחולת האמנה האירופית לזכויות אדם על שימוש בכוח של כוחות בריטיים מחוץ לבריטניה
78	יישום משפט זכויות האדם על פעילויות צבאיות בריטיות בחו"ל
78	בריטניה מחריגה את תחולת אמנת זכויות האדם האירופית על פעילות צבאית בטרטוריה זרה
79	הבהרה של כללי הסיכול הממוקד של ארה"ב
79	הצהרה משותפת של שרי חוץ של מספר מדינות ובה ביקורת על הפרת דיני המלחמה על ידי רוסיה וסוריה
79	חקירות בגין פשעי מלחמה בתימן
79	דו"ח האו"ם: צבא דרום סודאן מתחמש בנשק כבד ותורם להמשך הסכסוך
80	סיוע בזמן סכסוכים ממושכים-דו"ח של הצלב האדום
80	האו"ם קורא לחקירת הפגזות אמריקאיות באפגניסטן
80	אוקטובר:
80	דיונים במועצת הביטחון בדבר נקיטת צעדים להפסקת הלחימה בסוריה
81	נציב זכויות האדם של האו"ם מזהיר מפני התקפות על משלוחי סיוע בסוריה
81	הודעה על ממצאי חקירה פנימית של תקיפת הלווייה על ידי כוחות הקואליציה בתימן
81	דיון באחריותה המשפטית של ארה"ב בעקבות סיוע לסעודיה בלחימה בתימן
82	היבטים משפטיים הנוגעים לאספקת סיוע הומניטרי במהלך עימות מזוין
82	פסיקת בית משפט גרמני הדוחה תביעה למתן פיצויים לנפגעי הפצצות באפגניסטן
82	הזכות להגנה עצמית נגד ארגון לא מדינתי בשטח של מדינה שאינה יכולה או רוצה לפעול נגדו
83	תגובת בריטניה לדוח ועדת זכויות האדם של הפרלמנט בנושא סיכול ממוקד
83	נובמבר:
83	הרצאה של יועמ"ש משרד ההגנה על מדיניות הסיכול האמריקאית
83	ארה"ב השתמשה בנשק המכיל אורניום מדולל במלחמתה נגד דאע"ש
84	מועצת הביטחון האריכה בשנה את המנדט של צוות החקירה על השימוש בנשק כימי בסוריה
84	דוח בריטי על הסתייגות מהחלטת אמנת זכויות האדם האירופית על פעילות לחימתית
85	התייחסות ממשלת בריטניה לטענות בנוגע לפשעי מלחמה שמבצעת סעודיה בתימן
85	אחריות לסיוע לביצוע פשעי מלחמה בסכסוכים חמושים ומאבק בטרור
85	דצמבר:

85	 משרד ההגנה האמריקאי פרסם עדכונים למדריך דיני הלחימה
86	 הבית הלבן פרסם מסמך מדיניות בנושא שימוש בכוח
86	 מדריך אוקספורד בעניין פעולות הומניטריות באזורי מלחמה
87	 בית משפט אמריקאי דחה בקשה מהמדינה לפרסם מידע בנוגע לפרקטיקת הסיכול הממוקד
87	 העצרת הכללית של האו"ם אימצה החלטה בדבר הקמת ועדת חקירה בעניין סוריה
88	 מאבק בטרור
88	 ינואר
88	 הקמת מרכז אירופי נגד טרור במסגרת יורופול
88	 הצעת חקיקה בצרפת לשלילת אזרחות של מי שהורשעו בטרור
88	 תקיפת בכיר דאע"ש על-ידי ארה"ב בשטחה של לוב
89	 פברואר
89	 תכנית פעולה של הנציבות האירופית להגברת המאבק במימון טרור
89	 הארכת מצב החירום בצרפת
89	 מאמר מאת גיל אבריאלי על הצורך בטרמינולוגיה חדשה להגדרת ארגוני טרור שונים
89	 מדיניות ארה"ב והאיחוד האירופי בנוגע להטלת סנקציות על ארגוני טרור
90	 מרץ
90	 המבצע הצבאי נגד דאע"ש בעירק ובסוריה
90	 "ועידת ביטחון הגרעין" בושינגטון בדגש על שימוש בחומרים גרעיניים ע"י ארגוני טרור
90	 אפריל
90	 החלטת בית המשפט החוקתי בגרמניה בדבר אלמנטים בלתי חוקתיים בחוק נגד טרור
91	 מאי
91	 אוסטרליה - שלילת אזרחות לפעילי דאע"ש
91	 יוני
92	 אוגוסט
92	 צרפת האריכה את מצב חירום במדינה
92	 כנס באינדונזיה בנושא מאבק בינלאומי במימון טרור
93	 ספטמבר
93	 חקיקה אמריקאית המאפשרת להגיש תביעות נגד ערב הסעודית בגין מעורבותה בפיגועי 9/11
93	 נדחה הסכם שלום בין ממשלת קולומביה לארגון המורדים FARC
93	 מצביעים בשווייץ אישרו חקיקת חוק מעקב חדש
94	 אוקטובר
94	 מסמך מדיניות של המועצה האירופית ליחסי חוץ על המאבק בטרור בטריטוריות זרות
94	 נובמבר
94	 אושר בקונגרס הסכם השלום בין ממשלת קולומביה וארגון FARC

94	בריטניה העבירה חוק המעניק לה סמכויות פיקוח ומעקב נרחבות
95	דצמבר :
95	נאום הנשיא אובמה בנוגע למאבק בטרור
95	החלטת מועצת הביטחון 2322 לחיזוק שיתוף הפעולה הבינלאומי למאבק בטרור
95	משפט בינלאומי פלילי
95	ינואר :
95	פעילותו של בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC)
96	פשע התוקפנות באמנת רומא
96	חקירות פליליות בבריטניה בטענה לביצוע פשעי מלחמה
96	סגירתו של בית הדין הפלילי הבינלאומי לרואנדה (ICTR)
97	הקמת בית דין מיוחד לפשעי המלחמה בקוסובו
97	פברואר :
97	החלטת בית הדין הפלילי הבינלאומי על פתיחה בחקירת האירועים בלחימה בין רוסיה וגיאורגיה
	שימוע בבית הדין הפלילי הבינלאומי לאחמד אל-פאקי אל-מהדי (Ahmad Al Faqi Al Mahdi)
97	שמואשם בפשע מלחמה של תקיפה מכוונת נגד נכסי תרבות ומבני דת
98	טיוטת מסמך בנוגע לבחירת התיקים ותעדוף בבית הדין הפלילי הבינלאומי
98	מרץ :
	בית הדין הפלילי הבינלאומי הרשיע את ז'אן-פייר במבה מקונגו בפשעי מלחמה ובפשעים נגד האנושות,
98	לרבות אונס ורצח, שבוצעו על ידי חייליו
	הטריבונל הפלילי הבינלאומי ליוגוסלביה לשעבר (ICTY) הרשיע את רדובאן קרדז'יץ' ברצח עם,
99	פשעים נגד האנושות והפרות של דיני הלחימה וגזר עליו 40 שנות מאסר
99	פסיקת בית המשפט העליון לערעורים של דרום אפריקה בנוגע לנשיא הסודני באשיר
100	התייחסות הממשל האמריקאי לפעולות דאע"ש כרצח עם
101	דו"ח מזכ"ל האו"ם על הטענות לניצול מיני ועבירות מין שבוצעו על ידי חיילי האו"ם בשנת 2015
101	פשעי מלחמה כנגד "אחים לנשק": משפט בינלאומי ואליםות כלפי פנים בתוך צד ללחימה
101	אפריל :
101	פתיחת בדיקה מקדמית של בית הדין הפלילי הבינלאומי על הסיטואציה בבורונדי
101	בית הדין הפלילי הבינלאומי אישר נקיטת הליכים פליליים מדינתיים בקונגו נגד קטנגה
102	בית הדין הפלילי הבינלאומי: ביטול משפט (mistrial) עקב השפעה על עדי התביעה
102	הפרלמנט הבריטי הכיר בפעולות דאע"ש נגד היזידים כרצח עם (ג'נוסייד)
103	מאי :
103	הרשעת נשיא צ'אד לשעבר בפשעים נגד האנושות
103	העמדה לדין של פעילי דאע"ש בגין פשע השמדת עם
103	על סמכותו של בית הדין הפלילי הבינלאומי למנות תובע עצמאי

104	הסגרה לאיטליה של סוכנת CIA שהשתתפה בחטיפת פעיל טרור
104	יוני :
104	בית הדין הפלילי הבינלאומי גזר את דינו של ז'אן פייר במבה ודן אותו ל-18 שנים בכלא
105	מאמר חריף ב-New York Times אודות התנהלות ביה"ד הפלילי הבינלאומי
105	ועדת החקירה של האו"ם למצב בסוריה קבעה כי מתבצע רצח עם נגד היזידים
106	יולי :
106	עקרון המשלימות בבית הדין הפלילי הבינלאומי
106	הימנעות אוגנדה וג'בוטי מהסגרת עומאר אל-באשיר לבית הדין הפלילי הבינלאומי
106	אוגוסט :
106	סיכום ארבע עשרה שנות פעילות של בית הדין הפלילי הבינלאומי
107	העמדה לדין תקדימית ב-ICC
107	פסיקה של הטריבונל הפלילי הבינלאומי בלבנון
107	מלחמת האזרחים בסוריה וסמכות אוניברסלית בגרמניה
108	ספטמבר :
108	תובעת ICC פרסמה נייר מדיניות על אופן תעדוף המקרים שייחקרו על ידה
108	דו"ח פעילות של בית הדין הפלילי הבינלאומי
109	בית הדין הפלילי הבינלאומי מרשיע את הג'אהדיסט ממאלי על פגיעה באתרי תרבות
109	סמכותו של בית הדין הפלילי הבינלאומי על פעילות ארה"ב בלוב
109	השפעת הסיכון שבפתיחת חקירה בבית הדין הפלילי הבינלאומי על פרקטיקות סיכול צבאי
110	אוקטובר :
110	שלוש מדינות אפריקאיות הודיעו על הפסקת חברותן בבית הדין הפלילי הבינלאומי
111	בית הדין הפלילי הבינלאומי מרשיע חמישה נאשמים בשיבוש הליכי משפט
111	פסיקת בית המשפט האמריקאי לגבי הרשעת אל-בהלול בבית הדין הצבאי בגואנטנמו
111	HRW קורא למדינות אירופה להעמיד לדין פושעי מלחמה לפי עקרון הסמכות האוניברסלית
112	נובמבר :
112	דוח בדיקות מקדמיות לשנת 2016 של תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי
112	פשעי מלחמה אמריקאים באפגניסטן
113	דוח תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי בעניין לוב
113	דוח בדבר מדדי ביצועים של בית הדין הפלילי הבינלאומי
113	מסמך מדיניות בנושא ילדים נפגעי פשעי מלחמה
113	רוסיה מסירה את חתימתה מאמנת רומא
114	בית משפט גרמני מאשר את הרשעתו של קצין נאצי לשעבר
114	דצמבר :
114	תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי הגישה למועצת הביטחון דוח בעניין החקירה בדארפור

114.....	נפתח משפטו של דומיניק אונגוון מאוגנדה בבית הדין הפלילי הבינלאומי
115.....	בית משפט צרפתי אישר את הרשעתו של ראש המודיעין של אוגנדה לשעבר ברצח עם
115	זכויות אדם
115	פברואר :
115.....	השיח באיחוד האירופי סביב רפורמת אבטחת גבולות
115	מרץ :
115.....	הדו"ח הראשון של הדווח המיוחד של האו"ם לזכות לפרטיות
116	אפריל :
117	יולי :
117	אוגוסט :
118	אוקטובר :
118.....	בית המשפט העליון האמריקאי ידון באחריותה של ארה"ב לפעולות מעצר בעקבות 9/11
118.....	אתיופיה מכריזה על מצב חירום לאומי
118	דצמבר :
118.....	ועדת האו"ם נגד עינויים פרסמה דוח המפרט את ממצאיה בנוגע למספר מדינות
119	סייבר ואינטרנט
119	ינואר :
119.....	ביטחון לאומי והזכות לפרטיות בשימוש אמצעי מעקב אחר אזרחים
119.....	תביעה נגד חברת "טוויטר" בשל שימוש שנעשה ברשת לצורכי הסתה וגיוס
120	פברואר :
120.....	הזכות לפרטיות מול ביטחון לאומי: המאבק בין חברת "אפל" ל-FBI האמריקני סביב פתיחת המכשירים הניידים של מחבלי סן ברנרדינו
120	מרץ :
120.....	הזכות לפרטיות מול ביטחון לאומי: המאבק בין חברת "אפל" ל-FBI האמריקני
120	יוני :
120.....	המשמעות של הכרת מרחב הסייבר כזירת לחימה כלפי חברות נאט"ו
121	יולי :
121.....	פריצה למחשבי הוועידה הדמוקרטית
121.....	Microsoft v. United States - דחיית בקשה לחייב את החברה להפיק אימיילים של לקוחות מהשרת באירלנד
122	אוקטובר :
122.....	מדיניות הסייבר של ארה"ב
122.....	הגנה בסייבר בסקטור הפרטי
122	נובמבר :
122.....	עמדת ארה"ב לגבי שקיפות בנושא הסייבר
123.....	חוק חדש בנושא ביטחון סייבר בסין

דצמבר :	123
הבית הלבן הטיל סנקציות על רוסיה בשל התערבותה הקיברנטית במערכת הבחירות.....	123
חקיקה אמריקאית בעניין חיפוש מרחוק במערכות מחשב נכנסה לתוקף.....	123
דוח אמריקאי בעניין ביטחון סייבר.....	124
בית המשפט האירופי לצדק פסק נגד סמכות ממשלה לאחזקת מידע (data) פרטי באופן כולל ובלתי מבחין.....	124
נשק וסנקציות	125
אפריל :	125
מפגש מומחים במסגרת אמנת הנשק הקונבנציונאלי בנוגע לכלי נשק אוטונומיים.....	125
תזכיר בדבר סנקציות של מועצת הביטחון של האו"ם ו-"החרגות" הומניטריות.....	125
יוני :	126
דיני הלחימה ומערכות הגנה אקטיביות.....	126
יולי :	126
שימוש משטרתי ברובוט קטלני בדאלאס.....	126
אוקטובר :	127
ספר חדש בנושא המשא ומתן שהוביל להסכם הגרעין עם איראן.....	127
בית הדין הבינלאומי בהאג קובע כי אין לו סמכות לדון בהליך נגד פיתוח נשק גרעיני.....	127
רוסיה השעתה סעיפים בהסכם ש"פ גרעיני עם ארה"ב.....	128
דוח של הפנטגון בנוגע לשימוש בנשקים אוטונומיים.....	128
נובמבר :	128
ארגונים וסוכנויות בינלאומיות: איראן מפרה את תנאי הסכם הגרעין.....	128
בית הנבחרים האמריקאי האריך את הסנקציות על איראן ואסר על סיוע כלכלי לסוריה ואיראן.....	129
מועצת הביטחון הטילה סנקציות נוספות על צפון קוריאה.....	129
דצמבר :	129
הקואליציה הסעודית השתמשה בפצצות מצרר במסגרת לחימתה בתימן.....	129
ממצאי אסיפת המדינות החברות לבחינת האמנה בעניין נשקים קונבנציונליים.....	129
האיחוד האירופי מסיר סנקציות על בנק סדאראת האיראני.....	130
דיני פליטים והגירה	130
ינואר :	130
עקרון "אי ההחזרה" באמנה האירופית לזכויות אדם.....	130
פברואר :	131
פסיקת בית המשפט העליון באוסטרליה בנוגע להעברת מבקשי מקלט אל מחוץ לגבולות המדינה.....	131
יוני :	131
בית הדין האירופי לצדק קבע כי לא ניתן לכלוא מהגרים שחצו גבולות באופן בלתי חוקי.....	131
אוגוסט :	131

- 131..... דליפת מסמכים המתארים את תנאי מתקן הכליאה למהגרים של ממשלת אוסטרליה
- 132 ספטמבר:**
- 132 מנהיגי העולם אישרו את הצהרת הפליטים
- 132 אוקטובר:**
- 132 התנגדות העם ההונגרי לתוכנית הגירה שהציע האיחוד האירופי
- 133 דיני הים:**
- 133 ינואר:**
- 133 מכתבו של שר ההגנה האמריקאי בנוגע למבצע להבטחת חופש השיט בים סין הדרומי
- 133 יולי:**
- 133 פסיקת בית הדין הקבוע לבוררות בהאג בסוגיית המחלוקת הימית בין סין לפיליפינים
- 133 ספטמבר:**
- 133 אוקראינה תובעת את רוסיה בבית דין לבוררות בגין פעילותה באזור הימי של קרים
- 134 דצמבר:**
- 134 סין החזירה לארה"ב כלי שיט לא מאויש תת ימי שהחרימה
- 134 ממשל טראמפ:**
- 134 נובמבר:**
- 134 ניתוח מדיניות טראמפ בנוגע למדיניות המזרח התיכון
- 135 צפי לגבי הסכם הגרעין לאחר בחירתו של טראמפ
- 135 השלכות הבחירה בטרמפ על ההגנה על זכויות אדם במשפט הבינלאומי
- 135 השלכות הבחירה בטרמפ על שמירה על לגיטימציה בפעילות הצבאית

חקיקה

פברואר:

חוק סמכויות לשם שמירה על ביטחון הציבור (תיקון מס' 5 והוראת שעה), התשע"ו-2016
 ביום 2 בפברואר התקבל בכנסת **חוק סמכויות לשם שמירה על ביטחון הציבור (תיקון מס' 5 והוראת שעה), התשע"ו-2016**. התיקון לחוק, שזכה לכינוי "חוק המישוש", מתמקד בהרחבת סמכויות חיפוש על הגוף הנתונות לשוטרים. מדובר בנוסח מרוכך של התיקון לחוק, שבגרסתו המקורית **לאחר קריאה ראשונה** היה נוקשה יותר והעניק לשוטרים סמכות, שאינה קצובה בזמן, לבצע חיפושים גופניים במקומות התקהלות או בסמוך להם, כגון מועדונים, פאבים ומגרשי ספורט, וזאת מבלי להידרש לחשד סביר בדבר נשיאת נשק או חשש למעשה אלימות מצד הנחפשים. הנוסח הסופי מעניק סמכות חיפוש על גופו של אדם בשני מצבים: **האחד**, חיפוש למניעת אלימות פלילית, אם קיים **חשד סביר כי האדם עומד לבצע עבירת אלימות**, כדי לבדוק אם הוא נושא עמו נשק שלא כדין (לעניין זה, התנהגות בריונית, שימוש באלימות מילולית ואיומים במקום ציבורי ייראו כחשד סביר). **השני**, הוראת שעה התקפה עד ליום 31 בדצמבר 2017, ומתייחסת לחיפוש שנועד למנוע פעילות חבלנית עוינת. לפי הוראה זו, רשאי מפקד מחוז במשטרת ישראל להכריז על מקום שקיים לגביו **חשש ממשי שעלולה להתבצע בו פעילות חבלנית עוינת** כמקום שבו רשאי שוטר לערוך חיפוש על גופו של אדם כדי לבדוק אם הוא נושא עמו שלא כדין נשק, **אף אם לא קיים נגדו חשד סביר**. הכרזה שכזו תיעשה לתקופה מוגבלת (21 ימים) עם אפשרויות להארכה וכפופה לדיווח ופיקוח פרלמנטרי.

חוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט) (הוראת שעה), התשע"ו-2016
 ביום 8 בפברואר התקבל בכנסת **חוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט) (הוראת שעה), התשע"ו-2016**. מדובר בתיקון מס' 5 לחוק העיקרי למניעת הסתננות, לאחר שבג"ץ פסל 3 פעמים בעבר סעיפים שונים בחוק. התיקון האמור קובע כי **תקופת השהייה המרבית של מסתננים במרכז השהייה תעמוד על 12 חודשים**, זאת בהמשך לפסיקת בית המשפט העליון **בבג"ץ 8665/14 דסטה** מיום 11.8.15, שביטלה את ההסדר הקודם בחוק שהעמיד את זמן התקופה המרבית להחזקת מסתננים במרכזי השהייה על 20 חודשים. כיום, המסגרת הנורמטיבית המופיעה בחוק למניעת הסתננות, ושאושרה חוקתית בפסיקותיו של בית המשפט העליון, קובעת כי ניתן להחזיק מסתננים במשמורת (מעצר) עד לתקופה של 3 חודשים לצורך זיהוי ומיצוי הליכי הרחקה, והחזקתם במרכזי השהייה, כאמור, עד לתקופה של 12 חודשים.

חוק כלליאדם של לוחמים בלתי חוקיים (תיקון מס' 3), התשע"ו-2016

ביום 21 במרץ התקבל בכנסת **חוק כלליאדם של לוחמים בלתי חוקיים (תיקון מס' 3), התשע"ו-2016**. התיקון הוסיף לחוק את סעיף 10א, אשר מגדיל את מספר הגורמים בצה"ל, להם נתונות סמכויות הקשורות לכלליאדם של לוחמים בלתי חוקיים, במצבים של לחימה. תנאי ליישומו הוא הכרזה של הממשלה ואישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת. ההסדר שבסעיף נועד להבטיח מענה מהיר ואפקטיבי לכלליאדם של לוחמים בלתי חוקיים במצב של לחימה נרחבת. מדובר בסעיף אשר הוכנס בעבר לחוק כהוראת שעה למשך שנתיים **בתיקון משנת 2008** ואשר תוקפו פג ביולי 2010. התיקון נקבע כעת כהוראת קבע בחוק ולא כהוראת שעה, כפי שהיה בעבר.

חוק הכניסה לישראל (תיקון מס' 26), התשע"ו-2016 (חוק השב"ח)

ביום 14 במרץ 2016 התקבל בכנסת **חוק הכניסה לישראל (תיקון מס' 26), התשע"ו-2016**. החוק קובע החמרה בענישה על עבירות של הלנה והעסקה של שוהים בלתי חוקיים, כולל הטלת קנסות מינימום. בנוסף, נוספו כלים מנהליים חדשים נגד מלינים ומעסיקים של שוהים בלתי חוקיים, הכוללים צווים להגבלת שימוש במקום המשמש לביצוע עבירה של הלנה או העסקה של שב"ח, התליית רישיון עיסוק של מי שחשוד בביצוע עבירה כזו ואפשרות לחילוט רווחים מביצוע העבירה. דברי ההסבר לחוק פורסמו ב-**הצעות חוק הממשלה-1020** (מיום 15 בפברואר 2016).

חוק המאבק בטרור, התשע"ו-2016

ביום 15 ביוני 2016 אישרה הכנסת בקריאה שנייה ושלישית את **חוק המאבק בטרור, התשע"ו-2016** ברוב של 57 תומכים מול 16 מתנגדים. החוק החדש מאגד לתוכו מספר חוקים, הצעות חוק והוראות שונות ללחימה בטרור אשר היו פזורים עד כה בחקוקים נפרדים וישנים (חלקם עוד מתקופת טרום הקמת המדינה). החוק נועד להתאים את החקיקה הקיימת לאתגריה של תופעת הטרור הנוכחית, אשר משתנה כל הזמן, בדרך של עדכוני חקיקה, יצירת עבירות פליליות חדשות העוסקות בטרור ומתן סמכויות אכיפה מיוחדות לגורמי הביטחון. החוק בנוי משמונה פרקים, העוסקים בהליכי ההכרזה על ארגוני טרור ופעילי טרור, עדכון עבירות פליליות ויצירת חדשות (למשל, לראשונה נוצרה עבירה פלילית של עמידה בראש ארגון טרור, עבירה של קריאה ישירה לביצוע מעשה טרור ללא צורך בדרישת הסתברות כי הקריאה תוביל לעשיית המעשה, עבירה של הכנה לביצוע מעשה טרור באמצעות חפירת מנהרה ועוד), החמרת הענישה, שילוב הוראות השעה בעניינו של עצור בעבירת ביטחון חמורה כהוראת קבע בחוק, הסדרי חילוט ותפיסת רכוש של ארגוני טרור ומבצעי עבירות טרור, וכן הוראות בדבר מתן צווים למניעת פעילות של ארגוני טרור וצווים להגבלת שימוש במקום המשמש לפעילות של ארגון טרור. במסגרת החוק

בוטלו מספר חוקים ופקודות וכן כמחצית מתקנות ההגנה (שעת חירום). ראו גם [הודעת הכנסת בנושא](#).

[צו האזרחות והכניסה לישראל \(הוראת שעה\) \(הארכת תוקף החוק\), התשע"ו-2016](#)
ביום 13 ביוני 2016 אישרה מליאת הכנסת את [צו האזרחות והכניסה לישראל \(הוראת שעה\) \(הארכת תוקף החוק\), התשע"ו-2016](#), ברוב של 65 מול 14 מתנגדים. הצו מאריך את תוקפו של [חוק האזרחות והכניסה לישראל \(הוראת שעה\), התשס"ג-2003](#) לשנה נוספת עד ליום 30 ביוני 2017. חוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה) קובע מגבלות על מתן אזרחות, רישיונות ישיבה והיתרי שהייה בישראל לתושבי אזור יהודה שומרון וחבל עזה, ולתושבי ואזרחי איראן, לבנון, סוריה ועיראק (13 ביוני, [אתר הכנסת](#)).

יולי:

[חוק יסוד: הכנסת \(תיקון מס' 44\) ו-חוק הכנסת \(תיקון מס' 43\), התשע"ו-2016/חוק ההדחה](#)
ביום 20 ביולי קיבלה הכנסת בקריאה שנייה ושלישית את [חוק יסוד: הכנסת \(תיקון מס' 44\) ו-חוק הכנסת \(תיקון מס' 43\), התשע"ו-2016](#). מדובר בתיקון מהותי בחוק יסוד, אשר יאפשר **לכנסת עצמה להדיח את אחד מחבריה**. לצורך הדחת חבר כנסת מכהן יידרש רוב של 90 חברי כנסת. זאת, לאחר שוועדת הכנסת שדנה בנושא המליצה לעשות כן ברוב של שלושת רבעי חבריה, לאחר שהוגשה לה בקשה מאת 70 חברי כנסת, שלפחות 10 מהם חברי אופוזיציה. העילות בגין ניתן יהיה להדיח חבר כנסת הן שתיים מן העילות המופיעות [בסעיף 7 א\(א\) לחוק יסוד הכנסת](#) (אשר מופעל לצורך בדיקה ופסילת מועמדים או רשימות בטרם הבחירות לכנסת): "הסתה לגזענות" ו-"תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור נגד מדינת ישראל". העילה השלישית, "שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית", הופיעה בנוסחים המוקדמים של הצעת החוק, אולם הוסרה בסופו של דבר מהנוסח הסופי. עוד נקבע בחוק כי הכנסת לא תהיה רשאית להפעיל את סמכות ההדחה בעת תקופת בחירות, וכי על ההחלטה להדיחו רשאי חבר הכנסת לערער לבית המשפט העליון (ראו גם [הודעת הכנסת](#) בנושא).

[חוק השיפוט הצבאי \(תיקון מס' 71\), התשע"ו-2016](#)
ביום 25 ביולי אישרה מליאת הכנסת בקריאה שנייה ושלישית את [הצעת חוק השיפוט הצבאי \(תיקון מס' 71\) \(איסור פרסום שם חייל לעניין הליכים הקשורים לפעילות מבצעית\), התשע"ו-2016](#). **ההצעה אוסרת על פרסום שמו, או כל פרט מזהה אחר, של חייל באחד מאלה:** הוא חשוד בביצוע עבירה שנעשתה אגב פעילות מבצעית וכחלק ממנה, וטרם הוגש נגדו כתב אישום, או שהוחלט שלא להגישו; הוא נאשם בביצוע עבירה כאמור וטרם הורשע בפסק דין חלוט; הוא הואשם בביצוע עבירה כאמור וכתב האישום שהוגש נגדו בוטל או שהוא זוכה. כן מוצע כי פרסום כאמור, וכן פרסום שמו של חייל ששמו מתברר במסגרת תחקיר, יהווה עבירה שדינה שישה חודשי מאסר. בנוסף מוצע לקבוע כי איסור פרסום כאמור, לא יחול על גורם שהוסמך על ידי היועץ המשפטי לממשלה להעביר את שמו של חשוד או נאשם לרשות שלטונית או שיפוטית זרה.

הוראות החוק המוצע יחולו גם על שוטרי מג"ב, וכן על שוטרים אחרים לגבי פעילות מבצעית למניעת פעילות חבלנית עוינת בלבד (ראו גם [הודעת הכנסת](#) בנושא).

אוגוסט:

חוק להסדרת הביטחון בגופים ציבוריים (הוראת שעה), התשע"ו-2016

ביום 3 באוגוסט תוקן החוק להסדרת הביטחון בגופים ציבוריים, התשנ"ח-1998. התיקון מסמך את ראש הממשלה להורות כי הגורם המנחה לעניין כלל הנושאים הקשורים בהגנת הסייבר, בגופים אשר להם מערכות ממוחשבות חיוניות, יהיה ראש הרשות הלאומית להגנת הסייבר (16 באוגוסט, [רשומות הכנסת](#)). התיקון מהווה אימוץ של מסקנותיה של ועדת משנה של ועדת החוץ והביטחון להגנה בסייבר, אשר פרסמה [דוח](#) בנושא, לפיו, על אף שאיום הסייבר מהווה אתגר גובר למדינת ישראל, מסתמן שאין גוף אחד שלו יכולת בלעדית להתמודד עמו, ולכן נדרש שיתוף פעולה בין הגופים השונים. הדוח המליץ כי רשות הסייבר הלאומית, הפועלת כיום תחת משרד ראש הממשלה, תהא אחראית על תיאום והתווית מדיניות ההגנה בסייבר. עם זאת, הודגש כי אין להפוך את הרשות לסוכנות מודיעין נוספת וזו צריכה להתבסס על גורמי האיסוף הקיימים (1 באוגוסט, [אתר הכנסת](#)).

נובמבר:

הוארכה ההכרזה על מצב חירום

ביום 7 בנובמבר אישרה מליאת הכנסת את המלצת הוועדה המשותפת של ועדת החוץ והביטחון וועדת החוקה, חוק ומשפט בעניין הארכת ההכרזה על מצב חירום, אשר יהיה בתוקף למשך שנה נוספת. הסיבה לכך שהכנסת מתבקשת להכריז על מצב חירום מדי שנה נעוצה בכך שבמשך ארבעים שנותיה הראשונה של המדינה נחקקו חוקים, תקנות וצווים, שתוקפם מותנה בקיומו של מצב חירום. חוקים וצווים אלו מהווים הסדרים חיוניים מבחינה ביטחונית וכלכלית, וסיום מצב החירום יוביל לפגיעות. מצב החירום אושר ברוב של 71 ח"כים אשר תמכו בהמלצת הוועדה, לעומת 17 ח"כים אשר התנגדו (7 בנובמבר, [כנסת ישראל](#)).

דצמבר:

חוק סדר הדין הפלילי (חקירת חשודים) (תיקון מס' 8), התשע"ז-2016

ביום 12 בדצמבר אישרה מליאת הכנסת בקריאה שנייה ושלישית את [הצעת חוק סדר הדין הפלילי \(חקירת חשודים\) \(תיקון מס' 8\), התשע"ז-2016](#). חוק זה מעגן כהוראת קבע את הוראת השעה המחריגה חקירות חשודים בעבירות ביטחון לעניין החובה לתעד את החקירה בתיעוד חזותי או בתיעוד קולי. הבקרה במקרים אלו תעשה באמצעות ביקורים אקראיים שייקבעו בנהלים פנימיים. שני הטעמים המרכזיים שהוצגו לתיקון הם: ראשית, תיעוד עלול לאפשר

לארגוני הטרור ללמוד את שיטות החקירה. שנית, תיעוד חזותי יקטין את הסיכוי שחשודים יפילו אחרים, בשל הסיכון הקיים באם התיעוד ידלף (12 בדצמבר, [אתר הכנסת](#)).

פסיקה

ינואר:

השגה על החרמת רכוש ע"י צה"ל: בג"ץ 1292/14 ד"ר תהאני צראווי ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל

באזור יהודה ושומרון ואח'

ניתנה החלטה בעתירות לבג"ץ כנגד צו צבאי שהוציא האלוף ניצן אלון בהיותו מפקד כוחות צה"ל באיו"ש ב-25 בדצמבר 2013 ([צו בדבר הוראות ביטחון \(יהודה ושומרון\) \(תיקון מס' 36\)](#), [התשע"ד-2013](#)), המבטל את אפשרות הערעור בפני בית משפט צבאי על החלטת הצבא לתפוס, לחלט או להחרים רכוש של פלסטינים. בג"ץ קבע, כי הגם שאין דופי חוקי בתיקון כשלעצמו, על הצבא להקים מנגנון השגה מתאים שיאפשר לפלסטינים להשיג על ההחרמות, הן מטעמי הגינות כדי לאפשר מיצוי הטענות, והן מטעמי שכל ישר, שנושא אשר ניתן לפתרו בפורומים המתאימים במערכת האזור - אין צורך להפנותו לבג"ץ. הדיון בעתירות נדחה למשך ארבעה חודשים, שבמהלכם התבקש הצבא להסדיר מנגנון זה (6 בינואר, [בג"ץ 1292/14 ד"ר תהאני צראווי ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון ואח'](#)).

ענישה בגין ניסיון הצטרפות לדאע"ש: ת"פ מחוזי ב"ש 58803-06-15

בית המשפט המחוזי בבאר שבע גזר עונש תקדימי, ארבע שנות מאסר בפועל, על אזרח ישראלי, מורה בביה"ס היסודי בחורה (מוחמד אבו אלקיעאן), שניסה יחד עם חבריו לצאת לסוריה ולהצטרף לארגון דאע"ש. מוחמד הקים חוליה סודית שערכה מפגשים חשאיים בהם שימש כ"מורה הרוחני" והעביר תכנים הקשורים לארגון דאע"ש, הביע תמיכה בארגון, נאם במהלך תפילות יום השישי במסגד בזכות לגיטימיות פעולות הארגון, והחליט יחד עם חבריו לצאת לסוריה ולהצטרף לארגון. תכניתם של חברי החוליה סוכלה והם נעצרו. מוחמד הורשע בביצוע עבירות של קשירת קשר, השתתפות באסיפה של התאחדות בלתי מותרת, ניסיון לפעילות בהתאחדות בלתי מותרת, ניסיון ליציאה שלא כדין ועוד. (ת"פ מחוזי ב"ש 58803-06-15).

חסינות מדינות זרות: ע"ע 1127-10-14 מדינת ארצות הברית נ' אנדריא בחבח

בית הדין הארצי לעבודה קיבל את ערעורה של מדינת ארצות הברית על פסיקת בית הדין האזורי לעבודה, אשר קבע כי לא קמה לה חסינות ריבון מפני תביעה שהגיש נגדה עובד בכיר בקונסוליה האמריקאית בירושלים, שפוטר ממניעים ביטחוניים לאחר שנטען כי היה חבר בארגון טרור. בית הדין הארצי לעבודה קבע כי מניעים ביטחוניים אלו, בצירוף העובדה כי העובד עסק בפעולות "סמי שלטוניות", מקימות לארה"ב חסינות מדינה זרה. פסק הדין ניתן על ידי השופטת סיגל דוידוב-מוטולה (8 בינואר, ע"ע 1127-10-14 מדינת ארצות הברית נ' אנדריא בחבח).

החמרת עונשם של מציתי בית הספר הדו-לשוני בירושלים: ע"פ 5794/15 מדינת ישראל נ' שלמה טויטו

בית המשפט העליון קיבל את ערעורה של המדינה והחמיר בעונשם של האחים טויטו שהורשעו בהצתת בית הספר הדו-לשוני בירושלים ובהסתה לאלים, והוסיף לעונשם 8 חודשי מאסר נוספים. השופט זילברטל קבע כי העונש שנקבע בגזר דינו של ביהמ"ש המחוזי (24 חודשי מאסר בפועל לשלמה טויטו ו-30 חודשים לנחמן טויטו) "אינו הולם את חומרת מעשיהם ואינו מעביר את המסר המרתיע כלפי אלה שמבקשים בכוח הזרוע, בהפחדה ובאיומים, לפגוע במרקם חייהם של מי שמחזיק בעמדות או השקפות שונות ובדרך חיים שונה משלהם ולשם כך אינם בוחלים גם בלשרוף בית הספר". השופט רובינשטיין הוסיף כי השוקלים מעשים מעין אלה של הצתה שעמה רכיבי הסתה יידעו "כי היד תכבד עליהם. מדינת ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית, והשולח אש במבקשי דו-קיום בין יהודים לערבים, גם אם הוא חולק על דרכם, פוגע לא רק בערכיה הדמוקרטיים של המדינה אלא גם בערכיה – היהודיים, ותחת שינהג דרכי שלום וסובלנות בין בני הארץ הוא מחרחר ומלבה - מלבה תרתי משמע – שנאה. לבית משפט זה ולבתי המשפט בכלל חובה להיאבק בכך" (31 בינואר, ע"פ 5794/15 מדינת ישראל נ' שלמה טויטו).

פברואר:

רף הראיות המנהליות בהליכים של הריסות בתים: בג"ץ 1014/16 סמיר אברהים סקאפי ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון

בית המשפט העליון אישר, ברוב של שני שופטים (סולברג ועמית) למול דעתו החולקת של השופט זילברטל, את הריסת ביתו של המפגע שביצע פיגוע דריסה, בו נהרג שוטר מג"ב בנימין יעקובוביץ ז"ל. הדיון בפסק הדין נסב סביב רף הראיות המנהליות הנדרש על מנת לקבוע כי מדובר היה בפיגוע חבלני ולא בתאונת דרכים בלתי-מכוונת. בעוד ששני שופטי הרוב סברו כי הראיות שבידי המפקד הצבאי עמדו ברף הנדרש והיו בעלות "ערך הוכחתי מספיק" לשם הפעלת סמכותו (הגם שניתן היה לבצע פעולות חקירה נוספות), סבר שופט המיעוט זילברטל, כי יש לתת משקל גם ל"חסר" הראייתי, שלא הייתה מניעה להשלימו ושלא ניתן נימוק סביר לאי עריכתו (כגון חוות דעת של בוחן תנועה, מידע בנוגע לתקינות הרכב, נתוני רקע על עברו של הנהג ומטרת נסיעתו ומידע בנוגע להשכרת הרכב על ידי הנהג). מידע זה יכול היה לעבות את המסד הראייתי ולשלוט את האפשרות כי מדובר היה בתאונת דרכים ולא במעשה מכוון. לפיכך, קבע זילברטל, לא נערך בידי המפקד הצבאי הליך סביר של איסוף ראיות המצדיק את דחיית העתירה (28 בפברואר, בג"ץ 1014/16 סמיר אברהים סקאפי ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון). ראו גם את התייחסותו של אל"ם (מיל') לירון ליבמן לפסק הדין, ועמדתו כי רף הראיות הנכון בהליכים של הריסות בתים ראוי שיעמוד על רף גבוה יותר, קרי "מעל לספק סביר", כפי שנהוג בהליכים פליליים (1 במרץ, [מה נטל הראיה הנדרש להריסת בתי מחבלים?](#)).

חוות דעת עדכנית של שירות הביטחון על הרתעה של הריסות בתים: בג"ץ 967/16 עבד אלבאסט

חרוב ואח' נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית ואח'

במסגרת עתירות שהוגשו לבית המשפט העליון כנגד הריסת בתיהם של שני מפגעים שביצעו פיגועי ירי, דריסה ודקירה, ציין המשנה לנשיאה, השופט רובינשטיין, כי במעמד הדיון בעתירות הוגשה חוות דעת עדכנית של שירות הביטחון בנוגע להרתעה שיש להריסות בתים על מפגעים פוטנציאליים. השופט רובינשטיין צין כי "חוות הדעת העדכנית שהוגשה על ידי שירות הביטחון מצביעה, מבלי שנוכל לפרט מטעמי חיסוי מקורות וזהויות, כי לאמצעי של הריסת בתים אכן יש ביסודו של דבר תכלית הרתעתית של ממש כלפי מפגעים פוטנציאליים, הנמנעים מפעולות טרור כאלה בשל חשש ההריסה. כפי שנקבע בעבר בבית משפט זה, גם אם ייתכנו חריגים וגם אם טרם מוגר הטרור שאנו חווים עתה, חזקה על כוחות הביטחון שימשיכו ויבדקו ללא הרף את יעילות ההליך, ונראה כי כך אכן נעשה". העתירות נדחה פה אחד על ידי שלושת השופטים (רובינשטיין, עמית וסולברג) (14 בפברואר, בג"ץ 967/16 עבד אלבאסט חרוב ואח' נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית ואח').

מרץ:

הריסות בתים- קריאה לעיון מחדש בהרכב מורחב: בג"ץ 1630/16 מסודי פתחי זכריא ואח' נ'

מפקד כוחות צה"ל

בית המשפט העליון אישר ברוב של שני שופטים (סולברג ופוגלמן) מול דעתו החולקת של השופט מזוז, את הריסת ביתו של המחבל שדקר והרג את גנאדי קאופמן ז"ל באזור מערת המכפלה בדצמבר 2015. השופט פוגלמן אמנם הצטרף לדעתו של סולברג בדחיית העתירה, אולם חזר על עמדתו כי אלמלא ההלכה הפסוקה הנוהגת, היה מגיע למסקנה כי הריסת בתים, מקום שבו לא הוכח בראיות מספקות כי בני המשפחה של המחבל היו מעורבים בפעילות העוינת, אינה מידתית. שופט המיעוט מזוז חזר על העמדה שהביע בפסקי דין קודמים, כי אין להפעיל את הסנקציה כלפי ביתם של בני משפחה חפים מפשע, אשר לא מיוחסת להם כל מעורבות במעשה החבלני. השופטים פוגלמן ומזוז קראו לערוך עיון מחדש בהרכב מורחב בשלל השאלות כבדות המשקל הנוגעות להפעלתה של תקנה 119. (23 במרץ, בג"ץ 1630/16 מסודי פתחי זכריא ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל). בקשה לדיון נוסף בפסק דין זה, המבקשת לדון מחדש בחוקיות השימוש בתקנה 119, נדחתה על ידי הנשיאה נאור (31 במרץ, דנג"ץ 2624/16 פתחי זכריא מסודי נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית).

הריסות בתים- ביטול החלטה על הריסת בית בשל העדר זיקת מגורים של המחבל לבית: בג"ץ

1125/16 חמד מרעי ואח' נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית

בית המשפט העליון ביטל ברוב דעות את הצו להריסת ביתו של אלעזיז מרעי, שסייע בביצוע פיגוע הדקירה בירושלים, בו נרצחו הרב נחמיה לביא והחייל אהרן בנט ז"ל. השופט מזוז פסק כי אין סמכות להרוס את הבית בשל העדר זיקת מגורים, כיוון שדובר בסטודנט שגר במעונות, מחוץ

לבית הוריו, למעט בחופשות מהלימודים. כן ציין כי גם אם קיימת זיקה כזו, הרי היא חלשה מאוד, ולכן נוכח העדר קשר בין הבית לפיגוע והעדר מעורבות של בני הבית במעשה, ההחלטה על הריסת הבית אינה עומדת בתנאי הסבירות והמידתיות. **השופט ברוך** קבעה כי מתקיימת זיקת מגורים של המחבל לבית, אך יש לקבל את העתירה כיוון שהמפקד הצבאי היה צריך לשקול את אי מעורבותם, ואף לא ידיעתם, של בני המשפחה בגין המעשים. לעומתם, **הנשיאה נאור**, בדעת מיעוט, סברה כי הייתה זיקת מגורים מספקת בין המחבל לבין בית הוריו וכי הוא לא ניתן עצמו מהבית. בנוסף היא מדגישה כי העדר מעורבותם או מודעותם של בני הבית בפעילות החבלנית אינה מונעת את הפעלת הסמכות (31 במרץ, **בג"ץ 1125/16 חמד מרעי ואח' נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית**).

אפריל:

הריסות בתים- אטימת ביתו של מפגע בגין זריקת אבנים שגרמה למוות: בג"ץ 1336/16 פיראס מוסטפה אטרש ואח' נ' מפקד פיקוד העורף

בית המשפט העליון ביטל את אטימת ביתם של שלושה מפגעים ממזרח ירושלים ואישר רק את אטימת ביתו של המפגע, **עבד דוויאת**, שיידה את האבן שגרמה למותו של אלכסנדר לבלוביץ' בערב ראש השנה התשע"ו. בית המשפט קבע לגבי שלושה כי לאור העובדה שהם רק יידו אבנים מרחוק והעבירו אבנים לדוויאת, אשר הוא זה שזרק את האבן הקטלנית, ההתייחסות הזוהה לכולם אינה תואמת את המידתיות שמחויב בה המפקד הצבאי בהפעלת תקנה 119. **השופט פוגלמן** סבר כי יש לבטל גם את אטימת ביתו של דוויאת, כיוון שלא יוחסה לו עבירת רצח ולא נטען כלפיו שפעל בכוונה תחילה לקטול חיי אדם ומאחר שבני משפחתו לא היו מעורבים בפעילות העוינת (3 באפריל, **בג"ץ 1336/16 פיראס מוסטפה אטרש ואח' נ' מפקד פיקוד העורף**).

הריסות בתים- מודעות בני משפחת המפגע למעשיו (עצימת עיניים ברף גבוה): בג"ץ 1802/16 סלים אבו גוש ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית

בית המשפט העליון אישר פה אחד (השופטים עמית, זילברטל וברון) את הריסת ביתו של המפגע, **חסין מוחמד אבו גוש ממחנה הפליטים קלנדיה**, שחדר יחד עם מפגע נוסף ליישוב בית חורון ודקר למוות את שלומית קריגמן ז"ל. ביהמ"ש הדגיש את העובדה כי המפגע ואביו תוחקרו ע"י השב"כ והוזהרו פעמיים לפני ביצוע הפיגוע שלא יבצעו מעשים קיצוניים. מכך ניתן להסיק כי האב לא פיקח במידה מספקת על בנו. לכן במקרה הנדון דיירי הבית היו מעורבים באירוע, לפחות ב"עצימת עיניים" ברף גבוה ביותר, ואין למשפחה להלין אלא על עצמה (12 באפריל, **בג"ץ 1802/16 סלים אבו גוש ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית**).

אישור הרשעתו של ראד סלאח בעבירות של הסתה לגזענות והסתה לאלימות והפחתת עונשו: רע"פ 7669/15 ראד סלאח מחאג'נה נ' מדינת ישראל

בית המשפט העליון אישר את הרשעתו של ראד סלאח, מנהיג הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית, בעבירות הסתה לגזענות והסתה לאלימות, אך הפחית את עונשו מ-11 חודשי

מאסר בפועל ל-9 חודשים. כתב האישום מתייחס לדרשה שנשא סלאח בשנת 2007 בירושלים בעקבות הגבלות על כניסה להר הבית בשל חפירות ארכיאולוגיות. בדבריו, שכללו התייחסות לעלילות הדם נגד יהודים על הריגת ילדים לשם שימוש בדמם לאפיית מצות, קרא להוציא לדרך אינתיפאדה אסלאמית ערבית. בית משפט השלום זיכה את סלאח מעבירת הסתה לגזענות והרשיעו רק בהסתה לאלימות. בערעור, הרשיע בית המשפט המחוזי את סלאח גם בעבירה של הסתה לגזענות וגזר הדין הועמד על אחד-עשר חודשי מאסר בפועל. בית המשפט העליון, ברוב של שני שופטים (המשנה לנשיאה רובינשטיין והשופטת ברוך), אישר את ההרשעה בשני האישומים האמורים, אולם הפחית את העונש לתשעה חודשי מאסר בפועל. השופט ג'ובראן סבר כי יש להרשיע בעבירת הסתה לגזענות, אולם לזכות מעבירת הסתה לאלימות ולהעמיד את העונש על שישה חודשי מאסר לריצוי בדרך של עבודות שירות (18 באפריל, [רע"פ 7669/15 ראאד סלאח מחאג'נה נ' מדינת ישראל](#)).

עונש של חמש שנות מאסר לערבי ישראלי שהצטרף לארגון ג'בהת אל נוצרה: ת"פ (חיפה) 62355-01-15 מדינת ישראל נ' אמין סנובר

ביום 21 באפריל 2016 גזר שופט בית המשפט המחוזי בחיפה, אברהם אליקים, חמש שנות מאסר על אמין סנובר, ערבי אזרחי ישראל שיצא את ישראל והצטרף לארגון הטרור ג'בהת אל נוצרה. על פי הכרעת הדין שניתנה ב-20 בינואר 2016, סנובר יצא שלא כדין את ישראל, הסתכן לסוריה ושהה שם כחצי שנה. במהלך שהייתו נטל חלק באימונים צבאיים אסורים ובחלק מהזמן פעל כחבר בארגון ג'בהת אל נוצרה (בטרם ההכרזה עליו בישראל כהתאחדות בלתי מותרת ולאחריה). בית המשפט הרשיע את סנובר בביצוע עבירות של יציאה שלא כדין, אימונים צבאיים אסורים, חברות בהתאחדות בלתי מותרת וביצוע עבודה ומתן שירות בשביל התאחדות בלתי מותרת, וכן שיבוש מהלכי משפט. במסגרת זו קבע בית המשפט כי הארגון שימש כהתאחדות בלתי מותרת גם בטרם ההכרזה הרשמית עליו ככזה מכוח תקנות ההגנה, וכי מדובר בארגון צבאי סלפי ג'יהאדי אסלאמי, המהווה שלוחה של אלקעידה, מתוך כוונה להנהיג משטר אסלאמי באזור, לרבות במקומה של מדינת ישראל, וזאת תוך שימוש באלימות להשגת מטרותיו (ת"פ 62355-01-15 מדינת ישראל נ' אמין סנובר).

מאי:

הריסות בתים - "ידיעה קונסטרוקטיבית" של בני המשפחה ואינדיקציות לתמיכה בטרור: בג"ץ 1633/16 פלוני נ' המפקד הצבאי באזור הגדה המערבית

בית המשפט העליון דחה פה אחד (השופטים מלצר, שוהם וברון) עתירה נגד הריסת ביתו של המפגע (קטין) שרצח את דפנה מאיר ז"ל ב-17 בינואר 2016 בפתח ביתה ביישוב עתניאל ואישרו את החלטת המפקד הצבאי שהחליט על הריסת הבית. בית המשפט קבע כי מעשיו החמורים של הקטין מהווים שיקול מרכזי שעל המפקד הצבאי לשקול, כמו גם מעורבותם של יתר דיירי הבית במעשה או במודעותם לו. נקבע כי הגם שלכאורה בני המשפחה לא היו מעורבים בפועל בביצוע הפיגוע ולא ידעו בזמן אמת על כוונותיו של הקטין, הרי שבנסיבות המקרה יש לייחס להם

"ידיעה קונסטרוקטיבית", זאת לאור אינדיקציות לתמיכה בטרור בתוככי הבית (הקטין בחקירתו טען כי הוא סבור שאמו גאה בו על מעשיו ושהוא הסב כבוד רב למשפחה, אחד מאחיו התבטא בתקשורת כי הוא תומך בביצוע פיגועים נגד יהודים, הוריו של הקטין לא גינו את מעשיו לאחר המעשה חרף הזדמנויות לעשות כן). לכן נקבע כי התמונה המשפחתית המצטיירת, גם אם בדיעבד, היא של תמיכה בטרור (31 במאי, בג"ץ 1633/16 פלוני נ' המפקד הצבאי באזור הגדה המערבית).

דחיית בקשה לדיון נוסף של משוחררי עסקת גלעד שליט: דנ"מ 329/16 נידאל בן עבד אלראזק זלום נ' היועץ המשפטי לממשלה

נשיאת בית המשפט העליון, השופטת מ' נאור, דחתה בקשה לדיון נוסף שהוגשה על ידי שבעה משוחררי עסקת גלעד שליט, בטענה כי לא נוצרה הלכה חדשה בפסק דינו של העליון הדן בסוגיית כתבי ההקלה שהוציא נשיא המדינה בעניין שחרורם, וכי מדובר היה במחלוקת פרשנית בנסיבות קונקרטיות וייחודיות. בפסק דינו של בית המשפט העליון נשוא הבקשה (רע"ב 328/15) דחה בית המשפט העליון את ערעורם של העותרים לאחר שנעצרו בשנית בגל המעצרים במבצע "שובו אחים", ונמצא כי הללו הפרו את תנאי שחרורם ושבּו לעסוק בפעילות טרור. בית המשפט העליון קבע באותו פסק דין ברוב דעות, כי קביעתו של נשיא המדינה בכתבי ההקלה שנערכו בעניינם מפקיעה את סמכות ועדת השחרורים בנוגע להמשך תקופת המאסר שהאסירים יחזרו לרצות, וכי עליהם לרצות את מלוא יתרת מאסרם. דעת המיעוט של השופט רובינשטיין סברה כי כתבי ההקלה אינם שוללים את סמכותה של ועדת השחרורים להפעיל שיקול דעת בקביעת משך המאסר, שכן הפרשנות ההפוכה אינה עולה בקנה אחד עם עקרון המידתיות ועם הזכות לחירות (4 במאי, דנ"מ 329/16 נידאל בן עבד אלראזק זלום נ' היועץ המשפטי לממשלה).

דחיית עתירה נגד החלטת הרמטכ"ל לסגור את גדוד 299 "חרב" של העדה הדרוזית בצה"ל: בג"ץ 3777/15 הינו זיאד ו-40 עותרים נוספים נ' ראש המטה הכללי

ביהמ"ש העליון דחה פה אחד (הנשיאה נאור והשופטים שהם וברק-ארז) עתירה נגד החלטת הרמטכ"ל לסגור את גדוד מספר 299 (גדוד "חרב") שחייליו הם בני העדה הדרוזית. בית המשפט קבע כי לא נפלו פגמים המצדיקים את התערבותו בהחלטת הצבא, וציין כי ההחלטה התקבלה בעקבות תהליך ענייני, מקיף ושיטתי שנערך ברשויות הצבא לאורך מספר שנים, תוך הפעלת שיקול דעת והתחשבות בנתונים הרלוונטיים לעניין, וכי רשויות הצבא היו קשובים וגיבשו מענה מפורט ומקיף למכלול הסוגיות והבעיות בנוגע לשילוב בני העדה בכלל יחידות צה"ל (4 במאי, בג"ץ 3777/15 הינו זיאד ו-40 עותרים נוספים נ' ראש המטה הכללי).

דחיית העתירה נגד החלטת היועמ"ש לממשלה שלא לפתוח בחקירה על הדלפות מדיוני ועדת
השרים לביטחון לאומי במהלך מבצע "צוק איתן": בג"ץ 6241/14 התנועה לאיכות השלטון נ'
היועץ המשפטי לממשלה

ביהמ"ש העליון דחה פה אחד (השופטים ג'ובראן, חיות וזילברטל) את עתירתם של התנועה לאיכות השלטון בישראל וח"כ איתן כבל, להורות ליועץ המשפטי לממשלה לפתוח בחקירה במטרה לגלות ולאתר את האחראים להדלפת פרטי דיון סודי שהתקיים בוועדת השרים לביטחון לאומי במהלך מבצע "צוק איתן", ובעיקר הדלפת מידע מתוך מצגת צה"לית מסווגת שעסקה בניית תרחיש אפשרי של כיבוש קרקעי של רצועת עזה ובהשלכות האפשריות של פעולה זו. ביהמ"ש קבע כי לאחר בחינת מכלול השיקולים ועמדת גורמי הביטחון באשר לעצמת הפגיעה שנגרמה לביטחון המדינה ולאינטרס הציבורי במקרה הקונקרטי, אין מקום להתערב בהחלטת היועמ"ש שלא לפתוח בחקירה, וזאת למרות שאין לכחד, שתהליך קבלת ההחלטה של היועמ"ש שלא לפתוח בחקירה מעורר קושי מסוים בהעדר תיעוד כלשהו לדיון שהתקיים על ידו בעניין טרם הגשת העתירה (5 במאי, בג"ץ 6241/14 התנועה לאיכות השלטון נ' היועץ המשפטי לממשלה).

יוני:

בית המשפט העליון ביטל סעיפים מהוראת השעה של שירות בתי הסוהר אשר אסרו באופן גורף
על אסירים שאינם אזרחי/תושבי ישראל באזור C באיו"ש וכן על אסירים ביטחוניים להיפגש
עם מומחים פרטיים לצורך עריכת תכניות שיקום: רע"ב 4644/15 ג'ורג' ראעי נ' שירות בתי
הסוהר

לאור החלטות סותרות של בתי המשפט המחוזיים, בית המשפט העליון הכריע בסוגיה וביטל פה אחד (השופט פוגלמן, אליו הצטרפו השופטים סולברג וברון) את הסעיפים בהוראת השעה של שירות בתי הסוהר שאסרו באופן גורף על אסירים שאינם אזרחי או תושבי ישראל המתגוררים באזור C באיו"ש, ובאופן כמעט גורף גם על אסירים ביטחוניים להיפגש עם מומחים פרטיים לצורך עריכת תכניות שיקום. המדינה טענה כי תכלית הסעיפים להבטיח ניהול תקין של בתי הסוהר ועידוד התנהגות נאותה של האסירים במהלך מאסרם. בית המשפט קבע כי אמנם קיימת סמכות לשב"ס לאסור את כניסתם של מומחים פרטיים לבתי הסוהר, אולם הסעיפים בהוראת השעה פוגעים בזכותם של האסירים להליך הוגן בהליכים שלפני ועדת השחרורים באופן שאינו מדתי ואף מפלה ולכן יש לבטלם. בית המשפט דחה את טענת המדינה כי אין תוחלת לתכניות שיקום פרטיות בעניין אסירים זרים (שכן לא ניתן לפקח על ביצוע הליך שיקומם), ובעניין אסירים ביטחוניים שלא חל שינוי בולט וממשי בתפיסתם האידאולוגית, וקבע כי חסימת האפשרות להציג תכניות שיקום פרטיות מטעמם פוגעת ביכולתה של ועדת השחרורים, שלה מסורה הסמכות להחליט על שחרור מוקדם ועל תוחלת תכניות השיקום, להפעיל שיקול דעת עצמאי על בסיס תשתית עובדתית מלאה (15 ביוני, רע"ב 4644/15 ג'ורג' ראעי נ' שירות בתי הסוהר).

חופש המידע מול פגיעה ביחסי החוץ - קבלת עתירה נגד משרד החוץ לקבלת שמות המשתתפים בארוחת חג בביתו של שגריר ישראל בווינגטון: ע"מ 2975/15 הוצאת עיתון הארץ ואח' נ' משרד החוץ

בית המשפט העליון (בדעת רוב של השופטת דפנה ברק-ארז והשופטת ברון למול דעתה החולקת של הנשיאה נאור) קיבל את ערעורו של עיתונאי 'הארץ', ברק רביד, וקבע כי על משרד החוץ למסור לו את רשימת האורחים שהשתתפו בארוחת "חג שני" בביתו של שגריר ישראל בווינגטון, רון דרמר, באפריל 2014. בפסק דינו קבע בית המשפט כי קיימת חזקה לפיה משתתפים באירוע בעל אופי רשמי ופומבי מסכימים לגילוי עצם השתתפותם בו. בנוסף, קבע בית המשפט כי משרד החוץ לא הצביע על נסיבות קונקרטיות המעידות על חשש ממשי לכך שגילוי המידע יוביל לפגיעה ביחסי החוץ של המדינה. משכך, לא מתקיים סייג יחסי החוץ, הקבוע בסעיף 9(א)(1) לחוק חופש המידע. הנשיאה נאור בדעת מיעוט סברה כי בטרם הכרעה לגופו של הערעור, היה מקום לקבל את עמדתם של הצדדים השלישיים שהשתתפו באירוע (6 ביוני, ע"מ 2975/15 הוצאת עיתון הארץ ואח' נ' משרד החוץ). בהמשך לפסק הדין הועברה לרביד רשימה הכוללת את שמות האורחים (6 ביולי, הארץ). אלנה צ'צ'קו כי יש היגיון מסוים בטענת המדינה כי חשיפת מידע כזה עלולה להקשות על דיפלומטים להבטיח חיסיון בעת יצירת קשרים עם גורמים שונים בעתיד. היא מציינת כי ניתן לראות בפסיקה זו חלק מתהליך בו בתי המשפט, כולל בארה"ב, מקיימים הליך של ביקורת שיפוטית רגילה גם בתיקים הנוגעים ליחסי חוץ, אשר בעבר היו נחשבים נחלת הרשות המבצעת, שאין לרשות השופטת מקום להתערב בהם (8 ביוני, Lawfare).

הזכות למידע מול שמירה על ביטחון המדינה - דחיית עתירה לקבלת מידע בדבר היקף ההיתרים שנתן ראש הממשלה לביצוע האזנות סתר: דנ"מ 8020/15 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' משרד ראש הממשלה

בית המשפט העליון (המשנה לנשיאה רובינשטיין) דחה בקשה לדיון נוסף בפסק דינו של בית המשפט העליון (ע"מ 4349/14 מיום 3.11.15) אשר במסגרתו נדחה ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים (עת"מ 1059-09-13 מיום 14.5.14) וענייניו בפרשנות סעיף 14 לחוק חופש המידע, תשנ"ח-1998, אשר מחריג מתחולת החוק מספר גופים, לרבות השב"כ, ועל מידע שנוצר, נאסף או מחזק על ידם. מדובר בעתירה שהגישה האגודה לזכויות האזרח לקבלת מידע בדבר היקף מתן ההיתרים שנתן ראש הממשלה לביצוע האזנות סתר בחמש השנים האחרונות. נקבע בפסקי הדין כי המידע האמור מחזק על ידי השב"כ, אשר מוחרג לחלוטין מתחולת החוק לפי סעיף 14(א)(2), אף ללא צורך לערוך איזון לגופו של המידע המבוקש. נקבע כי במקרה הנדון, הליך מתן ההיתרים ראשיתו בבקשה של השב"כ המועברת אל המזכירות הצבאית לראש הממשלה, המוחרגת אף היא מהוראות החוק, ולאחר מכן מובאת לראש הממשלה להחלטתו, וחוזרת עם כל החומר לשב"כ לשם שמירת המידע. עם זאת, צוין בפסקי הדין כי אין בהם כדי לאשר כביכול הסתרת מידע ציבורי באמצעות העברת המידע מרשות עליה חלות הוראות החוק אל רשות המוחרגת ממנו על מנת לחמוק מקיום חובת הגילוי, וכי כל מקרה ייבחן לגופו (8 ביוני, דנ"מ 8020/15 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' משרד ראש הממשלה).

הריסות בתים - דחיית עתירה נגד הריסת ביתו של המפגע שביצע את אירוע הדקירה ביפו:
בג"ץ 2528/16 מחמד ע/קאדר מצאלחה ואח' נ' המפקד הצבאי לאזור הגדה המערבית
בית המשפט העליון דחה פה אחד (השופט מלצר אליו הצטרפו השופטים זילברטל ושהם) עתירה נגד הריסת ביתו של המפגע, מחמד ע/קאדר מצאלחה, שביצע את פיגוע הדקירה ביפו, בו נרצח התייר האמריקאי טיילור פורס ז"ל ונפצעו תשעה אזרחים, ארבעה מהם באורח קשה. בית המשפט דחה את השגות העותרים ביחס לזיקת המגורים של המפגע לדירה ונקבע כי גם אם המפגע שהה חלק מזמנו בשהייה בלתי חוקית בישראל, לא היה לו מקום מגורים חלופי ומקום מגוריו נותר והיה בית משפחתו. כמו-כן, נדחו טענות העותרים לפיה המפגע ביצע את המעשה על רקע מצבו הנפשי או שימוש בסמים, שכן לא הובאו כל ראיות בצדן, ונקבע כי המעשה נעשה מתוך מניע לאומני או דתי. עוד נקבע כי אין במותו של המפגע כדי למנוע שימוש בתקנה 119 ונדחתה הטענה בדבר מדתיות אמצעי ההריסה של הבית חלק אטימתו. **בית המשפט קבע כי ההחלטה להרוס את הבית אינה חורגת ממתחם הסבירות והמידתיות במידה שמצדיקה התערבות שיפוטית** (15 ביוני, **בג"ץ 2528/16 מחמד ע/קאדר מצאלחה ואח' נ' המפקד הצבאי לאזור הגדה המערבית**).

יולי:

דחיית בקשה למנוע מאסירים ביטחוניים מלצפות במשחקי גמר אליפות אירופה בכדורגל: בג"ץ 5465/16 הגברת זהבה שאול נ' שירות בתי הסוהר
ביום 10 ביולי דחה בג"ץ את עתירתם של זהבה ושאול כהן, הוריו של לוחם צה"ל, סמ"ר אורון שאול, אשר מוחזק בידי החמאס. במסגרת העתירה התבקש שירות בתי הסוהר למנוע או לחסום מהאסירים הביטחוניים הכלואים במתקני הכליאה במדינה את הצפייה במשחק גמר אליפות אירופה בכדורגל, במטרה ללחוץ על הארגון לספק למדינה את המידע הדרוש בנוגע לגורלם של אורון שאול והדר גולדין. בג"ץ דחה את העתירה בטענה כי זכותם של האסירים הביטחוניים לצפות במשחק במתקני הכליאה בישראל מעוגנת בסעיף 29(ד) לפקודת נציבות בתי הסוהר. העותרים לא הניחו תשתית עובדתית או משפטית בגינה ניתן למנוע זאת מהם. לא נראה כי קיים קשר בין איסור הצפייה במשחק הגמר להפעלת לחץ על החמאס (10 ביולי, **בג"ץ 5465/16 הגברת זהבה שאול נ' שירות בתי הסוהר**).

הריסת בתי מחבלים בהם מתגוררים קטינים: בג"ץ 2828/16 אחמד אבו זיד נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית

ביום 7 ביולי דחה בג"ץ את עתירתו של אחמד אבו זיד, אביו של בלאל אבו זיד, שהואשם בכך שסיפק כלי נשק לשלושה מחבלים שביצעו את הפיגוע במהלכו נרצחה הדר כהן ז"ל, שוטרת משמר הגבול, ונפצעו שני שוטרים נוספים. ביהמ"ש קבע כי אין מקום לבחינה מחודשת בטענות על אי חוקיות הצעד של הריסות בתים על פי המשפט הבינלאומי, שכן טענות כגון אלה עלו במספר רב של עתירות ונדחו לגופן. נקבע כי תרומתו של בלאל לפיגוע הרצחני היתה משמעותית מאוד, שכן הוא סיפק את הנשק למחבלים ואף נטל חלק פעיל בהנחייתם למקום הפיגוע. נקבע כי אמנם

מקום בו מדובר בבית בו מתגוררים קטינים, מתעצמת הפגיעה נוכח עקרון טובת הילד. עם זאת, המשיב לא חרג ממתחם שיקול הדעת המסור לו, שכן מטבע הדברים בחלק מבתי מגורים יהיו דיירים קטינים. הצורך בהרתעה בעינו עומד ומצריך נקיטת אמצעים לא שגרתיים לשם הגנה על הציבור (7 ביולי, [בג"ץ 2828/16 אחמד אבו זיד נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית](#)).

הריסת חלק ממבנה המשמש יחידת דיור נפרדת: בג"ץ 5141/16 מוחמד מוסא מחאמרה נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית

ביום 24 ביולי בג"ץ **קיבל באופן חלקי** את עתירתם של מוחמד מוסא מחאמרה ומשפחתו לבטל את צווי ההריסה לבתייהם של מחבלי הפיגוע במתחם "שרונה" בתל אביב. בית המשפט קבע כי על המפקד הצבאי לעשות שימוש זהיר ומצומצם בסמכותו. על כן, קבע ביחס לביתו של אחד המחבלים, אשר התגורר ביחידת דיור נפרדת, כי יש להרוס קומה זו בלבד באותו הבית. זאת, שכן הריסת המבנה כולו מהווה אמצעי שאינו שומר על יחס ראוי וסביר בין התנהגותו הרצחנית של המפגע לבין הסבל שייגרם ליתר בני המשפחה (24 ביולי, [בג"ץ 5141/16 מוחמד מוסא מחאמרה נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית](#)).

דחיית עתירה נגד הסכם הפיצויים בין ישראל לטורקיה: בג"ץ 16/52 דבורה גונן נ' ראש ממשלת ישראל

ביום 7 ביולי **דחה** בית המשפט העליון עתירה שהוגשה נגד החלטת ועדת השרים לענייני בטחון לאומי לתמוך בחתימתה של מדינת ישראל על הסכם פיוס ופיצויים מול ממשלת טורקיה, בגין אירועי המרמרה. העותרים טענו כי ההסכם נעדר מרכיב חשוב, והוא בקשת התחייבות מצד טורקיה להפסיק את תמיכתה בחמאס. המדינה טענה **בתגובה** כי מדובר בהסכם מדיני מובהק וכי בית המשפט אינו רשאי להתערב בעניינים מדיניים, הנתונים לשיקול דעתה של הרשות המבצעת. בית המשפט קבע כי הוא אינו משולל סמכות להתערב בעניין בעל אופי מדיני מובהק, אך עליו לנקוט ריסון יתר בביקורת השיפוטית ולא להתערב בהחלטות המדיניות אלא בנסיבות חריגות ביותר. במקרה זה, להערכתו, לא הצביעו העותרים על קיומן של נסיבות אלו (7 ביולי, [בג"ץ 16/52 דבורה גונן נ' ראש ממשלת ישראל](#)).

אוגוסט:

תפיסת אנייה לפי דיני המלכות הימי: ע"א 7307/14 מדינת ישראל נ' האנייה Estelle

ביום 7 באוגוסט **דחה בית המשפט העליון** את ערעורה של המדינה על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה, בשבתו כבית משפט לימאות. ביום 20 באוקטובר 2012 עצר חיל הים הישראלי את האנייה Estelle, שיצאה מפנינלנד לרצועת עזה כשהיא נושאת מטען הומניטארי. **ביום 15 באוגוסט 2013 הגישה מדינת ישראל תביעה להורות על החרמתה של האנייה והעברת הקניין בה לידי המדינה, בשל הפרת הסגר הימי, בהתאם לחוק המלכות הימי (Naval Prize Act 1864).** בית המשפט המחוזי **דחה** על הסף את בקשתה של המדינה, בשל העובדה כי המדינה השתתתה

בבקשת המלקוח. הערעור נגע לשאלת השיהוי והמועד שבו נדרשת המדינה לנקוט בהליך בקשת אישור מבית-המשפט להעברת הקניין, המשכלל את מרכיב המלקוח. **בית המשפט העליון הסכים עם קביעתו של בית המשפט המחוזי וקבע כי יש לנקוט הליך מלקוח ללא שיהוי וכי בנסיבות המקרה חל עיכוב חריג בן כעשרה חודשים.** הוא ציין כי המדינה רשאית לעכב הליך זה בשל שיקולים "פנימיים", הקשורים באנייה הספציפית, אך בענייננו, לא הוצגו שיקולים מתאימים. יתרה מזו, המדינה לא ניהלה מגעים עם בעליה של המשיבה או ערכה חקירה בעניינה, כך שלא רק שהשתתה, אלא גם כשלה בהתנהלותה מול בעליה של האנייה (7 באוגוסט, [ע"א 7307/14 מדינת ישראל נ' האנייה Estelle](#)).

הסגרה לארה"ב של ישראלי הנאשם בייצוא חלקי חילוף למטוסים לאיראן: ע"פ 7742/15 פלוני נ' מדינת ישראל

בית המשפט העליון הורה על הסגרתו של סוחר נשק ישראלי שמואשם בארצות הברית בהעברת חלקי חילוף למטוסים לאיראן. המערער ייצא חלקי חילוף צבאיים מארה"ב לישראל, וכן נהג לייצא מישראל למדינה שלישית חלקי חילוף אמריקאים. השאלה העיקרית שעמדה להכרעה נגעה לדרישת "הפליליות הכפולה" שב**חוק ההסגרה**. לפיה, על המעשה שבגינו מתבקשת ההסגרה להוות עבירה פלילית, הן לפי דיני המדינה המבקשת, והן לפי דיני המדינה המתבקשת. המערער טען, בין היתר, כי קיימים פערים במדיניות האכיפה וברף הענישה הנוהג בישראל ובארה"ב בסוג העבירות בהן הוא מואשם. **בית המשפט העליון דחה את הערעור לאחר ניתוח מפורט של היבטים שונים של חוק ההסגרה (28 באוגוסט, ע"פ 7742/15 פלוני נ' מדינת ישראל).**

מידתיות הריסת חלק ממבנה המשמש יחידת דיור נפרדת: בג"ץ 5614/16 טראירה נאסר מחמוד חליל נ' המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית

בג"ץ **קיבל באופן חלקי את עתירתם** של בני משפחתו של המחבל מחמד נאצר מחמוד טראירה, אשר רצח את הנערה הלל יפה אריאל ז"ל, לבטל את הצו המורה על הריסת המבנה בו מתגוררת המשפחה. בעתירתם טענו כי הקומה השנייה בלבד היא קומת המגורים המשפחתית, ועל כן, אין סיבה להרוס את כולו. **בית המשפט קבע כי נוכח עיקרון המידתיות ניתן להרוס אך ורק את הקומה השנייה, הן משום שביחס לשאר הקומות ישנה זיקת מגורים חלשה יותר, והן לאור העובדה שחלק מבני המשפחה הם קטינים (2 באוגוסט, בג"ץ 5614/16 טראירה נאסר מחמוד חליל נ' המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית).**

הריסות בתים: בג"ץ 5899/16 פלוגית נ' המפקד הצבאי באזור גדה המערבית

בג"ץ **דחה את עתירתם** של בני משפחתו של המחבל מוחמד עבד אלמג'יד אלעמאירה, אשר רצח את הרב מיכאל מרק ז"ל ופצע את אשתו וילדיו, לבטל את הצו המורה על הריסת המבנה בו מתגוררת המשפחה. בית המשפט לא מצא כי חל שינוי ב"אקלים המשפטי" או כי נסיבות המקרה מצדיקות סטייה מההלכה המחייבת, לפיה הפעלת הסמכות מכוח תקנה 119 נתונה לשיקול דעתו של המפקד הצבאי. השופט זילברטל הדגיש כי שינוי ההלכה, מהלך שיש לשקול בכובד ראש, צריך להיעשות בדרך המלך. עד שיבוצע מהלך זה, אין להתעלם מההלכה הברורה הנוהגת בבית

המשפט לאורך שנים (21 באוגוסט, בג"ץ 5899/16 פלונת נ' המפקד הצבאי באזור גדה המערבית).

מגע עם סוכן חוץ ואימונים צבאיים אסורים: ע"פ 8333/15 מדינת ישראל נ' מהראן חאלדי
בית המשפט העליון דחה שני ערעורים על עונשו של ערביי ישראלי שהצטרף לדאע"ש ונלחם בשורותיו בסוריה ובעיראק, ואשר נידון ל-42 חודשי מאסר בפועל. המדינה ערערה על קולת העונש ואילו הנידון ערער על חומרתו. בית המשפט הכיר בכך שיש מגמה של החמרה במקרים מסוג זה וסבר שהיא מוצדקת לאור הסיכון הממשי לביטחונה של המדינה, הכרוך בתופעה של צעירים הנוסעים לסוריה להצטרף אל כוחות ארגונים מורדים, כולל ארגון דאע"ש, והצורך בהרתעת הרבים. בית המשפט אף ציין כי עם כניסתו לתוקף של חוק המאבק בטרור, שצפוי להחליף בעתיד את העבירות בהן הורשע המערער, הענישה תהיה חמורה אף יותר (23 באוגוסט, ע"פ 8333/15 מדינת ישראל נ' מהראן חאלדי).

מעצר עד תום ההליכים בתיק דומא: בש"פ 5859/16 פלוני נגד מדינת ישראל
בית המשפט העליון דחה את ערעורו של קטין, הנאשם בקשירת קשר לפיגוע בכפר דומא בו נרצחו שלושה בני משפחת דאובשה, על החלטת בית המשפט בבש"פ להאריך את מעצרו עד לתום ההליכים. בערעורו טען העורר כי ניתן משקל יתר לחלקו באירוע, כשמנגד לא ניתן משקל מספיק לשימוש שנעשה באמצעים מיוחדים במהלך חקירתו ולמצבו הנפשי כתוצאה משימוש באמצעים אלו. המדינה מצידה ביקשה שלא לבטל את ההחלטה, שכן בשל מסוכנות העורר חלופת מעצר אינה ישימה. ביהמ"ש הורה על דחיית הערעור בטענה כי עבירות המבוצעות על רקע אידאולוגי מלמדות על המסוכנות הנשקפת מן הנאשם. כפי שנפסק בעבר, ביהמ"ש לא יורה בנקל על חלופת מעצר בעבירות אלו, אלא רק במקרים חריגים ומטעמים כבדי משקל (29 באוגוסט, בש"פ 5859/16 פלוני נגד מדינת ישראל).

ספטמבר:

פינוי מבנים במאחז דרך אבות: בג"ץ 7292/14 עלי מוחמד עיסא מוסא נ' שר הביטחון
ביום 1 בספטמבר קיבל בג"ץ את עתירתם של גורמים פרטיים לפנות מבנים במאחז "דרך האבות" (המכונה גם "נתיב האבות") שבגוש עציון. מדובר במבנים שהוקמו בשנת 2001, ולטענת העותרים נבנו שלא כדין על אדמות פרטיות פלסטיניות. לפי העתירה, אדמות הכפר אל-חאדר, שעליו נבנה המאחז, החלו לעבור הליך הסדר בתקופת השלטון הירדני, שנקטע לאחר תפיסת האזור בידי כוחות צה"ל. במרוצת השנים התנהלו נגד המבנים הליכי פיקוח ואכיפה, ובהם צווי הפסקת עבודה והריסה. לאחר שצווי הפסקת העבודה וההריסה לא מומשו, הוגשו הליכים משפטיים שונים בבקשה לאוכפם. בג"ץ קיבל את העתירה והוציא צו להריסת שבעה עשר המבנים ביישוב. הוא קבע כי הימנעות המדינה מאכיפת דיני התכנון והבנייה בעניין זה מצביעה על אי חוקיות מתמשכת והפרת ההתחייבויות שנתנה במסגרת הליכים שיפוטיים. מאחר שפסק הדין דורש פינוי תושבים מבתיהם, ובהתחשב במספר המבנים שנדרש לפנות ובקשת הדרג המדיני, נתנה

נשיאת בית המשפט העליון מרים נאור ארכה של שנה וחצי לצורך התארגנות, אולם קבעה כי על שניים מן הבתים להיחרס בתוך שלושה חודשים (1 בספטמבר, בג"ץ 7292/14 **עלי מוחמד עיסא מוסא נ' שר הביטחון**).

חוק הזנה בכפייה: בג"ץ 5304/15 ההסתדרות הרפואית בישראל נ' כנסת ישראל

ביום 11 בספטמבר **דחה** בג"ץ עתירות לביטול החוק לתיקון פקודת בתי הסוהר (מס' 48), תשע"ה-2015, העוסק ב"מניעת נזקים בריאותיים לאסיר שובת רעב" ומאפשר, במקרים מסוימים, לכפות טיפול רפואי על אסירים שובתי רעב חרף סירובם. במסגרת העתירות נדונה, בין היתר, שאלת חוקתיותו של סעיף 19(ה) לחוק, המורה כי במסגרת בקשת היתר לטיפול רפואי ישקול בית המשפט "שיקולים של חשש לחיי אדם או חשש ממשי לפגיעה חמורה בביטחון המדינה". לטענת העותרים החוק אינו מידתי, לא אתי, וחותר תחת כללי האתיקה הרפואית המקובלים בעולם. **בית המשפט קבע כי החוק הוא חוקתי. לפיו, בחוק זכויות החולה אין מענה מלא לסיטואציה המורכבת של אסירים שובתי רעב, היות ששובת רעב "אינו 'חולה' במובנו הרגיל, אלא אדם המכניס עצמו מרצון ומדעת לסיכון בריאותו כדי לבטא מחאה או להפעיל לחץ להשגת מטרה אישית או ציבורית.** נוסף על כך, לשביתת רעב של אסירים ולתוצאותיה השלכות החורגות מעניינו האישי של שובת הרעב. עם זאת, השופט מזוז הביע הסתייגות מסעיף 19(ה) לחוק והציע לבטלו (11 בספטמבר, בג"ץ 5304/15 **ההסתדרות הרפואית בישראל נ' כנסת ישראל**).

בג"ץ 7596/03 מוסטפא דיראני נ' שר הביטחון

ביום 4 בספטמבר **דחה** בג"ץ את עתירתו של מוסטפא דיראני לביטול צו החרמה של כספים שהוחרמו מביתו. בשנת 1994 לכדו כוחות צה"ל את דיראני, פעיל טרור בכיר לבנוני, בביתו בלבנון והביאו אותו לחקירה בישראל בשל מעורבותו בכליאתו והחזקתו בשבי של הנווט רון ארד. במהלך מבצע לכידתו, לקחו כוחות צה"ל מביתו מסמכים שונים, וכן כספים בסך של כ-21,000 דולר. ביום 9 במאי 2003 הוציא שר הביטחון צו החרמה של הכספים מכוח תקנה 120 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945. מספר חודשים לאחר מכן הגיש דיראני עתירה לביטולו של צו ההחרמה. **בית המשפט דחה את העתירה בטענה כי לא שוכנע כי יש בשיהוי, או באיזה מהפגמים האחרים שטען להם דיראני, כדי להצדיק את ביטולו של הצו.** בית המשפט מתייחס לטענת השיהוי המינהלי ומזכיר את הדיון שעלה במסגרת תפיסת האנייה Estelle לפי דיני המלקוח הימי. שם קבע בית המשפט כי הרשות השתתתה בהגשת בקשת המלקוח. השופט מלצר מדגיש כי במקרה זה מדובר במלקוח (Booty) שהוא שונה ממלקוח ימי (Prize), שקבלת הבעלות בו מחייבת הכרזה שיפוטית מיוחדת, ולכן שיהוי ניכר בפניה להשבתו פועלת כנגד המדינה. להערכתו, לא היה כלל צורך בהוצאת צו ההחרמה, וזה נעשה למען הסר ספק בלבד (4 בספטמבר, בג"ץ 7596/03 **מוסטפא דיראני נ' שר הביטחון**).

בקשת מחבלים להשתחרר לאלתר עקב מצב רפואי: בג"ץ 6878/16 מחמוד אחמד חליל בלבול נ' הפרקליט הצבאי הראשי

ביום 7 בספטמבר **קיבל** בג"ץ את בקשתם של שני עצורים מנהליים, אשר שובתים רעב, לשחרור מידי עקב מצבם הבריאותי. השניים נעצרו בחודש יוני 2016 בעקבות מידע בדבר היותם מזוהים עם ארגון הגא"פ. במהלך חודש יולי 2016, פתחו העותרים בשביתת רעב אשר בזמן כתיבת פסק הדין עמדה על מעל לחמישים יום. עם הימשכות שביתת הרעב הלך והתדרדר מצבם הרפואי של העותרים עד שאושפזו במחלקת טיפול נמרץ, כאשר הם מסרבים לקבל טיפול רפואי. בעקבות כך, דרשו העותרים להורות על שחרורם, שכן אין מתקיימת עוד תכליתו המניעתית של המעצר המנהלי. **השופט פוגלמן הסכים כי העותרים אינם מהווים סיכון בנסיבות הקיימות ועל כן קבע כי אין הצדקה להותיר את צווי המעצר המינהליים. עם זאת, פוגלמן דחה את בקשתם של העותרים, וקבע כי צווי המעצר לא יבוטלו, אלא יותלו כשם שנעשה במקרים דומים בעבר, מה שמאפשר חידוש המעצר המנהלי במידה ויחזרו השניים למוטב (7 בספטמבר, בג"ץ 6878/16 מחמוד אחמד חליל בלבול נ' הפרקליט הצבאי הראשי).**

הריסות בתים: בג"ץ 1631/16 סבאא יעקוב עליווי נ' מונא סאיח

ביום 27 לספטמבר **דן** בג"ץ בעתירתם של אמג'ד עאדל מוחמד עליווי ובאסם אמין מוחמד סאיח, אשר היו מעורבים ברצח הזוג איתם ונעמה הנקין בפיגוע ירי באוקטובר 2015. נטען כי השניים לקחו חלק עקיף בפיגוע ולפיכך הוצאו נגדם צווי הריסה לדירות מגוריהם. לגבי עליווי, אשר הודה במעורבותו בפיגוע ואף הורשע בדין, סברה דעת הרוב כי יש לדחות את העתירה ולאפשר את ההריסה. **השופט דנציגר קבע כי כאשר מדובר בפיגועי טרור רצחניים, גם אם המעורבים לא "סחטו את ההדק" יכול וחלקם בהוצאת הפיגוע אל הפועל היה משמעותי ומרכזי. השופט ברון, בדעת מיעוט, סברה שאין לאפשר את הריסת הבית בו מתגוררים אשתו ושמונת ילדיו הקטינים של עליווי משיקולי מידתיות. בעניין סאיח, אשר כפר באשמה, קיבל בית המשפט את העתירה שכן נותר ספק לגבי מעורבותו בפיגוע (27 בספטמבר, בג"ץ 1631/16 סבאא יעקוב עליווי נ' מונא סאיח).**

אוקטובר:

הרחקת פעילי הר הבית מתחומי ירושלים: בג"ץ 8026/16 שמשון רפאל מוריס ואח' נגד מפקד פיקוד העורף

ביום 20 באוקטובר **דחה** בג"ץ עתירה לביטולם של שני צווי הגבלה שהוצאו כנגד העותרים פעילי הר הבית, על ידי מפקד פיקוד העורף מכוח סמכותו לפי תקנות 6, 108, 109, ו-110 לתקנות ההגנה (שעת חירום) 1945; האוסרים על העותרים לשהות בתחומי העיר ירושלים בתקופת חגי תשרי לשם הבטחת ביטחון המדינה, מחשש לקיומה של פעילות פרובוקטיבית בהר הבית ובסביבתו. במסגרת העתירה טענו העותרים, בין היתר, כי הצווים פוגעים בזכותם החוקתית לחירות, כפי שהיא מעוגנת בסעיף 5 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. בית המשפט קבע כי **הזכות לחופש**

התנועה הינה זכות יחסית שניתן להגבילה באופן מידתי וכי יש לאזן בין האינטרסים שלצורך הגשמתם נדרשת התנועה לבין "תיבת ההגבלה" בעלת שלושת הממדים: ההיקף הגאוגרפי, משך ההגבלה ורמת האינטנסיביות (20 באוקטובר, בג"ץ 8026/16 שמשון רפאל מוריס ואח' נגד מפקד פיקוד העורף).

נובמבר:

בקשה מטעם המדינה להארכת מועד מימוש צווי הריסה למבנים שנבנו בעמונה: בג"ץ 9949/08 מרים חסן עבד אלקרים חמאד נ' שר הביטחון

ביום 14 בנובמבר דחה בג"ץ בקשה מטעם המדינה להארכת מועד לקיומו של פסק דין שניתן ביום 25 בדצמבר 2014, בו הורה בית המשפט על מימוש צווי הריסה למבנים שנבנו על קרקעות פרטיות פלסטיניות וללא היתר ביישוב עמונה, בתוך שנתיים מיום מתן פסק הדין. הבקשה הוגשה ביום 31 באוקטובר 2016, כחודשיים לפני תום פרק הזמן האמור. המדינה ביקשה הארכה של שבעה חודשים נוספים לצורך העמדת חלופות מגורים לתושבי עמונה. בג"ץ דחה את הבקשה וטען כי סמכותו להאריך מועד לביצוע פסק דין נועדה רק למקרים חריגים של אי-צדק משווע. פסק הדין, שקבע את מועד הפינוי, כלל את כל האיזונים הנדרשים ואף נתן שהות ניכרת לפינוי. בקשת המדינה מהווה ניסיון לשנות את האיזונים שנקבעו והיא מנוגדת לאינטרס הציבור, הדורש כי פסקי דין יקוימו. היה על הרשויות לדאוג להשלמת כלל הפעולות בתוך פרק הזמן שנקבע. בית המשפט הוסיף והתייחס לטענת המדינה לפיה קיים חשש שפינוי שלא בהסכמה יוביל למעשי אלימות ואיבה. הוא קובע כי הימנעות מביצוע בנסיבות כאלה מעבירה מסר שאינו ראוי, לפיו חשש מהתנהגות מעין זו מונע ביצועם של פסקי דין (14 בנובמבר, בג"ץ 9949/08 מרים חסן עבד אלקרים חמאד נ' שר הביטחון).

הריסת בית מסייע למחבלים שביצעו את הפיגוע במתחם "שרונה": בג"ץ 8031/16 עאיש זין (עווד) נ' המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית

ביום 1 בנובמבר דחה בג"ץ עתירה נגד צו החרמה והריסה לחדר בדירת מגורים של העותר, שסיפק כלי נשק ותחמושת למחבלים בפיגוע במתחם "שרונה", במסגרתה נטען כי מעורבותו בביצוע הפיגוע אינה מצדיקה את הוצאת הצו. בהחלטתו קבע בג"ץ כי יכול שיהיו מעורבים שאף אם לא "סחטו את ההדק" ממש, חלקם בהוצאת הפיגוע אל הפועל היה משמעותי. יש ולעתים דווקא פעילותם של המבצעים ה"עקיפים" היא כה משמעותית ומרכזית עד שספק אם אלמלא היא היה בא לעולם הפיגוע. נקבע כי העותר היה שותף מלא ומשמעותי להוצאתו לפועל של הפיגוע, החל משלבי התכנון הראשוניים, דרך השגת כלי הנשק לחוליה, האימונים בנשק וההכנות האחרונות בסמוך לביצוע הפיגוע. משכך, יש לראותו כמי שפעל במעגל הראשון, ולמצער, קרוב עד מאוד למעגל הראשון (1 בנובמבר, בג"ץ 8031/16 עאיש זין (עווד) נ' המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית).

התערבות באישור מחצבה ב-"שטח B": בג"ץ 4912/10 שפיר הנדסה אזרחית וימית בע"מ ואח'

נ' מועצת התכנון העליונה, ועדת המשנה לכרייה ולחציבה ואח'

ביום 20 בנובמבר דחה בג"ץ עתירה שהוגשה נגד גורמי המינהל האזרחי באיו"ש. המחלוקת נסובה על כוונה להפעיל מחצבה באזור "שטח B". לטענת העותרים, המחצבה עתידה להיות מוקמת שלא כדין ולגלוש ל-"שטח C", להוות מפגע סביבתי ולגרום לתחרות בלתי הוגנת עם שפיר, שמפעילה מחצבה אחרת. המדינה מצדה טענה כי בהתאם להסכם הביניים, לרשויות המדינה לא מסורות סמכויות תכנון ואכיפה לגבי עבודות המתבצעות ב-"שטח B" וכי המדינה מקיימת הליך תכנוני בקשר להרחבת המחצבה ל-"שטח C" ובקשר לחשש מפגיעה סביבתית. בית המשפט קבע כי אין להתערב בשיקול הדעת של רשויות האכיפה והפיקוח לאפשר את בניית המחצבה הנדונה, בטענה שהעותרים לא הניחו תשתית עובדתית המצמיחה התערבות משפטית (20 בנובמבר, בג"ץ 4912/10 שפיר הנדסה אזרחית וימית בע"מ ואח' נ' מועצת התכנון העליונה, ועדת המשנה לכרייה ולחציבה ואח').

הפקעת מקרקעין לצרכי הקמת כביש עוקף באיו"ש: בג"ץ 1960/16 המועצה המקומית נבי

אליאס נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש

ביום 16 בנובמבר דחה בג"ץ עתירה נגד החלטת ראש המינהל האזרחי, שעניינה ברכישת בעלות ונטילת חזקה במקרקעין הנמצאים בסמוך לכפר נבי אליאס, זאת כדי לאפשר סלילת 'כביש עוקף' העובר מחוץ לשטח הכפר. העתירה התבססה, בין היתר, על הטענה כי ההחלטה על סלילת הכביש מבוססת על שיקולים זרים שנועדו להיטיב עם האוכלוסייה הישראלית. מנגד, כך נטען, עומדת פגיעה אנושה באוכלוסייה המקומית הנובעת מפגיעה במקור הכנסה חשוב של תושבי הכפר ובאפשרות הרחבת הכפר. בג"ץ קבע כי שיקולים בטיחותיים-ענייניים-מקצועיים הם אלו שעומדים בבסיס ההחלטה על סלילת הכביש. באיזון שבין הצורך בסלילת הכביש העוקף, לבין הפגיעה באוכלוסייה המקומית, הצורך בסלילת הכביש גובר. לכן, על אף הפגיעה בתושבים מדובר בהחלטה מידתית וסבירה (16 בנובמבר, בג"ץ 1960/16 המועצה המקומית נבי אליאס נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש).

דצמבר:

בקשה להארכת מועד לקיום פסק הדין בעניין פינוי עמונה: בג"ץ מרים חסן עבד אלקרם חמאד

נ' שר הביטחון

ביום 22 בדצמבר קיבל בג"ץ בקשה נוספת שהוגשה מצד המדינה להארכת המועד לקיום פסק הדין בעניין מימוש צווי ההריסה שהוצאו למבנים במתחם היישוב עמונה. המדינה טענה כי לצורך השלמת מלאכת הפינוי, ולאור התחייבותם של תושבי עמונה לפינוי מוסכם וללא אלימות, זקוקה היא להארכת חסד של 45 ימים. בקשה דומה, לקבלת הארכה בת שבעה חודשים, נדחתה ביום 14 בנובמבר. המדינה ציינה כי בניגוד לבקשתה הקודמת, הפעם התחייבו תושבי עמונה לפינוי מוסכם וההארכה המתבקשת קצרה יותר. ביהמ"ש אישר דחייה סופית, לפנים משורת

הדין, וזאת לאור [הצהרת](#) התושבים כי "הם מסכימים ומתחייבים כולם כאיש אחד לפינוי בדרכי שלום וללא עימות והתנגדות... וכי מחויבותם הינה ללא כל התניה" (22 בדצמבר, [בג"ץ מרים חסן עבד אלקרים חמאד נ' שר הביטחון](#)).

עתירה לביטול צו החרמה והריסה של דירת מחבל: בג"ץ 9034/16 סביח אבו סביח נ' אלון פיקוד העורף

ביום 18 בדצמבר דחה בג"ץ עתירה לביטול צו החרמה והריסה של דירת מגורים בכפר עקב, בה התגורר, יחד עם משפחתו, המחבל מצבאח אבו סביח שביצע פיגוע ירי ביום 9 באוקטובר 2016. ביהמ"ש דחה את טענות העותרים על אי חוקיות הצעד ועל אי עמידתו במבחני המידתיות אלו וקבע כי לא נפל פגם בשיקול הדעת של המשיב. חוקיות תקנה 119 נבחנה במספר הזדמנויות ועל כן לא נדרש לה. הוא קבע כי המשיב הוכיח מעורבות ותמיכה של בני המשפחה באידאולוגיה של המחבל, על אף שזו אינה נחוצה כדי לבסס את סמכותו. לבסוף, ציין כי החלטת המשיב להרוס את המחיצות הפנימיות ולאטום את דלתות הדירה בלבד מהווה אמצעי פוגעני פחות (18 בדצמבר, [בג"ץ 9034/16 סביח אבו סביח נ' אלון פיקוד העורף](#)).

עדכונים נוספים

ינואר

החלטת ממשלה על מינוי היועץ המשפטי לממשלה

ב-3 בינואר אישרה הממשלה [בהחלטה מספר 927](#) את מינויו של האלוף (מיל.) ד"ר אביחי מנדלבליט ליועץ המשפטי לממשלה הבא. תוקף המינוי הנו לשש שנים, החל מיום 1 בפברואר 2016. שתי העתירות שהוגשו לבג"ץ לאחר החלטת הממשלה מטעם תנועת אומ"ץ והתנועה למען איכות השלטון בישראל כנגד המינוי, נדחו פה אחד על ידי חמשת שופטי ההרכב (17 בינואר, [בג"ץ 43/16 ו-46/13](#)). פסק הדין קבע כי הנימוקים לדחיית העתירות יינתנו במועד מאוחר יותר.

הופץ תזכיר חוק האזרחות, התשע"ו-2016

משרד הפנים הפיץ את [תזכיר חוק האזרחות \(תיקון מס'...\), התשע"ו - 2016](#), המאפשר לבית המשפט לשלול את אזרחותו של אזרח ישראלי המעורב במעשי טרור חמורים, גם שלא בפניו, במקרים בהם לא ניתן לאתרם בשקידה סבירה, או אם הוא יושב דרך קבע מחוץ לישראל ויש חשש שאם יחזור לארץ הדבר יסכן את ביטחון המדינה או את שלום הציבור. הליך ביטול האזרחות מותנה בכך שאותו אדם לא ייוותר חסר כל אזרחות (פורסם ביום 13 בינואר).

ראיון עם הפצ"ר הפורש, אלוף (מיל') דני עפרוני

האלוף במיל' דני עפרוני מדבר בראיון ראשון מאז פרישתו מתפקיד הפרקליט הצבאי הראשי. בראיון מתייחס עפרוני ליוזמות שונות שהוחלו בפרקליטות הצבאית בתקופת כהונתו, ביניהן

מערך הייעוץ המשפטי האופרטיבי והקמתו של מנגנון הברור המטכ"לי. עוד מתייחס עפרוני למרחב הפעולה ושיקול הדעת בהוראות הפתיחה באש, לחקירות בעתות לחימה והמלחמה המשפטית הבינלאומית של ישראל, ומשיב לטענות על משפטיזציה יתר בצבא (ינואר 2016, [עורר הדין](#), גיליון מס' 30).

המצב המשפטי בשטחי יהודה ושומרון

בנאומו של שגריר ארצות-הברית בישראל, **דן שפירו**, בכנס השנתי של המכון למחקרי ביטחון לאומי, מתח השגריר ביקורת נגד **מדיניות אכיפת החוק של ישראל בגדה המערבית**, וציין כי "לעיתים נדמה כי לישראל יש שני סטנדרטים של אכיפת חוק בגדה המערבית- אחד עבור ישראלים ואחר עבור פלסטינים". שגריר ישראל לשעבר, **אלן בייקר**, דוחה אמירה זו, וטוען כי היא נובעת מחוסר הבנה באשר למצב המשפטי באזור יהודה ושומרון. לטענתו, אכן קיימות שתי מערכות משפט החלות על האוכלוסיות השונות באזור: על האוכלוסייה הפלסטינית חלים כללי המשפט הבינלאומי ההומניטארי, המתירים להטיל מגבלות מסוימות לצורך ניהול שטח שנכבש. על האזרחים הישראליים באיו"ש חל גם החוק הישראלי. בשתי מערכות המשפט חייב להיות ציות הדוק לשלטון החוק, וכל עבירה שמבוצעת צריכה להיחקר ויש להעמיד לדין את מבצעה (21 בינואר, [Jerusalem Center for Public Affairs](#)).

הריסות בתים

פרופ' עמיחי כהן ועו"ד טל מימרן פרסמו מחקר חדש העוסק **במדיניות הריסת בתים של ישראל**. המחברים בוחנים במחקר כיצד הגיע צה"ל למסקנה שמדיניות הריסת הבתים יעילה ומדוע נקט אותה זמן כה רב בלא שהעמיד את ההנחה בדבר יעילותה במבחן אמפירי. כמו-כן נבדק מה גרם לדרג מקבלי ההחלטות לחזור אליה בתוך שלוש שנים בלבד מאז שהוחלט לחדול מהפעלתה. המחברים טוענים כי **הגישה התועלתנית בבסיס מדיניות הריסת הבתים שנויה במחלוקת**; כי לצורך בחינת יעילותה יש להסתייע בנתונים אמפיריים בהליכי קבלת ההחלטות; וכי לאור הנתונים שנאספו מוצדק מבחינה רציונלית לחדול ממדיניות הריסת הבתים, אולם זו נמשכת בשל הטיות קוגניטיביות בקביעת המדיניות, שנחוץ להתמודד עם קיומן באמצעות הקמת מנגנון שיוכל לאזן ביניהן (**עלות ללא תועלת במדיניות הריסת בתים- מזכר מדיניות 112**, המכון הישראלי לדמוקרטיה, דצמבר 2015 - הופץ בינואר). ראו גם **מבזקי הארות פסיקה 51 | ינואר 2016: "המלחמה על הבית" על הריסות בתים בעקבות בג"ץ 7220/15 עליוה נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית ובג"ץ 8567/15 חלבי נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית**.

משפט בינלאומי פלילי

פרופ' עמיחי כהן דן במאמרו באפשרויות **להפעלת סמכות פלילית בינלאומית נגד חיילים ומפקדים ישראליים** בטענה להפרות של המשפט הבינלאומי. כהן בוחן את שני המסלולים האפשריים- הפעלת סמכות שיפוט אוניברסלית והליכים בפני בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC), מפרט אודות המסלולים האמורים ומיישם אותם בהקשר הישראלי. כהן מגיע למסקנה, כי המחסום היעיל ביותר בפני הליכים נגד ישראליים בשני המסלולים הוא חקירות יעילות,

עצמאיות והוגנות של הרשויות בישראל. רק חקירות כאלה, המבוססות על עקרונות מקובלים של המשפט הבינלאומי, יגנו על אזרחים ישראלים מפני העמדה לדין בערכאות זרות בגין חשדות להפרת הדין הבינלאומי (ינואר 2016, [המכון הישראלי לדמוקרטיה](#)).

פברואר:

מהדורה שנייה ומעודכנת למסמך "עיגון חוקתי לחזון המדינה?"

בהמשך לדיון ציבורי רחב סביב ההצעות השונות **לחקיקת חוק הלאום**, מינתה באוגוסט 2013 שרת המשפטים דאז, ציפי לבני, את פרופ' גביון לכתוב מסמך המלצות בנושא זה. המסמך [עיגון חוקתי לחזון המדינה?](#) פורסם החודש במהדורה שנייה ומעודכנת **מטעם ארגון מציל"ה**, וכולל את ההמלצות המקוריות של פרופסור גביון לצד תיאור של התהליך, סיכום של הוויכוח הציבורי, וחומרי רקע מגוונים. ניתן גם לצפות [בהרצאתה](#) של פרופ' גביון בנושא.

דו"ח ארגון "יש דין" על פעולות הממשלה בהסדרת הבנייה בגדה המערבית

ארגון "יש דין" פרסם דו"ח הטוען כי ישראל מאמצת באופן בלתי רשמי את דו"ח לוי, שמציג דוקטרינה משפטית לפיו דיני הכיבוש לא חלים בשטחי יהודה ושומרון. לפי הדו"ח, השינויים התחקיתיים והמוסדיים שהממשלה מבצעת בשנים האחרונות, כמו גם תנופת הבנייה בהתנחלויות, מצביעים על כך שהממשלה מאמצת את דו"ח לוי, גם ללא קבלת כל החלטה רשמית בנושא. הארגון מוסיף כי מכיוון שכיום המסגרת המשפטית שלאורה פועלת הממשלה ביהודה ושומרון עמומה, הדבר מאפשר לה לפעול באופן שאינו עולה בקנה אחד עם דיני הכיבוש. הטענה המסכמת בדו"ח היא כי מטרתה של המדיניות הישראלית הנוכחית היא להקל, בסופו של תהליך, על סיפוח רשמי של שטחי C למדינת ישראל (12 בפברואר, [מכיבוש לסיפוח – ההטמעה השקטה של דו"ח לוי להסדרת הבנייה הבלתי חוקית בגדה המערבית](#)).

מרץ:

פרשת החייל היוורה בחברון - אגרת הרמטכ"ל, רב-אלוף גדי אייזנקוט

בעקבות האירוע בחברון, בו צולם חייל צה"ל יורה במחבל שרוע על הקרקע והשיח הציבורי הקשה שהתפתח סביב הנושא, שלח הרמטכ"ל, רב-אלוף גדי אייזנקוט, אגרת ([מגינים על הבית-שומרים על טוהר הנשק](#)) למפקדים ולחיילים בצה"ל. באגרת פונה הרמטכ"ל לחיילי צה"ל ומציין כי "צה"ל מפקיד בידכם את האחריות למלא את המשימה – להגן על המדינה. המפקדים, ואני בראשם, נוסף לתת גיבוי לכל חייל שישגה בלהט הקרב, מול אויב המסכן חיי אזרחים וחיילים. עם זאת, לא נהסס למצות את הדין עם חיילים ומפקדים שיחרגו מאמות המידה המבצעיות והמוסריות שעל פיהן אנו פועלים. השמירה על רוח צה"ל ועל ערכיו אינה זכות אלא חובה, כדי לשמר את צה"ל כצבא העם במדינה יהודית ודמוקרטית" (30 במרץ, אתר צה"ל).

דו"ח מבקר המדינה - פרסום הדוח השנתי 66' על מערכת הביטחון

ביום 28 במרץ פרסם מבקר המדינה, השופט (בדימוס) יוסף חיים שפירא, את הדו"ח השנתי 66' על מערכת הביטחון. הדו"ח עוסק בנושאים הנוגעים לצה"ל ופעילותו, למשרד הביטחון, לאזור יהודה והשומרון ולתעשייה הביטחונית. הדו"ח כולל ארבעה פרקים:

בפרק הראשון - צבא ההגנה לישראל, נמצאו ליקויים בתחומי הליבה של ההכשרה וההדרכה בחיל המודיעין. כמו-כן, נבדקו הפקת הלקחים בצה"ל ויישומם. הדו"ח מצא ליקויים בעריכת התחקירים בצה"ל ותופעה נרחבת וחמורה של אירועים החוזרים ונשנים בתחומי פעילות מרכזיים שנבדקו, למרות לקחים שהופקו בעבר מאירועים דומים.

בפרק השני - ארגון וניהול, נמצאו ליקויים בפעילות יחידת הפיקוח והאכיפה באזור יהודה והשומרון והיבטים בהסדרת מקרקעין בכל הקשור בבנייה בלתי חוקית. כמו-כן, נמצאו ליקויים בבקרה של משרד הביטחון על רכש טובין מסוימים, וכן ליקויים במערך ההתרמה לחיילי צה"ל.

בפרק השלישי - ניהול משאבי אנוש, נמצאו ליקויים בהתנהלות חברת רפאל בהתקשרויות עם מומחים, וכן ליקויים חמורים בהליכי האיוש למשרות בכירות במשרד הביטחון.

הפרק הרביעי - הוועדה לאנרגיה אטומית, נשאר חסוי ואינו מתפרסם לציבור.

אפריל:

הריסות בתים - קריאה לבחינה מחודשת

טל מימרן ונדיב מדרכי דנים במאמרם בהתפתחויות האחרונות בבית המשפט העליון הישראלי בנוגע לפרקטיקה של הריסות בתים. המחברים סוקרים את התפתחותה של הפרקטיקה לאורך השנים והשימוש שנעשה בה, ומציינים את המגמה המסתמנת בתקופה האחרונה, בעיקר מפי השופט מני מזוז וארבעה שופטים נוספים, אשר מטילה ספק בחוקיות ובאפקטיביות של הריסות בתים, ואת קריאתם לקיים דיון מורחב בסוגיה. לדעת המחברים, כאשר שליש משופטי בית המשפט העליון מעלים ספקות בסוגיה זו, יש צורך להעריך מחדש את תקדימי העבר של פסיקות ביהמ"ש בנוגע להריסות בתים ולקיים דיון מורחב בשאלות המשפטיות העקרוניות העולות מהן. כן מצוין גם ההיבט של עקרון המשלימות, אשר מתנה התערבות משפטית חיצונית בבדיקה וחקירה כנה של המדינה הרלוונטית, והחשיבות של כך להגנה על אנשי כוחות הביטחון הישראליים (10 באפריל, [The Jerusalem Post](https://www.jpost.com/Israel-news/Article-The-Jerusalem-Post-10-April-2016)).

מאי:

ארגון בצלם החליט להפסיק להפנות תלונות למערכת אכיפת החוק הצבאית

ארגון בצלם הודיע כי יפסיק להפנות תלונות למערכת אכיפת החוק הצבאית. את ההחלטה נימק הארגון בדו"ח חדש שפרסם עלה התאנה של הכיבוש: מערכת אכיפת החוק הצבאית כמנגנון טיוח. לטענת הארגון, העבודה רבת השנים מול מערכת אכיפת החוק הצבאית לא הובילה לעשיית

צדק עם הקורבנות, משום שאופן התנהלותה אינו ממצה את הדין עם החיילים הפוגעים ואינו מרתיע אחרים מפני ביצוע מעשים דומים, אלא מתמקד בטיוח של הפרות הדין. הארגון הודיע כי הגיע למסקנה שהמשך הגשת התלונות למערכת אכיפת החוק הצבאית גורם יותר נזק מתועלת, בשל כך שהוא מאפשר למערכת לייצר מראית עין של עשיית צדק. הארגון הודיע כי ימשיך לתעד הפרות זכויות אדם בשטחים ולדווח עליהן, אולם יפסיק להגיש תלונות ולתאם מפגשים בין חוקרי מצ"ח לקורבנות ועדי ראייה פלסטינים (25 במאי, [בצלם](#)).

יולי:

הסכם פיוס עם טורקיה

ביום 27 ביוני נחתם בין ישראל וטורקיה הסכם פיוס ([נוסח ההסכם](#)) צורף לעמדת המדינה לעתירה), הצפוי לשים קץ למשבר ביחסים בין המדינות שהחל בשנת 2010. במסגרת ההסכם, נקבע כי ישראל תפצה את טורקיה בכ-20 מיליון דולר על תקרית משט המרמרה ותבצע הקלה מסוימת במצור על עזה. טורקיה בתגובה, תפעל למניעת והפסקת הליכים המשפטיים, מדינתיים ובינלאומיים, הננקטים נגד קציני וחיילי צה"ל, ותגביל במידת מה את פעילות חמאס בתחומיה, כך שהארגון יוכל לפעול על אדמתה, אך ייאסר על פעיליו לארגן פעולות טרור נגד ישראל משטחה. ההסכם יתמקד תחילה בשיקום הקשרים הדיפלומטיים בין שתי המדינות וקידום נורמליזציה של היחסים ביניהן, ובשלב מאוחר יותר צפוי להוביל לשיתוף פעולה כלכלי (27 ביוני, [Walla News](#)). **טל מימון ועמיחי כהן** בוחנים את שאלת התכונות של הליכים פליליים נגד חיילי צה"ל לאחר החתימה על הסכם הפיוס. הם טוענים כי טורקיה יכולה לספק הגנה חלקית בלבד על חיילי צה"ל מפני תביעות כספיות ופליליות, מכיוון שרוב ההליכים המשפטיים אינם מתקיימים בתוך טורקיה. הם מציינים את האפשרות של נקיטת הליכים במסגרת עקרון הסמכות האוניברסלית, כמו גם את קיומו של הליך בבית הדין הפלילי הבינלאומי. השניים מדגישים כי לאור העובדה שלא עומדת לחיילים הגנה מלאה מפני נקיטת הליכים, הרי שישנה חשיבות יתרה ליישום דו"ח טירקל ולקיום חקירות עצמאיות ואפקטיביות בישראל (29 ביוני, [המכון הישראלי לדמוקרטיה](#)).

הקבינט אישר את דו"ח צ'חנובר

ביום 3 ביולי קיבל הקבינט את המלצות צוות צ'חנובר בנוגע להליכי הבדיקה בישראל לגבי טענות להפרת דיני הלחימה, אשר נכללו בדו"ח שהוגש לראש הממשלה בספטמבר האחרון. הצוות בחן את יישום חלקו השני של דו"ח ועדת טירקל, שעסק במנגנוני הבדיקה והחקירה בישראל של טענות להפרת הדין הבין-לאומי. המלצות צוות היישום כוללות, בין היתר, הקמת יחידה במשטרה צבאית חוקרת שתחקור אירועים מבצעיים, קביעת מסגרת זמנים להימשכותן של חקירות אלו, פרסום נתונים סטטיסטיים על ידי התביעה הצבאית בנוגע למשך הטיפול בתיקים מבצעיים, שינוי מעמד הפרקליט הצבאי הראשי לדרגת אלוף והגבלת משך כהונתו לארבע שנים (3 ביולי, [הארץ](#)).

פרסום דו"ח שנתי של הרשות לאיסור הלבנת הון ומימון טרור

הרשות לאיסור הלבנת הון ומימון טרור פרסמה דו"ח שנתי לשנת 2015 אודות פעילותה. הדו"ח סוקר, בין היתר, את שיתופי הפעולה של הרשות עם רשויות האכיפה בישראל ומעורבות הרשות במספר פרשיות מרכזיות של כוחות המשימה במגוון רחב של תחומים. בנוסף, סוקר הדו"ח התפתחויות של מימון טרור, ובפרט, אפיקי מימון נפוצים בפעילות ארגוני טרור דוגמת דעא"ש, הכוללים גיוס כספים באמצעות הרשתות החברתיות, תחת מסווה של אגודות צדקה לגיטימיות (27 ביוני, משרד המשפטים).

אוגוסט:

החלטות הפצ"ר באשר לאירועים חריגים במערכת "צוק איתן" - עדכון מס' 5

ביום 24 באוגוסט פרסם הפצ"ר עדכון בנוגע להחלטות שקיבל בשורה של אירועים פרטניים במהלך מערכת "צוק איתן", בעקבות תהליך בדיקה וחקירה של טענות להתרחשות של אירועים חריגים. על פי העדכון, עד למועד זה, התקבלו בפרקליטות הצבאית כ-500 תלונות ודיווחים הנוגעים לכ-360 אירועים שהתרחשו לכאורה במהלך מערכת "צוק איתן". כל טענה המתקבלת, המצביעה על התנהגות פסולה לכאורה, עוברת בחינה ראשונית. אם נמצא שהיא מהימנה על פניה וקונקרטית דיה, היא מועברת לפצ"ר הקובע האם לפתוח בחקירה פלילית או להעביר את המקרה הנטען למנגנון הבריור המטכ"לי, לצורך בירור עובדתי מקדים בטרם קבלת החלטה אם לפתוח בחקירה פלילית. במסגרת עדכון זה פורסמו **שבעה אירועים שנבחנו על ידי מנגנון הבריור המטכ"לי ואשר הפצ"ר החליט על סגירתם**, הכוללים בחינת טענות על תקיפות שגרמו למותם של אזרחים; לפגיעה בפעילות בתי חולים, לפגיעה בתחנות הכוח וכן טענות על אי מתן טיפול רפואי לאזרחים. כן נמסר עדכון על כך שהפצ"ר הורה על חקירת מצ"ח ללא בחינה של מנגנון הבריור המטכ"לי ביחס לטענה בדבר הכאת עצור וביזת כספו וביחס לטענות בדבר שישה אירועים לכאורה של שימוש מכוון באש לעבר מבנים וכלי רכב אזרחיים, פגיעה באזרחים, נזק מכוון לרכוש וביזה. בנוסף מדווח על חמש חקירות מצ"ח שהושלמו והפצ"ר החליט לגביהן על סגירת תיק החקירה, הכוללים חקירת טענות בדבר הכאת עצור ובדבר התעללות בילד; חקירה של טענה בדבר ירי אסור לעבר מבנה ובו מרפאה בשכונת שג'עיה (אירוע שזכה לחשיפה תקשורתית)- בעניין זה הוחלט כי אין מקום לנקוט צעדים משפטיים, פליליים או משמעתיים, נגד מפקד הכוח, אך בוצע הליך נזיפה פיקודי; וכן חקירת שני אירועי ביזה (24 באוגוסט, אתר הפרקליטות הצבאית). למידע נוסף בדבר תהליך הבדיקה והחקירה של טענות להתרחשות לכאורה של אירועים חריגים במבצע, ראו דוח ממשלת ישראל בעניין מבצע "צוק איתן".

פרסום הנחיה בעניין מדיניות הענישה בעבירות נשק ומטעני חבלה

פרקליט המדינה, שי ניצן, פרסם את "הנחיית פרקליט המדינה מספר 9.16 – מדיניות ענישה בעבירות נשק ומטעני חבלה" המתווה מדיניות ענישה מחמירה יותר בעבירות נשק, שתנחה את התביעה בהליכים בבתי המשפט. עמדת התביעה היא כי נקודת המוצא העונשית בגין עבירת נשק, צריכה לכלול רכיב של מאסר בפועל לתקופה ממשית, זאת גם אם מדובר בעבירה ראשונה.

המסמך מפרט "מתחם מוצא" כללי לענישה בעבירות השונות, כגון החזקת נשק, נשיאת נשק וסחר בנשק, המתייחס גם לסוג הנשק או אמצעי החבלה. כן נקבע "מתחם העונש ההולם", אשר נגזר ממתחמי המוצא שפורטו לעיל אך יכול להיות גם חמור יותר, על פי קריטריונים שונים: מאפייני הנשק, ריבוי כלי נשק, מיקום, קיומו של סכסוך פעיל. בנוסף מפורטים שיקולים נוספים להחמרה בענישה הכוללים, בין היתר, מניע אידאולוגי, פגיעה בעובד ציבור, קשר לארגון פשיעה, וכן מספר שיקולים להקלה בענישה (7 באוגוסט, [משרד המשפטים](#)).

ספטמבר:

נחתם הסכם אספקת חשמל בין ישראל לרש"פ

ביום 13 באפריל, 2016 ישראל והרשות הפלסטינית הסדירו בהסכם ביניהם חובות של עשור לחברת החשמל. ההסכם קובע עקרונות להסדרת תשלום החוב של הרש"פ לחברת החשמל, שעומד על 2 מיליארד שקלים. בנוסף לכך ההסכם מעביר לרש"פ, לראשונה מאז הסכם הביניים ב- 1995, אחריות ישירה על רשת החשמל של הפלסטינים, ללא תיווך של חברת החשמל (14 בספטמבר, [Davar1](#)).

נובמבר:

חוות דעת בעניין הצעת חוק ההסדרה

סביב הדיונים על הצעת חוק ההסדרה הוגשו לוועדת החוקה חוק ומשפט חוות דעת המביעות את עמדתם של גורמים שונים בנוגע להסדר שמציע החוק. בין גורמים אלו: [היועץ המשפטי לממשלה](#); [האגודה לזכויות האזרח](#); [המכון הישראלי לדמוקרטיה](#); [התנועה למשילות דמוקרטית](#); [הפורום המשפטי למען ארץ ישראל](#); [עדאלה](#); [ד"ר רונית לוי שנוור](#); [פרופ' יוגין קונטרוביץ](#); ופרופ' [טליה איינהורן](#).

דצמבר:

הסרת חסינותו של ח"כ באסל גטאס וקביעת איסור על ביקורי ח"כים אצל אסירים ביטחוניים

ביום 21 בדצמבר [החליטה ועדת הכנסת פה אחד להסיר את חסינותו של חבר הכנסת באסל גאטס מהרשימה המשותפת](#). הבקשה להסרת החסינות הוגשה על ידי היועץ המשפטי לממשלה במטרה לערוך מעצר וחיפוש, צעד חריג אשר ננקט בפעם הראשונה מאז הקמת מדינת ישראל. הסיבה לבקשת הסרת החסינות היא החשדות נגד חבר הכנסת כי הבריח טלפונים ניידים ומסרים כתובים למחבלים הכלואים בישראל. גאטס [אישר](#) את הסרת חסינותו במכתב ליו"ר הכנסת. במסגרת פרשה זו, ביום 20 בדצמבר, [החליטה ועדת הכנסת לאסור על ביקורי ח"כים אצל אסירים ביטחוניים, לפי המלצתו של ראש השב"כ](#). על פי ההחלטה, יו"ר הכנסת, יו"ר ועדת הכנסת ויו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה יוכלו לקבוע מספר בעלי תפקידים מקרב חברי

הכנסת, שלהם תינתן האפשרות לקיים ביקורים אצל אסירים ביטחוניים, וזאת על מנת להבטיח פיקוח פרלמנטרי נאות על תנאי כליאתם (20 בדצמבר, [אתר הכנסת](#)).

תיקון הצו בדבר אישור הקמה ופטור מרשיון לאתרי מגורים ארעיים בעלי חשיבות אזורית
בעקבות פסד הדין שנתן בג"ץ 9949/08 בעניין פינוי כלל המבנים ביישוב עמונה, נקבע כי המדינה תפעל להקמת מבנים למגורים חלופיים בחלקות סמוכות. לצורך כך נחקקו [צו מספר 1777 ו-צו מספר 1778 בדבר אישור הקמה ופטור מרשיון לאתרי מגורים ארעיים בעלי חשיבות אזורית \(הוראת שעה\) \(יהודה ושומרון\), התשע"ז – 2016](#), אשר מאפשרים לתת פטור מהיתר לצורך הקמת מבנה ארעי על החלקות הקבועות בכל אחד מן הצווים, אף ללא קיומה של תכנית מתאר, בכפוף לאישור תכנית להקמת אתר מגורים ארעי. זאת, לתקופה מוגבלת של שמונה חודשים. [בתיקון לצו 1777 \(שמספר 1779\)](#) הוארך משך התקופה לשנתיים, כדי לאפשר די זמן לבחינת האפשרות לאישור התיישבות ארוכת טווח בחלקות הסמוכות לעמונה. בנוסף, נקבעה אפשרות לממונה על הרכוש הממשלתי והנטוש באיו"ש לפצל את הבעלות בחלקה, שחלק מבעליה הם נפקדים, לפי חישוב שנקבע בצו (14 בדצמבר, [ערוץ שבע](#)).

ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

ינואר:

החלטת האיחוד האירופי בנוגע לתחולת הסכמים בשטחים
ביום 18 בינואר קיבלה מועצת האיחוד האירופי [החלטה](#) הכוללת את מחויבות האיחוד שבכל ההסכמים בין מדינת ישראל לאיחוד האירופי יצוין במפורש כי אינם חלים על "השטחים הכבושים על-ידי ישראל מ-1967". עוד צוין בהחלטה, כי קביעה זו "אינה מהווה חרם על ישראל, דבר לו האיחוד האירופי מתנגד בעוצמה". לגבי ההתנחלויות נקבע, כי הן בלתי חוקיות לפי המשפט הבינלאומי, מהוות מכשול לשלום, וכי על ישראל להפסיק את כל פעילות ההתנחלויות ולפרק את המאחזים הבלתי חוקיים. עוד צוין, כי בנייה בהתנחלויות במזרח ירושלים מסכנת משמעותית את האפשרות שירושלים תשמש כבירתם העתידית של שתי המדינות. האיחוד הביע בהחלטה את מחויבותו לפתרון שתי המדינות, על בסיס הפרמטרים [בהחלטת האיחוד מ-22 ביולי 2014](#) והתייחס לצורך במאמץ בינלאומי על מנת להתניע מחדש את תהליך השלום. [משדר החוץ](#) הגיב להחלטה וציין כי "האיחוד ממשיך לנהוג כלפי ישראל בסטנדרט כפול, תוך התעלמות מאחריותה של הרשות הפלסטינית לקיפאון המדיני ולהסתה שמוזנה את גל הטרור הפלסטיני. מתוך כ-200 סכסוכי גבול בעולם, האיחוד האירופי בוחר להפלות לרעה רק את ישראל. גישה זו מונעת מהאיחוד להיות שחקן הוגן ביישוב הסכסוך".

התפטרות דווח האו"ם למצב זכויות האדם בשטחים בשל העדר גישה לשטחים

הדווח המיוחד מטעם האו"ם למצב זכויות האדם בשטחים הפלסטינים הכבושים, האינדונזי [מכרים וויביסונו](#), הגיש את התפטרותו לנשיא מועצת זכויות האדם של האו"ם, בשל סירובה של ישראל להעניק לו גישה לשטחים. (4 בינואר, [OHCHR](#)). וויביסונו מונה לתפקיד ביוני 2014, והנו הדווח המיוחד השישי שמכהן בתפקיד זה. תפקיד הדווח המיוחד לשטחים הוקם [בהחלטה](#) מיוחדת של נציבות זכויות האדם ביום 19 בפברואר 1993. ישראל שיתפה פעולה עם הדווח הראשון שמונה, הפסיקה את שיתוף הפעולה בתקופת הדווח השני בשל טענתה למנדט מוטה וחד-צדדי המתמקד רק בישראל, ואסרה על כניסת הדווחים לישראל ולשטחים בתקופת כהונתו של הדווח המיוחד החמישי, ריצ'ארד פאלק.

דו"ח על תרומתם של עסקים בהתנחלויות להפרת זכויות אדם של פלסטינים

ארגון Human Rights Watch פרסם דו"ח, הדן בפעילות עסקים בהתנחלויות ותורמתם להפרת זכויות אדם של הפלסטינים בארבעה מישורים: אפליה של פלסטינים; השתלטות על קרקעות והגבלת השימוש בהן; תמיכה בתשתית של התנחלויות; והפרת זכויות עובדים. הדו"ח ממליץ לעסקים להפסיק את פעילותם בהתנחלויות עד שלא תשונה המדיניות הישראלית, לבצע בדיקת נאותות של זכויות אדם טרם המסחר, ולוודא כי מדינות שהתחייבו לא להכיר בריבונות הישראלית ביו"ש לא יעשו זאת בעקיפין באמצעות מסחר עם ההתנחלויות. הארגון מציין שאין הוא קורא לחרם על ההתנחלויות אלא קורא לחברות לעמוד בהתחייבויותיהן בתחום זכויות האדם (19 בינואר, [כינוש בע"מ - תרומתם של עסקים בהתנחלויות להפרת זכויותיהם של פלסטינים בידי ישראל](#), HRW).

מעמדה המשפטי של רמת הגולן

שיין ריבס מנתח במאמרו את מעמדה של רמת הגולן. ריבס מבהיר, כי מבחינת משפטית מדובר בשטח הנמצא תחת כיבוש ישראלי. לגבי העתיד, הכותב מציין כי אם סוריה תגיח ממלחמת האזרחים כמדינה אחת, יהיה מקום לנהל משא ומתן לסיום הכיבוש. מצד שני, אם סוריה תתפרק למספר מדינות, הזכות להגדרה עצמית של תושבי רמת הגולן תהיה בעלת חשיבות מכרעת. במצב כזה הקהילה הבינלאומית תצטרך לנקוט צעדים כדי להבטיח שתושבי הרמה יקבעו באופן הוגן ואובייקטיבי את מעמד השטח (27 בינואר, [Lawfare](#)).

תביעה אזרחית לפיצויים מישראל בגין פציעת משתתפים במשט לעזה

שלושה אמריקאים ובלגית, שנפצעו במשט לעזה ב-2010, [הגישו תביעה אזרחית כנגד ממשלת ישראל בבית המשפט הפדרלי בווינגטון](#), בדרישה לפיצויים. ג'וליאן קו סקפטי בנוגע לסיכויי הצלחת התביעה בגלל בעיית חוסר סמכות שיפוט של בית המשפט הפדרלי בשל עקרון חסינות מדינות זרות בבתי משפט מקומיים. עורך דינם של התובעים, סטיבן שניבאום, טוען כי לא צריכה לעמוד למדינת ישראל חסינות מדינות זרות בפני בית המשפט בשל הפשעים הנוראיים שבוצעה (12 בינואר, [Opinio Juris](#)).

החלטת הפרלמנט הקנדי על גינוי תנועת ה-BDS

ביום 22 בפברואר הצביע הפרלמנט הקנדי על **החלטת גינוי לתנועת ה-BDS**. בהחלטה צוין כי בשל ההיסטוריה הארוכה של חברות וקשרים כלכליים ודיפלומטיים בין שתי המדינות, הפרלמנט מחרימ את תנועת ה-BDS, אשר מקדמת דה-לגיטימציה של מדינת ישראל, וקורא גם לממשלה לגנות כל ניסיון של ארגון קנדי, קבוצות או יחידים, לקדם את התנועה מבית ומחוץ. העיתון הקנדי "The Globe and Mail" **דיווח** כי מפלגת הדמוקרטים החדשים (NDP) הצביעה כנגד ההחלטה בשל הטענה כי היא פוגעת בחופש הביטוי. כמו-כן, מפלגת הבלוק הקוויבקי (Bloc Québécois) הצביעה גם היא נגד ההחלטה בשל הטענה כי תנועת ה-BDS מהווה תנועה לגיטימית המבקרת את ישראל.

הנחיות ממשלת בריטניה נגד חרמות בהתקשרויות חוזיות של רשויות ציבוריות

ביום 17 בפברואר פרסמה ממשלת בריטניה **כללים והנחיות** המסדירים את המחויבויות הבינלאומיות של רשויות ציבוריות בהתקשרויות חוזיות לרכישות והשקעות פנסיה. ההנחיות מדגישות כי חרמות בהתקשרויות ציבוריות הן בלתי ראויות, למעט במקרים שבהם הממשלה עצמה הטילה סנקציות משפטיות רשמיות או מגבלות אחרות. להרחבה, ראו **מזכר** של ספריית בית הנבחרים הבריטי (19 בפברואר **Briefing Paper 7507**). אילון אסלן-לוי מציין במאמרו כי המדיניות שפורסמה ביום 17 בפברואר, על ידי הקבינט הבריטי, לא נועדה ליצור כלי משפטי חדש ללחימה ב-BDS. מדיניות זו מקבעת את הקריטריון, המתחייב ברמה הבינלאומית, למתן חוזים ציבוריים, לפיו רשויות ציבוריות אינן רשאיות להפלות ספקים זרים על בסיס מוצא לאומי. מדינה אינה יכולה להחרים מוצרים ישראלים רק מכיוון שמוצאם בישראל, או כל מדינה שהיא (23 בפברואר, **Tablet**).

חקיקות נגד תנועת ה-BDS בארצות-הברית

רון קמפאס מתאר במאמרו את המצב המשפטי הנוכחי בארצות הברית, לפיו כמעט מחצית מהמדינות שוקלות חקיקה שנועדה להילחם בתנועת ה-BDS והחרם שהיא מקדמת על מוצרים ישראלים. גורמים ליברליים בארצות הברית טוענים כי התומכים בחקיקה זו מנצלים דאגות בציבור הכללי, הנוגעות לגישתה האנטי-ישראלית של התנועה, לשם קידום חקיקה שמטרתה האמתית היא הענקת לגיטימציה להתנחלויות. קמפאס מתייחס באופן ספציפי לחקיקה המקודמת בניו יורק, אילנוי, וושינגטון ואינדיאנה, ומתאר את הדיון הציבורי שעלה בעקבות חקיקה זו, בתוך הקהילה היהודית ומחוץ לה (23 בפברואר, **Forward**).

פסיקת בית המשפט בארה"ב על הענקת פיצויים ממשלת איראן לקורבנות פיגוע טרור בישראל

נפגעי פיגוע הטרור ברחוב בן יהודה בישראל בשנת 1997 ובני משפחותיהם זכו בתביעה שנוהלה במשך חמש-עשרה שנה כנגד איראן בבית משפט בסן דייגו, קליפורניה. פסק הדין העניק לנפגעים למעלה מתשעה מיליון דולר. ארגון שורת הדין אשר ייצג את הקורבנות, ביקש לקשר בין ארגון חמאס, אשר לקח אחריות על הפיגוע, לבין איראן, בשל התמיכה הכספית שהמדינה מעניקה לארגון. הג'רוסלם פוסט מדווח כי איראן צפויה לבקש רשות לערער, אך ייתכן ובית המשפט העליון לא יענה לבקשתה.

הצטרפות ישראל לארגון FATF - כח משימה בינלאומי למאבק בהלבנת הון ומימון טרור

ביום 19 בפברואר החליטה פה אחד מליאת ארגון FATF (Financial Action Task Force) - **כח המשימה למאבק הבינלאומי בהלבנת הון ומימון טרור**, במפגש שנערך בפריז (17-19.2.16), על צירופה של מדינת ישראל לארגון במעמד של משקיפה (Observer) החל מחודש יוני 2016. ארגון יוקרתי זה, אשר חברות בו 34 מדינות ו-2 ארגונים זרים, קובע את הכללים המחייבים את כל מדינות העולם בתחום המאבק בהלבנת הון ומימון טרור. מדובר בהישג משמעותי ביותר למדינת ישראל, שמנהלת מזה מספר שנים הליך דיפלומטי ומקצועי להצטרפות לארגון, שיאפשר לה לראשונה לקחת חלק בעיצוב המדיניות העולמית בתחום זה (21 בפברואר, משרד המשפטים).

השתתפות ישראל במפגש של ארגון אגומנט בנושא מאבק במימון טרור

במפגש עולמי של ראשי רשויות לאיסור הלבנת הון ומימון טרור שנערך במונקו (1-5.2.16) בחסות **ארגון אגומנט** (EGMONT GROUP) - גוף בינלאומי שמאגד את יחידות המודיעין הפיננסי של למעלה מ-150 מדינות - הוחלט להגביר את המאמצים ושיתופי הפעולה במאבק נגד מימון טרור. **מדינת ישראל השתתפה במפגש והציגה את ניסיונה המצטבר בתחום המאבק במימון טרור** (7 בפברואר, משרד המשפטים).

מרץ:

החלטות מועצת זכויות האדם של האו"ם נגד ישראל

בישיבתה ה-31 של מועצת זכויות האדם של האו"ם, שנערכה בין התאריכים 29 בפברואר - 24 במרץ 2016, **קיבלה המועצה 5 החלטות נגד ישראל תחת סעיף האג'נדה מספר 7** (המייחד את ישראל ועוסק ספציפית במצב זכויות האדם בשטחים): החלטה (A/HRC/31/L.31) העוסקת "במצב זכויות האדם בגולן הסורי הכבוש"; החלטה (A/HRC/31/L.36) העוסקת "בזכות ההגדרה העצמית של העם הפלסטיני"; החלטה (A/HRC/31/L.37) העוסקת "במצב זכויות האדם בשטחים הפלסטינים הכבושים, לרבות מזרח ירושלים"; החלטה (A/HRC/31/L.38) העוסקת "בהבטחת אחריות וצדק לכל ההפרות של המשפט הבינלאומי בשטחים הפלסטינים הכבושים, לרבות במזרח ירושלים" - קוראת לישראל לשתף פעולה עם הבדיקה המקדמית של

בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) ומבקשת מהנציב העליון לזכויות האדם להכין דו"ח על הציות להמלצות של מנגנוני מועצת זכויות האדם; והחלטה ([A/HRC/31/L.39](#)) העוסקת "בהתנחלויות הישראליות בשטחים הפלסטינים הכבושים, לרבות במזרח ירושלים ובגולן הסורי הכבוש" - מגנה את ישראל ודורשת את הפסקת הבנייה בהתנחלויות. ההחלטה קוראת למדינות וחברות שלא להכיר או לסייע להתנחלויות, וכן קוראת לנציב העליון לזכויות אדם להכין מאגר מידע על כל החברות והעסקים הפועלים בהתנחלויות, שיעודכן שנתיים, ולהגישו כדו"ח למועצה. ([סיכום ישיבתה ה-31 של מועצת זכויות האדם](#), OHCHR). מחלקת המדינה האמריקאית פרסמה את התייחסותה לישיבת מועצת זכויות האדם, בין היתר, מצוין התנגדותה להחלטות השונות שהתקבלו נגד ישראל, במיוחד זו הנוגעת להקמת מאגר מידע של חברות ועסקים הפועלים בהתנחלויות, המהווה "צעד חסר תקדים, המצוי מחוץ למנדט המועצה" (25 במרץ, [U.S. Department of State](#)).

מינוי דווח מיוחד למצב זכויות האדם בשטחים הפלסטינים הכבושים

בישיבתה ה-31 של מועצת זכויות האדם [מינה](#) נשיא מועצת זכויות האדם את סטנלי מייקל ליינק (Stanley Michael Lynk) מקנדה לדווח המיוחד השביעי למצב זכויות האדם בשטחים הפלסטינים הכבושים לשנים 2016 - 2022, זאת בעקבות התפטרותו של הדווח השישי בינואר 2016. הבחירה בליינק עוררה ביקורת בשל גישתו האנטי-ישראלית ומעורבותו בארגון אירועים בגנותה של ישראל. (לדוגמא: [המכתב הפתוח](#) של בכירי ממשל קנדיים; [תגובת UN Watch](#) למינוי. להרחבה, ראו גם [דו"ח של הארגון](#) על תפקיד הדווח והמועמדים השונים, וכן סיקור המינוי ב-[NATIONAL POST](#)).

הצטרפות מדינת פלסטין לבית הדין הקבוע לבוררות (Permanent Court of Arbitration)

ביום 15 במרץ 2016 הודיע רשמית בית הדין הבינלאומי הקבוע לבוררות על צירופה של פלסטין כמדינה חברה בבית הדין. הבקשה הפלסטינית להצטרפות לבית הדין הוגשה עוד בינואר 2015, אולם הדיון בה נדחה לאור התנגדותה של ארה"ב למהלך. ההחלטה התקבלה ברוב של 54 מדינות בעד ו-25 נמנעות, ביניהן ישראל וקנדה. ארה"ב לא השתתפה בהצעה. בכך הפכה פלסטין לחברה ה-118 בבית הדין (15 במרץ, [Permanent Court of Arbitration](#)). (להרחבה, ראו גם [Global Research](#)).

תביעה בבית המשפט הפדרלי בארה"ב בגין פשעי מלחמה ומדיניות ההתנחלויות של ישראל

בתחילת חודש מרץ הגישה קבוצת פלסטינים תביעה בבית המשפט הפדרלי בווינגטון DC ע"ס \$34.5 מיליארד דולר כנגד אייל ההון שלדון אידלסון, בכיר לשעבר בממשל בוש אליוט אברמס, ועוד רבים אחרים, כמו גם כנגד בנקים, חברות וארגונים לא-ממשלתיים. גורמים אלה מואשמים בקשירת קשר לפשעי מלחמה שבוצעו לכאורה בשלושת המלחמות האחרונות בעזה ול-"יוזמת ההתנחלויות", וכן בקונספירציה, השגת גבול, פשע מאורגן ועוד. כתב התביעה לוקה בחוסר ואינו

מפרט את מעורבות הגופים הנתבעים ב-"פשעים" הנטענים. עו"ד אריק שרבי, סגן יו"ר הוועדה לליטיגציה בינלאומית של לשכת עורכי הדין האמריקאית, טוען כי התובעים יתקשו לבסס זכות עמידה וסמכות שיפוט. בנוסף ציין כי המגמה היא לדחות על הסף תביעות הקשורות בקונספירציות, בפרט אם התרחשו מחוץ לארה"ב (8 במרץ, [JPOST](#)).

מחקר חדש על גבולות מדינת ישראל ועיקרון ה- Uti Possidetis

פרופ' יוג'ין קונטורוביץ' ופרופ' אברהם בל פרסמו [מחקר חדש](#) בשם "פלסטין, Uti Possidetis וגבולות מדינת ישראל". לטענתם לא ברור מדוע לא מחילים על קביעת גבולותיה של מדינת ישראל את העיקרון המקובל במשפט הבינלאומי לקביעת הגבולות של מדינות חדשות שהוקמו במסגרת תהליכי הדה-קולוניזציה, עיקרון ה- Uti Possidetis. לפי עקרון זה גבולותיה של ישראל אמורים להתבסס על הגבולות המנדטוריים, שהיו קיימים טרם הקמת המדינה, קרי לכלול במסגרת המדינה את שטחי יהודה, שומרון וחבל עזה (10 במרץ, [Washington Post](#)).

הצעת חוק בארה"ב - "החוק למאבק ב-BDS של שנת 2016"

ביום 10 בפברואר 2016 הציגו המחוקקים בבית הנבחרים ובסנאט האמריקאי את הצעת "החוק למאבק ב-BDS של שנת 2016" (Combating BDS Act of 2016) - ([S. 2531](#); [H.R. 4514](#)). החוק מעניק, ברמה הפדרלית, סמכות חוקית למדינות ורשויות מקומיות לנקוט פעולות מוחשיות נגד לוחמה כלכלית המופנית כלפי ישראל, כגון ביטול השקעות או חוזים מול גופים המחרמים, שוללים, או מטילים סנקציות נגד ישראל. הצעת החוק הועברה לדיון בוועדות השונות בקונגרס.

אפריל:

דו"ח האו"ם על עמידת ישראל בהוראות האמנה נגד שחיתות

[דו"ח](#) שפורסם באפריל 2016 על-ידי צוות בין-לאומי מטעם האו"ם לבדיקת מידת עמידתה של ישראל בהוראות אמנת האו"ם נגד שחיתות (United Nations Convention against Corruption) אותה [אשררה](#) ישראל בשנת 2009, [ציין לחיוב את מערך החקיקה המקיף נגד שחיתות בישראל ואת מאמצי רשויות האכיפה למיגור השחיתות](#). הדו"ח כולל גם המלצות לחיזוק מנגנונים לדיווח על מעשי שחיתות, העלאת מודעות לצורך בדיווחים כאמור במגזר הציבורי והכנסת תיקונים לחוק איסור הלבנת הון (10 באפריל, [משרד המשפטים](#)).

דו"ח זכויות האדם השנתי של ארה"ב על מצב זכויות האדם בישראל ובשטחים לשנת 2015

מזכיר המדינה האמריקאי, ג'ון קרי, קיים [מסיבת עיתונאים](#), בה הצהיר על פרסום [דו"ח זכויות האדם השנתי על מצב זכויות האדם ברחבי העולם לשנת 2015](#) מטעם מחלקת המדינה האמריקאית. החלק [בדו"ח, המתייחס לישראל ולשטחים](#), כולל ביקורת על ישראל בתחומי הקו הירוק, בעיקר בשל יחסה לאזרחים הערבים בישראל וכן בסוגיית המעצרים המנהליים, הליך

הוגן, זכויות עבודה והחופש להשתמש באינטרנט. מדינת ישראל צוינה לטובה בתת הפרק המתייחס למאבק בשחיתות ושמירה על שקיפות. באשר לפעילות ישראל בשטחים, ישנה התייחסות, לדוגמה, לאיסור על עינויים, איסור העסקת ילדים, חופש הדיבור והעיתונות וחופש ההתאגדות. בתת הפרק המתייחס לגרימת מוות בלתי חוקי, ישנה התייחסות לאירועי הטרור מהתקופה האחרונה, במסגרתו עולה ביקורת כלפי מדינת ישראל בשל חיסולים שנעשו על ידי הצבא במהלך אותם אירועי טרור, וכלפי הרשות הפלשתינית בשל העובדה שאירועים אלו החלו בעקבות מפגעים פלשתיניים שפגעו באזרחים ישראלים.

מועצת הביטחון של האו"ם על מעמדה של רמת הגולן

בישיבת הממשלה שנערכה ברמת הגולן ב-17 באפריל, התייחס ראש הממשלה למעמדה של רמת הגולן, וציין כי "הגיע הזמן אחרי חמישים שנה שהקהילה הבינלאומית תכיר סוף סוף בכך שהגולן יישאר לצמיתות תחת ריבונות ישראל..." (הודעת ממלא מקום מזכיר הממשלה בתום ישיבת הממשלה מיום 17 באפריל 2016). בתגובה לדברים אלה, דנה מועצת הביטחון של האו"ם במעמדה של רמת הגולן בישיבה שקיימה ב-26 באפריל 2016. במסיבת עיתונאים שנערכה, ציין נשיא מועצת הביטחון Liu Jieyi (סי), כי חברי המועצה מביעים את דאגתם מההצהרות הישראליות האחרונות ומדגישים כי מעמדה של רמת הגולן "נותר ללא שינוי". עוד ציין הנשיא את החלטה 497 מ-1981 שקבעה מפורשות שההחלטה הישראלית להחיל את חוקי מדינת ישראל וסמכות שיפוט על רמת הגולן היא מבוטלת וחסרת כל תוקף משפטי (לצפייה במסיבת העיתונאים, [כאן](#)). (להרחבה, ראו [REUTERS](#)).

שימוש בנדהל "הקש בגג" הישראלי על ידי כוחות ארה"ב בעירק

לראשונה, צבא ארה"ב עשה שימוש בנדהל "הקש בגג" בלחימתו נגד דאע"ש בפעילות שנעשתה בעיר העיראקית מוסול ב-5 באפריל. לפי נדהל זה, ככל שיש חשש להמצאות אזרחים במטרה שהוגדרה לחיל האוויר, מתקשרים לתושבי הבית ומזהירים אותם מפני המתקפה. לאחר מכן, משגרים טיל קטן שפוגע בסמוך לבית או על הגג, ורק לאחר מכן משגרים את הפצצה. בכיר בחיל האוויר האמריקני, אלוף פטר גרטסון, הודה כי ההשראה לביצוע הנוהל הייתה מישראל. בסופו של דבר הטקטיקה לא צלחה, ואישה שהייתה בתוך הבניין חזרה אליו לפני התקיפה השנייה, שהרסה את הבניין. בכתבה בנושא נכללה גם ביקורת על הנוהל וספק אם אכן ירי טיל יכול להוות אזהרה יעילה. (27 באפריל, [CNN](#)).

פסק-דין של בית המשפט העליון האמריקאי בנוגע לפיצויים מאיראן לנפגעי טרור

בית המשפט העליון של ארה"ב פרסם את [פסק דינו](#) בעניין הבנק המרכזי של איראן נגד פטרסון. המקרה עסק בשאלת חילוט שני מיליארד דולר, המוחזקים בידי הרשויות האמריקאיות כחלק ממשטר הסנקציות שהתנהל כנגד איראן, לצורך פיצוי קורבנות טרור אשר נפגעו מארגונים המזוהים עם איראן. במהלך ההתדיינות המשפטית, התפרסמה הנחייה בדבר מדיניות חוץ מצד הקונגרס, כיצד על בית המשפט לנהוג במקרים אלו. הבנק המרכזי של איראן, זרוע ביצועית של המשטר, טען בערעורו על החלטת החילוט, כי זוהי הפרה של עקרון הפרדת הרשויות. בית המשפט

העליון דחה את הערעור, וטען כי ככל שדעת הנשיא והקונגרס זהים בנושאי מדיניות חוץ, על בית המשפט לאשרר עמדות אלו. **ישי שוורץ** מנתח את פסק הדין (26 באפריל, [Lawfare](#)). תגובת איראן: נפנה לבית הדין הבין-לאומי לצדק בהאג (25 באפריל, [New York Times](#)).

פסיקת בית המשפט הצרפתי לערעורים נגד פעילי BDS

בית המשפט הצרפתי לערעורים (French Court of Cassation) אישר את הרשעתם של שבעה פעילי BDS שקראו בשנת 2010 בהפגנה מחוץ לסופרמרקט להחרמת מוצרים ישראליים והורשעו בבית משפט בקאן ונקנסו בקנס גבוה. פעילי ה-BDS הורשעו בעקבות תביעה שהגישו ארגונים פרו-יהודים (National Bureau of Vigilance Against Anti-Semitism-BNVCA) יחד עם שני ארגונים נוספים: Alliance France Israel ו-Lawyers Without Borders). פסיקתו של בית המשפט הצרפתי לערעורים מגיעה לאחר פסיקה דומה שנתן כחצי שנה מוקדם יותר כנגד שנים-עשר פעילי BDS שקראו בהפגנות בשנת 2009-2010 להחרמת מוצרים ישראליים. הרשעות אלו מבוססות על החוק הצרפתי משנת 2003, שהרחיב את החקיקה נגד גזענות ככזו הכוללת גם אפליה, לרבות חרמות נגד מדינות או אנשים ועל הגישה השיפוטית בצרפת הרואה ב-BDS כאקט של אפליה (4 באפריל, [JTA](#)).

מאי:

דו"ח ועדת האו"ם נגד עינויים (CAT) ביחס לישראל

ב- 12 במאי 2016 פרסמה ועדת האו"ם נגד עינויים (CAT) את מסקנותיה ביחס לישראל, זאת בהמשך להופעת המשלחת הישראלית בפני הוועדה ודיון בדו"ח התקופתי החמישי של ישראל ב-3 וב-4 במאי 2016. הדו"ח מציין לטובה כמה היבטים, כולל חקיקה בעניין שיקום אסירים קטינים, מחויבותה של ישראל לעקרון "אי-ההחזרה" (non-refoulement) והקמת מנגנוני פיקוח ומעקב על הפרות. עם זאת, הדו"ח מבקר את ישראל במישורים שונים, כולל טענות על מקרים בהם ישראל לא פעלה לפי הוראות האמנה או שלא מסרה מידע ראוי לוועדה לצורך ביקורת. הוועדה קוראת לישראל להרחיב את תחולת האמנה לכל השטחים תחת סמכותה, לרבות השטחים הכבושים, לשלב את עבירות העינויים והאיסור המוחלט על עינויים לתוך החוק המדינתי - לרבות דחייה של סייג הצורך, וכן לשפר את מנגנוני הפיקוח על חקירות וטענות לעינויים, שיפור גישת אסירים ליעוץ משפטי וטיפול רפואי, סיום המעצרים המנהליים ועוד. נושאים בעייתיים שהדו"ח מציין כוללים את ההליכים במחסומים, העדר חקירות בגין אלימות מתנחלים, הריסות בתים ומעצרים של מבקשי מקלט. (לעיון במסמכים שהוגשו ושנדונו בוועדה ביחס לישראל, ראו [כאן](#)).

ישראל נבחרה לעמוד בראש הוועדה המשפטית באו"ם

ביום 13 ביוני 2016 נבחרה ישראל לראשונה מאז הצטרפותה לאומות המאוחדות ב-1949, לעמוד בראשות הוועדה המשפטית באו"ם (המוכרת גם כוועדה השישית), שהינה אחת משש הוועדות הקבועות באו"ם והיא עוסקת בסוגיות הנוגעות למשפט הבינלאומי. זאת, לאחר שקבוצת מדינות ממערב אירופה ואחרות (WEOG) הציעו את ישראל כמועמדת לראשות הוועדה. ישראל נבחרה לתפקיד ברוב קולות של 109 מתוך 175. על פי הנוהג המקובל, בחירת ראש ועדה נעשית בקונצנזוס, אך בשל התנגדויות למועמדות ישראל בקרב נציגי מדינות ערב, ישראל נבחרה בדרך של הצבעה בעצרת הכללית ולא בדרך של קונצנזוס כפי שנהוג. דרישת מדינות ערב לחרוג מן המקובל ולדרוש הצבעה, עוררה תגובה חריפה מצד שגריר ארה"ב באו"ם דויד פרסמן, שהטיח בפני האו"ם שאפילו לוב שעמדה בראש הוועדה המשפטית בעת שלטונו של קדאפי נבחרה בזמנו בהסכמה. עוד הוסיף השגריר על הצורך בארגון אומות מאוחדות שכולל את ישראל ומקרב את ישראל ולא ארגון שבאופן שיטתי מרחיק אותה. אומנם מדובר בתפקיד שבעיקר הינו סימבולי ופרוצדוראלי, אך זו הזדמנות של ישראל לחזק את נוכחותה בשגרת הפעילויות השוטפות של האו"ם (13 ביוני, [reuters](#)). על פי היומון הקטרי, אל-קדס אל-ערבי, המתפרסם בלונדון, מדינות ערב ובראשם שגריר כווית באו"ם והשגריר הפלסטיני ראיד מנצור, התנגדו למינוי ופעלו רבות לסכלו. מצד שני, היומון מדווח כי לפחות ארבע מדינות ערביות שזהותן לא נחשפה, תמכו במינויה של ישראל ובנציגה השגריר דני דנון לראשות הוועדה (14 ביוני, [MEMRI](#)).

פלסטיין היא המדינה ה-30 שאישרה את תיקון קמפלה (פשע התוקפנות) באמנת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי

ב-26 ביוני הפכה פלסטיין באופן רשמי למדינה ה-30 שאישרה את תיקון קמפלה, המאפשר לבית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) לתבוע ולשפוט על בסיס פשע התוקפנות החל מיולי 2017 (להרחבה, ראו באתר [crimeofaggression.info](#)). ההגעה ל-30 אשרורים מאפשרת לאספת המדינות החברות להחליט על הפעלת סמכות השיפוט של ה-ICC על פשע התוקפנות החל מ-2017 (להרחבה, [כאן וכאן](#)). לעניין זה, ה-ICC אימץ את מדיניות האו"ם שקיבלה את פלסטיין כמדינה משקיפה, וקיבל את חברותה באמנת רומא. אנדריאס צימרמן טוען במאמרו כי למרות קבלתה של פלסטיין כמדינה חברה, יש מקום לדון ביכולתה לאשרר את תיקון קמפלה ובכך להניע את תהליך הרחבת סמכות השיפוט של ביה"ד (29 ביוני, [EJIL Talk](#)). ג'ניפר טרהאן טוענת במאמרה כי מאחר שפשע התוקפנות מחיל משטר ייחודי, אירועים שבוצעו בשטח מדינה שאינה חברה מצויים מחוץ לסמכות השיפוט של ביה"ד (30 ביוני, [opinio juris](#)).

"מלחמה" או "טרור"? צילומי סרט שהופסק בישראל מוליד תביעה המאלצת את בית המשפט בארה"ב להכריע כיצד להגדיר את מתקפות החמאס על ישראל בקיץ 2014

במסגרת **תביעה אזרחית** המתנהלת בבית המשפט הפדרלי בקליפורניה, נדרש בית המשפט להכריע האם העימות בין ישראל לחמאס במהלך קיץ 2014 מוגדר "מלחמה" או "טרור". התובעים שייכים לצוות ההפקה של הסרט Dig, שצולם בישראל אך הופסק עקב המבצע הצבאי וגל הטרור. בסופו של דבר ההפקה נאצלה לעזוב את הארץ ולהמשיך את צילומי הסרט במדינות אחרות, מה שגרר עלויות בשווי 6.9 מיליון דולר. לדברי התובעים, חברת הביטוח סירבה להחזיר להפקה את ההוצאות בשל הדחייה, על בסיס חריג בפוליסה הפוטר מתשלום על נזק שנגרם בשל אירועי מלחמה. לעומת זאת, התובעים טוענים שלא היה מדובר במלחמה מאחר שחמאס הוא ארגון טרור, ולכן יש לראות את כל פעולותיו כטרור ולבחון בהתאם (29 ביוני, [LAWFARE](#)).

המאבק נגד תנועת ה-BDS

בארצות הברית מסתמנת מגמה של חיקוק חוקים נגד חברות שנמצאות בקשרים עסקיים עם גופים מדיניים או עירוניים המזוהים עם תנועת ה-BDS (תנועת החרם נגד ישראל). לפחות עשרים מדינות ברחבי ארה"ב אימצו עד כה תקנות בנושא או שוקלות לאמץ (6 ביוני, [הארץ](#)). ביום 5 ביוני חתם מושל ניו יורק על צו מנהלי שמורה למשרדים הממשלתיים במדינה להימנע מקשרים עם ארגונים וחברות התומכים בחרם. הצו מורה על הכנת רשימה של עסקים וארגונים אשר לקחו חלק בחרם או בסנקציות נגד ישראל בששת החודשים האחרונים, במישרין או בעקיפין. עם פרסום הרשימה, תחויבנה כל הסוכנויות והמשרדים הממשלתיים בניו יורק לנתק את קשריהן עם הגופים המוזכרים בה (5 ביוני, [NY Times](#)). בספרד, החליטו ארבע רשויות מוניציפליות לבטל את תמיכתן במדיניות החרם על מדינת ישראל. שלוש מתוך ארבע הרשויות הפכו את החלטתן בעקבות קביעת בית המשפט, בעקבות הליכים שזם הארגון הפרו ישראלי ACOM. הרשות הרביעית הפכה את החלטתה בעקבות איומים בהגשת תביעה דומה. במקביל להתפתחויות ברמה המוניציפלית, מקפידה ממשלת ספרד להצהיר בעקביות על מדיניות של התנגדות ל-BDS. זוהי התפתחות מעניינת במדינה, אשר במשך שנים נודעה בשל מדיניותה האנטי ישראלית (7 ביוני, [Jewish Telegraphic Agency](#)).

השפעתה של החלטת מועצת זכויות האדם על הפסקת התקשרויות מסחריות עם חברות ישראליות מחוץ לקו הירוק על דיני הסחר הבינלאומי

דורון הינדין דן במאמרו **בהחלטתה** של מועצת זכויות אדם של האו"ם (UNHRC) מחודש מרץ 2016 שעסקה בהפסקת התקשרויות מסחריות עם חברות ישראליות שנמצאות מחוץ לקו הירוק ובייסוד מאגר מידע של חברות ועסקים ישראלים הנמצאים מעבר לקו הירוק. הוא גורס כי החלטה זו מעודדת הפרה של החוק הבינלאומי, שכן על פי דיני ארגון הסחר הבינלאומי (WTO) סחר בינלאומי חייב להיות א-פוליטי. לכן, למעט במקרים חריגים ומצומצמים, אסורה כל התערבות המגבילה סחר בין מדינות. אמנם קיימת אפשרות להגביל סחר מטעמים של "מוסר ציבורי", "שמירה על בטחון לאומי" או "שמירה על השלום והביטחון הבינלאומי", אך זאת

במקרים ובנסיבות מיוחדות, שאינם חלים במקרה דנן. הכותב מציין שעל המדינות החברות במועצת זכויות האדם לוודא שהמועצה לא תביא לשחיקת דיני הסחר הבינלאומי (10 ביוני, [LAWFARE](#)).

יולי:

עצמאות מנגנוני החקירה בישראל וארה"ב של טענות לביצוע פשעי מלחמה

פיטר מרגוליס סוקר במאמרו את סוגיית העצמאות של מנגנוני החקירה של ישראל וארה"ב בנוגע לחקירות על טענות של ביצוע פשעי מלחמה. לטענתו של **מרגוליס**, הדרישה לעצמאות של מנגנוני החקירה, כפי שהיא נובעת מדיני הלחימה, דורשת שהחוקרים יהיו מחוץ לשרשרת הפיקוד האחראית לאירועים נשואי החקירה. זו אינה כוללת בהכרח חקירה על ידי גורמים אזרחיים או מעורבות אזרחית בבחירתם של החוקרים. בישראל קמו מספר ועדות בלתי תלויות עבור בחינת אופן ההטמעה של דיני הלחימה ויעילות מנגנוני החקירה (ביניהן [ועדת טירקל](#) וועדת צ'חנובר) שהביאו לשיפור העצמאות והיעילות של מנגנוני החקירה. **מרגוליס** מבטל את הביקורות הלא מאוזנות כלפי ישראל ומעמת אותן עם היכולת והנכונות של הצבא הישראלי להעמיד לדין גם חיילים ששרתו בגדה המערבית והפרו שם את דיני הלחימה, כמו במקרה של החייל אלאור עזריה (28 ביולי, [Lawfare](#)).

ארגון שורת הדין תובע את פייסבוק בארה"ב

בג'מין וויטס וזאי בדל דנים [בתביעה](#) שהגיש ארגון "שורת הדין" בבית המשפט הפדרלי בארה"ב נגד פייסבוק, בשמן של חמש משפחות אמריקאיות שאיבדו את קרוביהן באירועי טרור שבוצעו על ידי חמאס. לדעת **המחברים**, בניגוד לתביעות אחרות נגד [טוויטר](#) שנידונו בבתי משפט אמריקאים, לתביעה זו יש סיכוי ממשי להצליח. בין היתר, מכיוון שהתובעים מבססים את תביעתם על קשר חזק בין השימוש של החמאס ואנשיו בפייסבוק לבין אירועי הטרור שבהם איבדו חמש המשפחות את יקיריהן. כך למשל, הראו התובעים כיצד הובילו פרסומים בפייסבוק ושיתופים של אותם פרסומים לאירוע במסגרתו נרצח ריצ'ארד לאקין. עם זאת, מדגישים **המחברים** כי ישנן משוכות לא קלות שעל התביעה לעבור, כולל הוכחת הקשר הסיבתי (12 ביולי, [Lawfare](#)).

אוגוסט:

עתיד ההליכים בטורקיה נגד חיילי צה"ל לאחר החתימה על הסכם בין המדינות

ביום 19 באוגוסט אישר הפרלמנט הטורקי את הסכם הנורמליזציה בין ישראל וטורקיה, שנחתם בחודש יוני. נסלין נסי דנה בעתיד ההליכים המשפטיים בטורקיה נגד חיילי צה"ל בעקבות אישור ההסכם. היא מצביעה על העמימות הקיימת בנוגע למועד ביטול ההליכים. טרם אישור ההסכם, רווחה הנחה לפיה עם העברתו בפרלמנט יושמטו ההליכים באופן אוטומטי. העובדה כי הדבר טרם נעשה מעלה שאלה בדבר מועד משיכתם והוודאות כי הדבר אכן יקרה. על

פי ההסכם, תפקיד מדינת ישראל 20 מיליון דולר בחשבון בנק שיפתח עבור משפחות ההרוגים בתקרית המרמרה. עם זאת, גם משפחות הנעדרות בכספים אלו יכולות עקרונית לסרב למשוך את ההליכים המשפטיים. מעבר לכך, מזכירה נסי כי ההסכם אינו מונע אזרחים מליזום הליכים מחוץ לטורקיה (22 באוגוסט, [Hurriyet Daily News](#)).

טריבונל שווייצרי פסק בסכסוך בין ישראל לאיראן

קתרינה ולנזואלה-בוק מדווחת כי בית המשפט העליון של שווייץ בלוחזן דחה את ערעורה של מדינת ישראל על פסק בורות שניתן בשנה שעברה בסכסוך מול איראן בעניין צינור הנפט שעובר בין אשקלון לאילת, ובו טענה כי לא התקיימה דרישת ההליך ההוגן. בית המשפט הורה למדינת ישראל לשלם 1.1 מיליארד דולר לאיראן. הצינור הוא פרויקט משותף בין המדינות, שהחל בשנת 1968, אשר נועד להעביר נפט מאיראן לאירופה. לאחר פריצת המהפכה האסלאמית, יחסי ישראל-איראן עלו על שרטון, ועל כן פתחה איראן בהליכים משפטיים, בשנת 1994, במטרה לקבל את חלקה בפרויקט. פסק הדין ניתן ביום 27 ביוני, אולם פורסם רק ביום 11 באוגוסט (26 באוגוסט, [ASIL](#)).

ביטול פסק דין בארה"ב שחייב את הרשות הפלסטינית ואש"ף לפצות קרבנות טרור

ביום 31 באוגוסט [ביטל](#) בית משפט לערעורים בניו יורק פסק דין מפרואר 2015, שקבע כי על אש"ף והרשות הפלסטינית לשלם 655.5 מיליון דולר פיצויים, על פי החוק האמריקאי למניעת טרור, למשפחות של אזרחים אמריקאים שנפגעו בפיגועי טרור בישראל במהלך האינתיפאדה השנייה. בית המשפט לערעורים קבע שלבתי המשפט הפדרליים בארה"ב אין סמכות על הנתבעים. [במסמך שהוגש לבית המשפט](#) במהלך הדיון בערעור הוצגה עמדת הממשל שנתמכה [בהצהרה של סגן מזכיר המדינה האמריקאי](#), לפיה יש בפסק הדין שקיבל את התביעה כדי לערער את יציבותה הכלכלית של הממשלה הפלסטינית, וכי אם הרשות תתמוטט צפוי משבר ביטחוני שיפגע בישראלים, פלסטינים וגורמים אחרים באזור (31 באוגוסט, [הארץ](#)).

בית המשפט בארה"ב דחה ערעור של קורבנות תקיפה ישראלים נגד הבנק הלבנוני

ביום 24 באוגוסט דחה בית המשפט לערעורים של ניו יורק את ערעורם של קורבנות מתקפות הטיילים של החיזבאללה על ישראל בתקופה שבין יולי ואוגוסט 2006. המערערים ביקשו לראות בבנק LCB הלבנוני בקנדה כאחראי על מימון וסיוע לחיזבאללה במתקפות הטרור שביצע, תחת חוק נזקי זרים הפדרלי, Alien Tort Statute. [בהחלטתו](#), קבע בית המשפט כי הוא חסר סמכות שיפוט ביחס לבנק וכי על פי הדין הבינלאומי המנהגי, תאגיד חסין מאחריות מתביעות תחת חוק זה (24 באוגוסט, [Ynet](#)).

החלטה של מועצת הביטחון מאריכה את מנדט יוניפי"ל

ביום 30 באוגוסט החליטה מועצת הביטחון של האו"ם [להאריך](#) את שהות כוחות יוניפי"ל לשמירת השלום באזור דרום לבנון עד ליום 31 באוגוסט 2017. החלטה זו ניתנה על רקע מתיחות

בלבנון בעקבות הכישלון בהכרזה על נשיא חדש וחוסר יעילותם ותפקודם של הפרלמנט והממשלה. כמו כן, קיים חשש במועצת הביטחון, לפיו ישפיע הסכסוך בסוריה על העימות בין ישראל ולבנון ויחמיר אותו. לפי המנדט המחודש, הכוחות ימשיכו לפעול בדרום לבנון ליישום החלטה 1701, אשר סיימה את מלחמת לבנון השנייה ב-2006. המועצה הדגירה כי "על הצדדים לעשות מאמץ כדי להבטיח את הפסקת האש, כמו גם להתנהג באיפוק ולהימנע מכל פעולה או שימוש ברטוריקה שיכולה לסכן את היציבות באזור" (30 באוגוסט, [The Washington Post](#)).

דוח של HRW: "פלסטיין: צעדי דיכוי נגד עיתונאים ואקטיביסטים"

ביום 29 באוגוסט פרסם ארגון Human Rights Watch דוח לפיו הרשויות הפלסטיניות בגדה המערבית וברצועת עזה עוצרות עיתונאים, פעילים פוליטיים ואקטיביסטים המותחים עליהן ביקורת, מאיימות עליהם ומתעללות בהם. הפעולות הללו מהוות הפרה ישירה של ההתחייבויות שנטלה על עצמה הרשות הפלסטינית בעת שאישררה אמנות בינלאומיות המגנות על זכויות אדם, כולל חופש הביטוי. בשל התחייבויות אלו חדלו הרשויות הפלסטיניות מהעמדת אזרחים בבתי דין צבאיים עוד בשנת 2011, אך המשיכו להעמיד פעילים פוליטיים ועיתונאים לדין בבתי משפט אזרחיים בגין עבירות של העלבת עבד ציבור והוצאת דיבה, שהן שריד מחוק העונשין שנאכף בשטחים על ידי מצרים וירדן (29 באוגוסט, [Human Rights Watch](#)).

ספטמבר:

ניתוח פסק דין סוקולוב נגד אש"ף - ביטול פסק דין שחייב את אש"ף והרשות בפיצויים לקורבנות טרור

ישי שוורץ מנתח את **החלטת בית המשפט לערעורים בניו יורק** בתיק סוקולוב נגד אש"ף, בו בוטל פסק דין קודם שקבע שעל אש"ף והרשות הפלסטינית לפצות בסכום של 655.5 מיליון דולר משפחות של קורבנות טרור, בעלי אזרחות אמריקאית, שנפגעו בגל הפיגועים שהתרחש בישראל בראשית שנות האלפיים. בית המשפט לערעורים קבע כי אין סמכות על הנתבעים בתוך ארה"ב, שכן לרשות הפלסטינית אין די פעילות בארה"ב כדי להצדיק את התביעה שם בגין אירועים שהתרחשו מחוץ לארה"ב. לטענת המחבר, פסק דין זה הוא ביטוי למגמה של בתי המשפט בארה"ב להימנע מלעסוק בעוולות שהתרחשו מחוץ לארה"ב, אפילו כאשר הנפגעים הם אזרחי ארה"ב ולהותיר זירה זו לגורמי הממשל האמונים על מדיניות החוץ. שוורץ מציין כי פסיקה זו עשתה חסד עם ארה"ב וישראל שכן החלטה שעלולה הייתה למוטט כלכלית את הרשות הפלסטינית פוגעת באינטרסים של יציבות באזור. לעמדתו, מקרה זה ממחיש את הסיכון שיש בערוץ השיפוט-הנזיקי, שאין בו רגישות לצרכים מדיניים, בזירה בה נחוצה גישה גמישה ודיפלומטית (8 בספטמבר [Lawfare](#)).

בית הדין האירופי מציע להסיר את חמאס מרשימת ארגוני הטרור של האיחוד

בשנת 2014, החליט בית הדין הכללי של האיחוד האירופי (GC), מטעמי הליך הוגן, להסיר את ארגון החמאס וארגון Tamil Tigers מרשימת הטרור של האיחוד האירופי. רשימה זו של האיחוד מהווה רשימת סנקציות מכוחה מוקפאים נכסיהם של ארגונים ואינדיבידואלים המעורבים בפעולות טרור, בהתאם להחלטתה של המועצה מ-2001 על החלתם של אמצעים ספציפיים ללחימה בטרור (CFSP/2001/931). מועצת אירופה ערערה על ההחלטה לבית הדין האירופי לצדק (ECJ). הפרקליטה הראשית של בית הדין האירופי לצדק נתנה שתי החלטות ובהן המליצה כי בית הדין ידחה את הערעור ויאשר את החלטתו של בית המשפט קמא. החלטתו של בית המשפט הכללי מבוססת על שתי טענות פרוצדורליות: ראשית, הכללתם של ארגונים אלו ברשימה לא התבססה על מידע שנבדק על ידי רשות לאומית מוסמכת, אלא על מידע שהתקבל מהתקשורת והאינטרנט. שנית, מועצת אירופה הסתמכה על החלטת מדינה שאינה חברה באיחוד האירופי ולא הצליחה להוכיח כי החלטה זו עמדה בסטנדרטים של זכויות אדם המקובלים באיחוד האירופי. מכיוון שהחלטה זו מעוגנת בטיעונים פרוצדורליים ולא מהותיים, גם אם ידחה בית הדין האירופי לצדק את הערעור תוכל המועצה להטיל בשנית את הסנקציות לאחר שתתקן את הפגמים הדיוניים עליהם הצביע בית הדין (22 בספטמבר [Jurist](#); ו-26 בספטמבר, [Lawfare](#)).

החלטה של בית משפט ספרדי נגד ה-BDS

בית המשפט העליון הספרדי במחוז Asturias אישר החלטה המכריזה על הסכם להחרמת ישראל, שנחתם על ידי מועצת העיר Langreo, כלא חוקי. בית המשפט פסק כי החלטת מועצת העיר של לנגרו, הנמצאת בצפון ספרד, להחיל חרם על ישראל, סותרת הוראות חוקיות וחוקתיות וכן הוראות שספרד כפופה אליהן כחברה באיחוד האירופי. לפי פסיקת ביהמ"ש, החלטה כזו ממילא אינה נמצאת בסמכות המועצה. בנוסף, ביהמ"ש נתן לגיטימציה לתביעות של ארגון ACOM, המבקש להילחם בתופעות של אנטישמיות והשמדות כנגד ישראלים. מדובר בפעם הראשונה שביהמ"ש העליון מתייחס לפעולות של BDS, וזאת לאחר שמספר בתי משפט בערכאות נמוכות יותר פסקו שפעילות זו אינה חוקית (הדיווח באתר [ACOM](#); וכן ב-5 באוקטובר, [Jerusalem Post](#)).

טענות לפיפ"א בגין קיום משחקים של הליגה הישראלית בשטחים

ארגון Human Rights Watch העלה טענות בפני ארגון הכדורגל העולמי פיפ"א, בנוגע לקשרים שהארגון מקיים עם ההתאחדות הישראלית על אף קיומן של קבוצות ומשחקים בשטחי הגדה המערבית, בטענה ששיתוף פעולה זה נותן לגיטימציה למפעל ההתנחלויות הישראלי. לטענת הארגון, קבוצות מהתנחלויות בגדה שמתקיימות תחת המטריה של ההתאחדות הישראלית, מפרות את המשפט הבין-לאומי בכך שהן מבססות את ההתנחלויות על ידי העסקת עובדים וקיום משחקים וכן בכך שהן מפלות וגזעניות כלפי ערבים. מנהלים של קבוצות כדורגל

ישראליות מהתנחלויות הגיבו לטענות וציינו מנגד את שיתוף הפעולה שלהם עם קבוצות מהמגזר הערבי ואת פועלן למיגור האלימות והגזענות (26 לספטמבר, mideastsoccer).

אוקטובר:

ביקורה של משלחת מאנשי משרדה של תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי בישראל

ביום 10 באוקטובר ביקרה משלחת ממשרדה של תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי בישראל וברש"פ. במהלך הביקור סיירו המשתתפים בתל אביב, ירושלים ורמאללה, נפגשו עם גורמים רשמיים מטעם מדינת ישראל, הרשות הפלסטינית והאו"ם והשתתפו בכנסים אקדמיים. בעקבות חשש של גורמים מדיניים כי הביקור יתפרש כהכרה במשתמע בסמכות בית הדין, הובהר כי מטרת הביקור לעורר מודעות לפעילות בית הדין ולהתמקד בהסברה וחינוך (5 באוקטובר, [מעריב](#)). הדבר הודגש בהצהרתו הרשמית של בית הדין, בה הבהיר כי הביקור לא יועד לעבודת התובעת במסגרת הבדיקה המקדמית של אירועי "צוק איתן", וכי המשלחת לא תבקר באף אתר שבו כביכול בוצע פשע מלחמה, לטענת מי מן הצדדים, וכי אין בכוונת המשלחת לאסוף מידע (5 באוקטובר, [ICC](#)).

הצהרת אונסק"ו בעניין ירושלים

ביום 13 באוקטובר [אשר הוועד המנהל של ארגון קשרי התרבות והחינוך של האו"ם, אונסק"ו, החלטה](#) המגנה את ישראל בשלל סוגיות הקשורות לירושלים ולמקומות הקדושים. נוסח ההחלטה מתעלם מהקשר ההיסטורי של העם היהודי למקומות הקדושים בירושלים, בהם הר הבית והכותל, ועושה שימוש בשמות מוסלמיים בלבד לתיאור האתר. מתוך 58 מדינות, 26 נמנעו ו-24 הצביעו בעד. החלטה זו, והחלטה דומה שניתנה באפריל האחרון, עוררו ביקורת מצד ישראל (13 באוקטובר, [Walla](#)). בהמשך לביקורת הבינלאומית שנמתחה על המהלך יצאה מזכ"לית הארגון, אירנה בוקובה, [בהצהרה](#) המבהירה כי: "מסגד אל-אקצה, המקדש הקדוש למוסלמים, נקרא אצל היהודים הר הבית, והוא חולק קיר שהוא הכותל המערבי הקדוש ליהודים".

נובמבר:

נדחתה תביעה בצ'ילה נגד שופטי בית המשפט העליון הישראלי בגין אישור תוואי גדר ההפרדה

בבית ג'אלה

ביום 2 בדצמבר דחה בית משפט צ'יליאני תביעה שהוגשה לפי עקרון הסמכות האוניברסלית נגד שלושה משופטי בית המשפט העליון הישראלי, הנשיא (בדימוס) אשר גרוניס, ניל הנדל ועוזי פוגלמן. השלושה הואשמו בביצוע פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות, בעקבות פסק דין בו אישרו את תוואי גדר ההפרדה באדמות בית ג'אלה. התביעה הוגשה על ידי הפדרציה הפלסטינית בצ'ילה בשם בעלי אדמות בעלי אזרחות צ'יליאנית שנפגעו מההחלטה. דחיית התביעה התבססה, בין

היתר, על כך שישראל לא אשררה את אמנת רומא, כי מדובר בפגיעה ברכוש בלבד וכי ספק אם יש תחולה לדיני העימות המזוין על המקרה (29 בנובמבר, [הארץ](#); 3 בדצמבר, [הארץ](#)).

הרשות הפלסטינית שוקלת לתבוע את ישראל בבית משפט בינלאומי לבוררות בספורט

ג'יימס מ. דורסי מציין כי בעקבות כישלונה של ההתאחדות הפלסטינית לכדורגל (PFA) לשכנע את פיפ"א להשעות את התאחדות הכדורגל הישראלית (IFA), מתכננת הראשונה להפנות את הסכסוך לבית הדין הבינלאומי לבוררות בספורט (CAS). ככל הנראה הפנייה תעשה רק לאחר ישיבת המועצה הבאה של פיפ"א, שתתקיים בינואר הקרוב, במידה שלא יתקבלו במסגרתה החלטות המקובלות על הפלסטינים. ההתאחדות הפלסטינית דורשת לאסור על שישה מועדונים מהתנחלויות באיו"ש לשחק במסגרת ההתאחדות הישראלית. לפי חוקי פיפ"א, מועדונים המבוססים בטריטוריה של פדרציה מוכרת לא ישחקו בליגות של התאחדות כדורגל אחרת ללא רשות פדרציית הבית. ניסיונות להגיע לפשרה לא הצליחו עד כה (6 בנובמבר, [mideastsoccer](#)).

דוח של בית הנבחרים הבריטי בוחן את האופן בו יש לציין מאה שנים להצהרת בלפור

לקראת ציון מאה שנים להצהרת בלפור, ונוכח התלבטויות בבריטניה כיצד לציין את המאורע, פרסם ביום 14 בנובמבר בית הנבחרים הבריטי [סקירה](#) של הנושא. הדוח מציג את נקודות המבט הנוגדות כלפי ההצהרה, אשר מצד אחד נתפסת בתור צעד היסטורי שקידם את הקמת המדינה היהודית, ומצד שני, כבסיס לנישול הפלסטינים מאדמותיהם, שהוביל לסכסוך הישראלי-פלסטיני. הדוח מזכיר כי הרשות הפלסטינית הודיעה על כוונתה לתבוע את ממשלת בריטניה בגין הצהרת בלפור וכי מתנהל קמפיין הדורש מבריטניה להתנצל על ההכרזה. בשל מורכבות זו, ממשלת בריטניה טרם הודיעה על תכניותיה בנוגע לציין המאורע (14 בנובמבר, [Parliament.uk](#)).

דצמבר:

החלטת מועצת הביטחון 2334 בעניין אי חוקיותן של ההתנחלויות – היבטים משפטיים

ביום 23 בדצמבר אושרה במועצת הביטחון [החלטה 2334](#), אשר קבעה כי ההתנחלויות הישראליות בשטחים שנכבשו בשנת 1967 בגדה המערבית ובמזרח ירושלים אינן חוקיות (23 בדצמבר, [UN](#)). מספר כותבים התייחסו להשלכות המשפטיות של ההחלטה. רוב הכותבים מציינים כי לא מדובר בהחלטה הראשונה של מועצת הביטחון הקובעת את אי חוקיותן של ההתנחלויות וכן כי ההחלטה ניתנה תחת פרק 6 של אמנת האו"ם, ולא תחת פרק 7, המעניק למועצה סמכות אופרטיבית. עם זאת, כל הכותבים מציינים כי ההחלטה עלולה להאיץ קבלת החלטות שאינן נוחות לישראל. כך, היא עשויה לחזק את החלטת תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג להעביר את הבדיקה המקדמית בעניין פעילות ישראל בהתנחלויות לשלב החקירה. בנוסף, היא עלולה להגביר את החרמות על מוצרים ועסקים מהגדה המערבית ואף להוביל להליכים משפטיים במדינות זרות נגד חברות שפועלות באזור זה. קיומה של ההחלטה והדרישה ממזכ"ל האו"ם לדווח מדי שלושה חודשים על יישומה צפויים להוביל ללחץ נוסף על

ישראל. ההחלטה אף עלולה להשפיע על משא ומתן עתידי בין הצדדים, שכן היא כוללת לראשונה התייחסות מפורשת לרעיון של חלוקה לשתי מדינות על בסיס קווי 67 והתייחסות ליוזמת השלום הערבית. כן מודגש כי אין סיכוי ממשי שההחלטה תבוטל, אף לאחר כניסת הממשל החדש בארה"ב (אלנה צ'צקו, 24 בדצמבר, [Lawfare](#); אורדה פ. קיטרי, 27 בדצמבר, [Lawfare](#); אלן בייקר, 23 בדצמבר, [JCPA](#); יובל שני, 25 בדצמבר, [המכון הישראלי לדמוקרטיה](#)).

מאמרי דעה בעניין חוק ההסדרה

אלנה צ'צ'קו סוקרת את הצעת חוק ההסדרה, מתייחסת לרקע לחקיקה ובוחנת את סיכויי של החוק לצלוח את מבחן בג"ץ. היא מציגה כמה נקודות משפטיות שיתעוררו בבחינה זו: ראשית, האם החוק יהיה כפוף לבחינה חוקתית שתתייחס לפגיעה בזכויות האדם של הפלסטינים, לאור העובדה שמדובר בחקיקה ישראלית. שאלה כזו טרם התעוררה כי עד כה לא נחקקו חוקים בישראל החלים במישרין ביהודה ושומרון; שנית, הקושי לעמוד במבחן החוקתי נוכח הפגיעה הקשה בזכות הקניין של פלסטינים שמטרתה הלבנת בנייה בלתי חוקית של ישראלים; שלישית, הסטייה של החוק מהוראות המשפט הבינלאומי שאוסרות תפיסת רכוש פרטי שלא לצרכי ביטחון; רביעית, השאלה האם הסתירה בין החוק לבין התחייבויותיה של ישראל על פי המשפט הבינלאומי היא עילה לביטולו. היא מציינת שהיות והיועץ המשפטי לממשלה בעצמו מתנגד לחוק, הסיכוי שיצלח את מבחני בג"ץ הינו אפסי (12 בדצמבר, [Lawfare](#)).

יוג'ין קונטרוביץ' טוען כי האיסור במשפט הבינלאומי על החרמת רכוש פרטי שקבוע בתקנת 46 לתקנות האג משנת 1907 מתייחס למקרים בהם לא ניתן פיצוי תמורת ההחרמה. בנוסף, הוא מציין כי במקרים שונים של כיבוש בעולם כדוגמת כיבוש קרים על ידי רוסיה וצפון קפריסין על ידי טורקיה, החרמת רכוש תמורת פיצוי אושרה או שעברה ללא ביקורת. לכן, חוק ההסדרה, הקובע פיצוי נדיב לבעלי הקרקע, אינו נוגד את המשפט הבינלאומי (20 בדצמבר, [Just Security](#)).

יעל רונן ויובל שני מגיבים לדבריו של קונטרוביץ'. הם מדגישים כי הניתוח שלו מתעלם מהחובות של ישראל, על פי אמנת ג'נבה הרביעית, לדאוג ל-"תושבים המוגנים" של האזור וכן מהבעייתיות המשפטית של הקמת ההתנחלויות והעדפת אזרחי המדינה הכובשת על פני התושבים המקוריים של השטח. הם מציינים כי תקנה 46 לתקנות האג אוסרת על פגיעה ברכוש פרטי, אלא אם הדבר נחוץ לצרכי ביטחון וכי יש להפעילה בכפוף למבחנים של צורך ומידתיות. אלה אינם מתקיימים כאשר מטרת ההחרמה היא להכשיר פלישות של אזרחי המדינה. החוק אף פוגע בחובה להימנע מחקיקה המשנה את הדין הקיים, שאינה נחוצה באופן הכרחי (תקנה 43 לתקנות האג). המחברים מדגישים כי החוק המוצע מערער את היסוד של שתי טענות בסיסיות של ישראל להצדקת מדיניות ההתנחלויות – הטענה כי המדינה אינה מעבירה אזרחיה, אלא הם עוברים מרצונם, שכן החוק מדגיש את המעורבות הממשלתית בהקמת ההתנחלויות; והטענה כי ההתנחלויות אינן באות על חשבון התושבים המקומיים, שכן החוק מאפשר הפקעת רכוש פרטי פלסטיני לצרכי התנחלויות ומהווה חקיקה מפלה המעדיפה במוצהר את זכויות המתנחלים על פני זכויות הפלסטינים (20 בדצמבר, [Just Security](#)).

בית המשפט בטורקיה סגר את התיק נגד בכירי צה"ל בגין אירועי המרמרה

ביום 9 בדצמבר סגר בית משפט בטורקיה את התביעה שהגישו משפחות קורבנות משט המרמרה נגד ארבעה קצינים ישראלים בגין הריגה של 10 פעילים שהיו על סיפון האנייה. זאת, בהמשך להסכם הפיוס שנחתם בין ישראל לטורקיה ביוני האחרון, אשר הביא לסיומו של סכסוך בן שש שנים בין המדינות, שהחל בעקבות תקרית המשט בשנת 2010. במסגרת ההסכם שילמה מדינת ישראל 20 מיליון דולר למשפחות ההרוגים, בתמורה לכך שאף אזרח ישראלי לא יועמד לדין פלילי או אזרחי בעקבות האירוע (9 בדצמבר, [CNN](#)).

מחקר של האו"ם בנוגע למצב ההומניטארי של הפלסטינים בשנת 2016

ביום 29 בדצמבר פרסם משרד האו"ם לעניינים הומניטריים בשטחים הכבושים (OCHA) [דוח](#) ובו נתונים שונים בנוגע למצב ההומניטארי של הפלסטינים בשנת 2016. בין היתר, מציין המחקר כי בשנה זו נהרסו 1,089 מבנים בבעלות פלסטינים בשטחי יו"ש, כולל מזרח ירושלים, המספר הגבוה ביותר של הריסות, מאז שהחל משרד האו"ם לעניינים הומניטריים את פעילותו בשנת 2009. על פי הדוח, 109 פלסטינים ו-13 ישראלים נהרגו בעקבות עימותים בין הצדדים. באשר למעבר אנשים וסחורות, במעבר ארז עברו בממוצע 531 איש ביום, מספר נמוך מהממוצע לשנת 2015. עם זאת, היה שיפור במעבר סחורות. המספר המצטבר של חסימות ומחסומים היה גבוה בחמישה אחוזים מאשר בשנת 2015, אך מספר המחסומים המאוישים בקביעות פחת, ובכך התאפשרה תנועה חופשית יותר (29 בדצמבר, [UN News Center](#)).

ידיעות בינלאומיות

דיני מלחמה

ינואר:

מבוא בסיסי למשפט הבינלאומי ההומניטארי

ספריית בית הנבחרים הבריטי פרסמה מזכר המציג מבוא בסיסי למשפט הבינלאומי ההומניטארי. המזכר מסביר מהו המשפט הבינלאומי ההומניטארי, מתי והיכן הוא חל, מהם עקרונותיו הבסיסיים, מהם מקורותיו, ומהם האתגרים העכשוויים העומדים בפני המשפט הבינלאומי ההומניטארי (בין היתר, אופיים המורכב של הסכסוכים החמושים בזמננו, יישום המשפט לטכנולוגיות חדשות, אלימות מינית בסכסוכים, הקשר בין המשפט הבינלאומי ההומניטארי ודיני זכויות האדם וסוגיית האכיפה) (8 בינואר, [Briefing Paper 7429](#)).

יועצים משפטיים בזמן לחימה

כריס ג'נקס וג'פרי קורן דנים במאמרם בחשיבותם של היועצים המשפטיים בזמן מבצעים צבאיים, והיחס הישיר בין המשפט להשגת אפקטיביות מבצעית. לטענתם, ציות לחוק מגביר את

הסיכויים להצלחת המבצעים הצבאיים ותורם לאפקטיביות המשימה, יעילות משאבים ומהווה בסיס חיוני לצבא ממושמע ולאחריותיות של אינדיבידואלים ויחידות. מסקנתם היא, שאופיים של המבצעים הצבאיים בזמננו מחייב מפקדים שמבינים את הקשר החיוני בין המשפט לבין הצלחת המשימה הצבאית ואת התרומה של משפטים צבאיים בתהליך זה (25 בינואר, [OUPblog](#)).

תקיפת ילדים-חיילים לפי המשפט הבינלאומי

רנה פרוסט מבקר את היעדר השיח המשפטי באשר לתקיפת ילדים המשתתפים בפעולות צבאיות. זאת, למרות שמדובר בתופעה רחבת היקף. המחבר טוען כי על הדין ההומניטארי הבינלאומי לספק הנחיות לכוחות הנתקלים בילדים-חיילים, ומציע לאמץ גישת תקיפה המותאמת לילדים. לגישתו, העובדה שילד מהווה יעד תקיפה פוטנציאלי צריכה להעלות ספק מיידי באשר להיותו "ניתן לתקיפה" (targetable). הסרת ספק זה בנסיבות ספציפיות עלולה לדרוש ביסוס עובדתי משמעותי יותר ממקרה של מבוגר. כמו כן, גם בהינתן מסקנה שניתן לתקוף ילד, האמצעים והשיטות לתקיפה חייבים להתחשב במעמד המוגן של ילדים במשפט הבינלאומי (12 בינואר, [EJIL: Talk](#)).

דו"ח אמנסטי על פעולות הכורדים בעירק המפרות את המשפט הבינלאומי ההומניטרי

ארגון **אמנסטי אינטרנשיונל** פרסם דו"ח חדש על הפעילויות של הממשלה האזורית של כורדיסטן ומיליציות כורדיות בעירק. בדו"ח נטען, כי ישנו דפוס פעולה של עקירה בכוח והריסת בתים ונכסים אזרחיים על ידי נציגים כורדים בשטחי צפון עירק. למרות שהכורדים טוענים שפעולותיהם מוצדקות מבחינה ביטחונית, ארגון אמנסטי חושד כי בהרבה מקרים, הפיגועים בוצעו במטרה להעניש משפחות הנחשבות קשורות לדאעש, ולכן פעולות אלו מהוות הפרה של החוק הבינלאומי ההומניטארי (20 בינואר, [Amnesty International](#)).

פברואר:

כסף כמטרה לגיטימית לתקיפה לפי המשפט הבינלאומי ההומניטרי

דפנה ריצ'מונד-ברק דנה במאמרה בתקיפה שבוצעה כנגד "אתר חלוקת כספים" (בנק) של המדינה האסלאמית. התקיפה, שבוצעה על ידי ארה"ב, מעלה את השאלה האם כסף עשוי להוות מטרה לגיטימית לפי הדין הבינלאומי ההומניטרי. ריצ'מונד-ברק דנה בהיבטים שונים של שאלה זו: האם כסף בטבעו הוא אובייקט אזרחי או צבאי, האם העובדה שארגון המדינה האסלאמית שולט על שטח ומשתמש בכספיו כמו מדינה משפיע על הניתוח המשפטי של כסף כמטרה, והאם שאלה זו הייתה מתעוררת אם לא היה מדובר בארגון טרור רצחני כל כך. לטענתה, שאלות אלו ראויות לתשומת לב מעמיקה יותר (10 בפברואר, [Just Security](#)).

המשפט שחל ביחס לפשעי מלחמה בסוריה

בת' ואן שק מנתחת במאמרה את הסכסוך בסוריה לפי המשטר המשפטי שחל בו בהתאם לדין הבינלאומי, בדגש על פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות שבוצעו במסגרתו. היא דנה בתחולת הדין הבינלאומי ההומניטרי לפי שאלות של זמן (אילו אירועים הפעילו את תחולת דיני המלחמה) ועצימות (אילו אירועים היו עצימים מספיק כדי להחיל את הדינים). בנוסף, מנתחת ואן שק את השלכות המשפטיות של השתתפותם של גורמים שונים כמו חיזבאללה, רוסיה ודאע"ש, מלבד הממשלה הסורית וארגוני המורדים, שכן יתכן שבסוריה חלים במקביל סכסוכים בין-לאומיים וסכסוכים שאינם בין-לאומיים, שהיקף הנורמות שחלים בכל אחד מהם שונה. לטענתה של ואן שק, כמעט כל פשע מלחמה אפשרי בוצע במסגרת הסכסוך, ויתכן שאם יוקם טריבונל בין-לאומי שמטרתו תהיה לחקור את הפשעים שבוצעו במסגרת הסכסוך הסורי, היקף הפשעים שייחקרו יהיה גדול מאלו הכתובים בחוקת בית הדין הפלילי הבינלאומי (1 בפברואר, [Just Security](#)).

טענות לפשעי מלחמה בתקיפות סעודיה והקואליציה בתימן לפי המשפט הבינלאומי

ריצ'ארד קאמפ וג'ספר ריד, מבקרים את הטענות של גורמים באו"ם על כך שסעודיה והקואליציה אותה היא מובילה, ביצעה פשעי מלחמה בתימן. לטענתם, טענות אלה מושמעות מבלי שנציגי האו"ם כלל ביקרו בתימן, תוך שהם נסמכים על עדויות שמיעה לא אמינות. הכותבים משווים את הטענות לאלו שהושמעו בקיץ 2014 כלפי ישראל ומוסיפים כי החות"ם בתימן, בפעולותיהם מזכירים מאוד את חמאס והג'יהאד האסלאמי, בכך שהם מוסרים בכוונה נתונים שגויים ביחס לכמות הנפגעים בקרב האוכלוסייה האזרחית ומנצלים ארגוני זכויות אדם לצורכי תעמולה, בעוד שבפועל, הסעודים ובני בריתם נקטו בצעדים רבים על מנת לצמצם את כמות הנפגעים בקרב האוכלוסייה האזרחית (16 בפברואר, [Gatestone Institute](#)).

דו"ח ארגון רופאים לזכויות אדם על המצב ההומניטרי והרפואי בעקבות הלחימה בסוריה

ארגון רופאים לזכויות אדם פרסם דו"ח בו מוצג ניתוח ותיעוד של המצב ההומניטרי והרפואי בסכסוך המזוין בסוריה והתעצמותו בשנת 2015. הדו"ח מבוסס על מידע שנאסף מ-70 קליניקות ובתי חולים בסוריה שנתמכים על ידי הארגון. הדו"ח מכיל נתונים סטטיסטיים על כמות הנפגעים וההרוגים, על האחוז הגבוה של נשים וילדים שנפגעו בסכסוך וכן מידע על הנזק שנגרם לצוותים רפואיים ובתי חולים במהלך הלחימה (18 בפברואר, [MSF](#)).

מעמדם של ילדים-חיילים לפי דיני הלחימה

ג'ואנה ניקולסון דנה בשאלה האם ילדים-חיילים נחשבים לאזרחים בראי דיני הלחימה. ניקולסון מבקרת את הגישה המסורתית לפיה האיסור על גיוס ושימוש בילדים מתחת לגיל 15 לצורכי פעולות איבה אינו משפיע על המעמד של ילדים המעורבים בפעולות איבה ועל היותם "ניתנים לתקיפה" (targetable). לגישתה, הגישה המסורתית נחרצת מדי, ומוטב לאמץ גישה אחרת בסוגיה זו, שמבוססת על החלטת קדם-המשפט במקרה [Ntaganda](#). החלטה זו קבעה כי ילדים

מתחת לגיל 15 מאבדים את ההגנה המוענקת להם ע"י המשפט הבינלאומי ההומניטרי רק אם הם משתתפים באופן ישיר בפעולות איבה (15 בפברואר, [Opinio Juris](#)).

שימוש במוסדות חינוך לצרכים צבאיים במסגרת הסכסוך בין רוסיה ואוקראינה

בדו"ח שכותרתו "Studying Under Fire" מתעד ובוחן ארגון Human Rights Watch את השימוש בבתי ספר ובמוסדות חינוך למטרות לחימה במסגרת הסכסוך בין רוסיה ואוקראינה. הדו"ח מפרט את ההשלכות השליליות על מערכת החינוך האוקראינית, בה תלמידים רבים מפסידים שעות חינוך משמעותיות. הדו"ח מבוסס על 62 ראיונות וביקורים ב-41 מוסדות חינוך, הן באזורים שמוחזקים על ידי המורדים והן באזורים שבשליטת הממשלה. הדו"ח מסתיים בהמלצות לשלטונות האוקראיניים, לארגוני המורדים שמנהלים דה פקטו את השטחים בהם הם שולטים, לכוחות הרוסיים וכן למזכ"ל האו"ם וליוניצ"ף. בדו"ח גם פרק שבוחן את ההגנה המשפטית שמוענקת לבתי ספר על פי הדין ההומניטרי הבין-לאומי (11 בפברואר, [HRW](#)).

מרצ:

הכנס השנתי של האגודה האמריקאית למשפט בינלאומי (ASIL)

בין התאריכים 30 במרץ - 2 באפריל התקיים בווינגטון [הכנס השנתי של האגודה האמריקאית למשפט בינלאומי \(ASIL\)](#), שעמד בסימן "Charting New Frontiers in International Law". בין הדוברים המרכזיים בכנס היה **בריאן איגן (Brian Egan)**, היועץ המשפטי של מחלקת המדינה האמריקאית, שדיבר על "משפט בינלאומי, דיפלומטיה משפטית והמאבק נגד דאע"ש". בדבריו הסביר איגן את הבסיס המשפטי לעצם השימוש בכוח מצד ארה"ב נגד דאע"ש, וכן את הכללים המשפטיים שחלים על האופן שבו ארה"ב מפעילה את כוחה הצבאי בלחימה זו. בנוסף, התייחס איגן לקואליציות הבינלאומיות ושותפויות נוספות של ארה"ב עם מדינות שונות בלחימה, וכן ליחסי הגומלין בין משפט למדיניות ופירט כיצד ארה"ב מחילה סטנדרטים מעבר למחויב במשפט הבינלאומי. **סטיבן ברייר (Stephen Breyer)**, שופט בית המשפט העליון של ארה"ב, דיבר על החשיבות של משפט בינלאומי ומשפט משווה לעבודתו השיפוטית של בית המשפט העליון, זאת בעקבות פרסום ספרו האחרון בנושא. ניתן לצפות בהרצאות הכנס השנתי ב- [2016 Annual Meeting Videos](#).

פרסום מסמך פרשני מעודכן לאמנת ג'נבה הראשונה על ידי הצלב האדום (ICRC)

[ארגון הצלב האדום הבינלאומי \(ICRC\)](#) פרסם [מסמך פרשני עדכני לאמנת ג'נבה הראשונה](#) שעוסקת במצבם של חולים ופצועים בשדה הקרב. המסמך כולל דברי פרשנות מפורטים ביותר לכל סעיף באמנה, כולל לסעיפים הראשונים, לעניין תחולת האמנה, החובה לכבד ולהבטיח כיבוד של המשפט הבינלאומי ההומניטארי (דיני המלחמה) והכללים החלים בעימות שאינו בינלאומי. סעיפים אלה הם בעלי חשיבות מיוחדת, מאחר שהם משותפים לארבע אמנות ג'נבה.

עיקרון המידתיות במערכות נשקים אוטונומיים

ג'רון ואן דה בוגרד מסקר את פגישת המומחים, אותה אירח הוועד הבין-לאומי של הצלב האדום, בנוגע לחוקיותם של נשקים אוטונומיים לפי הדין ההומניטרי הבין-לאומי, ובאופן ספציפי על הציות של אלה לעיקרון המידתיות (proportionality). כדי ליישם את עקרון המידתיות יש להעריך את היתרון הצבאי מחד ואת הנזק האגבי הצפוי לאזרחים ואובייקטים אזרחיים מאידך. לטענתו של המחבר ביצוע הערכה זו דורש תפיסה הוליסטית של המציאות, על מנת שכל אחד מהם יילקח בחשבון בהקשר הראוי, יכולת שקיימת רק לבני אדם. בנוסף לכך, גם אם נשק אוטונומי ידע להעריך כראוי את עקרון המידתיות בכל מתקפה על מטרה בודדת, כאשר כלי הנשק יבצע מספר תקיפות במקביל או זה אחר זה, לא בטוח שהוא יוכל להעריך את הנזק האגבי הצפוי מכולן ביחד, שעשוי להיות מופרז ביחס ליתרון הצבאי הקונקרטי והישיר מהמתקפה (29 במרץ, [opinio juris](#)).

אפריל:

מחלקת ההגנה האמריקאית פרסמה את הדו"ח על תקיפת בית החולים בקונדוז, אפגניסטן

ב-29 באפריל 2016 פרסמה מחלקת ההגנה האמריקאית את הדו"ח הרשמי של חקירת התקיפה האווירית על בית החולים המשויך ל"רופאים ללא גבולות" בקונדוז, אפגניסטן, שארעה ב-3 באוקטובר 2015 (להלן [תקציר הדו"ח](#)). בדו"ח צוין כי "שיקול דעת לקוי של צוות האוויר הוביל להפרה של דיני הלחימה", בין היתר בכך שצוות האוויר לא זיהה נכונה את המטרה שהיה אמור לתקוף, והייתה מרוחקת כ-400 מטרים מבית החולים. אולם, מלבד עונשים שניתנו במסגרת דין משמעתי (כגון השעיה, הדחה מתפקיד ונזיפה) לא הומלץ להעמיד אף אחד מהמעורבים לדין פלילי. רייאן ווגל מציין כי הדו"ח ימשוך את תשומת לבו של משרד התובעת בבית הדין הפלילי הבינלאומי, אשר פתח בחקירה מקדמית של המצב באפגניסטן, וציין את התקיפה בקונדוז ב-[דו"ח](#) העדכני ביותר שלו בנושא. משרד התובעת ציין בדו"ח כי על אף שהמקרה נחקר על ידי ארה"ב, הוא ייבדק גם במסגרת הבדיקה המקדמית. ווגל מציין כי העובדה שארה"ב תיארה את המקרה כהפרה של המשפט הבינלאומי מבלי להעמיד לדין את מי מהמעורבים, עלולה לסייע לתובעת לגבש עמדה המרעה עמה (29 באפריל, [LawFare](#)). במאמר נוסף נטען כי למרות שהדו"ח מציין שהופרו הוראות דיני הלחימה (הפרה של החובה לנקוט אמצעי זהירות בטרם תקיפה, הפרת החובה להבחין בין אזרחים ללוחמים והפרת עקרון המידתיות), הדו"ח מסיק שלא הייתה "כוונה" (intent) לתקוף את בית החולים, ולכן ההפרות אינן עולות כדי "פשע מלחמה". למרות זאת, הדו"ח אינו מסביר מהי המשמעות המשפטית של "כוונה", אשר עשויה להכיל גם "רשלנות" (recklessness) לפי פרשנות סעיף 85 לפרוטוקול הנוסף הראשון, ומדוע העובדות במקרה הנדון אינן עולות כדי "רשלנות" ותוך כך גם כ-"פשע מלחמה" (29 באפריל, [just security](#)).

סוגיות משפטיות בלחימה בדאע"ש בנאומו של היועץ המשפטי של מחלקת המדינה, בריאן

איגן, ב-ASIL

בעקבות הנאום שניתן בסוף החודש שעבר על ידי היועץ המשפטי של מחלקת המדינה, בריאן איגן, בו הוא מפרט את עמדת ארה"ב לגבי ההיבטים המשפטיים של הלחימה בדאע"ש, יש כתיבה רבה וניתוח של היבטים שונים של הנאום. **מרטי לדרמן** מביא קישור לנאום ועורך ניתוח כללי של האמור בו (4 באפריל, [Just Security](#)). **שתי עורכות דין מ- Human Rights First** פרסמו ניתוח כללי נוסף (9 באפריל, [Lawfare](#)). **מרטי לדרמן** מגיב להיבט בניתוח שלהן הנוגע למעמד חברים בארגון חמוש לצורך חוקיות תקיפתם (9 באפריל, [Just Security](#)). **אונה האתאווזי וזכרי מנפרדי** מנתחים היבט אחר - היקף החובה המשפטית להבטיח כיבוד דיני המלחמה על ידי מדינות וצדדים אחרים לעימות (כמו בנות ברית של ארה"ב) (12 באפריל, [Just Security](#)). מספר חוקרים התייחסו, מכיוונים שונים, לסוגיה של הזכות להגנה עצמית מקדימה מול איומים שמקורם בארגונים חמושים, אף בהעדר התקפה חמושה שכבר ארעה ([אשלי דיקס](#), [ג'ק גולדסמית](#), [דניאל ביתלחם](#), [מרטי לדרמן](#) ו-[תגובת ג'ק גולדסמית](#)). **דגלאס קנטוול** מנתח היבט נוסף בנאום של הפעלת כוח בשטח מדינה אחרת, ש"אינה יכולה או רוצה" לפעול נגד האיום משטחה (12 באפריל, [Lawfare](#)).

פסיקת בית המשפט המחוזי האמריקאי - מתי מלחמה מסתיימת?

ביום 29 במרץ 2016 נתן בית המשפט המחוזי האמריקאי של מחוז קולומביה (US District Court for the District of Columbia) פסק דין ([Al Razak v. Obama](#)) בעניינו של חאג'י חמדאללה, עציר אפגני שנתפס בשנת 2003 ושווה במתקן הכליאה בגואנטנמו מזה למעלה מ-11 שנים. חמדאללה קבל על המשך מעצרו בטענה כי הלחימה באפגניסטן הסתיימה ולכן לפי אמנת ג'נבה השלישית ארה"ב מחויבת לשחררו. **בעוד שבפסיקות קודמות קבעו בתי המשפט המחוזיים ובית המשפט העליון האמריקאי, כי ההחלטה מתי מלחמה מסתיימת היא במהותה החלטה מדינית הנתונה לרשות המבצעת, קבעה השופטת Gladys Kessler כי על בית המשפט לבחון שאלה זו כשאלה עובדתית.** באותו מקרה נדחתה טענתו של חמדאללה, שכן השופטת הגיעה למסקנה שפעולות לחימה עדיין יכולות להימשך גם לאחר סיום מבצעים צבאיים, כפי שקרה באפגניסטן, בה עדיין מצויה נוכחות צבאית אמריקאית הפועלת עם הצבא האפגני נגד הטרור. לתמצית פסק הדין ראו מאמרם של רוברט לואב והלן קליין (4 באפריל, [Lawfare](#)). לסקירה והרחבה בנושא ראו שלושת מאמריו של אדם קליין [כאן](#), [כאן](#) ו-[כאן](#).

פאנל מומחים של הצלב האדום על המשפט הבינלאומי ההומניטארי

ב-21 באפריל 2016 אירח הצלב האדום (ICRC) פאנל מומחים שדן בשאלה האם המשפט הבינלאומי ההומניטארי (IHL) ניצב כיום בפני איום של העדר רלוונטיות לסכסוכים מזוינים; ואם כן - מהן הדרכים לשקם את כבודו ומעמדו. בנוסף, הפאנל דן בתפקיד של שחקנים, דוגמת

הצלב האדום, בשמירה על המשפט הבינלאומי ההומניטארי. פאנל זה הוא חלק מכנס בנושא [Generating respect for the law](#), אשר צמח מתוך ההכרה כי החשיבות המיוחדת לעקרונות הבסיסיים של המשפט הבינלאומי הולכת ופוחתת. משתתפי הפאנל: Marco Sassòli, Michael Schmitt, Adama Dieng, Fiona Terry (לצפייה בפאנל לחצו כאן; למידע נוסף לחצו כאן).

מאי:

החלטת מועצת הביטחון 2286 (3 במאי 2016) – הגנה על צוותים ומתקנים רפואיים במהלך

סכסוך

ביום 3 במאי 2016 קיבלה מועצת הביטחון פה אחד את [החלטה 2286](#) המתייחסת להגנה על צוותי רפואה ומתקנים רפואיים במהלך סכסוכים חמושים. ההחלטה, שהתקבלה בחסותן של יותר מ-80 מדינות, מגנה התקפות על מתקנים רפואיים וצוותי רפואה במהלך סכסוכים חמושים, מדגישה את החשיבות של ציות לדיני הלחימה, ובמקרים המתאימים גם לדיני זכויות האדם, דורשת מהצדדים לעימות להסדיר מעברים בטוחים לצוותי הרפואה ולסיוע ההומניטארי, וקוראת למדינות לפתח צעדים יעילים כדי למנוע ולטפל במקרים של אלימות והתקפות כלפי צוותים רפואיים, לרבות בתי חולים. ההחלטה מדגישה את החשיבות של חינוך והדרכה בדיני הלחימה כדי למנוע מקרים כאלה, מדגישה את אחריות המדינות למלא אחר מחויבויותיהן במשפט הבינלאומי ולהבטיח שהאחראים להפרות חמורות אלה יעמדו לדין, וקוראת למדינות לבצע חקירות עצמאיות, מלאות, מהירות ואפקטיביות בנושא (להרחבה ראו [כאן](#)).

דו"ח של ועדת זכויות האדם של הפרלמנט הבריטי על השימוש במל"טים

ב-10 במאי פרסמה הוועדה המשותפת של הפרלמנט הבריטי לזכויות אדם [דו"ח](#) בעניין שימוש במל"טים (drones) לשם סיכול ממוקד. הדו"ח נכתב בהמשך לתקיפה שבוצעה באמצעות מל"ט בריטי נגד שלושה לוחמי דעא"ש, מתוכם שניים בריטיים, בסוריה באוגוסט 2015. הוועדה בחנה את המסגרת המשפטית לתקיפה, הן על בסיס דיני המלחמה והן על בסיס דיני זכויות האדם. הוועדה אינה פוסלת גם אפשרות לפיה דיני זכויות האדם מספקים, במקרים מסוימים, את המסגרת לשימוש בכוח קטלני נגד טרוריסטים, מחוץ לעימות מזוין. זאת כאשר קיימת סכנה מוחשית שאין דרך אחרת למנוע אותה. הוועדה מציינת כי על ממשלת בריטניה להבהיר את עמדותיה המשפטיות בנושא (10 במאי, [Lawfare](#); 11 במאי, [Just Security](#)).

דו"ח מעודכן של ספריית בית הנבחרים הבריטי - המבצע הצבאי נגד דאע"ש בעירק ובסוריה

ספריית בית הנבחרים הבריטי פרסמה דו"ח מעודכן ובו סקירה רחבה ומפורטת בנוגע לתגובה הצבאית של קואליציית המדינות נגד דאע"ש בעירק ובסוריה. הדו"ח מפרט אודות הרקע לתגובה הצבאית, תיאור הפעולות הצבאיות, לרבות התקיפות האוויריות ופעולות נוספות, הבסיס המשפטי השונה להתערבות הצבאית בעירק ובסוריה, פירוט אודות השתתפותה של בריטניה

במערכה, תיאור פעולותיה של רוסיה וכן הדעות של גורמים שונים בבריטניה על הצבת כוחות רגליים בשטח (boots on the ground) (24 במאי, [Briefing Paper 6995](#)).

העדר תכנית של ארה"ב למעצר של פעילי דאע"ש הנתפסים בקרב

ב-11 במאי 2016 פורסמה כתבה [בניו יורק טיימס](#) בדבר היעדר או הימנעות מודעת של הממשל האמריקני לתכנן תכנית מעצרים ארוכת טווח לפעילי דאע"ש הנתפסים בשדה הקרב. ג'ונתן הורוביץ עומד על הליקויים בגישת הממשל האמריקני. לדידו, תכנית מעצרים נדרשת, ראשית, משום שלא ניתן לשלוט במעצרים, שכן אירועים בשדה הקרב הם בלתי צפויים ופעילי דאע"ש יכולים להיכנע במספרים גדולים. ושנית, משום שארה"ב נמצאת בשנת בחירות ועל כן, יש להיות מוכנים עם תכנית סדורה, אם ובמידה שהממשל החדש יורה על פעולות צבאיות, שייתכן שיובילו למעצרים נרחבים לתקופה ממושכת. בנוסף, ארה"ב מחויבת למשפט הבינלאומי ולעקרון "אי ההחזרה" (non-refoulement) האוסר עליה להחזיר או לגרש עצורים לבעלות בריתה, כשקיים חשש אמיתי שהעצורים יעונו או שיופרו זכויותיהם הבסיסיות. לכן, בכדי להימנע מהישנות אירועי אפגניסטן, על הצבא לוודא קיומם של מתקנים בטוחים ואנושיים בעירק להעברת העצורים, לבדוק את החוקים, הפרוצדורות והמשפטים במדינות שאליהם מועברים העצורים ולהקים מנגנון לבחינת סוגיית עקרון "אי ההחזרה" (19 במאי, [Just Security](#); ראו גם 12 במאי, [Opinio Juris](#)).

תביעה של קצין בצבא ארה"ב נגד הנשיא אובמה בטענה כי המלחמה נגד דאע"ש אינה חוקית

ב-4 במאי הגיש קצין בצבא ארה"ב (קפטן נתן מייקל סמית') תביעה בבית משפט פדרלי נגד נשיא ארה"ב, ברק אובמה, לסעד הצהרתי בטענה כי הלחימה נגד ארגון דאע"ש אינה חוקית. סמית' אינו מבקש לסיים את מעורבותה של ארה"ב נגד דאע"ש בסוריה ובעיראק, אלא הוא טוען כי הנשיא אינו מוסמך להשתמש בכוח נגד דאע"ש ללא הצהרה מפורשת מטעם הקונגרס האמריקאי המעניק לו הרשאה מפורשת לעשות כן. **ברוס אקרמן**, שמשמש כיועץ בתיק, **טוען** כי הרציונל של התביעה הנה לאלץ את המחוקק לפעול. אקרמן **סובר** כי תביעה זו מסמלת צעד קדימה למשרתים בצבא, אשר נשבעים להגן על החוקה האמריקאית ואשר מאמינים שהפקודות שניתנות להם מפרות שבועה זו אולם, פרשנים מסוימים טוענים כי אין לתביעה זו משמעות כלשהי, מכיוון שהיא לא תגיע לשאלות המהותיות, בין אם בשל **העדר זכות עמידה של סמית'**, בין אם בשל **הדוקטרינה של "שאלה פוליטית"**, ובין אם בשל טענות פרוצדורליות אחרות. לעומת זאת, **רבקה אינגבר** סוברת כי לתביעה זו יש פוטנציאל משמעותי אך לא בשל הסיבות להן התכוון סמית'. לטענתה, **דחיקת הרשות המבצעת למגננה באמצעות תביעה תוביל בסופו של דבר להרחבה דה-פקטו של סמכויותיה**.

ניתוח דו"ח התקיפה האמריקאית בקונדזו, אפגניסטן

ב-29 באפריל 2016 פרסמה מחלקת ההגנה האמריקאית את **הדו"ח הרשמי** של חקירת התקיפה האווירית על בית החולים המשוך ל"רופאים ללא גבולות" בקונדזו, אפגניסטן, שארעה ב-3-

באוקטובר 2015 (להלן **תקציר הדו"ח**). בדו"ח צוין כי "שיקול דעת לקוי של צוות האוויר הוביל להפרה של דיני הלחימה", בין היתר בכך שצוות האוויר לא זיהה נכונה את המטרה שהיה אמור לתקוף, אשר הייתה מרוחקת כ-400 מטרים מבית החולים. אולם, מלבד עונשים שניתנו במסגרת דין משמעתי (כגון השעיה, הדחה מתפקיד ונזיפה) לא הומלץ להעמיד אף אחד מהמעורבים לדין פלילי. **פיטר מרגוליס** טוען כי מסקנת הדו"ח שלא להעמיד אף אחד מהמעורבים לדין פלילי הסתמכה על הנחה לפיה כוונה היא תנאי הכרחי לקיומו של פשע מלחמה. הוא מסביר כי בניגוד לעמדת הדו"ח, דיני הלחימה אינם דורשים כוונה כתנאי-בלעדיו-אין לקיומו של פשע מלחמה, ולעיתים קרובות ידיעה (knowledge) תספיק (לדוגמא, סעיף 8(2)(ב)(iv) לאמנת רומא מטיל אחריות פלילית על תקיפה בידיעה שייגרם נזק נרחב לאזרחים, אשר יחרוג באופן ברור מהיתרון הצבאי הצפוי). מרגוליס מוסיף כי פזיזות, תוך מודעות לסיכון הממשי הכרוך בתקיפה, בהחלט עלולה להספיק להטלת אחריות פלילית (2 במאי, **Lawfare**). מנגד, **אלכס וויטינג** טוען כי אמנת רומא החריגה את יסוד הפזיזות כבסיס לאחריות פלילית, תוך דרישת כוונה להשתתף בפעילות פלילית, שהרי לפי סעיף 30 לאמנת רומא "בהעדר הוראות אחרות, יהיה אדם אחראי פלילית וחייב בעונש על פשע שבסמכות השיפוט של בית הדין **רק אם היסודות המהותיים מבוצעים בכוונה ובידיעה**" (2 במאי, **Just Security**).

הכרזת בלגיה על כוונתה להשתתף בתקיפות נגד ארגון דאע"ש בסוריה

רוברט צ'סני דן במשמעויות המשפטיות של הכרזתה של בלגיה, שנמנעה עד לאחרונה מלתקוף מטרות של ארגון דאע"ש בסוריה והתרכזת בתקיפת מטרות של הארגון בעיראק, כי תשגר בקרוב מטוסי תקיפה כלפי מטרות הנמצאות בשטחה הריבוני של סוריה. בכך טוען צ'סני, תיתן בלגיה חיזוק לתפיסה לפיה תקיפה של ארגון טרור בשטח של מדינה, שאינה רוצה או אינה יכולה לעצור את פעולות הארגון, תחשב חוקית. ההבדל בין עיראק וסוריה בהקשר זה, הוא שעיראק נותנת הסכמתה לסיוע מצד מדינות הקואליציה נגד דאע"ש, ולפיכך התקיפות לא מעלות סוגיות של שימוש אסור בכוח מצד המדינות. לא נראה שבלגיה תוכל להצדיק את פעולותיה על שטח סוריה מבחינה משפטית בצורה אחרת, ובכל מקרה, נראה שתהיה זאת תוספת משמעותית לדיון סביב הלגיטימציה של המבחן של "אינה רוצה/ אינה יכולה" (13 במאי, **Lawfare**).

חוקיות תקיפות מתקני הנפט של ארגון דאע"ש

לאחרונה, מתגבר הדיון סביב התקיפות שעורכת ארה"ב נגד מטרות ארגון דאע"ש, כמו מצבורי כסף, מתקני נפט ואובייקטים אחרים שמסייעים בעקיפין לפעילות הארגון. בכתבה שפורסמה ב-**ניו-יורק טיימס**, דווח שתקיפת מטרות אלה על ידי ארה"ב מקשה על תפקוד הארגון, בין היתר על ידי קיזוז איתנותו הפיננסית, יכולתו לשלם לחייליו והאטרקטיביות שלו בעיני מגויסים פוטנציאליים. **מרטי לדרמן** מתייחס במאמרו לחוקיות התקיפות של מטרות אלה, המעוררות את השאלה כיצד יש להתייחס למטרות אשר מניבות יתרון צבאי ממשי אך לא-ישיר, קרי – יתרון צבאי שהוא בהפחתה צפויה של הכנסות ורווחים שחלקם משמשים לתמיכה בפעולות צבאיות. לדרמן מתייחס **למאמר** שנכתב באחרונה על ידי **ריאן גודמן** בנושא, בו טוען גודמן כי דיני המלחמה אינם אוסרים על תקיפת מטרות התומכות במאמץ המלחמתי (war sustaining)

targets) אשר מהן מפיק האויב הכנסות. הבעיה היא כיצד לתחום מטרות אלו על מנת שלא להפוך את כלל האובייקטים הכלכליים של מדינה למטרות לגיטימיות. על פי גודמן, נדרש שהיתרון הצבאי הצפוי מן התקיפה הוא ממש, כך שלאובייקט התקיפה אין תחליף בתור מקור הכנסות משמעותי אחר למימון הפעולה הצבאית, וטוען כי יש לכך תקדימים היסטוריים. בנוסף, מתייחס גודמן לקשיים הנוגעים להחלת עיקרון המידתיות בתקיפת מטרות מסוג זה. כך למשל, דאע"ש הוא ארגון שלו תפקידים אזרחיים בנוסף לאלו הצבאיים, וייתכן שפגיעה באיתנותו הפיננסית תמנע ממנו לקיים בתי חולים מתפקדים ושאר גופים אזרחיים במהותם. בנוסף, עולה השאלה לגבי מעמדם של האנשים שעובדים באותם מתקני נפט, לדוגמא, האם מעמדם המשפטי זהה לזה של לוחמים? או שהם מסווגים כאזרחים שלוקחים חלק פעיל בלחימה? בנוסף, עולה שאלת תחולת עקרון המידתיות ביחס לתקיפות אלה: האם העיקרון בכלל חל כאשר האובייקט מסווג כצבאי מבלי שנגרם נזק נלווה נוסף, או שמא ניתן להחיל את העיקרון גם כלפי אובייקטים בעלי "שימוש-כפול" (אזרחי וצבאי) כדי להעריך את מידת היתרון שנשקף מהתקיפה לעומת הנזק הנגרם לאוכלוסייה האזרחית? שאלות אלה ועוד, לא מקבלות תשובה חד משמעית בהכרח, אבל בוודאי מעסיקות וימשיכו להעסיק מדינות ומשפטנים בהמשך (27 במאי, [Just Security](#)).

אחריותות להפרות של דיני הלחימה מצד שני הצדדים לעימות בין עיראק לדאע"ש

כריסטוף ווילקה דן באחריותות של המיליציות העיראקיות לפגיעות נטענות באוכלוסייה המקומית במסגרת לחימתם בארגון דאע"ש. ווילקה טוען כי הסטנדרטים של דיני הלחימה חלים על המיליציות העיראקיות באותה מידה כמו שחלים על דאע"ש. בנוסף גורס ווילקה כי על עיראק לבסס מנגנונים טובים יותר שיבחנו את פעולות כוחותיה לפי דיני הלחימה, לא רק בכדי להגן על האוכלוסייה האזרחית, אלא גם בכדי לוודא שאותו ניצול לא יוליד קבוצות התנגדות חדשות כמו דאע"ש (27 במאי, [Just Security](#)).

בלוג חדש של הצלב האדום - Humanitarian Law & Policy

הצלב האדום הבינלאומי השיק בלוג חדש [Humanitarian Law & Policy](#), אשר מיועד לשמש פלטפורמה מתווכת בין מחקר אקדמי ליישום פרקטי בסוגיות הומניטריות עכשוויות ודחופות. הנושאים המרכזיים לשנת 2016 הן: אתגרים - הגירה, פליטים, תקיפות נגד מתקנים רפואיים, אלימות מינית, מעצרים, עינויים; סוגיות משפטיות - ציות לדיני הלחימה ומניעת זוועות בעת לחימה, הגנה על אזרחים ומתקנים אזרחיים, טכנולוגיות חדשות בלחימה; מדיניות הומניטרית – תכנית עבודה ותיאום, מימון הומניטרי ומשברים מתמשכים, עקרונות מנחים לפעילות הומניטרית (19 במאי, [ICRC intercross BLOG](#)).

האם ראוי שארה"ב תהנה מהספק בעת חקירה עצמית של פשעי מלחמה?

שיין ריבס ומת'יו מילקובסקי דנים בתהיות שעלו עקב **הדו"ח הרשמי** של חקירת התקיפה האווירית על בית החולים המשוך ל"רופאים ללא גבולות" בקונדוז, אפגניסטן, ובספק שהוטל ביכולת של הצבא האמריקאי לנהל חקירות פנימיות אובייקטיביות של פשעי מלחמה ולהעמיד לדין במידת הצורך. **גורמים בתקשורת** ביקרו את העובדה שמלבד עונשים שניתנו במסגרת דין משמעותי (כגון השעיה, הדחה מתפקיד ונזיפה) לא הומלץ להעמיד אף אחד מהמעורבים לדין פלילי. הכותבים מציינים כי ב-15 השנים האחרונות הצבא האמריקאי הוכיח נכונות מתמדת לחקור, להעמיד לדין ולהרשיע חיילים אשר ביצעו הפרות חמורות של דיני הלחימה. אמנם מנגנון החקירה הפנימי של הצבא האמריקאי אינו נקי מכל רבב, וכמו לכל צבא, גם לצבא האמריקאי יש נטייה טבעית לטובת חייליו. אולם, הכותבים סבורים כי חקירות פנימיות אינן פגומות כשלעצמן, מעצם היותן פנימיות וכי השאלה הרלוונטית היא האם צד ג' שהוא לכאורה "בלתי תלוי" יעשה עבודה טובה יותר. מסקנתם היא כי בהינתן המסורת ההיסטורית של ארה"ב בכל הנוגע לחקירות פנימיות והראיות לנכונות לחקור פשעי מלחמה בקונפליקטים עכשוויים, קשה יהיה למצוא גוף חקירה אובייקטיבי יותר. לפי הכותבים, משום שאף צבא לא עושה יותר למען אחריותיות של חיילים מהצבא האמריקאי, דווקא הצבא האמריקאי צריך ליהנות מהספק כאשר הוא מבצע חקירות פנימיות של פשעי מלחמה (3 ביוני, **LawFare**).

מסמך פנימי של מחלקת המדינה האמריקאית מבקר את מדיניות אובמה וקורא לפעילות צבאית**נגד משטר אסד**

בחודש יוני פרסם עיתון הניו-יורק טיימס **מסמך פנימי**, עליו חתומים 51 עובדים במחלקת המדינה האמריקנית. במסמך מבקרים הדיפלומטים בחריפות את מדיניות הממשל האמריקאי במשבר במזרח התיכון. הם קוראים לפעולה צבאית, או לאיום בה, נגד משטר אסד, בתגובה להפרתו את הפסקת האש, אשר הוסדרה בין ארה"ב ורוסיה (16 ביוני, **NY Times**). **אשלי דיקס ומרטי לדרמן** מתייחסים לסוגיית אפקטיביות הפעולה הצבאית הנדרשת במסמך וחוקיותה. הם טוענים כי מנסחי המסמך הניחו כי לפעולה צבאית תהיינה השלכות חיוביות, אך לא ציינו את הבסיס לכך, או את האפשרות כי לפעולה תהיינה דווקא תוצאות שליליות. בכל הנוגע לחוקיות הפעולה, הם מציינים כי מבחינת הדין הפנימי ישנו צורך בבסיס סטטוטורי לקיומה ובאישור הקונגרס. מבחינת הדין הבינלאומי, הם מעלים את הבעייתיות בקיומה של תקיפה חד צדדית מצד ארה"ב, ללא אישור של מועצת הביטחון. פעולה כזו יכולה להוות הפרה של סעיף 2(4) למגילת האו"ם, המתייחס לשימוש בכוח (20 ביוני, **Just Security**). **ג'ק גולדשמיט** דן גם הוא בחוקיותה של פעולה צבאית. לפיו, עורכי הדין של ממשל אובמה מאמינים כי תקיפה כזו אכן תהא חוקית, הן מבחינת המשפט הפנימי והן מבחינת המשפט הבינלאומי, וזאת בהסתמך על תקיפות קודמות שביצעה ארה"ב בשטחיהן של מדינות אחרות, ביניהן התקיפה בקוסובו בשנת 1999 (21 ביוני, **Lawfare**).

ניתוח מדריך דיני הלחימה האמריקאי - עקרון המידתיות בדיני הלחימה

פרופ' אונה הת'אווי ופרופ' מרטי לדרמן מסבירים מדוע הגרסה החדשה של מדריך דיני הלחימה שפרסם משרד ההגנה האמריקאי כולל הוראות שנויות במחלוקת, שייתכן שחותרות תחת עיקרון המידתיות בדיני הלחימה. במספר מקומות, המדריך מציין שאנשים מוגנים (בין היתר, אנשי רפואה, אנשי דת ואחרים) הממוקמים בקרבת לוחמים, לא יובאו בחשבון במסגרת ניתוח המידתיות משום שהם מוחזקים כמי שהעריכו את הסיכונים של מותם או פציעתם בשל קרבתם למטרות צבאיות. באופן מסורתי, אנשים מוגנים אלה, גם במידה שהם מוחזקים שמי שהעריכו את הסיכונים, ייספרו בניתוח המידתיות במקרה של פעולה צבאית נגד מטרות צבאיות בקרבתם. הוראות שנויות במחלוקת אלה, בשילוב עם ההגדרה הרחבה של מטרות צבאיות שאימצה ממשלת ארה"ב, הכוללת אמצעים ומשאבים תומכי לחימה בסכסוך מזוין שאינו בינלאומי, מאיימים לפגוע בעיקרון המידתיות (23 ביוני, [just security](#) ו-27 ביוני, [just security](#)).

חוקיות תקיפת אובייקטים המסייעים בשימור המאמץ המלחמתי של האויב

קנת ווטקין מוסיף במאמרו אבחנה חשובה לאחד הדיונים המרכזיים בתחום דיני הלחימה, והוא תקיפת אובייקטים המסייעים בשימור המאמץ המלחמתי של האויב. כך למשל, בהתקפות הגוברות של ארה"ב על מצבורי הכסף של דאע"ש, עלתה השאלה האם מדובר במטרה לגיטימית כאשר ייתכן והכסף הזה, או חלקו, היה מיועד לבתי ספר, תשלומי רווחה, שירותים אזרחיים וכד'. ווטקין מציין שהדוקטרינה האמריקאית לפיה מטרות שמסייעות בשימור המאמץ המלחמתי של האויב הן לגיטימיות, בעייתית לא רק בגלל הפרשנות השנויה במחלוקת, אלא גם מכיוון שתמונת המראה של אותה דוקטרינה היא שהתקפות על מוסדות אזרחיים אמריקאים יוכלו בעתיד להתפרש כלגיטימיות מכיוון שאלה מסייעים בצורה עקיפה למאמץ המלחמתי האמריקאי. לבסוף הוא מסכם ואומר כי הכלל "מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך" הוא כלל אנושי בסיסי, ובעיקר בעת לחימה (16 ביוני, [just security](#)).

יולי:

דו"ח חקירה על מעורבות בריטניה במלחמה בעיראק

ביום 6 ביולי פורסם דו"ח צ'ילקוט העוסק במעורבותה של בריטניה במלחמה בעיראק בין השנים 2001-2009 (תקציר הדו"ח). הדו"ח עסק בשאלה האם היה זה נכון והכרחי לפלוש לעיראק במרץ 2003. מסקנתו הייתה כי בריטניה בחרה להצטרף לפלישה לעיראק לפני שמוצו כל האפשרויות, שאינן כוללות פעולות צבאיות, וכי ההחלטה בנוגע לחומרת האיום שעיראק הציבה בכל הקשור לנשק להשמדה המונית לא נתקבלה בוודאות מספקת. הדו"ח קבע בנוסף כי למרות אזהרות מפורשות, השלכות הפלישה הוערכו בחסר וההכנות למלחמה היו רצופות בליקויים. לבסוף, נקבע כי הממשל לא השיג את המטרות המוצהרות שלו. הדו"ח בחן, בין היתר, את ההתפתחות בזירת המשפט הבינלאומי, שהיוותה את הבסיס המשפטי להשתתפותה של בריטניה במלחמה ולשימושה בכוח נגד עיראק, אך לא הסיק מסקנות חד-משמעיות בנושא (6 ביולי, אתר דו"ח החקירה). **בוב**

באור מתייחס לביקורת המופנית בדו"ח כלפי לורד גולדשמידט, היועץ המשפטי לממשלת בריטניה. בתחילה, לא הכיר גולדשמידט בחוקיות המהלך, אך בעקבות מכבש לחצים פוליטיים שהופעל מצד ראש הממשלה, טוני בלייר, שינה את דעתו ותמך בפלישה לעיראק ללא אישור מפורש של מועצת הביטחון. בהקשר זה, מדגיש הדו"ח את חשיבות השמירה על עצמאות מפוליטיקה והצמדות לאמת המשפטית. עם זאת, אין הוא מבקר בחריפות את התנהלותו של גולדשמידט, לאור הנסיבות והלחצים בהם עמד בעת מתן החלטה. עיקר ביקורתו מופנית דווקא כלפי בלייר, אשר, לטענתו, לא הניח את הקרקע לקבלת חוות דעת משפטית ראויה (11 ביולי, [Lawfare](#)). **אונה האת'ווי** מבקרת את החלטתו של גולדשמידט לאשר שימוש בכוח בהתבסס על החלטת מועצת הביטחון. היא טוענת כי לא צריך היה להסתפק בדרישת קיומו של סיכוי סביר לחוקיות המהלך וכי במסגרת דיון משפטי בנושא בעל חשיבות כה רבה, יש לדרוש קיומה של רמה גבוהה של ודאות משפטית (11 ביולי, [Just Security](#)). **ג'ון בלינג'ר** אינו מקבל את דבריה של **האת'ווי** בנוגע לאי סבירות הסתמכותה של בריטניה על החלטות מועצת הביטחון ומציין כי בעבר נעשה שימוש בכוח בהתבסס עליהן, הן בידי ארצות הברית והן בידי מדינות אחרות. להערכתו, בהיעדר הסדר ספציפי יש מקום להסתמך על החלטות אלו. הוא ממשיך ומציין לחיוב את העובדה שהדו"ח אינו רואה בהחלטתו של גולדשמידט החלטה שאינה סבירה (11 ביולי, [Lawfare](#)).

מדיניות ארה"ב לגבי פגיעה באזרחים במהלך פעילות צבאית

מרטי לדרמן מנתח שני מסמכים חשובים שפורסמו על ידי הממשל האמריקאי: ביום 1 ביולי פרסמה ממשלת ארצות הברית [צו אקזקוטיבי בדבר נקיטת צעדים למניעת פגיעה באזרחים במסגרת פעולותיה הצבאיות](#), הכוללות שימוש בכוח. במסגרת הצו דורש הנשיא הגנה רחבה יותר על אזרחים מזו הקבועה בדין הבינלאומי. הוא דורש כי הגנה זו תיושם בכל פעולותיה הצבאיות של ארה"ב. הצו מתייחס לפרקטיקות שונות בהן ניתן לנקוט במטרה לצמצם את הפגיעה באזרחים. ביניהן, אימון אנשי צבא אמריקאים בנוגע לחשיבות הטמעת הדין הבינלאומי, פיתוח טכנולוגיה מדויקת שתצמצם את הפגיעה באזרחים ופיתוח כלי נשק שיאפשרו הבחנה ברורה בין אזרחים ללוחמים. בנוסף, קובע הצו כי בכל שנה יפורסם דוח שנתי המעריך, ביחס לאזורים שאינם אזורים לחימה, את רמת הפגיעה באזרחים כתוצאה מפעילות צבאית אמריקאית. כן פורסם [מסמך מטעם מחלקת המודיעין הלאומי האמריקאי, ובו הערכה של מספר הנפגעים האזרחיים מפעולות צבאיות של ארה"ב בין השנים 2009-2015, בכל העולם, למעט אפגניסטן, עיראק וסוריה](#). מחישוב שעשתה בהתבסס על הצלבת מידע ממקורות שונים, הגיעה ארה"ב למסקנה כי היא אחראית למותם של בין 64 ל-116 אזרחים בתקופה זו. מספרים אלו אינם תואמים מידע שפורסם על ידי ארגונים שונים שאינם ממשלתיים. מחלקת המודיעין מסבירה את הפער בכך שארה"ב מחזיקה במידע מודיעיני שאינו מצוי בידי הארגונים המבצעים את ההערכה. **מרטי לדרמן** מציין כי לא בטוח שהסבר זה יספק את המבקרים. הוא מפרט שני קשיים שיש בגישור על הפער - ראשית, העובדה כי ארה"ב לא תמיד מכירה באחריותה על פעולות צבאיות מסוימות. שנית, חלק גדול מהמידע המצוי בידיה של ארה"ב, למשל לגבי זהות הנפגעים, מגיע ממודיעין אנושי שאין באפשרותה לחשוף (1 ביולי, [Just Security](#)).

הגנה על עיתונאים על פי דיני הלחימה

ביום 22 ביולי, פרסמה מחלקת ההגנה של ארה"ב עדכון למדריך דיני המלחמה משנת 2015. צ'ארלי סאבאג' מציין כי השינוי המשמעותי ביותר שנכלל בעדכון נוגע להגנה על עיתונאים המצויים באזורי מלחמה (22 ביולי, [New York Times](#)). עם פרסומו של המדריך בשנה שעברה, ביקרו אותו עיתונאים ופעילים שונים, משום שניתן היה לפרש את ההסדר הקבוע בו ככזה השולל הגנה מעיתונאים המסקרים אירועי קרבות. בין השינויים נכללה הבהרה לפיה עיתונות אינה נחשבת לפעילות עוינת, היות שדיווח עצמאי ופתוח הוא חיוני ואינו נחשב השתתפות בפעילות לחימתית. אולם, בה בעת, מצוין כי דיני המלחמה לא מונעים ממדינות לפעול על מנת להגן על מידע רגיש (25 ביוני, [Lawfare](#)).

היחס לאנשי רפואה ודת במסגרת ניתוח מידתיותה של פעולה צבאית

קולונל ג'ון מריאם ומרטי לדרמן דנים בסעיף 7.8.2.1 למדריך דיני הלחימה של משרד ההגנה האמריקאי. סעיף זה אינו מונה אנשי רפואה ודת במסגרת ניתוח המידתיות של התקפה כנגד מטרה צבאית. מריאם טוען כי אי הכללתם של אנשי הרפואה והדת הצבאיים אינו מנוגד לדין הבינלאומי ההומניטרי. לדרמן מסכים כי אמנם לא קיים הסדר ספציפי בדיון הדורש את הכללתם בניתוח מידתיות פעולה צבאית, אך הוא מאמין כי יש לפעול להטמעתו של הסדר כזה. הוא אף מותח ביקורת על הרציונל המוצג במדריך, לפיו אי הכללת אנשי הרפואה ודת מתבסס על כך שעליהם להכיר בקיומו של סיכוי סביר לסיכון בעת היכנסם לאזור לחימה (8 ביולי, [Just Security](#); 9-1 ביולי, [Just Security](#)).

פרשנות עדכנית של אמנות ז'נבה

בהמשך לפרסום אמנות ז'נבה בדבר דיני המלחמה בשנת 1949 התפרסמו מסמכים רבים, על ידי גורמים שונים, המבטאים את התפיסה של גורמים אלה לגבי הפרשנות הראויה לדיני המלחמה. שניים מן המרכזיים שבהם הם המדריך לדיני לחימה של משרד ההגנה האמריקאי משנת 1956 ומסמכי הפרשנות לאמנות ז'נבה של הצלב האדום (ICRC) מהשנים 1952–1960. לאחרונה, כ-60 שנה לאחר פרסום המהדורה האחרונה, הוצאו בהפרש של מספר חודשים, מסמכים עדכניים, הן על ידי משרד ההגנה האמריקאי והן על ידי הצלב האדום. בסדרה של שלושה מאמרים מתייחס שון ווטס למגוון הרחב של הגישות הפרשניות הכלולות במסמכים, ולהשוואה ביניהן, ומציע מסקנות בנוגע להשפעת חשיבותם של פרסומים אלו ובחירותיהם הפרשניות על התפתחות הדיון הבינלאומי ההומניטרי. במאמרו הראשון עומד ווטס על הדומה והשונה במסמכים. הוא מציין כי שניהם מפורטים הרבה יותר מהמסמכים שפורסמו בשנות החמישים וכוללים הפניות רבות מאוד לחומרים שהצטברו במהלך השנים. עם זאת, קיימים ביניהם הבדלים רבים. אחד המשמעותיים הוא שמדריך דיני הלחימה האמריקאי מסתמך בעיקר על פרקטיקה של ארה"ב ומדינות אחרות, ואילו מסמך הפרשנות של הצלב האדום מסתמך במידה רבה על כתיבה אקדמית והחלטות מייעצות של בית הדין הבינלאומי וגופים בינלאומיים אחרים (5 ביולי, [Just Security](#)). במאמרו השני, בוחן ווטס את יחסם של המסמכים לעמימות בטקסט של האמנות. הוא מתמקד בניתוח

הגישה הפרשנית של הצלב האדום, החותרת לפתור את העמימות העולה מסעיפי האמנה בפרשנות שמגמתה לחזק את ההגנה ההומניטרית (29 ביולי, [Just Security](#)). לניתוחים נוספים של מסמך הפרשנות החדש של הצלב האדום ראו [Multi-Blog Series on the Updated Geneva Conventions Commentaries](#).

הגדרתן של סיעות אשר התפצלו מקבוצות מאורגנות חמושות לפי ה-IHL

אלן נוהל דנה בשאלה מתי תחשב סיעה, שהתפצלה מקבוצה חמושה מאורגנת, בגדר קבוצה חדשה. התשובה לכך משפיעה על הקביעה האם הסיעה היא חלק מהעיונות המזוין המתנהל נגד הקבוצה המאורגנת. **נוהל** מציינת כי סיעה תשתייך לארגון חמוש כאשר היא עומדת בתנאי אותו היא מכנה - 'command and direction'. היינו, כאשר היא רואה עצמה כפופה לפקודותיו וכאשר הארגון החמוש רואה בכישלון הסיעה להישמע לפקודותיו הפרה של נהליו הפנימיים. **נוהל** מציינת שתי גישות לבחינה זו. הראשונה, בוחנת את חברי הסיעה והאם הם רואים עצמם מנותקים ומשחררים מאותה קבוצה. הדבר יכול להשתמע מהכרזה פומבית או להתפרש מהתנהגות. השנייה, מתייחסת לסיעה כקולקטיב והאם היא רואה עצמה חלק מהשרשרת ההיררכית של ארגון האם ונתונה לפקודותיו. התנתקות יכולה גם לבוא לידי ביטוי במקרים בהם סיעה מצויה בסכסוך עם סיעה המשויכת לארגון האם או עם ארגון האם עצמו (22 ביולי, [ICRC](#)).

אכיפת אחריותה המדינתית של סוריה לגבי פעולותיה במסגרת מלחמת האזרחים

בת' ואן שאק מנתחת במאמרה את דרכי הפעולה השונות בהן ניתן לנקוט במטרה לכפות על סוריה אחריות מדינתית בגין מלחמת האזרחים ופשעי המלחמה החמורים המתבצעים בשטחה, על ידי משטר אסד. בין דרכי הפעולה הרלוונטיות, מתייחסת **ואן שאק** לפנייה אפשרית לארגוני זכויות אדם בינלאומיים, לבית הדין הבינלאומי לצדק או לבתי משפט מדינתיים. היא מפרטת את המגבלות של דרכי הפעולה הללו. במסגרת הדיון בשימוש אפשרי בדרך הפעולה האחרונה, מציינת **ואן שאק** תביעה שהוגשה לאחרונה בארצות הברית נגד סוריה בידי משפחתה של עיתונאית אמריקאית בשם מארי קולווין, אשר נהרגה בהתקפה בעיר חומס בשנת 2012. היא מציינת כי לתביעה סיכויי הצלחה גבוהים יותר, מכיוון שאין היא מצריכה הוכחת קיומו של סכסוך מזוין באזור (13 ביולי, [Just Security](#)).

אוגוסט:

פרסום הנחיות המדיניות של ארה"ב לגבי תקיפת טרוריסטים באזורי לחימה

ביום 6 באוגוסט, בעקבות לחץ שהופעל מצד האיגוד האמריקאי לחירויות אזרחיות (ACLU), שחררה ממשלת ארה"ב גרסה מושחרת של מסמך מדיניות נשיאותי ממאי 2013 אשר מסדיר את הנהלים הדרושים לשם קבלת אישור לביצוע פעולה ישירה נגד יעדי טרור הממוקמים מחוץ לארצות הברית ובאזורי לחימה. מרטי לדרמן טוען כי המסמך שפורסם אינו מגלה מידע חדש

שאינו ידוע לציבור. ערכו של המסמך הוא בכך שהוא חושף את הדרישות הפרוצדורליות המפורטות והמקיפות שניסחו הנשיא והקונגרס לשימוש בכוח. הוא מבהיר כי מדובר בדרישות מחמירות יותר מאלו הנהוגות במשרד ההגנה האמריקאי, מבחינת הפרוצדורה הבין-משרדית הנדרשת והליך קבלת האישור מהקונגרס, כשמופעל מפעיל כוח בשטח הנמצא מחוץ לארה"ב. הוא מדגיש כי הכללים הקבועים במסמך אינם רלוונטיים לפעילות המתבצעת בעיראק, סוריה ואפגניסטן וטוען כי מן הראוי שארה"ב תבהיר אילו כללים כן חלים באזורים אלו (6 באוגוסט, [Just Security](#)). **בנג'מין וויטס** מצביע על הבדלים בפרוצדורה הנדרשת בפעולות לכידה למול פעולות הכוללות שימוש בכוח קטלני. בכל הקשור לפעולות לכידה, יכול הנשיא להחליט בעצמו על ביצוע פעולה או להאציל את סמכותו לאחר. לעומת זאת, במקרים של שימוש בכוח קטלני, לוקח הנשיא אחריות אינדיבידואלית על הפעלת הכוח. הדבר בא לידי ביטוי בכך ששימוש בכוח קטלני יאושר אך ורק על ידי הנשיא באופן ישיר או בהצבעה פה אחד של ראשי סוכנויות הביטחון הלאומי. להערכתו של וויטס, ההבדל בפרוצדורות הוא אקט מוסרי מצד הנשיא, אשר מעוניין לקחת אחריות אישית על מותם של אזרחים (8 באוגוסט, [Lawfare](#)).

ההיבטים המשפטיים של מדיניות ממשל אובמה לגבי הלחימה בטרור

במאמרו **מסקר יונה ג'רמי בוב את ספרו של צ'רלי סאבאג', [Power Wars: Inside Obama's Post-9/11 Presidency](#)**, המנתח את ההיבטים המשפטיים של מדיניותו של ממשל אובמה לגבי המאבק בטרור. בוב מתמקד בסוגיות כגון: מאבק בטרור ודאע"ש, שימוש בעינויים, סגירת מתקן גואנטנמו, ריגול והתערבות צבאית בלוב, ומצביע על השפעתה של מדיניות ממשל אובמה בסוגיות אלו על ישראל. סאבאג' מצביע על הבדל בין הרטוריקה של הנשיא אובמה לבין מעשיו בפועל ומראה כי ככלל, אובמה נקט במדיניות חריפה יותר מזו שעליה הכריז בעת כניסתו לתפקיד. כך למשל, אובמה לא הכריז על מלחמה כוללת נגד הטרור העולמי, אך הצדיק פעולות צבאיות במדינות שונות תוך שהוא התבסס על עקרון משפטי של סכסוך מזוין מתמשך. בחודש אפריל 2015, הצדיק ממשל אובמה לחימה בדאע"ש ללא אישורו של הקונגרס, על בסיס הטענה שאישור הקונגרס על שימוש בכוח משנת 2001, שניתן נגד אל-קאעדה, עומד בעינו ומעניק לממשל סמכות לפעול גם נגד גורמי טרור אחרים, במגוון רחב של מדינות. בעשותו כן החיל דווקא את הדין הנוגע לעימות מזוין מתמשך, ולא את דיני זכויות האדם, על פעילותו מחוץ לגבולות ארה"ב. לטענת בוב, מבט מעמיק על המציאות הקיימת, המתוארת לעיל, מראה כי המדיניות שקיים הממשל האמריקאי בפועל תואמת את המדיניות הישראלית, בכך שאימצה סיכולים ממוקדים, עודדה לחימה מחוץ לגבולות ארה"ב ותמכה בחקירת עצירים ביטחוניים ומעצר ללא הגבלת זמן (29 באוגוסט, [Jerusalem Post](#)).

בריטניה משתמשת בנשק חדש במסגרת הלחימה בלוב

בתחילת חודש אוגוסט דווח כי במהלך עימות עם כוחות דאע"ש בלוב, השתמשו הכוחות של הצבא הבריטי בנשק חדש וקטלני, ה-XM25, הידוע בכינויו ה"מעניש" ([The Punisher](#)). ה"מעניש" נבדל מיתר כלי הלחימה בשל היכולת שלו לאתר ולקבוע טווח מטרות בדיוק רב

ולתפוצץ בטווח שנקבע מראש. **טום רוייס** בוחן האם בריטניה, שהיא צד להצהרת סנט פטרסבורג, האוסרת על שימוש בטיילי נפץ השוקלים פחות מ-400 גרם, לא פעלה בניגוד לה. הוא טוען כי האיסור חל רק במלחמה בין מדינות שהן צד להצהרה, ועל כן אין היא חלה ביחסים שבין בריטניה ללוב. בשלב זה הוא בוחן אם ובאיזו מידה האיסור מהווה חלק מן המשפט המנהגי הבינלאומי, כך שהוא חל על כלל המדינות. לגישתו, במבחן המציאות אין פרקטיקה של יישום האיסור כפי שהוא מופיע בהצהרה, על אף שהוא כלול בנהלי המלחמה של חלק מהמדינות. רוייס מתייחס לפונקציה של ה"מעניש" ומציין כי הוא לא בהכרח מפר את הכלל הנוגע למניעת סבל שאינו הכרחי, שכן פגיעתו דווקא מדויקת יותר. יתרה מזאת, כושר האבחנה הגבוה של ה"מעניש" יכול למנוע סבל שאינו הכרחי. אין הוא פוסל, עם זאת, כי ניתן לעשות בו שימוש לא מידתי שעלול לגרום לסבל מיותר (10 באוגוסט, [Just Security](#)).

שימוש בנשק כימי בסוריה

ממשלת סוריה חשודה בשימוש בגז כלור במהלך התקפות בעיר חלב. הגז ככל הנראה הוכנס לתוך חביות שהושלכו על העיר. בעקבות התקפות אלו נהרגו מספר אזרחים ונפצעו רבים. לדברי סטפן דה מיסטורה, השליח המיוחד של האו"ם, אם הדיווחים נכונים, הרי שמדובר בפשע מלחמה (13 באוגוסט, [Amnesty International](#)). **בת' ואן שאק** בוחנת את חוקיות השימוש בגז כימי. היא מציינת כי חוקת רומא אוסרת בסעיף 8 על שימוש ברעל או בנשק מורעל, גזים מחניקים, רעילים או אחרים, וכל נוזל, חומר או התקן בעל אפקט. הסעיף אינו מתייחס באופן ספציפי לגז כימי, ולכן מותיר מקום לפרשנות. בעקבות **תיקון** של הסעיף בשנת 2010, הוא הוחל על גם על סכסוכים שאינם בינלאומיים. לפי ניתוח של הדין המנהגי שערך **הצלב האדום**, ישנו איסור על שימוש בגז כימי בכל סוגי הסכסוכים, בינלאומיים ושאינם בינלאומיים. ואן שאק ממשיכה ומונה אמנות נוספות האוסרות שימוש בחומרים מסוכנים, ביניהן, **האמנה בדבר איסור על פיתוח, ייצור, אגירה ושימוש בנשק כימי והשמדתו משנת 1993**, אותה אישרה סוריה במסגרת הסכם בין רוסיה לארה"ב בשנת 2013. בעקבות ההסכם, קבעה מועצת הביטחון **בהחלטה מספר 2118** כי על סוריה להתפרק מנשקה הכימי. ואן שאק מציינת כי בכל החלטותיה של מועצת הביטחון ביחס לסוריה, היא מתייחסת לשימוש בגז כימי בתור פשע מלחמה (8 באוגוסט, [Just Security](#)).

פשעי מלחמה בתימן

ביום 25 באוגוסט פרסמה מועצת זכויות האדם של האו"ם דוח שנערך על ידי נציב זכויות האדם של האו"ם ובו מפורטות הפרות הומניטאריות שביצעו הצדדים לסכסוך בתימן החל מיום 1 ביולי 2015 ועד יום 30 ביוני 2016. הדוח מונה פשעים המהווים הפרה של הדין ההומניטרי: התקפות על אזורי מגורים, שווקים, מתקנים רפואיים וחינוכיים, מבני ציבור ותשתיות פרטיות; שימוש במוקשים ופצצות מצרר; התקפות צלפים נגד אזרחים; שלילת חירות; סיכולים ממוקדים; גיוס ושימוש בילדים לביצוע מעשי איבה; פינוי כפוי ועקירה. לאור חומרת ההפרות לכאורה, קורא הדוח להקמת גוף בינלאומי עצמאי שיבצע חקירות מקיפות בתימן. הדוח מכיר בכך שבספטמבר 2015 הוקמה ועדת חקירה ממלכתית על ידי נשיא תימן, עבד רבו מנסור האדי,

אך מצא כי היא לא נהנתה משיתוף פעולה של הצדדים וכי סמכויותיה היו מוגבלות. הוא קורא לצדדים לפעול לפתרון מוסכם ולהבטיח כיבוד של המשפט ההומניטרי (25 באוגוסט, [OHCHR](#)). **אלכס וויטינג** מציין כי במהלך חודש אוגוסט, **כוחות קואליציה, בראשותה של ערב הסעודית, חידשו את התקפותיהם האוויריות נגד החות'ים בצנעא. עם חידושן, עלו טענות לפיהן פגיעת כוחות הקואליציה במטרות אזרחיות מהווה פשע מלחמה.** וויטינג מציין כי מבחינה חוקית אין זה מספיק להראות כי אזרחים נהרגו. יש לקבוע כי התקיפה לא כוונה לעבר מטרה צבאית לגיטימית או שההתקפה הייתה בלתי מידתית או שלא ננקטו אמצעי זהירות נדרשים. כדי לקבוע אם אכן בוצעו פשעי מלחמה יש לקיים חקירה שקופה ויסודית, כפי שדרש הנציב העליון של האו"ם לזכויות אדם (25 באוגוסט, [Just Security](#)). **בת' ואן שק** מנתחת סוגיה זו תוך התמקדות באירוע ספציפי שביצעה הקואליציה, פיצוץ גשר ביום 11 באוגוסט. מהבחינה שביצעה עולה כי ניתן להתייחס לגשר בתור מטרה צבאית, אם היה בשימוש של המורדים החות'ים. עם זאת, היות והוא אפשר בנוסף מעבר של ציוד סיוע הומניטרי לאזרחים, יש לערוך ניתוח מידתי קפדני. להערכתה, עקרון המידתיות והחובה לנקוט באמצעי זהירות במטרה למזער את הנזק לאזרחים, היו צריכים להוביל את הקואליציה לבחון דרכים אחרות לנטרל את יכולתם של החות'ים, בעלות פוטנציאל פחות לגרימת נזק לאזרחים (29 באוגוסט, [Just Security](#)).

דוח חקירה ראשוני של האו"ם קובע כי דרום סודן ביצעה פשעי מלחמה

ביום 4 באוגוסט הצהיר נציב האו"ם לזכויות אדם כי חקירה מקדמית שביצע האו"ם מגלה שהשלטון בדרום סודן מבצע פשעים של אונס, שוד, הרג והרס של רכוש כלפי אזרחים, ספציפית כלפי אזרחים מהמוצא האתני נור. זאת, בעקבות הלחימה שבפרצה בעיר הבירה הסודנית, ג'ובה, ביום 7 ביולי, בין כוחות הממשל הנוכחי למתנגדיו. הלחימה גרמה לאלפי עקורים ועשרות הרוגים. בעקבות מצב זה, מגנה נציב מועצת זכויות האדם של האו"ם את חוסר המעש לאור ההפרות החמורות של זכויות האדם המתקיימות באזור. הוא קורא למועצת הביטחון לפעול במיידיות, הן בשל חומרת האלימות וההפרות והן בשל החשש לקיומה של רדיפה אתנית מצד השלטון (4 לאוגוסט, [ASIL](#)).

ספטמבר:

תחולת האמנה האירופית לזכויות אדם על שימוש בכוח של כוחות בריטיים מחוץ לבריטניה

ביום 9 בספטמבר נתן בית המשפט לערעורים של בריטניה את החלטתו בעניין [Al-Saadoon](#) **[Others v. Secretary of State for Defence and](#)**. במסגרת תיק זה רוכז הדיון במעל 1,300 תביעות שנגעו להפעלת כוח על ידי כוחות בריטיים בעיראק לאחר הפלישה בשנת 2003. **במסגרת החלטתו, הפך בית המשפט לערעורים את החלטת בית המשפט הגבוה שקבע כי האמנה האירופאית לזכויות אדם (ECHR) חלה ברמה האקס-טריטוריאלית כאשר גורם שלטוני מפעיל כוח פיסי כנגד אינדיבידואל, גם כאשר מדובר בשימוש בכוח בלבד, ללא מעצר או הפעלת סמכויות שלטוניות.** החלטה זו הרחיבה את היקף תחולתה של האמנה. בית המשפט לערעורים

נקט בגישה שמרנית יותר וקבע כי זוהי פרשנות מרחיבה מדי של הפסיקה של בית הדין האירופי (פס"ד [Al-Skeini](#)), אשר עסק במקרים של הפעלת סמכות מעצר, וכי נכון למצב המשפטי הקיים אין די בהפעלת כוח פיסי בלבד על מנת להביא לתחולת האמנה על פעילות כוחות צבאיים מחוץ לשטח המדינה. **דיוויד גודארד** מנתח את ההחלטה ומציין כי סביר להניח שיהיה עליה ערעור לבית המשפט העליון בבריטניה ואף אפשרות להפניית הנושא, לאחר מכן, לבית הדין האירופי לזכויות האדם בשטרסבורג (30 בספטמבר, [Just Security](#)).

יישום משפט זכויות האדם על פעילויות צבאיות בריטיות בחו"ל

בחודש שעבר נתן בית המשפט הגבוה לצדק באנגליה את החלטתו בתיק [קונטיק נגד משרד הביטחון](#), שעניינו בשאלת תחולת האמנה האירופאית לזכויות אדם (ECHR) על פעילויות הצבא הבריטי בחו"ל, **האם ומתי**. זאת, בעקבות עתירתן של אלמנות סרביות שבעליהן נחטפו או נרצחו בקוסובו בין החודשים יוני ליולי 1999 לאחר השתלטות כוחות נאט"ו בקוסובו, שטענו שהכוחות הבריטיים כשלו, הן בהגנה על משפחותיהן והן בחקירת מקרי ההרג. ביהמ"ש בהחלטתו, דוחה את טענות התובעות וקובע ש ECHR לא חל במקרה דנן, בין היתר משום שלא קמה סמכות שיפוט על המעשים לכאורה של הצבא הבריטי, מאחר שלכוחות הבריטיים לא הייתה שליטה אפקטיבית בקוסובו (28 בספטמבר, [Just Security](#)).

בריטניה מחריגה את תחולת אמנת זכויות האדם האירופית על פעילות צבאית בבריטוריה זרה

ביום 4 באוקטובר הכריזה בריטניה על **החרגת תחולתה של אמנת זכויות האדם האירופית על פעילות עתידית של צבא בבריטוריות זרות**, בעקבות ריבוי טענות משפטיות מכוחה, המונעות מהצבא לקיים את תפקידו. בריטניה מדגישה כי טענות אמינות להפרות ייבחנו (4 באוקטובר, [GOV.UK](#)). **קנסטנטין דזטסיארו** מציין כי מעבר לחשיבותה הפוליטית, אין להצהרה משמעות משפטית. בריטניה מבקשת להפעיל את סעיף 15 לאמנה, המתיר למדינות להחריג את תחולת חלק מסעיפי האמנה, כגון הזכות לחירות (איסור מעצר שרירותי) במצבי חירום ומלחמה. סעיף זה חל ביחס למצב נתון ולא ניתן להחריג מצבים עתידיים. כמו כן, אין הוא פוטר מקיומה של ביקורת שיפוטית על ידי בית הדין האירופי לזכויות אדם. אף אין הגיון בטענה לפיה מהלך זה נועד להגן על חיילים, שכן מדינות הן שחבות באחריות כלפי האמנה ואין היא מקימה חבות של פרטים או מאפשרת הליכים פליליים נגדם מכוחה. מעבר לכך, לא ברור אם אפשר להגדיר כמצב חירום המסכן את המדינה ביצוע פעולה צבאית שנעשה ביוזמתה של בריטניה ומחוץ לשטחה. הדבר יוצר מצב אבסורדי לפיו בריטניה בוחרת לנהל סכסוך מזוין ומכריזה עליו כמצב חירום במטרה לקבל חסינות (5 באוקטובר, [Lawfare](#)). **אורל סארי** מציין כי ההודעה על החרגה יכולה להתפרש כהכרה במשתמע בתחולתה של האמנה במצבים של עימות מזוין מחוץ לשטח בריטניה, בניגוד לעמדה העקבית של בריטניה. בנוסף הוא מפרט את החסרונות והקשיים של המהלך, כולל קושי להוכיח כי התקיימו התנאים להפעלת סעיף 15 בפעילות יזומה, חשש כי עמדה זו תגרע מהעמדה המשפטית לפיה דיני הלחימה הם הדין הרלבנטי, שאז אין צורך בהחרגה מדיני זכויות האדם, ספק אם ההחרגה תמנע צורך לחקור חשדות לפשעי מלחמה מצד חיילים בריטיים

והעדר משמעות להחרגה על פי סעיף 15 מהחובה למלא אחר שאר המחויבויות של בריטניה לזכויות אדם מכוח אמנות אחרות (5 באוקטובר, [Lawfare](#)).

הבהרה של כללי הסיכול הממוקד של ארה"ב

דו"ח של פרויקט RAND מציע גישות חדשות לדיני הסיכול הממוקד של ארה"ב, לאור השימוש המוגבר במל"טים וכלי נשק ארוכי טווח. הדו"ח טוען כי הפרת נורמות של דיני מלחמה ע"י ארה"ב מובילה להפרות נוספות שיכולות לפגוע באינטרסים שלה ברמה האזורית, ומציע עיצוב מחדש של דיני הסיכול הממוקד תוך התחשבות בהתפתחויות בתחום כלי הנשק ורגישות לסוגיית סיווג הסכסוך ולוחמה נגד ארגוני טרור.

הצהרה משותפת של שרי חוץ של מספר מדינות ובה ביקורת על הפרת דיני המלחמה על ידי רוסיה וסוריה

בעקבות האירועים האחרונים בסוריה, שכוללים, בין היתר, דיווחים בלתי פוסקים על שימוש בנשק כימי והפצצות מתמשכות על שיירות הומניטריות, שרי המדינות המובילות באירופה, ארה"ב והאיחוד האירופאי, מצהירים מחדש על מחויבותם להשמדת דאע"ש בסוריה ועיראק. הם קוראים לרוסיה להתמקד בהתחייבותה להילחם בדאע"ש, וכי עליה חובת ההוכחה, שאכן יש לה את הכוונות ואת היכולות לנקוט בכל הצעדים הנדרשים לסייע למאמצים הדיפלומטיים להפסקת העוינות בסוריה. מלבד הצהרות אלו, הם גם דורשים גישה הומניטרית רחבה לכל חלקי סוריה, תומכים בחקירה של האו"ם על שימוש בנשק כימי בסוריה, וקוראים למועצת הביטחון של האו"ם לנקוט צעדים בקשר לזוועות הקונפליקט בסוריה (25 בספטמבר, [GOV.UK](#)).

חקירות בגין פשעי מלחמה בתימן

פשרה שהושגה בין מועצת זכויות האדם של האו"ם לסעודיה בנוגע לחקירת הפרות של זכויות אדם והפרות של דיני הלחימה בתימן קובעת כי במקום חקירה עצמאית, חוקרים מטעם האו"ם ייצמדו לוועדת חקירה תימנית. פשרה זו ספגה ביקורת מכיוון שוועדת חקירה זו נחשבת משוחדת וככזו שלא עומדת בסטנדרטים בינלאומיים. ספק גם קיים בנוגע לכמות המידע שייחשף בפני חוקרי האו"ם שיוצמדו לוועדה, על מנת שאלו יוכלו לבצע חקירה אפקטיבית (29 בספטמבר, [The Guardian](#)).

דו"ח האו"ם: צבא דרום סודאן מתחמש בנשק כבד ותורם להמשך הסכסוך

דו"ח של האו"ם חושף כי הלחימה שהתרחשה בסודן במהלך יולי 2016 שהובילה למותם של מאות אזרחים אורגנה ובוצעה ע"י הממשלה. זאת ועוד, הדו"ח מציין שלראשונה מזה חודשים צבא דרום סודן משתמש בנשקים מתקדמים, כולל שני מטוסי קרב שמקורם אינו ידוע. מנגד, המורדים במדינה אינם מקבלים סיוע משמעותי, והעזרה מסתכמת בהעברת נשק קל בלבד (9 בספטמבר, [הארץ](#)). האירועים האחרונים הובילו את מועצת הביטחון של האו"ם לשקול הטלת אמברגו נשק על המדינה, אם זו לא תציית לתכנית ותפעל להצבת 4,000 פקחי או"ם נוספים.

מקור הצעדים בדו"ח מוקדם יותר שהוציאה ועדת חקירה של האו"ם, המצביע על שורה ארוכה של פשעים בין-לאומיים, ביניהם תקיפת אזרחים, אונס ושימוש בילדים למטרות לחימה (9 בספטמבר, [The Guardian](#)).

סיוע בזמן סכסוכים ממושכים-דו"ח של הצלב האדום

הועד הבינלאומי של הצלב האדום פרסם **דוח המתאר את גישתו של הארגון לסיוע הומניטרי באזורים תחת סכסוך מתמשך, לאור מקרים מהתקופה האחרונה**. סכסוכים ממושכים מאופיינים בהתארכותם, בקושי בפתרוןם ובהיותם ברי שינוי. הצלב האדום משקיע כשני שלישים מתקציבו על סיוע באזורים תחת סכסוך ממושך. סכסוכים ממושכים הם מקור מרכזי לסבל אנושי, בעיקר בשל חוסר התחשבות בדין הומניטרי בינלאומי (IHL), הגורם לעקירתם של אזרחים לתקופה ממושכת, להגירה ולגררציה התפתחותית של מדינות. הדוח סוקר, בין היתר, את ההשפעה המזיקה של סכסוכים ממושכים על המדינה והקהילה ואת "הגישה המשולבת" של הארגון לפתרון קצר וארוך טווח לבעיה זו (9 בספטמבר, [ICRC](#)).

האו"ם קורא לחקירת הפגזות אמריקאיות באפגניסטן

ארגון הסיוע של האו"ם באפגניסטן (UNAMA) גינה תקיפה שבוצעה על ידי מל"ט אמריקאי במחוז אצ'ין באפגניסטן ובה הופצץ מבנה אזרחי והביא למותם של 15 אנשים ולפציעתם של 13. גורמים אמריקאיים הודו שהתקיפה בוצעה על ידם ומסרו שחקירה פנימית תתבצע לפני שיימסר מידע נוסף. ארגון הסיוע קרא לביצוע חקירה עצמאית, שקופה ואפקטיבית וקרא לצדדים לכבד את כללי המשפט ההומניטרי. מספר פסקי דין הנוגעים לשימוש במל"ט בסכסוכים מזוינים נדונו בשנים האחרונות בבתי משפט אמריקאיים, במרביתם דחו בתי המשפט עתירות שנגעו לתחולת חוק חופש המידע האמריקאי (FOIA) על השימוש במל"טים באופן כללי ובפרט השימוש בהם במסגרת סיכולים ממוקדים, גם כשהמחבלים נשואי התקיפה מחזיקים באזרחות אמריקאית (ה-30 לספטמבר, [Jurist](#)).

אוקטובר:

דיונים במועצת הביטחון בדבר נקיטת צעדים להפסקת הלחימה בסוריה

ביום 8 באוקטובר הטילה רוסיה וטו על החלטת מועצת הביטחון שנוסחה על ידי צרפת ודרשה את הפסקתן של ההפצצות האוויריות והטיסות הצבאיות מעל העיר חאלב שבסוריה. בעקבות הבאת הגרסה הצרפתית להצבעה ניסחה רוסיה הצעה חלופית. שתי הגרסאות כללו הצעה להפסקת אש ולמעבר של סיוע הומניטרי לתוך שטחי סוריה, אך הגרסה הרוסית לא ביקשה לשים סוף להפצצות ובמקום זאת התמקדה בהסכם הפסקת האש הכושל עם ארה"ב ובצורך בקידום פתרון מולטילטרלי. הגרסה הרוסית לא הצליחה לקבל את מכסת הקולות הנדרשת. הטלת הוטו מצד רוסיה גררה ביקורת מצד נציגי מדינות המערב באו"ם, ביניהן בריטניה וארה"ב. **זוהי הפעם החמישית שרוסיה משתמשת בזכות הוטו שלה בהקשר של הסכסוך המתנהל בסוריה**. בארבע

הפעמים הקודמות הטילה גם סין וטו. בהצבעה זו נמנעה סין ולא הטילה וטו על הגרסה הצרפתית, אך הצביעה בעד ההצעה הרוסית (8 באוקטובר, [רויטרס](#)).

נציב זכויות האדם של האו"ם מזהיר מפני התקפות על משלוחי סיוע בסוריה

ביום 4 באוקטובר [הזהיר נציב זכויות האדם של האו"ם](#) את רוסיה כי שימוש מתמשך בנשק תבערה במהלך תקיפות אוויריות על העיר חאלב שבסוריה עלול להיחשב כהפרה של החוק הבינלאומי וכפשע נגד האנושות. לטענתו, תקיפות אוויריות אלו פוגעות באזרחים חפים מפשע וגורמות לנזק חמור. לכן, אין הצדקה לשימוש בנשק זה (4 באוקטובר, [Jurist](#)).

הודעה על ממצאי חקירה פנימית של תקיפת הלווייה על ידי כוחות הקואליציה בתימן

ביום 15 באוקטובר שחרר צוות חקירה של כוחות הקואליציה הסעודיים בתימן **הצהרה המפרטת את ממצאיו בנוגע לנסיבות שהובילו להפצצת הלווייה בתימן** בשבוע שלפני, במסגרתה נהרגו 140 אזרחים. **ריאן גודמן** מונה את הנסיבות הללו, המצוינות בהצהרה. ראשית, כשל מודיעיני שנגרם כתוצאה ממידע שגוי שהתקבל בנוגע לכינוס של מנהיגים חות'ים באזור. שנית, כשל פיקודי, היות שהתקיפה לא אושרה על ידי הדרגים הרלוונטיים ולא נלקחו אמצעי זהירות מתאימים במטרה למנוע פגיעה באזרחים. לפי ארגון HRW בהפצצה זו נעשה שימוש בארטילריה מתוצרת אמריקאית. בכירי הממשל האמריקאי גינו את ההתקפה וטענו כי היא אומנם אינה מוצדקת, אך הם בוחרים לבחון אותה בראייה רחבה המתחשבת בהשפעתו של הסיוע האמריקאי על הלחימה באזור ובעובדה כי מדובר בתקרית המחווירה לעומת שאר פעולותיהם של הכוחות הסעודיים (15 באוקטובר, [Just Security](#)).

דיון באחריותה המשפטית של ארה"ב בעקבות סיוע לסעודיה בלחימה בתימן

דיווח של סוכנות הידיעות רויטרס מגלה שארה"ב **ביצעה הסכם סחר נשק עם ערב הסעודית בהיקף של 1.3 מיליארד דולר**. המידע הגיע לידי רויטרס לאחר שהוגשה בקשה על פי חוק חופש המידע האמריקני (10 באוקטובר, [Reuters](#)). הסכם זה, כמו גם הסיוע שמעניקה ארה"ב בזיהוי מטרות עבור כוחות הקואליציה הסעודיים הפועלים בתימן, מעוררים שאלות בנוגע לאחריותם של גורמים אמריקאים בסיוע לפשעי מלחמה (11 באוקטובר, [Jurist](#)). **ריאן גודמן** דן במצב בו ארה"ב ובריטניה לא יחשבו רק למסייעות לכוחות הקואליציה אלא שותפות לפעילותם וצד לסכסוך. הוא מעלה את השאלה האם במצב דברים זה תהיה ארה"ב מחויבת לחקור את פשעי המלחמה המבוצעים על ידי אותם כוחות. שאלה זו רלוונטית במיוחד לאור טענות לפיהן הסעודים אינם מנהלים חקירות הוגנות בנוגע לפשעים אלו, ולאור ההפצצות האמריקאיות האחרונות בתימן, המראות על מעורבות שהיא מעבר לסיוע (20 באוקטובר, [Just Security](#)).

היבטים משפטיים הנוגעים לאספקת סיוע הומניטרי במהלך עימות מזוין

במהלך חודש אוקטובר פרסמה הסוכנות ההומניטרית של האו"ם (OCHA), את מדריך אוקספורד בדבר ההיבטים המשפטיים הנוגעים לאספקת סיוע הומניטרי במהלך עימות מזוין. המסמך פורסם בעקבות בקשתו של מזכ"ל האו"ם למצוא דרכי פעולה שונות שמטרתן שיפור הגישה של סיוע הומניטרי לאוכלוסייה אזרחית באזורים בהם מתנהל סכסוך מזוין. **מדינה שבתחומה מתנהל הסכסוך אינה רשאית לעכב את הסכמתה להעברת הסיוע בתחומה באופן "שרירותי"**. המסמך מציין כי מדובר במושג רחב, אך בדין הבינלאומי מקובל כי החלטה שרירותית מתקיימת באחד משלושת המקרים הבאים: 1. מניעת ההסכמה מתקיימת בניסיונות המובילים לכך שהמדינה מפרה את חובותיה על פי הדין הבינלאומי כלפי האוכלוסייה האזרחית. 2. מניעת ההסכמה מפירה את עקרונות ה"צורך" וה"מידתיות". 3. הסכמה נמנעת באופן שהוא בלתי סביר או שעלול להוביל לחוסר צדק או לחוסר יכולת לצפות מתי תינתן הסכמה או באופן בלתי ראוי (27 באוקטובר, [Just Security](#)).

פסיקת בית משפט גרמני הדוחה תביעה למתן פיצויים לנפגעי הפצצות באפגניסטן

ביום 6 באוקטובר נתן בית המשפט הפדרלי לצדק בגרמניה את פסיקתו תביעת הפיצויים שהוגשה על ידי משפחות של קורבנות ממתקפה אווירית באפגניסטן, שהתרחשה ביום 4 בספטמבר 2009, ואשר במסגרתה נהרגו 91 אזרחים. בית המשפט דחה את התביעה בנימוק שהחוק הבינלאומי אינו מפצה על נזקים שקרו כתוצאה מהפרה של הדין ההומניטרי. נוסף על כך, גם על פי הדין הגרמני אין יסוד משפטי לפיצוי עבור נזק שנגרם במסגרת פעילות מבצעית בחו"ל, שכן עקרון האחריות הציבורית אינו חל על פעולות של הצבא בטרטוריות זרות (6 באוקטובר, [Jurist](#)).

הזכות להגנה עצמית נגד ארגון לא מדינתי בשטח של מדינה שאינה יכולה או רוצה לפעול נגדו

הלחימה נגד דאע"ש בסוריה ועיראק מעלה דיון בינלאומי בשאלה האם ומתי יכולה מדינה להשתמש בכוח במסגרת הגנה עצמית נגד ארגון לא-מדינתי הפועל מתוך מדינה שלישית, ללא הסכמת המדינה השלישית. הכותבות, אלנה צ'אצ'קו ואשלי דיקס מספקות ניתוח משפטי של שאלה זאת, תוך מיפוי המדינות שהשתמשו בכוח נגד ארגונים לא-מדינתיים בתוך טריטוריה של מדינה שלישית ללא הסכמתה ואופן תפיסתן את מבחן "אי היכולת או אי הרצון" (unwilling or unable) (להלן: "המבחן") בתור חלק מהדין הבינלאומי המנהגי. הן מחלקות את המדינות אותן בחנו לפי ההצדקות המשפטיות עליהן הסתמכו להפעלת שימוש בכוח, המדינות מחולקות לשלוש קטגוריות: 1. הסתמכות מפורשת על המבחן (לדוג': ארה"ב, בריטניה וגרמניה). 2. הסתמכות מרומזת על המבחן (בלגיה, איראן, דרום אפריקה). 3. מקרים מעורפלים בהם המדינות כלל לא העלו הצדקות משפטיות, או שהעלו הצדקות מעין אלו, אך לא התייחסו למבחן (לדוג': צרפת, דנמרק ונורבגיה) (10 באוקטובר, [Lawfare](#)) (לקריאה נוספת ראו גם: 21 באוקטובר, [EJIL](#)).

תגובת בריטניה לדוח ועדת זכויות האדם של הפרלמנט בנושא סיכול ממוקד

ממשלת בריטניה פרסמה תגובה לדוח של הוועדה המשותפת לזכויות האדם של הפרלמנט הבריטי (JCHR) על תקיפות מל"טים, שנכתב לאחר הריגתו של האזרח הבריטי ריאד חאן. לגישת ועדת זכויות האדם של הפרלמנט, הממשלה התחמקה ממתן תשובה רצינית לכתוב בדוח, ובפרט לעניין השימוש בכוח קטלני מחוץ לגבולות המדינה, בטענה שמדובר בסוגיה "היפותטית". כמו כן, עמדת הממשל לגבי תחולת דיני זכויות האדם הבינ"ל על תקיפות אלה נותרה עמומה (19 באוקטובר, Just Security). שהיד פטימה, מתייחסת לתגובת הממשל ומסבירה כי לשיח בין הפרלמנט לממשל על סוגיית תקיפות המל"טים יש חשיבות משתי סיבות עיקריות. האחת, מכיוון שהשימוש בכלי תקיפה אלה מעלה שאלות משפטיות מורכבות, והשנייה, בשל העובדה שסוגיה זו אינה שפיטה ולפיכך לממשל יש אחריות רק כלפי גורמים פוליטיים ופרלמנטריים. לגישתה, הממשל הבריטי החמיץ הזדמנות חשובה לספק תשובות בנוגע להגדרת המונח "דחיפות" ("Imminence"), מצב המצדיק שימוש בכוח קטלני, בעניין תחולת האמנה האירופית לזכויות אדם וביחס למשטר המשפטי שחל במסגרת מבצעים אלה (19 באוקטובר, Just Security).

נובמבר:

הרצאה של יועמ"ש משרד ההגנה על מדיניות הסיכול האמריקאית

ביום 28 בנובמבר נאמה ג'ניפר אוקונור, היועצת המשפטית של משרד ההגנה האמריקאי, על יישום דיני המלחמה במבצעים צבאיים מחוץ לגבולות המדינה. בנאומה הדגישה כי גם במסגרת ביצוע סיכול דינאמי, בו פרק הזמן לקבלת החלטות מאוד מצומצם, חשוב שתהיה מעורבות של יועצים משפטיים. בחלקו השני של הנאום התייחסה לסוגיית תקיפות יעדי נפט ומאגרי כסף מזומן, אותן מבצעת ארה"ב במסגרת מלחמתה בדאע"ש. יעדים אלו מכונים "תומכי לחימה" (war sustaining) והפגיעה בהם נועדה למנוע גישה למשאבים. אוקונר הבהירה כי אין המשמעות כי ניתן לתקוף כל מטרה המייצרת הכנסה, אלא יש לבחון באופן פרטני את התרומה של המטרה ליכולת של האויב לנהל פעילות לחימתית. לבסוף, ציינה אוקונר כי בכוונת הפנטגון לעדכן את מדריך דיני הלחימה של משרד ההגנה, במטרה להבהיר סוגיות שונות, ביניהן סוגיית המגן האנושי ואזרחים המצויים בקרבה למטרות צבאיות (28 בנובמבר, Just Security).

ארה"ב השתמשה בנשק המכיל אורניום מדולל במלחמתה נגד דאע"ש

לאחרונה פורסם כי הפנטגון השתמש בנשקים המכילים אורניום מדולל (D.U) בסוריה נגד מטרות דאע"ש. בת' ואן שייק מציינת כי לא קיים כלל משפטי המסדיר את השימוש בנשק המכיל אורניום מדולל, ולכן הנושא כפוף לעקרונות הכלליים החלים על שימוש בנשק, כולל האיסור להשתמש באמצעים ושיטות לחימה שבאופיין עלולות לגרום לפגיעה מוגזמת או סבל מיותר והאיסור על התקפות בלתי מבחינות. ואן שייק מציינת כי קשה ליישם כללים אלו היות ואין בהירות מדעית בנוגע להשלכותיו הבריאותיות והסביבתיות של האורניום המדולל. המחברת מציינת כי באוניברסיטת ג'ורג' וושינגטון נפתח מחקר לבחינת ההשפעות האפידמיולוגיות

והסביבתיות, המיידיות וארוכות הטווח, של נשקים הכוללים אורניום מדולל (10 בנובמבר, [Just Security](#)).

דוח אמריקאי פרסם תוצאות חקירה לפיהן הפגזה על חיילי סוריה לא היוותה פשע מלחמה

ביום 29 בנובמבר פרסם משרד ההגנה האמריקאי את [ממצאי החקירה](#) בעניין ההפגזה בסוריה ביום 17 בספטמבר. ממצאים אלו מעלים כי פגיעתם המוטעית של כוחות הצבא האמריקאי באנשי הכוחות הסורים לא עלתה כדי הפרה של הדין הבינלאומי או כללי הצבא האמריקאי. באירוע נהרגו כ-84 איש לפי מקורות סוריים. בעקבות האירוע נערכה חקירה מקיפה על ידי חיל האוויר האמריקאי, במסגרתה נקבע כי הכוחות פעלו בהנחה כי מדובר בפעילי דאע"ש וכי מסקנה זו נשענה על הערכה סבירה, בהתבסס על המידע שהיה מצוי בידם, וכי פעלו לפי כל הנהלים הנדרשים. עם זאת, מספר גורמים הובילו לטעות בזיהוי, ביניהם העובדה כי בזמן ההפצצה לא לבשו הכוחות הסורים מדים או סימנים מזהים אחרים המאפשרים שיוך לצבא הסורי. במסגרת מסקנותיו של צוות החקירה, נקבע כי הצבא יפעל לשיפור שיתוף המידע בין אנליסטים כדי להימנע מהטיות שונות, כגון הנחות יסוד מוטעות (29 בנובמבר, [US Department of Defense](#)).

מועצת הביטחון האריכה בשנה את המנדט של צוות החקירה על השימוש בנשק כימי בסוריה

ביום 17 בנובמבר החליטה מועצת הביטחון להאריך בשנה את עבודת צוות החקירה המשותף של האו"ם והארגון למניעת נשק כימי (OPCW) האמון על חקירת ההתקפות בנשק כימי שבוצעו בסוריה ומציאת האחראים להן. במסגרת ההחלטה נקבע כי הוועדה תמשיך להתמקד בממשלת סוריה, אך המנדט שלה יתפרש גם כלפי דאע"ש וגורמים לא מדינתיים שיכולים להיות מעורבים בשימוש בנשק כימי בסוריה (17 בנובמבר, [UN](#)). צוות החקירה כבר מצא כי סוריה ביצעה שלוש התקפות באמצעות גז כלור בשנים 2014-2015 וכי דאע"ש ביצע מתקפה אחת באמצעות גז חרדל באוגוסט 2015. רוסיה, על אף תמיכתה בהחלטה, מערערת על נכונותם של ממצאים אלו ומסרבת לדרישת המדינות להטיל סנקציות על סוריה (18 בנובמבר, [Al-Monitor](#)).

דוח בריטי על הסתייגות מהחלת אמנת זכויות האדם האירופית על פעילות לחימתית

ביום 16 בנובמבר פרסם בית הלורדים הבריטי [דוח](#) בעקבות בקשתה של ממשלת בריטניה, שפורסמה ביום 4 באוקטובר, להסתייג מאמנת זכויות האדם האירופית (ECHR). זאת, לאור מספר הולך וגדל של הליכים משפטיים המוגשים נגד הכוחות המזוינים של בריטניה ושר הביטחון הבריטי ביחס לניהול של פעולות צבאיות בחו"ל. הדוח סוקר את המסגרת המשפטית החלה ומפרט חלק מהטענות המשפטיות שהועלו נגד הכוחות המזוינים, בין היתר בנוגע למקור העיקרי לסמכותה החוקית של בריטניה. הדוח ממשיך ומתאר את הקמתו של צוות החקירות ההיסטורי בעיראק (IHAT) בשנת 2010, אשר בחן טענות כלפי פעילות צבא בריטניה בעיראק בין השנים 2003-2009. לבסוף מתייחס הדוח לדיון בבריטניה בנוגע להסתייגות מאמנת זכויות האדם והאפשרות החוקית לעשות כן לפי סעיף 15 לאמנה (16 בנובמבר, [Parliament.uk](#)).

התייחסות ממשלת בריטניה לטענות בנוגע לפשעי מלחמה שמבצעת סעודיה בתימן

בחודש נובמבר פרסמה ממשלת בריטניה מסמך תשובות למסקנות והמלצות שנכללו ב**דוח שפרסם הפרלמנט ביום 15 בספטמבר 2016**, בעניין שימושה של ערב הסעודית בנשק מתוצרת **בריטית בתימן**. הפרלמנט הכיר בכך שיש בסיס משפטי להתערבות בתימן, אך הצביע על ראיות להפרות חמורות של המשפט ההומניטרי הבינלאומי, אשר לטענתו, אינן נחקרות על ידי הסעודים. בתגובתה, הבהירה הממשלה כי היא מודעת לקיומן של הפרות ומקפידה להדגיש את החשיבות של כיבוד הדין הבינלאומי בפני הסעודים וגורמים אחרים בקואליציה. ממשלת סעודיה הודיעה לממשלת בריטניה כי היא מנהלת חקירות לגבי טענות להפרות. מעבר לכך, ועדת ההערכה המשותפת של הקואליציה (JIAT) מנהלת גם היא חקירות, ועל בסיסן ממליצה לכוחות הקואליציה לפעול נגד המפירים ולעדכן את נהלי הפתיחה באש.

אחריות לסיוע לביצוע פשעי מלחמה בסכסוכים חמושים ומאבק בטרור

במהלך חודש נובמבר **פורסם מחקר** של הארייט מוינינה, אשר בוחן את ההשלכות המשפטיות של מתן סיוע מצד מדינה למדינה או גורם לא מדינתי המעורבים בפעילות לחימתית או בפעילות נגד טרור ובעיקר את האחריות המשפטית של נותנת הסיוע למעשים של מקבלי הסיוע. המחקר סוקר את הבסיס המשפטי שמצוי בדיני אחריות מדינות וכולל המלצות מעשיות. המחקר מדגיש את החשיבות בקיומה של חקירה יסודית לפני מתן סיוע במטרה להעריך סיכונים מראש, כמו גם קיומה של שקיפות בעניין הסיוע הניתן למדינות וקבוצות שאינן מדינתיות (ל- "מיני פורום" על המחקר, ראו: 15 בנובמבר, [Just Security](#)).

דצמבר:

משרד ההגנה האמריקאי פרסם עדכונים למדריך דיני הלחימה

ביום 13 בדצמבר פרסם משרד ההגנה האמריקאי מסמך מחודש ומתוקן של מדריך דיני המלחמה האמריקאי. זוהי הפעם השנייה שהמסמך תוקן מאז פרסומו לראשונה בקיץ 2015. תיקון זה הרחיב מאוד את הפרק במדריך העוסק ביישום עקרון המידתיות בעת ביצוע תקיפות והחובה לנקוט באמצעי זהירות במטרה לצמצם את הנזק לאזרחים. כותבים שונים התייחסו להיבטים שונים של התיקון באתר [Just Security](#): מרטי לדרמן, 19 בדצמבר; ג'פרי קורן, 14 בדצמבר; אדיל אחמד חאק, 15 בדצמבר; ריאן גודמן, 22 בדצמבר; שון ווטס, 14 בדצמבר; צ'ארלס דנלאפ, 15 בדצמבר; וכריס פורד, 21 בדצמבר. להלן מפורטים חלק מן הנושאים שעלו בתיקון, אשר לגביהם נערכו ניתוחים מפורטים על ידי הכותבים הללו, תוך ציון שמות הכותבים שהתייחסו לסוגיה:

1. התייחסות לאופן חישוב המידתיות ביחס לפגיעה במטרות צבאיות שאינן מהוות מטרה לגיטימית לתקיפה, כגון אנשי רפואה צבאיים או פצועים בקרב לוחמי האויב. נקבע כי הם אינם נכללים בנזק האגבי לצרכי מבחן המידתיות, אך יש לנקוט בצעדי זהירות לצמצם את הפגיעה בהם ככל הניתן - גודמן, קורן, פורד.

2. ביצוע מבחני המידתיות ברמות שונות של הפיקוד והיחס בין החלטות בדרג הפיקודי הבכיר לביצוע המבחן בדרג המבצע, כולל ההשלכה על מתי אין לבצע פקודה לא חוקית. בנוסף התייחסות לאופן היישום של מבחן המידתיות בנהלים הצבאיים - **לדרמן, קורן**.
3. התייחסות נרחבת יותר לסוגיה של אמצעי זהירות (precautions) בהם יש לנקוט במהלך תקיפה, והתייחסות ליחס ביניהם לבין מבחן המידתיות - **לדרמן, קורן, ווטס**.
4. יישום החובה לבחור באמצעי שיגרום את הפגיעה המינימלית באזרחים ואובייקטים אזרחיים, באם ניתן להשיג את אותו יתרון צבאי לעומת התקפה מקבילה - **לדרמן, ווטס**.
5. הכללת אזרחים שנמצאים בתוך מטרה צבאית, או בסמוך לה, בחישוב הנזק האגבי במסגרת מבחן המידתיות. במסגרת זו נבחנות, בין היתר, שתי שאלות מרכזיות: הראשונה, היחס לאזרחים שעובדים במטרות צבאיות, למשל במפעל נשק - **לדרמן, גודמן**. השנייה, היחס לאזרחים המשמשים מגן אנושי למטרות צבאיות, באופן רצוני ובאופן לא רצוני - **לדרמן, חאק, דנלאפ**.
6. דרישה לעריכת ניתוחים וחקירות לאחר תקיפה לגבי עמידה בעקרון המידתיות - **פורד**.

הבית הלבן פרסם מסמך מדיניות בנושא שימוש בכוח

ביום 5 בדצמבר פרסם הבית הלבן דוח מפורט על המסגרת של המשפט והמדיניות המדריכות את השימוש בכוח ופעולות רלוונטיות הנוגעות לביטחון הלאומי של ארה"ב. **כריס מירסולה והלן קליין מורילו** מביאים תמצית של הדוח. בחלקו הראשון מתייחס המסמך למסגרת המשפטית הנוגעת לשימוש בכוח, כולל, בין היתר, מקור הסמכות לפי הדין הפנימי, שהוא ההסמכה לשימוש בכוח משנת 2001 (AUMF) והפררוגטיבה של הנשיא; הבסיס לשימוש בכוח לפי הדין הבינלאומי, בדגש על הזכות להגנה עצמית; מועד סיום עימות מזוין מול גורם לא מדינתי. כן מובאות דוגמאות מזירות לחימה שונות: אפגניסטן, עיראק, סוריה, סומליה, לוב ותימן. בחלק השני, מתייחס הדוח לחמישה היבטים של פעולות אגב לחימה ומנתח כל אחת מהן בהתאם לדין הפנימי והבינלאומי: תקיפת מטרות, תפיסת אנשים אגב לחימה, החזקה במעצר, שיפוט פלילי של עצורים, והעברת עצורים למדינת אחרות (5 בדצמבר, [Lawfare](#)).
לניתוחים נוספים של מסמך המדיניות: 5 בדצמבר, [Lawfare](#); 6 בדצמבר, [Just Security](#); 5 בדצמבר, [Just Security](#); 15 בדצמבר, [EJIL](#).

מדריך אוקספורד בעניין פעולות הומניטריות באזורי מלחמה

מדריך אוקספורד בעניין המשפט הנוגע לפעולות סיוע הומניטרי במצבים של סכסוך מזוין הוא תוצר של עבודה של צוות מומחים בנושא. **דאפו אקנדה ועמנואלה קיארה-גילארד**, שהובילו את הפרויקט, סוקרים את עיקרי המדריך. לדבריהם, נקודת המוצא של המדריך היא שנדרשת הסכמת המדינה שבשטחה אמורים לפעול. זאת גם כאשר מדובר בפעולות סיוע הומניטרי בשטח של המדינה, המצוי תחת שליטתו האפקטיבית של ארגון מזוין, וגם כאשר הגישה אליו אינה מחייבת מעבר בשטח הנתון לשליטתה האפקטיבית, אם כי אזי העילות על פיהן תוכל למנוע הסכמה זאת הן מצומצמות יותר. המדריך מציין כי אסור למדינה להימנע מהסכמה באופן

שרירותי ומפרט שלושה מצבים בהם הסירוב ייחשב שרירותי - כאשר ההימנעות: מפרה את התחייבויות המדינה על פי המשפט הבינלאומי ביחס לאוכלוסייה האזרחית; מפרה את עקרונות הצורך והמידתיות; היא בלתי סבירה, בלתי צודקת, אינה צופה פני עתיד או שאינה הולמת בדרך אחרת. המדריך מתייחס גם לחובת המדינה לאפשר מעבר מהיר וללא הפרעה של אספקת סיוע הומניטרי, ואת ההשלכות, מקום בו מדינה אינה עומדת בחובתה זו (14 בדצמבר, [EJIL](#)). לניתוחים נוספים של הדוח, ראו: 15 בדצמבר, [Just Security](#); 14 בדצמבר, [Just Security](#); 15 בדצמבר, [Just Security](#); 16 בדצמבר, [EJIL](#); 16 בדצמבר, [EJIL](#).

בית משפט אמריקאי דחה בקשה מהמדינה לפרסם מידע בנוגע לפרקטיקת הסיכול הממוקד
ביום 20 בדצמבר **דחה** בית המשפט הפדרלי לערעורים של הערכאה השנייה בקשה לפי חוק חופש המידע (FOIA), שהוגשה על ידי האיגוד האמריקאי לחירויות אזרחיות (ACLU) לקבלת מידע על השימוש של ממשלת ארה"ב במל"טים עבור "סיכולים ממוקדים". שופט בית המשפט המחוזי של המחוז הדרומי של ניו-יורק קבע בשנה שעברה כי הממשלה הייתה צריכה למסור שבעה מתוך 59 המסמכים המבוקשים, החלטה עליה גם ממשלת ארה"ב וגם ה-ACLU ערערו. בית המשפט לערעורים פסק לטובת המדינה וקבע כי כל המסמכים יישמרו סודיים (21 בדצמבר, [Jurist](#)).

העצרת הכללית של האו"ם אימצה החלטה בדבר הקמת ועדת חקירה בעניין סוריה
ביום 21 בדצמבר אישרה העצרת הכללית של האו"ם **החלטה** הקובעת את הקמתו של מנגנון בינלאומי, עצמאי ובלתי משוחד, שתפקידו לסייע בחקירתם והעמדתם לדין של האחראים על פשעים שבוצעו בניגוד לדין הבינלאומי בסוריה משנת 2011. אלכס וויטינג גורס כי החלטה זו חשובה משלוש סיבות: ראשית, ההחלטה עוקפת את מועצת הביטחון, שלא הייתה מסוגלת להידרש לזוועות המתרחשות בסוריה ולהביא את האחראים להן לדין, בעיקר בשל התנגדות מצד סין ורוסיה. שנית, ההחלטה מצביעה על כך שמספר משמעותי של מדינות מוכנות ומבקשות להביא לדין אחראים לפשעים הבינלאומיים. זאת, למרות התפתחות שנצפתה לאחרונה של התחזקות הלאומיות והתנגדות מצד מדינות לעמידה בהתחייבויות בינלאומיות. שלישית, ההחלטה מעלה באופן משמעותי את הסיכויים לכך שהאחראים על המתרחש בסוריה יועמדו לדין (22 בדצמבר, [Just Security](#)).

הקמת מרכז אירופי נגד טרור במסגרת יורופול

ביום 25 בינואר הודיעה יורופול (משטרת האיחוד האירופי למלחמה בפשיעה הבינלאומית ובארגוני טרור) על הקמת מרכז אירופי נגד טרור (European Counter-Terrorism - ECTC Center), זאת בהמשך להחלטת האיחוד האירופי מיום 20 בנובמבר 2015, שהתקבלה בעקבות מתקפת הטרור בפריז שארעה כשבוע קודם לכן. המרכז החדש, שיחל לפעול מינואר 2016, מיועד להיות מרכז מידע מוגבר לשיתוף מידע ולתיאום מבצעי בין מדינות האיחוד ובין סוכנויות המודיעין ואכיפת החוק השונות, ויהווה מרכיב מרכזי במאבק נגד הטרור באירופה. המרכז יתמקד בהתמודדות מול לוחמים זרים, שיתוף מודיעין ומומחיות בנושא מימון טרור, תעמולה מקוונת של טרוריסטים וקיצוניים, סחר לא חוקי בנשק ושיתוף פעולה בינלאומי להגברת אפקטיביות ומניעת טרור (25 בינואר, [EUROPOL](#)).

הצעת חקיקה בצרפת לשלילת אזרחות של מי שהורשעו בטרור

מאז מתקפת הטרור בפריז ביום 13 בנובמבר, נשקלות בצרפת מספר אופציות חקיקה על מנת לרכז סמכויות נוספות בידי שר הפנים שיאפשרו לו להתמודד מול איומי הטרור. אחת ההצעות היותר מעוררות מחלוקת, היא ההצעה לשלול את אזרחותם של מי שנולדו בצרפת ולהם אזרחות נוספת, אשר הורשעו בטרור. על אף שההצעה מגובה על ידי גורמי הימין במדינה, היא גררה ויכוחים רבים בקרב המפלגה הסוציאליסטית ובקרב השמאל באופן כללי. בעוד שראש הממשלה, מנואל וואלס, מתאר את הצעד כ"סימבולי גרידא", המבקרים חוששים שהדבר יחריף את המתחים בחברה הצרפתית על ידי יצירת שתי דרגות אזרחות (8 בינואר, [New York Times](#)). שרת המשפטים הצרפתית, ג'ב' כריסטין טיובירה, המתנגדת נחרצות להצעות החקיקה, התפטרה על רקע זה מן הממשלה (27 בינואר, [the guardian](#)).

תקיפת בכיר דאע"ש על-ידי ארה"ב בשטחה של לוב

ג'ק ריילט דן במאמרו בהצדקות המשפטיות האפשריות לפי המשפט הבינלאומי לחיסולו של בכיר דאע"ש, אבו-נביל, ע"י ארה"ב בשטחה של לוב ביום 13 בנובמבר 2015. [הודעת](#) הפנטגון האמריקאי יום לאחר התקיפה, ואישור מותו של אבו-נביל מ-7 בדצמבר 2015, לא מספקים בסיס משפטי ברור. לפי ריילט הצדקות משפטיות אפשריות יכולות להיות הגנה עצמית (לרבות הגנה עצמית מקדימה), אישור שימוש בכוח בהחלטות מועצת הביטחון והסכמת לוב לתקיפה (לאור הסכמתה של לוב לפעולה קודמת של ארה"ב נגד אל-קאעידה בשטחה של לוב ביוני 2015). לעמדתו, הסכמה של לוב מספקת את הבסיס המשפטי החזק ביותר, בעוד שאר ההצדקות המשפטיות במקרה הנוכחי שנויות במחלוקת (6 בינואר, [EJIL:Talk](#)!).

תכנית פעולה של הנציבות האירופית להגברת המאבק במימון טרור

הנציבות האירופית פרסמה ביום 2 בפברואר 2016 תכנית פעולה להגברת המאבק במימון טרור, שתושלם באופן הדרגתי עד סוף שנת 2017. בהודעה שפרסמה הנציבות נמסר כי התכנית מתמקדת בשני ערוצים עיקריים: האחד, מעקב אחר פעילי טרור באמצעות פעילותם הפיננסית והקפאת נכסיהם; והשני, שיבוש מקורות המימון של ארגוני טרור באמצעות פגיעה ביכולתם לגייס כספים. לשם כך החליטה הנציבות לערוך מספר שינויים נוספים בדירקטיבה הרביעית למניעת הון ומימון טרור, שאומצה על-ידי הנציבות במאי 2015. השינויים יושלמו עד מחצית שנת 2016 (7 בפברואר, משרד המשפטים).

הארכת מצב החירום בצרפת

האסיפה הלאומית של צרפת הצביעה ב-16 לפברואר על **הארכת מצב החירום הלאומי בשלושה חודשים נוספים**, על מנת שהמדינה תוכל להגיב ולמנוע איומי טרור, וזאת על אף החשש שמצב החירום מקים חשש להפרה של חירויות אזרחיות. מטרת מצב החירום היא לחימה נגד פשע מאורגן, טרור והמימון של אלה וכן שיפור ויעול ההליכים הפליליים. מצב החירום בצרפת הוכרז בעקבות פיגועי הטרור בפריז שהתרחשו ב-13.11.15. מוקדם יותר החודש אושר גם חוק שמטרתו שלילת הזכויות האזרחיות של אנשים שהואשמו בטרור (17 בפברואר, Jurist).

מאמר מאת גיל אבריאל על הצורך בטרמינולוגיה חדשה להגדרת ארגוני טרור שונים

ג'ון בלינג'ר מתייחס למאמר שפורסם לאחרונה על ידי **גיל אבריאל (יועמ"ש המל"ל)** בכתב העת Harvard National Security Law Journal בו מציע אבריאל טרמינולוגיה חדשה להגדרות של המערכה נגד ארגוני טרור שונים. אבריאל מייצר מונח חדש Civilitary המורכב מהמילים civilian + military, ומציע לבחון דרכו את התופעה של ארגוני טרור ואופן התפתחותם. הוא מבחין בין שלוש רמות של התפתחות של ארגוני טרור. בשלב הראשון ארגון הטרור מנצל את חולשת השלטון המרכזי ומשתלט על חלק מהטריטוריה ועל חיי התושבים באותו שטח (שטח אותו הוא מכנה Terroristate). בשלב השני, הארגון מטיל משטר טרור על תושבי השטח הללו וכן על תושבי אזורים סמוכים וברחבי העולם. בשלב שלישי ארגון הטרור מפתח יכולות צבאיות, כגון רקטות וטילים, אותן הוא ממקם בקרב האוכלוסייה האזרחית. לטענת אבריאל, יש לפתח שפה ושיח שיתייחסו למאפיינים אלה של המערכה נגד ארגוני הטרור על מנת לאפשר את הצלחתה (6 בפברואר, LAWFARE).

מדיניות ארה"ב והאיחוד האירופי בנוגע להטלת סנקציות על ארגוני טרור

פיטר מרגוליס דן במאמרו בגישות השונות, ולעיתים אף המנוגדות, של ארה"ב והאיחוד האירופי בנוגע להכנסת ארגונים לרשימת ארגוני הטרור, הוצאתם מהרשימה ואופן הטלת סנקציות על

ארגונים אלה. כך למשל, במקרה של חיזבאללה, בעוד שארה"ב רואה בו כבר שנים ארגון טרור, האיחוד האירופי בחר לתייג רק את הזרוע הצבאית של חיזבאללה כארגון טרור ולא את הארגון כולו, מחשש שהדבר יביא לחוסר יציבות בלבנון. המתח בין הגישות וההגדרות השונות פוגע במאמצים להילחם בטרור ונותן לארגונים שמפרים באופן שיטתי זכויות אדם רוח גבית. מרגוליס טוען שאימוץ גישה קוהרנטית בקרב ארה"ב והאיחוד, תסייע למאבק העולמי בטרור ולשמירה על זכויות אדם (17 בפברואר, [LAWFARE](#)).

מרץ:

המבצע הצבאי נגד דאע"ש בעירק ובסוריה

ספריית בית הנבחרים הבריטי פרסמה מזכר ובו סקירה רחבה ומפורטת על התגובה הצבאית של קואליציית המדינות בהובלת ארה"ב נגד דאע"ש בעירק ובסוריה. המזכר מפרט אודות הרקע לתגובה הצבאית, תיאור הפעולות הצבאיות, לרבות התקיפות האוויריות ופעולות נוספות, הבסיס המשפטי השונה להתערבות הצבאית בעירק ובסוריה, פירוט אודות השתתפותה של בריטניה במערכה, תיאור פעולותיה של רוסיה וכן הדעות של גורמים שונים בריטניה על הצבת כוחות רגליים בשטח (boots on the ground) (16 במרץ, [Briefing Paper 06995](#)).

"ועידת ביטחון הגרעין" בושינגטון בדגש על שימוש בחומרים גרעיניים ע"י ארגוני טרור

ועידת ביטחון הגרעין ([Nuclear Security Summit 2016](#)) נערכה בושינגטון בין התאריכים 31 במרץ - 1 באפריל בחסותו של נשיא ארצות-הברית, ברק אובמה. לקראת הוועידה פרסם אובמה [מאמר בושינגטון פוסט](#) ובו שיתף את דעותיו כיצד ניתן להפוך את החזון של עולם ללא נשק גרעיני למציאות. במרכז הוועידה השנה עמדה סוגיית מניעת השימוש בחומרים גרעיניים על ידי ארגוני טרור. בוועידה השתתפו יותר מ-50 ראשי ונציגי מדינות מרחבי העולם. השר יובל שטייניץ, האחראי גם על הוועדה לאנרגיה אטומית, [השתתף](#) בוועידה מטעמה של מדינת ישראל (ראו גם הדו"ח של ישראל לקראת הוועידה, [National Progress Report: Israel](#)). להרחבה, ראו [אתר ועידת ביטחון הגרעין](#) וכן סיקור [BBC News](#).

אפריל:

החלטת בית המשפט החוקתי בגרמניה בדבר אלמנטים בלתי חוקתיים בחוק נגד טרור

בית המשפט החוקתי הפדרלי בגרמניה (הערכאה המשפטית הגבוהה ביותר) פסק כי בחוק שמקנה סמכות מעקב למשטרה הפלילית הפדרלית (BKA) קיימים אלמנטים שאינם חוקתיים ואינם עומדים בקנה אחד עם עיקרון המידתיות. החוק, שחוקק ב-2009 כדי לאפשר ל-BKA כוח למניעת פשעים הקשורים לטרור בינלאומי, אפשר לה לנהל האזנות סתר, חיפוש סמוי במחשבים ופעולות דומות נוספות אשר נטען שפוגעות בזכות לפרטיות של אזרחי גרמניה. ביהמ"ש קבע כי

החוק רחב מדי, אולם האלמנטים שאינם חוקתיים אינם נוגעים למהות החוק, ולכן נקבע כי החוק יוותר על כנו, אך יהיה נתון להגבלות (19 באפריל, [DW](#)). להרחבה ראו את ההצהרה לעיתונות הרשמית של בית המשפט החוקתי הגרמני מ-20 באפריל, [Bundesverfassungsgericht](#)).

מאי:

אוסטרליה - שלילת אזרחות לפעילי דאע"ש

אוסטרליה הכניסה באופן רשמי את "המדינה האסלאמית" (ארגון דאע"ש) לרשימת ארגוני הטרור, אשר חברות בהם יכולה לגרור את שלילת האזרחות האוסטרלית של חבריה. הרשימה הנה תוצר של תיקון שנוי במחלוקת לחוקי האזרחות שנחקק בדצמבר, אשר מאפשר לשלול אזרחות מאזרחים אוסטרליים בעלי יותר מאזרחות אחת, אם הם הורשעו בפעילות הקשורה לטרור ונידונו ליותר מ-10 שנות מאסר. החוק חל באופן רטרואקטיבי. הגם שהמחוקק האוסטרלי הכריז כי מספר ארגוני טרור יכולים להיכנס לרשימה, הרי שדאע"ש הוא הארגון הראשון שנכנס לרשימה באופן רשמי (5 במאי, [the gaurdian](#)).

יוני:

דו"ח הטרור לשנת 2015 של מחלקת המדינה האמריקאית

ב-2 ביוני פרסמה מחלקת המדינה של ארה"ב את דו"ח הטרור לשנת 2015, המתאר את המאבק בטרור בשנה החולפת. בדו"ח צוין כי הקהילה הבינלאומית התקדמה מאוד בכל הקשור לצמצום "מבטחי טרור" (terrorist safe havens), בייחוד בקשר לשטחים המוחזקים על ידי דעא"ש בעיראק ובלבנון. בתוך כך, נרשמה התקדמות בצמצום המימון וכמות הלוחמים הזרים העומדים לרשות דעא"ש. עם זאת, בדו"ח צוין כי חוסר יציבות באזורי מפתח בעולם, המשולבים עם ממשל חלש, סכסוך עדתי וגבולות לא ברורים, ממשיכים לספק לקבוצות טרור כמו דעא"ש הזדמנויות להרחיב את החשיפה אליהם, ולגייס חברים חדשים. מבחינה סטטיסטית, המספר הכולל של מתקפות טרור בשנת 2015 ירד ב-13% בהשוואה לשנת 2014. בנוסף, סך ההרוגים בשל מתקפות טרור ירד ב-14%, בעיקר בעקבות פחות התקפות קטלניות בעיראק, פקיסטן וניגריה. מדובר בירידה הראשונה בסך ההרוגים ומתקפות הטרור ברחבי העולם משנת 2012. במקביל, במדינות כמו אפגניסטן, בנגלדש, מצרים, סוריה וטורקיה, גדל מספר מתקפות הטרור ומקרי המוות כתוצאה מאלו בשנת 2015 (2 ביוני, [U.S Department of State](#)).

תביעה של איראן נגד ארה"ב בבית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ)

ביום 14 ביוני הגישה איראן תביעה נגד ארה"ב בבית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ) בגין הפרת הסכם בילטרלי בנושא ידידות, יחסים כלכליים וחזיונות קונסולריות שנחתם בין המדינות בשנת 1955. איראן טוענת נגד חקיקה אמריקאית שאפשרה הכפפת נכסים, בנקים ואינטרסים

איראניים למרות בית המשפט האמריקאי, בטענה כי הם משמשים למימון טרור, ונגד הדחיות העקביות של בתי המשפט האמריקאים את טענות איראן לחסינות מדינה, הקיימת מכוח חקיקה אמריקאית ומכוח ההסכם הבילטרלי האמור. במסגרת התביעה טוענת איראן לנזקים בגובה של 56 מיליארד דולר. איראן מבקשת פיצויים על הנזקים שנגרמו בעקבות מדיניות זו ומניעה של מעשים דומים בעתיד (15 ביוני, [International Court of Justice Press Release](#)). גו'ליאן קו מציין שנראה כי ל-ICJ אכן קיימת סמכות, שכן שני סכסוכים בין המדינות כבר הובאו בעבר בפני בית הדין, על בסיס סעיף 21(2) להסכם (16 ביוני, [Opinio Juris](#)). אלנה צ'צ'קו מציינת כי ארה"ב יכולה לטעון כי הגופים האיראניים שעניינם נדון בתביעה אינם עומדים בדרישות סעיף 4 להסכם, המתייחס למשפט הבינלאומי ולחסינות המדינה, ואשר עליו מסתמכת איראן בתביעתה. צ'צ'קו ממשיכה ומציינת כי תקדימים מצביעים על כך שה-ICJ אינו מוותר בקלות על חיסיון מדינה וכמעט ואינו מכיר בחריגים לה. עובדה זו מצריכה מארה"ב לספק הסברים מבוססים וחזקים לבית הדין כתירוץ לפגיעה בחסינותה של איראן (18 ביוני, [Lawfare](#)).

אוגוסט:

צרפת האריכה את מצב חירום במדינה

ביום 22 ביולי, בעקבות הפיגוע בניס, חידש הפרלמנט הצרפתי את **מצב החירום**, שהוכרז בנובמבר השנה, בשישה חודשים נוספים. לטה טיילר מציינת כי החוק החדש מרחיב את סמכויות המשטרה באופן משמעותי במצבי חירום ומטמיע הוראות לוחמה בטרור קבועות וחמורות באופיין במערכת המשפט הפלילי. טיילר מתייחסת לצעדים אלו בביקורתיות כנסיגה לאחר מבחינת שמירה על זכויות אדם ושלטון החוק, בשם השמירה על הביטחון. היא מדגישה כי המשפט הבינלאומי מתיר לממשלות להגביל זכויות מסוימות במצבי חירום רק באופן מידתי, כפי הנדרש מתוקף חומרת המצב וכי יש להימנע מנקיטת צעדים שיכולים להתפרש כמפלים אנשים ממוצא אתני, דתי או חברתי מסוים (2 באוגוסט, [Just Security](#)).

כנס באינדונזיה בנושא מאבק בינלאומי במימון טרור

בתאריכים 8-11 באוגוסט התכנסו בעיר באלו שבאינדונזיה 240 נציגים מ-26 מדינות שונות לכנס בנושא מימון לוחמה בטרור. **בהודעה משותפת** הכריזו המדינות על המדינה האסלאמית כ"איום גלובלי על השלום והביטחון"; גינו אירועי טרור שהתרחשו בכל רחבי העולם; הדגישו את חשיבותו של המימון כמרכיב מרכזי בתמיכה בטרור; הדגישו את החשיבות שבקיום שיתוף פעולה הדוק במטרה לעצור את מימון הטרור ואת הצורך לגייס לשם כך את התעשייה, החברה האזרחית והקהילה; כן הדגישו את התפקיד המרכזי של האו"ם במלחמה נגד הטרור ומימונו וציינו את ההתקדמות שחלה מאז הכנס הקודם, שהתקיים בסידני בשנת 2015, שבאה לידי ביטוי בפיתוח מסגרות, חוקים ותקנות מקומיות. לבסוף, מנו המדינות דרכי פעולה שונות בהן יכולים לנקוט המשתתפים כדי למגר את מימון הטרור (17 באוגוסט, **ספריית הקונגרס**).

חקיקה אמריקאית המאפשרת להגיש תביעות נגד ערב הסעודית בגין מעורבותה בפיגועי 9/11

הסנאט האמריקני אישר **שינוי בחוק JASTA**, המאפשר למשפחות נפגעי אירוע 9/11 **לתבוע את ערב הסעודית בבתי משפט אמריקניים**. מדובר בצעד חדשני שאינו תואם את מדיניות ארה"ב עד כה, לאחר שבתי המשפט דחו במספר הזדמנויות תביעות המבקשות לערב את סעודיה כצד לתביעות אזרחיות של נפגעי 9/11. **החוק מקנה לבתי משפט בארה"ב סמכות שיפוט נגד מדינות שתורמו ביוזעין או ברשלנות למעשי טרור, שאירעו בשטח ארה"ב ושוללת מהן טענה של חסינות מדינות, שהגנה עליהן עד כה בתביעות דומות (28 בספטמבר, law newz).** החוק מרחיב לעומת חוק קודם שאפשר תביעות נגד מדינות המעורבות בטרור, אשר התייחס רק למדינות שנקבעו במפורש (כיום איראן, סודן וסוריה). הצעת החוק עברה לאחר שהקונגרס דחה את **הוטו** שהטיל הנשיא אובמה ב-24 בספטמבר. מדובר בצעד חסר תקדים שזכה לתמיכת שתי המפלגות, והתרחש לראשונה מאז עלייתו של אובמה לשלטון. למרות התמיכה הרחבה בהסרת הוטו, סנטורים רבים הביעו חשש מהמשמעויות של החקיקה, ובפרט ביחס לנקיטת צעדי גומלין נגד חיילים אמריקאיים בבתי משפט בחו"ל, ופנו לנציג הרוב בסנאט, הסנטור מיטץ' מק'וונל, בבקשה לשקול תיקונים לחקיקה (ראו כאן). מבחינה משפטית, נשמעו קולות לפיהם החוק סותר את עקרון חסינות המדינות הקבוע במשפט הבינלאומי המנהגי. **ויליאם דודג'** דוחה טענה זו וקובע כי לא ניתן לקבוע שיש כלל במשפט הבינלאומי המנהגי המעניק חסינות מלאה למדינות מתביעות אלו (30 בספטמבר, Just Security).

נדחה הסכם שלום בין ממשלת קולומביה לארגון המורדים FARC

ביום 3 באוקטובר נדחה ניסיון נוסף להביא לסיום המלחמה בין ממשלת קולומביה וארגון המורדים המקרסיסטי FARC, וזאת לאחר שמספר ימים קודם לכן שני הצדדים **חתמו על הסכם שלום**. ההסכם אמור היה להפוך את FARC למפלגה רגילה ולהפסיק את פעילות הטרור שלה, ומאידך מעניק חסינות למנהיגיה. הסכסוך שנמשך 52 שנה, הביא למותם של אלפים ופגיעה בעשרות אלפים. ההסכם עתיד היה לעבור אישור במשאל עם, אך בניגוד לציפיות, במשאל העם גבר המחנה המתנגד להסכם ברוב של 50.2%. הסיבה המרכזית בגינה התנגד הציבור הוא החסינות שהוענקה לאנשי הארגון ואף תמיכה כספית בחזרתם לחיים אזרחיים, למרות הפשעים החמורים שביצעו. נכון לתאריך זה, הפסת האש בין הממשלה ו-FARC נותרה בעינה עד להתייעצויות בין המנהיגים (3 באוקטובר, Jurist).

מצביעים בשווייץ אישרו חקיקת חוק מעקב חדש

שווייץ העבירה לאחרונה חוק פיקוח חדש המרחיב את סמכויותיו של שירות המודיעין בעניינים הקשורים לטרור. החוק החדש גם מקל על קיומו של שיתוף פעולה עם סוכנויות ביון זר. בין האמצעים השונים שהוא מאפשר, מתיר החוק החדש האזנה למכשירי טלפון ורשתות מחשב. זהו שינוי דרסטי מבחינת שירותי המודיעין השווייצרים, שעד כה הסתמכו אך ורק על מידע שסופק על

ידי מקורות ציבוריים ורשויות אחרות. ארגון אמנסטי אינטרנשיונל מתח ביקורת על החוק החדש בטענה שהוא פולשני מדי ומזיק לחופש הביטוי (26 בספטמבר, [Jurist](#)).

אוקטובר:

מסמך מדיניות של המועצה האירופית ליחסי חוץ על המאבק בטרור בטריות זרות

ביום 21 באוקטובר פרסמה המועצה האירופית ליחסי חוץ **מסמך מדיניות בעניין מאבקן של מדינות אירופה נגד הטרור בטריות זרות**. המסמך מציין כי גלי הטרור העולים באירופה ושיקולים אסטרטגיים שונים מובילים את המדינות להגיב באמצעות מתקפות צבאיות. מדינות כמו צרפת, בלגיה, איטליה, הולנד, דנמרק וספרד מעורבות באופן ישיר או מסייעות לפעילות נגד הגיהאד מחוץ לאירופה. המסמך טוען כי בדרך להשגת מטרתן עלולות המדינות לנקוט בצעדים שאינם אפקטיביים או שיש בהם כדי להזיק יותר מאשר להועיל. סכנה נוספת נובעת מהאפשרות שמדינות אלו יתאימו עצמן לארה"ב, אשר הרחיבה באופן מסוכן את סמכויותיה המשפטיות הנוגעות לשימוש בכוח נגד קבוצות לא מדינתיות בטריות זרות. **המסמך מציע, בהמשך לחשש זה, כי מדינות האיחוד יאמצו גישה מאופקת ומחושבת ויפעלו לקידומו של סדר עולמי לצד האינטרסים של האיחוד וערכיו.**

נובמבר:

אושר בקונגרס הסכם השלום בין ממשלת קולומביה וארגון FARC

ביום 30 בנובמבר אישר הקונגרס של קולומביה הסכם שלום מתוקן עם ארגון FARC, קבוצת המורדים הגדולה וההיסטורית של המדינה. הסכם השלום יביא לסיומו של סכסוך שנמשך כרבע מאה, במסגרתו נהרגו יותר מ-200,000 איש. גרסה קודמת של ההסכם **נדחתה** במשאל עם בחודש אוקטובר. ההסכם החדש נותן מענה למספר דרישות שעלו מן המתנגדים להסכם, בכך שהוא מבהיר למה ניתן לצפות במצבים בהם מורדים מואשמים בעבירות שונות ומובאים בפני בית דין מיוחד. עם זאת, ההסכם החדש אינו מאפשר להטיל עונשי מאסר על מורדים שהודו בביצוע פשעי מלחמה, שכן זה היה תנאי קריטי מבחינת הארגון. הוא אף קובע כי למורדים לשעבר יובטח ייצוג בקונגרס (30 בנובמבר, [NY Times](#)).

בריטניה העבירה חוק המעניק לה סמכויות פיקוח ומעקב נרחבות

ביום 29 בנובמבר אישרה בריטניה **חוק בעניין סמכויות חקירה**, המעניק לממשלה סמכויות מעקב נרחבות באופן שאין לו תקדים בהיסטוריה הבריטית ובשאר מדינות המערב. ג'יליאן ונטורה דנה בסעיפיו החשובים של החוק ובוחנת קשיים עתידיים. בין סעיפים אלו כוללת ונטורה את ההוראה המעניקה לממשלה סמכות לאשר צווים המעניקים סמכויות מעקב. ונטורה מעריכה כי החוק יאותגר בבתי המשפט השונים, ביניהם בית המשפט האירופי לזכויות אדם (2 בדצמבר,

[Lawfare](#)). **דניאלה לוק** מציינת כי מדובר בסמכויות שהיו קיימות עוד טרם חקיקתו בפורמטים שונים ומתארת שינויים חיוניים באופיים, כגון קביעת מעורבותם של שופטי בהליכי הוצאת צווי מעקב. לבסוף, מבטאת לוק דאגות שונות בעניין החוק, למשל בנוגע לעמידתם של סעיפיו בכללי הדין הבינלאומי (30 בנובמבר, [Just Security](#)).

דצמבר:

נאום הנשיא אובמה בנוגע למאבק בטרור

ביום 6 בדצמבר **נאם** הנשיא ברק אובמה על האסטרטגיה של ממשלו בסוגיית המאבק בטרור, הן בזירה הבינלאומית והן בזירה הפנים מדינתית. אובמה ציין כי ממשלו שמר על ביטחון ארה"ב במשך שמונה שנות כהונתו, תוך הקפדה על שקיפות ואחריותיות, בהתאם לערכים האמריקאים ולשלטון החוק וציין כי הדבקות בחוק ובערכים אינה מעידה על חולשה, אלא על חוזקה. אובמה התייחס לפעילות צבא ארה"ב באפגניסטן ומול דאע"ש. הוא הדגיש את חשיבות השימוש במל"טים במטרה לצמצם פגיעות באזרחים, ציין כי הפסקת השימוש בעינויים לא פגעה ביכולות המודיעין האמריקאי וקרא לסגירת מתקן גואנטמו. אובמה הזהיר כי המלחמה בטרור היא מתמשכת וכי הטרור לעולם לא יובס לחלוטין. על הצבא האמריקאי להישאר החזק בעולם ולהוות דוגמה לשאר מדינות העולם בשמירה על החוק (6 בדצמבר, [Just Security](#)).

החלטת מועצת הביטחון 2322 לחיזוק שיתוף הפעולה הבינלאומי למאבק בטרור

ביום 12 בדצמבר אימצה מועצת הביטחון של האו"ם את החלטה מס' [2322](#) הקוראת לחזק את שיתוף הפעולה המשפטי הבינלאומי במאבק נגד הטרור. ההחלטה קוראת להידוק שיתוף הפעולה בנושאים מנהליים, משטריים ומשפטיים ומבקשת מהמדינות לחלוק ביניהן מידע, כולל מידע מודיעיני, על פעילי טרור וארגוני טרור, ולספק מידע למאגרי מידע מדינתיים ובינלאומיים. כן מפצירה מועצת הביטחון במדינות לפעול כדי למנוע מארגוני טרור להשתמש בארגוני פשיעה בינלאומיים וכן קוראת להן לפתח אמצעים במטרה למנוע את הסחר בנכסים תרבותיים המאפשרים מימון טרור (18 בדצמבר, [הרשות לאיסור הלבנת הון ומימון טרור](#)).

משפט בינלאומי פלילי

ינואר

פעילותו של בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC)

אלכס וויטינג ובת' ואן שאאק סוקרים את המקרים הבולטים במשפט הפלילי הבינלאומי לרגל סיומה של שנת 2015. השניים מצביעים כי לראשונה יוצא בית הדין הפלילי הבינלאומי מחוץ לאפריקה ופותח בחקירה אודות המצב בגיאורגיה. לטענתם, מגמה זו תימשך ויש לשים לב להתפתחויות בבדיקות המקדמיות אודות המצב באפגניסטן, פלסטין ואוקראינה. בנוסף עמדו

השניים על הקשיים הצפויים שיש להתמודד עימם בשנה הבאה: חוסר שיתוף-פעולה של המדינות עם דרישות בית הדין, ערעור עצמאות בית הדין, חוסר תמיכת מועצת הביטחון של האו"ם בבית הדין והעובדה כי לא מפנים את הסיטואציה בסוריה ועיראק לטיפולו. השניים מציעים דרכים חלופיות להתמודד עם אותם אתגרים ומבליטים את חשיבות בתי הדין ההיברידים (19 בינואר, [Just Security – Part 2](#), [Just Security – Part 1](#)).

פשע התוקפנות באמנת רומא

ג'ון בלינג'ר מסביר את החששות המשפטיים של הממשל האמריקאי לגבי **פשע התוקפנות באמנת רומא**, בעקבות אשרורן של 26 מדינות מתוך 30 המחייבות את התיקון שאומץ בוועדת קמפלה ב-2010. הפשע נקבע באמנת רומא מ-1998 אך הוגדר רק בוועידת קמפלה. בלינג'ר מסביר כי אחד החששות היו כי תאומץ הגדרה הנוגעת גם לצדדים שאינם חברים באמנה, אך לבסוף לאחר מאמץ דיפלומטי אמריקאי, הוסכם כי הפשע יוחל רק כלפי בני לאום של מדינה החברה בבית הדין, או כל טריטוריה שנמצאת תחת תחום שיפוט. עם זאת, בלינג'ר טוען כי התיקונים שאומצו גורמים לחוסר ודאות משפטית (5 בינואר, [Lawfare](#)).

חקירות פליליות בבריטניה בטענה לביצוע פשעי מלחמה

דיוויד בוסקו דן במצב החקירות בבריטניה בנוגע לטענות כי כוחותיה ביצעו פשעי מלחמה בעיראק, בעיקר סביב הריגת אזרחים עיראקיים. **לתביעה הבריטית הועברו להמשך חקירה כ-50 מקרי מוות וניכרת התייחסות רצינית לנושא**. החקירה מתנהלת בצל בחינת בית הדין הפלילי הבינלאומי, בו הורתה התובעת במאי 2014 על פתיחה מחדש של בדיקה מקדמית באשר להתנהלות הבריטית בעיראק, זאת בעקבות תלונות נוספות שהגיעו מארגוני זכויות אדם ועל רקע התחזקות מעמדו של בית הדין ונכונותו לבדוק גם מדינות מרכזיות (11 בינואר, [Lawfare](#)).

סגירתו של בית הדין הפלילי הבינלאומי לרואנדה (ICTR)

31 בדצמבר 2015 סימן את **נעילתו הרשמית של בית הדין הפלילי הבינלאומי לרואנדה (ICTR)** לאחר 21 שנים של פעילות. בית הדין הוקם אז הוק [בהחלטה](#) של מועצת הביטחון של האו"ם מיום 8 בנובמבר 1994, במטרה להעמיד לדין את האחראים לביצוע רצח העם של למעלה מ-800,000 קורבנות ולפשעים חמורים אחרים של המשפט הבינלאומי ההומניטארי, שאירעו בשטחה של רואנדה ומדינות שכנות, מיום 1 בינואר 1994 ועד ליום 31 בדצמבר 1994. בית הדין הרשיע במהלך פעילותו 93 נאשמים, גזר את דינם של 61 מורשעים, זיכה 14 חשודים והעביר 10 חשודים לבתי משפט מדינתיים. בית הדין הפלילי הבינלאומי לרואנדה הנו בית הדין אד הוק הראשון שהשלים את משימתו. נשיא בית הדין, השופט ואן ג'והנסן **נאם** בפני מועצת הביטחון של האו"ם והגיש את דו"ח הפעילות האחרון של בית הדין ([UN News Center](#)).

הקמת בית דין מיוחד לפשעי המלחמה בקוסובו

ממשלת הולנד הודיעה כי בית דין מיוחד יוקם בהאג כדי לבחון פשעים חמורים אשר בוצעו בזמן ובתקופה שלאחר מלחמת קוסובו (1999-2000) בידי חברי "צבא שחרור קוסובו", כנגד מיעוטים אתניים ויריבים פוליטיים. קבינט הולנד הסכים לבקשת האיחוד האירופי כי הולנד תארח בית דין זה. בית הדין אומנם יורכב משופטים בינלאומיים, אך לא יהיה טריבונל בינלאומי אלא יוקם בחסות החוק הקוסובאי (15 בינואר, [Government of the Netherlands, Ministry of Foreign Affairs](#)).

פברואר:

החלטת בית הדין הפלילי הבינלאומי על פתיחה בחקירת האירועים בלחימה בין רוסיה וגיאורגיה

נינו טסרטלי מנתחת במאמרה את החלטת ערכאת קדם-המשפט של בית הדין הפלילי הבינלאומי, [לאשר](#) את בקשתה של תובעת בית הדין לפתוח בחקירת האירועים בלחימה בין רוסיה וגיאורגיה. טסרטלי מציינת כי ההתמקדות של התובעת הנה בפשעים שבוצעו נגד אזרחים גיאורגים בשטח דרום אוסטיה שנכבש על ידי רוסיה ומעורבותם של אנשי צבא רוסיים. היבט נוסף נוגע לפעילותם של חיילים רוסיים בכוחות שמירת שלום באזור ומעורבותם בלחימה. למרות הזהירות הרבה של התובעת בתיק זה, ישנם קשיים לא מעטים העומדים בפני הליכי החקירה, דוגמת היבטי המשלימות וההליכים המשפטיים המתקיימים במדינות המעורבות, כמו גם אתגר שיתוף הפעולה של רוסיה עם בית הדין (1 בפברואר, [EJIL:TALK](#)). קווין ג'ון הלר דן בסירובה של רוסיה לשתף פעולה עם חקירת בית הדין (13 בפברואר, [Opinio Juris](#)).

שימוע בבית הדין הפלילי הבינלאומי לאחמד אל-פאקי אל-מהדי (Ahmad Al Faqi Al Mahdi) שמואשם בפשע מלחמה של תקיפה מכוונת נגד נכסי תרבות ומבני דת

ביום 1 במרץ 2016 ערכה ערכאת קדם-משפט של בית הדין הפלילי הבינלאומי שימוע לאשרור האשמות בעניינו של אחמד אל-פאקי אל-מהדי (Confirmation of charges hearing). נגד אל-מהדי הוצא צו מעצר ב-18 בספטמבר 2015, והוא הועבר לבית הדין ב-26 בספטמבר 2015. אל-מהדי היה אישיות פעילה בכיבוש העיר העתיקה טימבוקטו שבצפון מאל. לטענת משרד התובעת, אל-מהדי היה חבר בארגון אנצאר א-דין, שהוא ארגון אסלאמיסטי הפועל בצפון מאל, ושואף להחיל שם את חוקי השריעה ולהקים חליפות אסלאמית עצמאית. נטען כי הוא שיתף פעולה עם ראשי חוליות חמושות ועמד בראש גוף שהוקם כדי לקיים "מוסר ציבורי" ולמנוע חטאים, שהפך לגוף צבאי החל ממאי 2012. אל-מהדי מואשם כי השתתף בהשמדת מבני תרבות עתיקים בעיר טימבוקטו. במסגרת השימוע, מצאה ערכאת קדם-משפט כי הראיות שהוצגו בפניה מבססים יסוד סביר להניח כי לאל-מהדי אחריות פלילית על ביצוע פשע מלחמה של תקיפה מכוונת נגד מבני תרבות ודת כגון מוזיאונים ומסגדים. מדובר בפעם הראשונה שבית הדין הפלילי

הבינלאומי מעמיד לדין נאשם בגין פשע מלחמה של תקיפה מכוונת נגד נכסי תרבות ומבני דת כפשע מרכזי (1 במרץ [ICC Press Release](#)). להרחבה בנוגע להליכים הנוגעים לאל-מהדי ראו

[The Prosecutor v. Ahmad Al Fagi Al Mahdi](#).

טיוטת מסמך בנוגע לבחירת התיקים ותעדוף בבית הדין הפלילי הבינלאומי

ביום 29 בפברואר פרסמה תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי [טיוטת מסמך](#) המתייחסת למדיניות בחירת התיקים והליך התעדוף בבית הדין. מסמך זה נוסח על רקע עקרון המשלימות, לפיו תובעת בית הדין אינה אחראית לחקור ולהעמיד לדין כל אדם בגין כל מעשה פלילי עליו חלה החוקה. יש לעמוד על תפקידו המשלים של בית הדין, שנועד לפעול מקום בו מערכת המשפט הלאומית אינה יכולה או רוצה להעמיד לדין. הטיוטה כוללת מדרג, לפיו ייבחנו התיקים השונים. תחילה, הליך בחירת התיקים ותעדופם יעשה על בסיס שלושת עקרונות העל הבאים: עצמאות, משוא פנים ואובייקטיביות. לאחר מכן, יבחן המשרד אם התיקים שנבחרו הם בגדר סמכותו, אם הם קבילים ויוודא שהם אינם עומדים בניגוד לאינטרסים של צדק. כמו כן, ייבחנו חומרת הפשעים, מידת אחריותם של החשודים וההאשמות הפוטנציאליות. לאחר שנבחרו התיקים הרלוונטיים, במסגרת הליך התעדוף, יישקלו כל הגורמים שהנחו את המשרד בהליך בחירת התיקים לצד עקרונות אופרטיביים נוספים, כגון: המשאבים העומדים בפני המשרד וזמינות הראיות (29 בפברואר, [ICC Press Release](#)).

מרצ:

בית הדין הפלילי הבינלאומי הרשיע את ז'אן-פייר במבה מקונגו בפשעי מלחמה ובפשעים נגד האנושות, לרבות אונס ורצח, שבוצעו על ידי חייליו

ב-21 במרץ 2016 נתן בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) פסק דין בעניינו של ז'אן-פייר במבה (Jean-Pierre Bemba). במבה היה הנשיא והמפקד הראשי של התנועה לשחרור קונגו. בית הדין קבע כי במבה אשם בפשעי מלחמה ובפשעים נגד האנושות שביצע הצבא הפרטי שלו (המונה מעל 1,500 גברים) במרכז אפריקה, לפני יותר מעשור. בית הדין קבע כי חייליו פעלו על פי מדיניות ברורה, וביצעו מעשים רבים של רצח, אונס וביזה. עוד נקבע כי לבמבה הייתה שליטה אפקטיבית על חייליו, וכי הוא היה ער לפשעים שביצעו, אך לא עשה דבר כדי לעצור אותם. זה המקרה הראשון שבו בית הדין מדגיש את האחריות הכוללת של מפקד צבאי על מעשים שביצעו חייליו (21 במרץ, [ICC Press Release](#)) (לסיכום פסק הדין - לחצו [כאן](#)). אלכס וויטינג סוקר את המשמעות של ההרשעה ובפרט את ההסתמכות על הדוקטרינה של אחריות מפקדים, קרי האחריות לפשעי מלחמה שמבוצעים על ידי מי שנתון לסמכות המפקד, אשר ידע או היה צריך לדעת על ביצועם. הוא מבהיר, כי הרשעה באחריות ישירה לביצוע פשעי מלחמה מאפשרת הטלת עונשים חמורים יותר, אך קשה יותר להוכיח אותה. לכן, ייתכן שיהיה יעיל יותר להרשיע על בסיס אחריות המפקדים. עם זאת, בבית הדין לפשעי יוגוסלביה (ICTY) בהרשעות על בסיס זה ניתנו

עונשים יחסית קלים של ארבע שנות מאסר. לפיכך, יהיה מעניין לראות את רמת הענישה שתיקבע על ידי בית הדין הפלילי הבינלאומי. כן הוא מציין כי פסק דין זה מצביע על בעייתיות של התמשכות ההליכים. במבנה נעצר בשנת 2008 והמשפט נגדו נפתח בשנת 2010. רק כעת ניתן פסק הדין. וויטינג סבור כי על בית הדין הפלילי הבינלאומי לנקוט צעדים כדי לשפר את יעילותו על מנת לשמור על האפקטיביות שלו (30 במרץ, [Just Security](#)).

הטריבונל הפלילי הבינלאומי ליוגוסלביה לשעבר (ICTY) הרשיע את רדובאן קרדז'יץ' ברצח עם, בפשעים נגד האנושות והפרות של דיני הלחימה וגזר עליו 40 שנות מאסר

ב-24 במרץ 2016 הרשיע הטריבונל הפלילי הבינלאומי ליוגוסלביה לשעבר (ICTY) את **רדובאן קרדז'יץ'** ברצח עם, בפשעים נגד האנושות ובהפרות של דיני המלחמה, וגזר עליו 40 שנות מאסר. קרדז'יץ' היה נשיא רפובליקת סרפסקה (RS) והמפקד העליון של הכוחות המזוינים שלה. האירועים בגינם הורשע התרחשו במהלך העימות המזוין בבוסניה והרצגובינה (BiH), בשנים 1992-1995. קרדז'יץ' הואשם ב-11 אישומים, כאשר שניים מהם נוגעים לרצח עם - הראשון בסרברניצה, והשני בסדרה של עיירות וכפרים בבוסניה. הוא הורשע בגין הטבח בסרברניצה, שבו נרצחו כ-8,000 נערים וגברים מוסלמים, וזוכה בגין האישום השני. הרשעתו התבססה על דוקטרינת אחריות פלילית ייעודית, לפיה ניתן להרשיע מנהיגים בפשעים דוגמת רצח-עם מכוח אחריות קולקטיבית (Joint Criminal Enterprise). כמו כן, קרדז'יץ' הורשע בגין המצור על **סריבו**, שבמהלכו העיר הופצה כמעט על בסיס יומי. הטריבונל קבע כי המצור לא היה אפשרי ללא התמיכה של קרדז'יץ', ומכאן אחריותו. קרדז'יץ' הודיע כי בכוונתו לערער (24 במרץ, [ICTY Press Release](#)). **אלכס וויטינג** מנתח את משמעות הפסיקה, ומציין כי אין בפסק הדין הפתעות מיוחדות, למעט העונש של 40 שנה בלבד, לעומת אחרים שקיבלו עונשים של מאסר עולם. וויטינג מציין כי ההרשעה הזו היא של הדמות הבכירה והחשובה ביותר מבין אלו שהועמדו לדין ב-ICTY. חשיבותה גם בביסוס ההבנה ההיסטורית של המלחמה לדורות הבאים. הצלחתו של בית הדין התבססה על תמיכה של ארה"ב והאיחוד האירופי שהפעילו לחצים להסגרת כל החשודים לבית הדין, כך שלא נשארו עבריינים נמלטים. תמיכה כזו אין לבית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC), מה שיקשה עליו בהמשך דרכו. וויטינג מציין כי ההרשעה נבנתה והתבססה על הליכים קודמים רבים שהתנהלו בבית הדין, שהביאו לכך שהייתה לו תמונה מלאה של הסכסוך. בכך שונה בית דין זה מה-ICC, שאמור לעסוק במדינות רבות ולהתמקד בדמויות בכירות, מבלי שתהיה לבית הדין אפשרות לגבש הבנה מלאה של כל מרכיבי העימות שהם דנים בו. גם עם קושי זה יצטרך ה-ICC להתמודד (28 במרץ, [Just Security](#)).

פסיקת בית המשפט העליון לערעורים של דרום אפריקה בנוגע לנשיא הסודני באשיר

דאפו אקנדה מנתח את פסק הדין שניתן לאחרונה על ידי בית המשפט העליון לערעורים של דרום אפריקה, לפיו ממשלת דרום אפריקה הפרה את חובותיה כשלא עצרה והעבירה לידי בית הדין הפלילי הבינלאומי (ה-ICC) את הנשיא הסודני **באשיר**, בזמן ששהה בדרום אפריקה ביוני בפסגה

של האיחוד האפריקאי. בית המשפט קבע כי לפי המשפט הבינלאומי המנהגי יש חסינות לראשי מדינות מפני העמדה לדין גם כשמדובר בפשעי מלחמה, ג'נוסייד ופשעים נגד האנושות, אולם ההוראה **בדין הפנימי הדרום אפריקאי** המאפשרת מעצר ראשי מדינה לשם העברתם ל-ICC גוברת על חסינות זו. אקנדה מסכים כי המשפט הבינלאומי המנהגי מקנה חסינות כזו והיא רלבנטית גם בפני ה-ICC לגבי ראשי מדינות שאינן צד לחוקת רומא, אך הוא מותח ביקורת על כך שבית המשפט לא מתייחס לשאלה אם במקרה של באשיר הוסרה חסינותו מתוקף החלטת מועצת הביטחון שהקנתה ל-ICC את הסמכות לחקור את הפשעים בדרפור. בנוסף, בית המשפט הדרום אפריקאי אף הרחיק לכת וקבע שאין חסינות לראשי מדינה לגבי פשעים כאלה גם מפני העמדה לדין בדרום אפריקה עצמה, בהתבסס על פרשנות של הדין הפנימי, ועל אף שהדבר עומד בסתירה להוראות המשפט הבינלאומי המנהגי. אקנדה מותח ביקורת על פרשנות זו ומציין כי מעניין יהיה לראות אם דרום אפריקה תנסה אכן להעמיד לדין ראשי מדינה זרים על עבירות כאלו (29 במרץ, [\(EJIL: talk!\)](#)). במאמר נפרד דן **דאפו אקנדה** בשאלה העקרונית האם לראשי מדינה מכהנים, ובפרט של מדינות שאינן חברות באמנת רומא, מוקנית חסינות מפני העמדה לדין בפני ה-ICC. נושא זה מעסיק מאוד את האיחוד האפריקאי, בעיקר סביב ההעמדה לדין של הנשיא הסודני באשיר בבית הדין, ועולות שם דרישות להכיר בחסינות ראשי מדינה. אקנדה מציין כי **ההצעה** שהועלתה לבקש מבית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ) לתת חוות דעת מייעצת בנושא זה היא הצעה טובה, הן מבחינה משפטית, כיוון שתאפשר בירור משפטי על ידי גוף שאינו בעל עניין ישיר (להבדיל מבירור הנושא על ידי ה-ICC עצמו) והן במישור הפוליטי, נוכח המתרחשות ביחסים בין ה-ICC והאיחוד האפריקאי (31 במרץ, [\(EJIL: talk!\)](#)).

התייחסות הממשל האמריקאי לפעולות דאע"ש כרצח עם

במסיבת עיתונאים שערך מזכיר המדינה האמריקאי, ג'ון קרי, ב-17 במרץ, התייחס קרי בהרחבה לפעולותיו של ארגון דאע"ש בעירק ובסוריה, וציין שלדעתו דאע"ש מבצע רצח עם כלפי מיעוטים באזורים תחת שליטתו בעירק ובסוריה, כולל יזידים, נוצרים ומוסלמים שיעיים, כמו גם פשעים נגד האנושות וטיהור אתני. בת' ואן שאק מביאה את עיקרי דבריו של קרי בנוגע להגדרת הפשעים כרצח עם, ומציינת כי קדם להצהרה זו לחץ על הממשל לעשות כן מגורמים רבים, כולל בהחלטות של בית הנבחרים האמריקאי (**החלטה**, **החלטה נוספת**) (18 במרץ, [Just Security](#)). **לורי בלנק** וג'פרי קורן דנים במשמעות התבטאויותיו של קרי. בניגוד להחלטות בית הנבחרים אשר אינן מחייבות, הרי שהצהרת הממשל מניבה מחויבויות שונות, ועשויה לאפשר הפעלת כלים רבים יותר נגד דאע"ש, כך למשל מכוח האמנה הבינלאומית למניעת רצח עם, שמטילה חובות לשתף פעולה על מנת להעמיד לדין מבצעי פשע זה; העמדה לדין מכוח החוק האמריקאי (**genocide statute**) ואפשרות להפנות את המקרה ל-ICC מכוח החלטת מועצת הביטחון של האו"ם. בנוסף, עשויה להתחזק הזירה הצבאית והדיפלומטית נגד דאע"ש בעקבות הצהרת הממשל (18 במרץ, [CNN](#)).

דו"ח מזכ"ל האו"ם על הטענות לניצול מיני ועבירות מין שבוצעו על ידי חיילי האו"ם בשנת

2015

בעקבות הטענות לניצול מיני ועבירות מין שבוצעו ע"י חיילים או"ם (בשנת 2015 הועלו כ-100 טענות, רובן נגד חיילי או"ם ממדינות אפריקאיות), פרסם מזכ"ל האו"ם דו"ח המונה מספר צעדים שעל האו"ם לנקוט על מנת למנוע מקרים כאלה בעתיד, ביניהם הגשת סיוע פסיכולוגי, רפואי ומשפטי לקורבנות; צעדים לשיפור השקיפות של האו"ם, במיוחד שקיפות המידע על התיקים השונים שיועלו לאתר האו"ם ([Conduct and Discipline website](#)); נקיטת צעדים משמעותיים אפקטיביים, לרבות מינוי חוקרים מטעם האו"ם שיוכלו לאסוף ולשמר את הראיות לחקירות מדינתיות עתידיות; וצעדים למניעת העבירות, לרבות באמצעות הכשרות והסברה (4 במרץ, [UN News Center](#)).

פשעי מלחמה כנגד "אחים לנשק": משפט בינלאומי ואלימות כלפי פנים בתוך צד ללחימה

טילמן רודנהאוזר דן בסוגיית 'האלימות כלפי פנים' (*intra-party violence*) דהיינו ביצוע פשעי מלחמה כנגד "אחים לנשק". השאלה המרכזית הנדונה היא באיזה מידה המשפט הבינלאומי חל על אלימות כזו (מעבר לעובדה שמדובר בפשעים במישור הלאומי). בבית הדין המיוחד לסיירה לאון בעניין Sesay, נקבע שהדין הבינלאומי ההומניטארי לא התכוון להטיל איסור פלילי על אלימות כלפי פנים בתוך צד ללחימה. המחבר מעלה שלושה טיעוני-נגד לפיהם אלימות כלפי פנים עלולה להפר את הדין הבינלאומי ההומניטארי ולהיחשב פשע מלחמה (15 במרץ, [Opinio Juris](#)).

אפריל:

פתיחת בדיקה מקדמית של בית הדין הפלילי הבינלאומי על הסיטואציה בבורונדי

תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) הודיעה ביום 25 באפריל על החלטתה לפתוח בבדיקה מקדמית (הליך שנערך בטרם החלטה על פתיחה בחקירה פלילית) בנוגע לסיטואציה בבורונדי החל מאפריל 2015. החל ממועד זה מדווח על פעולות של רצח, היעלמויות, אונס וברירה של אלפי אנשים למדינות שכנות. אוכלוסייתה של בורונדי מורכבת מרוב של בני ההוטו ומיעוט של בני הטוטסי, והאירועים מעלים חשש מהתפתחות של אסון דומה לרצח העם שהתרחש ברואנדה נגד בני הטוטסי ב-1994. בהצהרתה, ציינה התובעת כי במהלך המשבר המתמשך "דווח כי יותר מ-430 בני אדם נהרגו, לפחות 3,400 בני אדם נעצרו, ויותר מ-230,000 אזרחי בורונדי נאלצו לברוח ולתפוס מחסה במדינות שכנות" (ראו [הצהרתה הרשמית של תובעת בית הדין](#)). להרחבה ראו דו"ח של ספריית בית הנבחרים הבריטי (28 באפריל, [Briefing Paper 7573](#)).

בית הדין הפלילי הבינלאומי אישר נקיטת הליכים פליליים מדינתיים בקונגו נגד קטנגה

פטריק לבוזה מבקר את החלטת בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) שניתנה ב-7 באפריל 2016, בעניין ז'רמן קטנגה. לאחר סקירת בקשה מהרשויות של הרפובליקה הדמוקרטית של קונגו

(DRC), נשיאות ה-ICC [קבעה](#), על אף האיסור באמנת רומא על סיכון כפול, כי בית-הדין הצבאי הקונגולזי יכול להעמיד לדין מחדש את קטנגה באשמת פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות, זאת לאחר שכבר הורשע ב-2014 על ידי ה-ICC וקיבל עונש של 12 שנות מאסר (מתוכן שבע שנים כבר שהה במעצר בעת ההרשעה). בדצמבר הועבר קטנגה, לבקשתו, להמשך ריצוי מאסרו בקונגו והיה אמור להשתחרר בינואר 2016 לאחר שה-ICC קיצר את תקופת מאסרו. עם זאת, לפני תום סיום תקופת המאסר הגישו הרשויות בקונגו בקשה ל-ICC להעמידו לדין פלילי מדינתי, בקשה שכאמור אושרה ע"י ה-ICC. לבודה מנתח את החלטת ה-ICC ומציין, כי בנוסף לחששות כלפי קיום הליך הוגן, החלטה זו מעלה מספר שאלות על סיבת קיומו של ה-ICC, בפרט על היחס של המשפט הפלילי הבינלאומי למשפט זכויות אדם והעתיד של עקרון המשלימות (11 באפריל, [Opinio Juris](#)). (ראו גם [ההצהרה לעיתונות](#) הרשמית של ביה"ד).

בית הדין הפלילי הבינלאומי: ביטול משפט (mistrial) עקב השפעה על עדי התביעה

ב-5 באפריל החליט בית הדין הפלילי הבינלאומי על ביטול משפט (mistrial) בעניין [התובע נ' וויליאם רוטו וג'ושוע סאנג](#). השניים הואשמו בעבירות נגד האנושות, שבוצעו בקניה, בין השנים 2007-2008. חשוב לציין כי האישום רק בוטל, ולכן משרד התביעה יוכל לתבוע מחדש בעתיד - אם וכאשר יימצאו ראיות חזקות יותר. עילת ביטול המשפט הייתה "אין להשיב לאשמה", היות שלא הוגשו ראיות המבססות הרשעה. בפסק הדין הועלה חשש שעדי תביעה הונאו מלהעיד כנגד הנאשמים עקב השפעות חיצוניות כאלה ואחרות, ולכן נפסק על ביטול המשפט - ולא על זיכוי, כמקובל במקרים של היעדר ראיות מספיקות - החלטה שמאפשרת, כאמור, תביעה מחדש בעתיד. [משרד התביעה הודיע כי הם בוחנים את המשך צעדיהם](#). קווין ג'ון הלר מעלה תהיות לגבי המקור החוקי להחלטה לבטל את המשפט ולא לזכות את הנאשמים. לטענתו, הפסיקה המתבקשת במקרה כזה, היא זיכוי מכוח סעיף 20 לאמנת רומא, שחוסם את דרכה של התביעה להגיש תביעה מחדש בעתיד. הלר ממשיך וטוען כי בית הדין למעשה המציא את האפשרות לביטול המשפט, כדי להתחמק מזיכוי, ובכך להשאיר פתח לתביעה מחדש כנגד הנאשמים. הוא מזהיר כי מהלכים שיפוטניים מסוג זה, שאינם עולים בקנה אחד עם אמנת רומא, עלולים לפגוע פגיעה אנושה בלגיטימציה של בית הדין הפלילי הבינלאומי (8 באפריל, [Opinio Juris](#)).

הפרלמנט הבריטי הכיר בפעולות דאע"ש נגד היזידים כרצח עם (ג'נוסייד)

ביום 20 באפריל 2016 הצביע הפרלמנט הבריטי בעד החלטה המכירה בפעולות דאע"ש נגד [היזידים כרצח עם \(ג'נוסייד\)](#). בהחלטה קבעו חברי הפרלמנט כי "... הנוצרים, היזידים ומיעוטים אתניים ודתיים נוספים בעירק ובסוריה סובלים מרצח עם על ידי דאע"ש, וקוראים לממשלה להגיש פנייה באופן מידי למועצת הביטחון כדי לספק סמכות שיפוט לבית הדין הפלילי הבינלאומי על מנת שהמבצעים יועמדו לדין" (להרחבה, ראו אתר הפרלמנט הבריטי [Debate on a motion on recognition of genocide by Daesh](#), לפירוט הדיון בפרלמנט ראו [Daesh: Genocide of Minorities](#)). הכרה זו מגיעה לאחר שגם ארה"ב, הפרלמנט האירופי והמועצה האירופית הכירו

באופן דומה ברצח העם של המיעוט היזידי על ידי דאע"ש (20 באפריל, [the guardian](#)). ראו גם דו"ח של ספריית בית הנבחרים הבריטי (15 באפריל, [Briefing Paper 7561](#)).

מאי:

הרשעת נשיא צ'אד לשעבר בפשעים נגד האנושות

היסנה הברה ([Hissène Habré](#)), שהיה נשיא צ'אד בשנים 1982 עד 1990, הורשע על ידי בית משפט בסנגל בגין פשעים נגד האנושות שבוצעו תחת שלטונו נגד מאות אלפים, כולל עינויים, אונס, שעבוד נשים לזנות והוצאה להורג של מעל 40,000 אנשים. משפטו של הברה היווה את המקרה הראשון בו האיחוד האפריקאי תמך ועודד העמדה לדין של שליט אפריקאי על הפרות של זכויות אדם, והמקרה הראשון בו ראש מדינה אפריקאי לשעבר נשפט ומורשע על ידי בית משפט של מדינה אפריקאית אחרת. הברה הודח משלטונו ב-1990 ונמלט לסנגל שם חי חיי רווחה. לבקשת חלק מקורבנותיו, ב-2005 נפתחו נגדו הליכים בבלגיה על בסיס סמכות שיפוט אוניברסאלית ונעשתה פנייה לסנגל להסגירו לבלגיה. בסנגל העדיפו שלא להסגיר והוכנסו תיקונים לחקיקה שיאפשרו לשפוט אותו במדינה זו, אך זאת תוך גרירת רגליים. ב-2011 סנגל הודיעה כי תסגיר את הברה לצ'אד, שם נשפט בהעדרו ונגזר עליו עונש מוות, אך נמנעה מכך נוכח לחצים מגורמי זכויות אדם בשל החשש כי ייחשף שם לעינויים. במקביל יזמה בלגיה הליך נגד סנגל בבית הדין הבינלאומי בהאג (ה-ICJ) אשר קבע ב-2012 כי על סנגל להעמיד לדין את הברה או להסגירו לבלגיה באופן מידי. בעקבות זאת, ובתמיכת האיחוד האפריקאי, הוקם בית דין מיוחד בסנגל שבו נשפט הברה וכאמור החדש הורשע ונדון למאסר עולם (30 במאי, [Jurist](#)).

העמדה לדין של פעילי דאע"ש בגין פשע השמדת עם

נהל טוסי (Nahal Toosi) מדווח במאמרו על המהלכים של מחלקת המדינה האמריקאית בהמשך להכרזה של ממשל אובמה על כך שהמדינה האסלאמית (דעא"ש) ביצעה פשעים של השמדת עם בסוריה ובעיראק. לפי האמנה על השמדת עם, שארה"ב היא צד לה, הכרה בקיומו של פשע זה גוררת חובות משפטיות. לצד הפעולות בשדה הקרב, ארה"ב צריכה לבחון כיצד ניתן יהיה להעמיד לדין את פעילי דעא"ש, החשודים בביצוע השמדת עם. לפי הדיווח של טוסי, ארה"ב בוחנת אפשרות של העברת הנושא לטיפול בית הדין הפלילי הבינלאומי, וכן אפשרות של בית דין בינלאומי ייחודי. היא גם עוסקת באיסוף ראיות הנחוצות לשם העמדה לדין ובוחנת את המסגרת המשפטית והארגונית לביצוע ההעמדה לדין, כולל מיקום המעצר של החשודים הפוטנציאליים. תהליך זה טומן בחובו קשיים לא מבוטלים (26 במאי, [Politico](#)).

על סמכותו של בית הדין הפלילי הבינלאומי למנות תובע עצמאי

לפני כחודש, בית הדין הפלילי הבינלאומי [ביטל](#) אישומים כנגד סגן הנשיא הקנייתי, וויליאם רוטו, שהואשם בפשעים כנגד האנושות. בפסק הדין הועלה חשש שעדי תביעה הונאו מלהעיד כנגד הנאשמים עקב השפעות חיצוניות. על מנת לבדוק חששות אלה, ההגנה ביקשה מבית הדין למנות

חוקר עצמאי בתור 'ידיד בית משפט', בהתאם לסעיף 70 לחוקת בית הדין, שעניינו "עבירות נגד עשיית צדק". **אקטרינה קופילובה** טוענת כי ההגנה לא הייתה חייבת לבקש מינוי של חוקר עצמאי, אלא יכלה להגדיל ולעשות - ולבקש מינוי תובע עצמאי, דבר שלטענתה מתאפשר לאור ההוראות הרלבנטיות בחוקת בית הדין (12 במאי, [Opinio Juris](#)).

הסגרה לאיטליה של סוכנת CIA שהשתתפה בחטיפת פעיל טרור

בית המשפט העליון של פורטוגל אישר בחודש אפריל צו הסגרה המאפשר להעביר לאיטליה את סברינה דה-סוזה, סוכנת CIA לשעבר ואזרחית אמריקאית ופורטוגזית, שהורשעה בבית משפט איטלקי בגין תפקידה בחטיפת החשוד בטרור, אבו עומר, ממילאנו בשנת 2003. בעקבות החטיפה עונה אבו עומר על ידי ה-CIA. באוקטובר 2015 נעצרה דה-סוזה בשדה התעופה של ליסבון, בעקבות צו מעצר אירופי שהוצא נגדה. הסגרתה אושרה בתנאים, ביניהם ריצוי העונש שייקבע בפורטוגל, קיום משפט נוסף בנוכחותה, או לחילופין, הזדמנות לערער באמצעות הבאת ראיות ועדים חדשים. **מאמרם של ג'ונתן חפץ ודייוויד גלזיר** מתייחס לסוגיית החסינות ומבהיר כי אין לדה-סוזה חסינות דיפלומטית שכן לא פעלה כנציגה דיפלומטית בעת ביצוע המעשים ואף אינה זכאית לחסינות קונסולרית, היות שלא ניתן לראות את מעשה העינויים של אבו עומר כמעשה שנעשה במסגרת פעילות רשמית. השניים מציינים כי דה-סוזה, ככל הנראה, לקחה חלק לא משמעותי בחטיפה ושימשה רק מתרגמת בין האמריקאים לפעילים האיטלקיים המקומיים, אך מצד שני היה קשר ישיר בינה לבין החוטפים. בכל מקרה הנסיבות הללו יכולות וצריכות להידון בבית המשפט (5 במאי, [Just Security](#)).

יוני:

בית הדין הפלילי הבינלאומי גזר את דינו של ז'אן פייר במבה ודן אותו ל-18 שנים בכלא

ב-21 ביוני פרסם ביה"ד הפלילי הבינלאומי (ICC) את החלטתו בנוגע לגזר דינו של במבה, שהורשע בביצוע פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות (ראו באתר [ה-ICC](#)). במבה, אשר נעצר בבלגיה ב-2008 והועבר לבית הדין, שהחל לדון במשפט ב-2010, הורשע במרץ 2016 על מעשיו ברפובליקה המרכז אפריקנית בשנים 2002-2003. ההרשעה מבוססת על אחריות מפקדים שלו למעשים הכוללים רצח, אונס וביזה. במבה קיבל עונש של 18 שנים על ביצוע מעשי אונס ועונש של 16 שנים על מעשי הרצח והביזה. בית המשפט קבע כי תקופות המאסר יהיו חופפות ולכן כיוון שהוא כבר במעצר שמונה שנים נותרו לו רק עשר שנים במאסר. לאחר ריצוי שני שליש ממאסרו יוכל לבקש שחרור מוקדם. (למידע נוסף, [international justice monitor](#)). **אלכס וויטניג** טוען במאמרו כי העונש החמור שהושת על במבה מעיד על החומרה היתרה שבית הדין מייחס לעבירות של אונס, בפרט בנסיבות המחמירות שהתקיימו באותו מקרה. כן הוא מעיד כי בית הדין מוכן להסתמך על אחריות מפקדים כבסיס להרשעה אשר מצדיק הטלת עונשים חמורים למפקד שידע

על פשעי מלחמה שמבוצעים על ידי פקודיו ולא מנע אותם, בפרט כשמדובר במעשים כה חמורים שהם חוזרים ונשנים ובמפקד בכיר (29 ביוני, [just security](#)).

מאמר חריף ב-New York Times אודות התנהלות ביה"ד הפלילי הבינלאומי

ג'יימס וריני מבקר בחריפות את התנהלותו של התובע לשעבר של בית הדין הפלילי הבינלאומי, לואיס מורנו-אוקמפו, במסגרת תפקידו, וטוען שהייתה להתנהלותו חלק גדול בכישלונות ובטעויות שביצע ביה"ד בשנותיו הראשונות (22 ביוני, [NY Times](#)). המאמר מציין במיוחד את כישלונם של אוקמפו בהעמדה לדין של מנהיגי הסכסוך בקניה, וכי מעורבות פוליטית חריפה בתיקים וכשלים נוספים הובילו להפסקת הליכים נגד כל אחד מהנאשמים. מארק קרסטן במאמרו מצטרף חלקית לעמדה שהוצגה ומציין את שיקול הדעת של אוקמפו כפגם הראשי בהתעכבות, בכישלון של תיקים והבנה שגויה של תפקיד ביה"ד והתביעה בפרט (23 ביוני, [Justice in Conflict](#)). המאמר ביקר בחריפות בעיקר את מהלכיו של אוקמפו נגד נשיא קניה הנוכחי אוהורו קניאטה, שהוביל קו תקיף נגד ביה"ד ופעל פעמים רבות כדי לנתק את האיחוד האפריקאי מהשפעתו. זמן קצר לאחר פרסום הידיעה הוציאה ממשלת קניה [הודעה](#) חריפה נגד ה-NY Times ואוקמפו כאחד, ואף כינתה אותו "הוזה". ה-NY Times הוציא [הצהרה](#) מטעמו בכלי התקשורת בקניה, סרב להתנצל ועמד מאחורי הכתבה, מה שהוביל את ממשלתו של קניאטה לאיים בתביעה נגד העיתון.

ועדת החקירה של האו"ם למצב בסוריה קבעה כי מתבצע רצח עם נגד היזידים

ב-15 ביוני קבעה ועדת החקירה של האו"ם למצב בסוריה [בדו"ח](#) מטעמה כי ארגון המדינה האסלאמית (דאע"ש) מבצע רצח עם נגד היזידים. בנוסף, הדו"ח קבע כי הפגיעה ביזידים עולה כדי פשעים נגד האנושות ופשעי מלחמה. בדו"ח צוין כי ארגון המדינה האסלאמית חפץ בהשמדת העם היזידי, שמאמין שהוא מיעוט פגאני, על ידי הריגות, שעבוד, מניעת ילודה בדרכים מגוונות ובדרכים נוספות. הוועדה המליצה להביא לדין את המעורבים, על בסיס האמנה הבינלאומית למניעת רצח עם, וכן המליצה למועצת הביטחון של האו"ם לפנות לתובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי, או לחלופין להקים טריבונל אד-הוק לשפיטת האירועים. בתגובה לדו"ח הוועדה, ארגוני זכויות אדם בינלאומיים ביקרו כי הדו"ח הגיע מאוחר מדי לאחר מסכת עינויים שארכה למעלה משנתיים. בנוסף, משום שוועדת החקירה הינה עצמאית ומסקנותיה אינן מחייבות, על מועצת זכויות האדם של האו"ם לנסח החלטה בהתאם ולהגישה למועצת הביטחון ולכל המדינות החברות באמנה הבינלאומית למניעת רצח עם (16 ביוני, [UN WATCH](#)).

עקרון המשלימות בבית הדין הפלילי הבינלאומי

ביום 22 ביולי פרסם המרכז הבינלאומי לצדק מעברי (ICTJ) **מדריך** הבוחן את מרכיביו של עקרון ה"משלימות", עקרון יסוד במשפט הבינלאומי הפלילי. **קייט קורנין-פורמן** מתייחסת לנקודות חשובות העולות מהמדריך. כך למשל, היא מציינת כי רבים מאמינים שעקרון המשלימות דורש לברר רק האם בית המשפט המדינתי הרלוונטי מוכן (willing) ויכול (able) לקיים הליך פלילי במסגרתו על מנת לשלול את סמכות בית הדין הפלילי. זאת, כאשר בפועל עקרון זה כולל בתוכו שני שלבים שעל בית הדין הפלילי הבינלאומי לבחון בטרם יחליט לפעול בעניינו של אדם. ראשית, יבחן בית הדין אם בית משפט מדינתי פתח בהליכים ביחס לאותו מקרה שנחקר על ידי בית הדין. רק אם ישנם הליכים בעניינו של אותו מקרה, תיבחן השאלה האם אותו בית משפט הוא willing ו-able לקיים הליך זה (15 ביולי, **Justice in Conflict**).

הימנעות אוגנדה וג'יבוטי מהסגרת עומאר אל-באשיר לבית הדין הפלילי הבינלאומי

ביום 11 ביולי, ערכאת קדם המשפט של בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) החליטה כי המדינות **אוגנדה וג'יבוטי** לא מילאו את הצו המורה על מעצרו והסגרתו של הנשיא הסודאני עומאר אל-באשיר בעת שהיה בתחומן הטריטוריאלי. הערכאה הפנתה את שתי המדינות לאסיפת המדינות החברות ב-ICC ולמועצת הביטחון של האו"ם, אשר צפויות להחליט האם לפעול בעניין. אל-באשיר מבוקש על ידי ה-ICC בגין **פשעים נגד האנושות, פשעי מלחמה ורצח עם** בדארפור, סודן. אוגנדה וג'יבוטי מחויבות להסגיר את אל באשיר, במסגרת חובותיהן בתור מדינות חברות בבית הדין (12 ביולי, **ICC-CPI**).

סיכום ארבע עשרה שנות פעילות של בית הדין הפלילי הבינלאומי

שזאד קראניה מסכם את ארבע עשרה שנות פעילותו של בית הדין הפלילי הבינלאומי וסוקר את הישגיו, כישלונותיו והאתגרים מולם הוא מתמודד. בין אתגרים אלו, היעדרותן של מדינות חשובות בזירה הבינלאומית מחברות בחוקת רומא, כגון ארה"ב, רוסיה, סין וסוריה. עובדה זו מגבילה באופן משמעותי את סמכותו של בית הדין ואינה מאפשרת לו לפעול באזורים בהם מתרחשות כיום הפרות חמורות של זכויות אדם. בית הדין נאלץ להתמודד בנוסף עם האשמות לפיהן הוא מפעיל מדיניות אכיפה גזענית וניאו-קולוניאליסטית, בשל ריבוי החקירות הקיימות נגד אזרחים אפריקאים. לסיום, קראניה מתייחס לעתידו של בית הדין. הוא מתאר חקירות שונות המתקיימות בבית הדין ומזכיר כי בעתיד הקרוב יוסמך לדון בפשע התוקפנות, בנוסף לשלושת סוגי הפשעים בהם הוא מוסמך לדון כיום. קראניה מדגיש כי בית הדין זקוק לשיתוף פעולה מצד מדינות בנות בריתו וארגונים בינלאומיים. הוא מציין כי במקום לבחון את מגרעותיו של בית

הדין, יש לשמוח על כך שהוא קיים ועל העובדה שהוא ממלא פונקציה חשובה בשמירה על זכויות אדם (4 באוגוסט, [Opinio Juris](#)).

העמדה לדין תקדימית ב-ICC

ביום 22 באוגוסט, במהלך משפטו בבית הדין הפלילי הבינלאומי, אל פאקי אל מאחדי, אסלאמיסט קיצוני המשוך לאל-קאעידה, [הודה באשמת](#) הריסת אתרי מורשת עולמיים בטימבקטו, עבירה המהווה פשע מלחמה לפי אמנת רומא. אנדראה בוארדן טוענת כי העמדתו לדין של אל מאחדי מהווה תקדים במספר מובנים. ראשית, אל מאחדי הוא אזרח מאלי ראשון וכן איסלאמיסט קיצוני ראשון שעומד לדין בפני בית הדין. שנית, טבעו של הפשע שביצע מעורר דיון בסוגיה, האם תפקידו של בית הדין להגן על אתרי מורשת או לעסוק רק במקרים של פגיעה בבני אדם. לדברי פעילים באונסק"ו, פגיעה באתרי מורשת מהווה פגיעה מוראלית קשה בבני אדם, משום שאתרים אלו הם חלק אינטגרלי מההיסטוריה, התרבות והזהות שלהם (לפירוט נוסף בעניין זה, ראו את [הצהרת תובעת בית הדין](#)) (8 באוגוסט, [Opinio Juris](#)). אלכס וייטינג מציין כי העמדתו לדין של אל מאחדי היוותה מוקד לביקורת על בית הדין, על שלא הצליח לגבש תביעה בגין פשעי הרצח והאונס שביצע, ועל כן נאלץ להסתפק בהאשמה בגין הריסת אתרי מורשת. אולם, לטענת וייטינג, בית הדין פעל באופן הראוי ביותר בהתחשב במגבלות הפיסיות, המשאבית והסמכותית. בעוד שלא היה בידו לגבש בסיס ראיתי להעמדה לדין בגין פשעי אלימות, הצליח לגבש העמדה לדין בגין הריסת אתרי מורשת. בנוסף, הוא מציין כי זהו מקרה ראשון בו נאשם מודה באשמה וכי על בית הדין לשקף זאת בעת קביעת העונש על מנת לעודד חשודים אחרים להודות (23 באוגוסט, [Just Security](#)).

פסיקה של הטריבונל הפלילי הבינלאומי בלבנון

ביום 15 ביולי, בית הדין המיוחד ללבנון (STL) הרשיע את התאגיד Akhbar Beirut S.A.L בביזיון בית המשפט, בעקבות הפרת החיסיון בנוגע לזהותם של עדי תביעה בתיק [Ayyash, et al.](#) על אף כי מדובר בפעם הראשונה בהיסטוריה בה תאגיד מורשע בגין עבירת הביזיון על ידי בית דין בינלאומי, מצינת [קתרינה קופילובה](#) כי החלטה זו לא תתרום להתפתחותה של דוקטרינת אחריות פלילית של תאגידים במשפט הבינלאומי, שכן בית הדין בחן את הסוגיה תוך התייחסות לדין הרלוונטי לתאגיד עצמו (הדין הלבנוני) (4 באוגוסט, [Opinio Juris](#)).

מלחמת האזרחים בסוריה וסמכות אוניברסלית בגרמניה

פטריק קרוקר ואלכסנדרה לילי קת'ר מתארים כי על אף העובדה שהפרות זכויות האדם המתרחשות בסוריה מתועדות בידי גופים בינלאומיים שונים וידועות לכל, בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) מנוע מלפעול, בשל וטו שהוטל על ידי סין ורוסיה. הם [קובעים כי בשלב זה](#), ניתן יהיה להתמודד עם ההפרות המתרחשות בסוריה רק באמצעות הפעלה של סמכות השיפוט האוניברסלית על ידי מדינות. ביום 12 ביולי 2016 הסתיים בגרמניה המשפט השני שהתקיים על

בסיס חוק פשעים נגד המשפט הבינלאומי, (CCAIL) שאומץ בגרמניה בשנת 2012. זהו גם המשפט הראשון שנערך בעולם בגין פשעי מלחמה המתרחשים בסוריה. הכותבים מעלים את הקושי של התביעה בגרמניה לנהל הליכים נגד נאשמים שאינם מצויים בתחומה. לשם ניהול הליכי ההעמדה לדין, ובהתחשב באופיים המיוחד, מאפשר החוק הגרמני לדחות חקירה באם החשוד אינו נוכח בגרמניה או לא עתיד לנכוח. משכך, ההליכים המתנהלים כיום הם נגד חשודים המתגוררים בגרמניה. המשמעות היא שלרוב עבריינים זוטרים יועמדו לדין, בעוד שהפושעים הבכירים, שנמצאים בסוריה, חומקים מן הדין. הכותבים ממליצים להוציא צווי מעצר נגד הפושעים הבכירים כדי להביאם לדין בגרמניה (12 באוגוסט, [EJIL: Talk!](#)).

ספטמבר:

תובעת ה-ICC פרסמה נייר מדיניות על אופן תעדוף המקרים שייחקרו על ידה

תובעת ה-ICC [פרסמה](#) ב-15 בספטמבר [נייר מדיניות](#) על אופן תעדוף המקרים שייחקרו על ידי משורדה. מדובר בשלב של פתיחת חקירות לגבי מקרים ספציפיים שנבחנו במסגרת מצבים שנמצאים כבר בבדיקה מקדמית של התובעת. הצורך בתעדוף נובע מכך שלבית הדין משאבים מוגבלים והוא אינו יכול לחקור את כל המקרים שמתעוררים תוך כדי הבדיקה המקדמית. במסמך מצוין כי משרד התובעת יפעל באופן עצמאי, אובייקטיבי וללא משוא פנים בבחירת המקרים לחקירה ולא יגביל עצמו למקרים שהמדינה המפנה הדגישה בפנייתה. כן הודגש כי התביעה לא תבקש ליצור מראית עין של איזון בחקירת הצדדים השונים לעימות. בבחירת המקרים תיבחן מידת הקבילות של המקרים, כולל העמידה בעקרון המשלימות, במסגרתו ייבדק האם יש חקירה מדינתית כנה כנגד אותו אדם בגין אותם מעשים. הקריטריונים המנחים בבחירת המקרים לחקירה הם ראשית, חומרת הפשע - במסגרת זו ייבחן ההיקף של המעשים, אופי המעשים, אופן ביצוע המעשים וההשפעה שלהם על הקורבנות וכן על משאבי הטבע והסביבה. קריטריון נוסף הוא מידת האחריות של הנחקר - המטרה תהיה להעמיד לדין את מי שאחראי ביותר לפשעים, ולכן בדרך כלל ייחקרו הדרגים הבכירים יחסית אך תיתכן גם חקירה של דרגים נמוכים כאשר מעשיהם חמורים במיוחד. קריטריון נוסף הוא בחירה באישומים שמייצגים במידה נכונה את הפשעים שבוצעו במצב הנתון, כולל תשומת לב מיוחדת לפשעים שאינם זוכים לטיפול פלילי מספיק, כולל אונס, תקיפות של אוצרות תרבות ודת ופשעים נגד כוחות שמירת שלום ופעילים הומניטריים. לפי האמור במסמך, משרד התובעת יכין, בהתבסס על העקרונות האמורים, מסמך פנימי של בחירת מקרים, אשר יעודכן באופן שוטף. מסמך זה יסייע בקביעת התעדוף של חקירת המקרים. התעדוף יתחשב גם בשיקולים של אפקטיביות החקירה.

דו"ח פעילות של בית הדין הפלילי הבינלאומי

במהלך חודש ספטמבר פורסם [דו"ח על פעילותו של בית הדין הפלילי הבינלאומי בין השנים 2015-2016](#), אשר הוגש לאסיפה הכללית של האו"ם ביום 19 באוגוסט. הדו"ח מציין כי הייתה זו תקופה עמוסה לבית הדין שמנהל, נכון למועד פרסומו, 23 תיקים ודן בעניינים של 10 אירועים

ברחבי העולם. בתקופה זו ניהל משרד התובעת של בית הדין בדיקה מקדמית בגין 11 אירועים שונים שהובאו בפניו, ביניהם אירועים בעיראק, אוקראינה והרשות הפלסטינית. במהלך תקופה זו נפתחה חקירה חדשה ונוספת, בעניין האירועים בגיאורגיה. הדו"ח ממשיך ומציין הרשעות והעמדות לדין תקדימיות שאירעו בתקופה הרלוונטית לו. הרשעתו של במבה גומבו מקוננו היא תקדימית מבחינת העיסוק שלה בסוגיית אחריות המפקדים ועבירות אלימות מינית. העמדתו לדין של אל מאחדי ממאלי (שהורשע במהלך חודש ספטמבר) נחשבת גם היא לתקדימית, בשל העבירה בגינה הואשם, הריסת מבני תרבות.

בית הדין הפלילי הבינלאומי מרשיע את הגי'אהדיסט ממאלי על פגיעה באתרי תרבות

אלכסנדרה פארון מדווחת כי בית הדין הפלילי הבינלאומי (ה-ICC) **גזר את דינו של אחמד אל פאקי אל מאחדי, גי'אהדיסט שפיקח על הריסת מקדשים בטימבקטו, מאלי, ואשר הודה באשמתו, למאסר של 9 שנים**. מקרה זה שהובא בפני ה-ICC נחשב כהיסטורי משום שזוהי הפעם הראשונה שמעמידים לדין אדם עקב נזק לרכוש ולא לחיי אדם. ההסבר שהובא על ידי ה-ICC הוא כי מקדשים אלה, הם אמנם רכוש אך גם מהווים חלק מהותי במורשת הדתית והתרבותית של הקהילה במאלי (28 בספטמבר, [Jurist](#)).

סמכותו של בית הדין הפלילי הבינלאומי על פעילות ארה"ב בלוב

במאמרם בוחנים בת ואן שאק, ריאן גודמן ואלכס וויטינג את הסבירות שלבית הדין הפלילי הבינלאומי (ה-ICC) תהא סמכות שיפוט על פעילות צבאית אמריקאית נגד דאע"ש בלוב. לוב אינה צד לחוקת רומא. סמכותו של ה-ICC לגבי פשעי מלחמה בלחימה בלוב הוקנתה לו בהחלטה של 1970 של מועצת הביטחון, שם נקבע כי ל-ICC סמכות על כל אירועים שהתרחשו בלוב. זאת בסייג לפיו אזרחי מדינה שאינה צד לחוקת רומא, למעט לוב, יהיה כפופים רק לסמכות השיפוט של מדינתם לגבי מעשים שבוצעו במבצעים שנעשו מכוח ההסמכה של מועצת הביטחון. מתעוררת השאלה האם סייג זה לסמכות חל גם על תקיפות של ארה"ב נגד אנשי דאע"ש בלוב, שלא בהכרח מבוצעים מכוח ההסמכה של מועצת הביטחון. המחברים סבורים כי ניתן לבסס טענה לפיה הפעילות המבצעית של ארה"ב בלוב נגד דאע"ש נופלת בגדר ההסמכה של מועצת הביטחון. הם אף מציינים כי לא נטען שארה"ב ביצעה פשעי מלחמה ובפרט לא נטען שיש מדיניות כוללת (plan or policy) של ביצוע פשעי מלחמה מצידה. מעבר לכך, המחברים מצביעים על כך שספק אם ה-ICC יחפץ לפתוח חזית מול ארה"ב בסוגיה וכן ספק אם ירצה לאתגר את התוקף של סעיפים של החרגת סמכותו כפי שמופיעים בהחלטה 1970, שכן הדבר יצמצם את הנכונות של מועצת הביטחון להעניק לבית הדין סמכות במקרים עתידיים (7 בספטמבר, [Just Security](#)).

השפעת הסיכון שבפתיחת חקירה בבית הדין הפלילי הבינלאומי על פרקטיקות סיכול צבאי

ריאן גודמן ואלכס וויטינג דנים בהגדרת היסוד הנפשי/הכוונה הפלילית לפי אמנת בית הדין הפלילי הבינלאומי. סעיף 30 לאמנה קובע יסוד נפשי לביצוע פשע כשאדם מתכוון לגרום לתוצאה

מסוימת או כשהוא מודע לכך שהיא תקרה בהשתלשלות אירועים רגילה. גודמן וויטינג מנתחים סעיף זה ומגיעים למסקנה, לאור פסיקה קודמת של ה-ICC בתיקו של Lubanga, בו נקבע כי במידה שהייתה פגיעה בחיי אזרחים וברכוש עקב שימוש בציד תקול או במידע לא נכון, ואותו גורם ממשיך להשתמש באותו ציוד או מידע למרות שידע כי אלו גרמו למוות ולהרס הקודמים, הדבר יכול למלא את התנאי של היסוד הנפשי הנדרש לפי האמנה. גודמן וויטינג מסכמים בכך שאמנם פזיזות גרידא אינה מספיקה לבסס פשע מלחמה על פי האמנה, אך דפוס של צירוף של אדישות ורשלנות יכול להוביל לביסוס היסוד הנפשי. בהתאם, הם ממליצים לכוחות צבאיים לחקור ולתקן תהליכים שהובילו למוות של אזרחים, כדי שאלו לא יישנו ויעלו לכדי מימוש היסוד הנפשי של העבירה (15 בספטמבר, [Just Security](#)).

אוקטובר:

שלוש מדינות אפריקאיות הודיעו על הפסקת חברותן בבית הדין הפלילי הבינלאומי

ביום 6 באוקטובר הכריזה בורונדי על הפסקת חברותה בבית הדין הפלילי הבינלאומי בעקבות הכרזתה של תובעת בית הדין, לפיה תחקור את האלימות המתמשכת בבורונדי, הכרזה בה ראתה המדינה איום על ריבונותה (7 באוקטובר, [Jurist](#)). בעקבות בורונדי, הכריזו גם דרום אפריקה וגמביה על הפסקת חברותן. כבר לפני שנה הביעה דרום אפריקה את רצונה להיפרד מבית הדין בעקבות ביקורת שספגה על התעלמותה מצו מעצר שהוצא נגד עומר חסן אל בשיר, מנהיג סודן המואשם ברצח עם ופשעי מלחמה, שביקר בשטחה, בטענה כי הוא זכאי לחסינות בתור מנהיג מכהן. עזיבתן של שלוש המדינות ממחישה את הביקורת בקרב מדינות אפריקה, לפיה ממקד בית הדין את פעילותו בזירה זו בלבד (21 באוקטובר, [The Guardian](#)) (26 באוקטובר, [The Guardian](#)). לואיס מורנו אוקמפו, תובע בית הדין לשעבר, מציין כי מהלך זה אינו מערער את פעילותו של בית הדין. הוא דוחה את הביקורת ומבהיר כי למעט אחד, כלל התיקים האפריקאים הפעילים כיום בבית הדין הופנו על ידי מדינות אפריקה עצמן. טענת האפליה נועדה לכסות על פשעים שמדינות המוצא וארגונים בינלאומיים אינם מטפלים בהם ולמנוע מבית הדין להפעיל את סמכותו. הוא מסיים את דבריו בקריאה למשפטנים לסייע למנהיגים לאומיים בפיתוח מדיניות ביטחונית, פוליטית ומשפטית גלובלית ויישום עקרון האחריות האוניברסלית (31 באוקטובר, [Just Security](#)). אלכס וויטינג מציין גם הוא כי אין דבר בטענת האפליה שהועלתה נגד בית הדין. התובעת החליטה לפעול באזור עליו חלה סמכות בית הדין, בו מבוצעים פשעים רציניים וקיים סיכוי טוב שחקירה בעניינו תניב פירות. וויטינג מזכיר כי לבית הדין אין סמכות באזורי מלחמה כמו סוריה ותימן. הדבר מראה כי לא בית הדין הוא שמפריע בקידום הדין הפלילי הבינלאומי, אלא הקהילה הבינלאומית. מוגבלותה של קהילה זו והסנדור הכפול שהיא מנהיגה ביחס למדינות אינו מאפשר להבטיח אחריות לפשעים ברמה האוניברסלית (22 באוקטובר, [Just Security](#)).

בית הדין הפלילי הבינלאומי מרשיע חמישה נאשמים בשיבוש הליכי משפט

ביום 18 באוקטובר הרשיע בית הדין הפלילי הבינלאומי חמישה נאשמים בביזיון בית-המשפט (סעיף 70 לאמנת רומא), בעקבות ניסיון לפגוע ולאיים על עדים מטעם ההגנה שהופיעו בהליך המשפטי נגד ז'אן-פייר במבה גומבו שהורשע ביולי האחרון. החמישה הואשמו בשיבוש הליכי משפט, מסירת עדות שווא והצגת ראיות שווא (1 בנובמבר, [ICC](#)). בין הנאשמים היו במבה עצמו וצוות ההגנה שלו. בתקופת ההליכים החמישה שהו במעצר במשך 11 חודשים ושחררו במסגרת החלטת ביניים. לאחר הרשעתם קבע בית הדין כי המורשעים לא יוחזקו במשמורת עד למועד מתן גזר הדין. קיי חנה ברודרסן וליסנדרה פאפאדופולוס בוחנים באילו נסיבות יוחזק מורשע במשמורת בטרם ניתן גזר דינו. לפיהם, יש לחלק את התשובה לשני מקרים שונים. ראשית, נאשמים ששהו במעצר טרם ההרשעה יישארו במשמורת גם לאחריה. שנית, נאשמים שלא שהו במעצר, בעקבות החלטת ביניים, לא יושמו במשמורת גם לאחר ההרשעה, אלא אם יש נסיבות המצדיקות שינוי של החלטת הביניים לשחררם, כגון חשש גובר לכך שינסו להימלט (1 בנובמבר, [EJIL](#)).

פסיקת בית המשפט האמריקאי לגבי הרשעת אל-בהלול בבית הדין הצבאי בגואנטנמו

ביום 20 באוקטובר [אישר](#) בית משפט אמריקאי את הרשעתו של אלי חמזה אחמד סולימאן אל-בהלול, אזרח תימני המוחזק במתקן גואנטנמו, אשר הורשע בשנת 2006 בפני בית דין צבאי (military commission) באשמת קשירת קשר לביצוע פשעי מלחמה. הלן קליין מורילו ואלכס לומיס מתארים כי בשנת 2015 פנה אל-בהלול לבית המשפט במדינת וושינגטון בבקשה שיבטל את ההרשעה בטענה כי זכותו להישפט בבית משפט אזרחי מול חבר מושבעים, כנהוג בהליך פלילי. הוא ציין כי חריג הדין הבינלאומי ופשעי המלחמה בהתבסס עליו הוא נשפט בבית דין צבאי, אינו חל, שכן "קשירת קשר" לביצוע עבירה בלבד אינה מהווה פשע מלחמה. ביוני 2015 קיבל בית המשפט את טענתו של אל-בהלול. בהמשך אישר בית המשפט שימוע נוסף על ההחלטה במגמה לקבוע: 1. את האופן בו נדרש לבחון מחדש את ההרשעה של בהלול (דיון מחדש או התערבות רק במקרה של טעות ברורה); 2. אם בכוחו של הקונגרס לקבוע כי עבירת "קשירת קשר" תידון בבתי דין צבאיים. כאמור, בהחלטה שניתנה כעת הפך בית המשפט את ההחלטה שניתנה בחודש יוני ואישר את ההרשעה בפני הטריבונל הצבאי. ארבעה שופטים קבעו כי יש בידי הקונגרס הכוח לקבוע כי קשירת קשר תידון בבית דין צבאי. שופט נוסף קבע כי הייתה טעות בהכרעה הקודמת ולא התייחס כלל לשאלת סמכותו של הקונגרס, ואילו שופט אחר טען כי בהקשר זה מוזכרת קשירת קשר כתיאוריה של אחריות ולא כעבירה בפני עצמה (21 באוקטובר, [Lawfare](#)).

HRW קורא למדינות אירופה להעמיד לדין פושעי מלחמה לפי עקרון הסמכות האוניברסלית

ביום 20 באוקטובר פרסם ארגון Human Rights Watch [מסמך שאלות ותשובות](#) וסרטון המתארים בפירוט לעקרון הסמכות האוניברסלית ומדגישים את האפשרות להיעזר בעקרון זה כדי להביא לדין פושעי מלחמה מסוריה ועיראק בבתי המשפט באירופה. החומרים כוללים פרטים בנוגע לחקירות והעמדות לדין שכבר התקיימו באירופה, בעקבות פשעי חטיפה, עינויים

והתעללות שהתבצעו בסוריה ועיראק. הארגון מדגיש כי תהליכים אלו מתאפשרים בעקבות העובדה שמשבר הפליטים מביא לאירופה, נוסף על קורבנות, גם חשודים בפשעים שונים. לפי הארגון, נועד המסמך **להסביר כיצד ומדוע** על בתי משפט אירופאים להעמיד לדין בגין פשעים אלו; **להדגיש את החשיבות** בהגעתם לאירופה של כמה חשודים בפשעי מלחמה; ולהבהיר את **הערך ההומניטרי הגלובלי** שבזיהוי, חקירה והעמדה לדין בגין פשעים, גם כאשר אין זיקה בינם לבין המדינה (20 באוקטובר, [Human Rights Watch](http://www.humanrights.org)).

נובמבר:

דוח בדיקות מקדמיות לשנת 2016 של תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי

ביום 14 בנובמבר הציגה תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי את **הדוח** השנתי בדבר הבדיקות המקדמיות שבוצעו בין יום 1 בנובמבר 2015 ליום 31 באוקטובר 2016. במסגרת הבדיקה המקדמית בוחן משרד התובעת אם יש מקום לפתוח בחקירה של מקרה שעניינו הובא בפניו. המדינות בעניין מתקיימות בדיקות מקדמיות הן בורונדי, גבון, עיראק (לגבי פעילות בריטניה), פלסטין, אוקראינה, אפגניסטן (כולל פעילות ארה"ב שם), קולומביה, גינאה וניגריה. בנוסף, המקרה של איי קומורו (פרשת המשט) נמצא תחת בחינה חוזרת. על פי הדוח, **הבדיקה המקדמית בעניין פלסטין נמצאת בשלבה השני**, במסגרתו נבחנים ההיבטים העובדתיים והמשפטיים של ההאשמות. כך למשל, מוצגים פשעים שבוצעו לכאורה על ידי קבוצות חמושות פלסטיניות וחיילי צה"ל ברצועת עזה, כמו גם התנחלויות שהוקמו על ידי גורמים ישראלים בגדה המערבית ומזרח ירושלים. לאור מספר ההאשמות והמגוון הרחב של מקורות המידע, ידרג משרד התובעת את ההאשמות ויבחן אותן לפי סדר עדיפות. **הבדיקה המקדמית בעניין אפגניסטן נמצאת בשלבה השלישי**, המתמקד בקבילות המקרה. במסגרת זו עולות האשמות בנוגע לפשעים שבוצעו לכאורה על ידי הטאליבן וכן על ידי גורמים אמריקאים. משרד התובעת מאמין כי טענות אלו נשענות על בסיס עובדתי ובשלב זה נבחנים לגבי המקרה עקרונות המשלימות והחומרה (14 בנובמבר, [ICC](http://www.icc.org)).

פשעי מלחמה אמריקאים באפגניסטן

במסגרת **דוח** הבדיקות המקדמיות של בית הדין הפלילי הבינלאומי, שפורט לעיל, מוזכרים מקרים המתייחסים לשיטות המעצר של גורמים אמריקאים באפגניסטן בין השנים 2003-2005 וטענות על 61 מקרים של עינויים ויחס אכזרי. לפי הדוח, מספקים הדיווחים בסיס עובדתי סביר להמשכה של הבדיקה המקדמית. סמכות השיפוט בעניין זה קיימת מכוח חברותה של אפגניסטן בבית הדין, שכן ארה"ב אינה צד לאמנת רומא. **דיוויד בוסקו** מתייחס לדבריו של שגריר ארה"ב לשעבר, סטפן רפ, בכנס שהתקיים באוניברסיטת הרווארד, במסגרתו התייחס להתנהלותה של ארה"ב מול בית הדין. רפ טוען כי ארה"ב שוגה בהסתמכה באופן בלעדי על טענות של חוסר סמכות של בית הדין לדון בעניינה, שכן אין לטענה זו בסיס. הוא אף סבור כי טיעון זה אינו ראוי ברמה הערכית. לדעתו, על ארה"ב להסתמך על עקרון המשלימות, לפיו לא תופעל

סמכותו של בית הדין במידה שהמדינה מבצעת חקירה כנה של אירועי המקרה. לשם כך יש למנות פרקליט מיוחד שיערוך בחינה מדוקדקת של כל הטענות (1 בנובמבר, [Lawfare](#)).

דוח תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי בעניין לוב

ביום 9 בנובמבר [הציגה תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי בפני מועצת הביטחון של האו"ם את הדוח השנים-עשר בדבר המצב בלוב](#). התובעת ציינה כי בית הדין מעוניין להרחיב משמעותית את חקירותיו בלוב במהלך שנת 2017. בית הדין החל לחקור בעניינה של לוב בשנת 2011 במטרה לבחון טענות לכאורה לקיומם של פשעים נגד האנושות, לרבות רצח ורדיפה. מתן עדיפות לחקירת ההפרות בלוב מתחזקת עקב האלימות הגואה וחוסר האכיפה במדינה. בית הדין מעוניין להוציא צווי מעצר חדשים ולהוציאם לפועל בהקדם האפשרי. לצורך כך, זקוק הוא למשאבים. התובעת הבהירה כי באם לא תקצה מועצת הביטחון משאבים נוספים למטרה זו, יאלץ בית הדין להיעזר במשאבים קיימים המוקצים בשלב זה לחקירות בעניין של מדינות אחרות (10 בנובמבר, [Jurist](#)).

דוח בדבר מדדי ביצועים של בית הדין הפלילי הבינלאומי

ביום 11 בנובמבר פרסם בית הדין הפלילי הבינלאומי [דוח הבוחן את ביצועיו](#). מדובר בדוח שני המתפרסם בנושא, בהמשך [לדוח הראשון](#), שפורסם בנובמבר 2015, והוגש לאסיפת המדינות החברות באמנת בית הדין. דוח זה מתפרסם במסגרת תהליך מתמשך לשיפור יעילותו של בית הדין. הוא נועד לפתח אינדיקטורים איכותיים וכמותניים שיאפשרו לבית הדין להציג בצורה טובה יותר את הישגיו ולאפשר למדינות החברות להעריך את ביצועיו באופן יותר אסטרטגי. בדומה לדוח הקודם, הדוח מתמקד בארבע מטרות: שמירה על יעילות, הוגנות ושקיפות לאורך כל שלבי ההליך; שמירה על יעילות בהתנהלותם של גורמי בית הדין; שמירה על ביטחון בעבודת בית הדין, בין היתר בהגנה על גורמים המסתכנים בשל מעורבותם עם בית הדין; והבטחת גישת הקורבנות להליך המשפטי.

מסמך מדיניות בנושא ילדים נפגעי פשעי מלחמה

ביום 18 בנובמבר פרסמה תובעת בית הדין הפלילי [מסמך מדיניות בנושא ילדים נפגעי פשעי מלחמה שהוצג בפני אסיפת המדינות החברות באמנת רומא](#). המסמך מדגיש את חומרת העבירות המבוצעות נגד ילדים, מחזק את רגישותו של משרד התובעת לנושא ומכיר בזכויות הילד כפי שהן קבועות באמנה הבינלאומית בדבר זכויות הילד. מטרתו להדריך את משרד התובעת במאמציו להעמיד לדין אנשים האחראים על פשעים בינלאומיים נגד ילדים במסגרת אמנת רומא, תוך שמירה על הזכויות והאינטרסים של הילד. יש לציין כי במסגרת תיק לובנגה, שהורשע בשנת 2012, נדונו פשעי מלחמה בילדים שנחטפו על ידי לובנגה ואנשיו וגויסו לשם השתתפות בפעילות מלחמתית (18 בנובמבר, [ICC-CPI](#)).

רוסיה מסירה את חתימתה מאמנת רומא

ביום 16 בנובמבר [הודיעה רוסיה על כוונתה להסיר את חתימתה מאמנת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי](#). יצוין כי רוסיה לא אישרה את האמנה ומשמעות החתימה היא רק

התחייבות לא לנקוט פעולות המנוגדות למטרת האמנה. בהצהרתה, ציינה רוסיה כי החליטה לעשות כן בעקבות בדיקה מקדמית שמקיים בית הדין בעניין פשעים שבוצעו לכאורה על ידי רוסיה במסגרת פעילותה בדרום אוסטיה בשנת 2008. רוסיה ניצלה הצהרה זו כדי לגנות את בית הדין בשל הוצאותיו הרבות וחוסר יעילותו (16 בנובמבר, [Jurist](#)). **סרגיי סייאפין** מעריך כי הסיבה המיידית למהלך הרוסי היא הקביעה של התובעת בדוח שפורסם זמן קצר לפני ההכרזה הרוסית, לפיה קיים סכסוך מזוין בין רוסיה לאוקראינה ושחצי האי קרים מהווה שטח כבוש על ידי רוסיה אשר דיני המלחמה ימשיכו לחול עליו עד לסיום הכיבוש (21 בנובמבר, [EJIL](#)).

בית משפט גרמני מאשר את הרשעתו של קצין נאצי לשעבר

ביום 28 בנובמבר **בית משפט גרמני אישר את הרשעתו של אוסקר גרונינג, קצין נאצי לשעבר, בגין סיוע ברצח של מעל 300 אלף איש במהלך השואה.** על גרונינג, שלא רצח בעצמו אלא סייע לפעילות הנאצים ברציחתם של אותם יהודים, הוטלו ארבע שנות מאסר. בשנים האחרונות ניכרת מגמה בבתי המשפט בגרמניה של עליה בהעמדות לדין של פושעי מלחמה נאצים. עד לשנת 2011, בה הורשע ג'ון דמיאניוק, העמידו לדין בתי המשפט בגרמניה רק חברים פעילים במכונת ההשמדה של הנאצים. משנה זו והלאה הועמדו לדין גם אנשים שסייעו לנאצים בפעילותם, אף אם לא השתתפו בפעילות רצחנית באופן פעיל (28 בנובמבר, [Jurist](#)).

דצמבר:

תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי הגישה למועצת הביטחון דוח בעניין החקירה בדארפור

ביום 13 בדצמבר הגישה תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי, פאטו בנסודה, למועצת הביטחון של האו"ם **דוח** בעניין חקירת המצב בדארפור, במסגרתו חשודים חמישה גורמים בביצוע פשעי מלחמה, פשעים נגד האנושות ורצח עם. לאורך הדוח מתארת התובעת את פעילותו של משרד התובעת בעניין וכן מעלה טענות בדבר חוסר שיתוף פעולה מצד ממשלת סודאן, ומדינות חברות נוספות, עם הליך החקירה וצווי המעצר שהוציא בית הדין במסגרתו. לסיום, מבקשת התובעת ממועצת הביטחון, כזרוע בעלת יכולות אכיפה, לסייע למשרד התובעת באמצעות נקיטה בפעולות קונקרטיות לקידום שיתוף הפעולה מצד ממשלת סודאן וגורמים נוספים היכולים לסייע במעצרים והסגרתם של החשודים לבית הדין (13 בדצמבר, [ICC](#)).

נפתח משפטו של דומיניק אונגוון מאוגנדה בבית הדין הפלילי הבינלאומי

ביום 6 בדצמבר **נפתח משפטו של דומיניק אונגוון בפני ערכאת המשפט של בית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג.** אונגוון מואשם ב-70 סעיפים של פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות שבוצעו לכאורה בצפון אוגנדה, בהם מעשי טבח, חטיפות, עינויים, מעשי אונס ושימוש צבאי בילדים. אונגוון לקח חלק בפשעים אלו בעת שהיה מפקד בחטיבת סינייה של ארגון הגרילה ה-LRA (צבא ההתנגדות של האל) (6 בדצמבר, [ICC](#)). **קלייר פרנסיס מורן** מציינת כי אונגוון בעצמו נחטף על

ידי ארגון צבא האל בעודו ילד ובוחנת האם הדבר יכול להקים לו הגנה מפני העמדה לדין, על בסיס של מחלה נפשית או בטענה של כורח (19 בדצמבר, [Opinio Juris](#)).

בית משפט צרפתי אישר את הרשעתו של ראש המודיעין של אוגנדה לשעבר ברצח עם

ביום 3 בדצמבר אושר בבית משפט בצרפת עונש מאסר של 25 שנים לפסקל סימביקאנגה בגין רצח עם ושותפות לדבר עבירה בפשעים נגד האנושות. בנדיקט ג'ינרוד ודניאל בקל מדווחים כי סימביקאנגה היה ראש המודיעין לשעבר ברואנדה, לפני ובמהלך רצח העם בשנת 1994, במסגרתו נרצחו כ-800 אלף איש. עונש המאסר שהוטל על סימביקאנגה נגזר עוד בשנת 2014. אישור העונש מציין את סיום הליך התביעה המוצלח הראשון בצרפת של חשוד ברצח עם ברואנדה. במקביל, מתקיימים בצרפת הליכים משפטיים נוספים נגד פושעי מלחמה בעניין פשעים שביצעו ברואנדה. המחברים מדגישים את חשיבות שיתוף הפעולה מצד צרפת בהעמדה לדין של פושעים אלו, לאחר שהטריבונל הפלילי הבינלאומי ברואנדה ובתי משפט שבטיים מקומיים סגרו את דלתותיהם (5 בדצמבר, [Human Rights Watch](#)).

זכויות אדם

פברואר:

השיח באיחוד האירופי סביב רפורמת אבטחת גבולות

ראיין גריר דן במאמרו בשיח הגובר בקרב מדינות באירופה סביב סוגיית אבטחת הגבולות הפנימיים בין המדינות, ורפורמות שעשויות להיות מאושרות בקרוב להכנסת אמצעי בידוק וביטחון (בעיקר מכונות שיקוף ושיתוף מידע על נוסעים בין גורמי הביטחון). גריר מתאר את הקשיים הפרקטיים סביב סוגייה זו, בין היתר, לאור הסכם של האיחוד האירופי שקבע אזור מעבר חופשי (Schengen Zone) לאזרחי המדינות, וכן את הקשיים הנורמטיביים של מציאת האיזון הנכון בין חירויות האזרחים לבין הצרכים הביטחוניים (19 בפברואר, [Just Security](#)).

מרץ:

הדו"ח הראשון של הדווח המיוחד של האו"ם לזכות לפרטיות

בחודש מרץ הגיש הדווח המיוחד של האו"ם לזכות לפרטיות (תפקיד שיוסד לפני שנה על ידי מועצת זכויות האדם) את הדו"ח הראשון שלו, בו הוא מספק מתווה מפורט של הנושאים שבהם הוא מציע להתמקד בתקופת המנדט שלו. במאמרה, מפרטת לורנה מקגרגור את רשימת הנושאים שנכללו במנדט, הכוללים היבטים מגוונים הקשורים להגנה על הפרטיות: ההקשר התרבותי, העולם העסקי, אבטחה ומעקב בסייבר, גנטיקה, הגנה על השם הטוב וביומטריה. היא טוענת כי הבחירה של הדווח מציגה איזון נכון בין הצורך לדון בנושאים של פגיעה בפרטיות דרך מעקבים

של גורמי ביטחון לצורך להרחיב את נקודת המבט ולעסוק גם בהשפעה של טכנולוגיות חדשות על הזכות לפרטיות, מחוץ להקשר הביטחוני (18 במרץ, [EJIL: Talk](#)).

אפריל:

פסיקת בית הדין האירופי לזכויות אדם בנוגע לחקירת בריטניה את ירי השוטרים שגרם למותו של אזרח ברזילאי ברכבת התחתית בלונדון

ב-30 במרץ 2016 נתן בית הדין האירופי לזכויות אדם פסק דין ([Armani Da Silva V. The United Kingdom](#)) בנוגע לחקירת בריטניה את מקרה הירי בשוגג של שוטרים בריטיים באזור ברזילאי שנחשד כמחבל מתאבד ברכבת התחתית בלונדון בשנת 2005. בית הדין קבע, ברוב של 13 מול 4, כי הרשויות המקומיות בבריטניה עמדו במחויבויות שלהן תחת סעיף 2 לאמנה האירופית לזכויות אדם (הזכות לחיים) לבצע חקירה אפקטיבית בנוגע לאירועים. לדעת ביה"ד, כל ההיבטים של אחריות הרשויות נחקרו בצורה יסודית, וכי ההחלטה שלא להעמיד לדין אף אחד מהמעורבים אינה נובעת מכישלון לעמוד במחויבות לחקור, אלא לאור העובדה שהתובע הגיע למסקנה כי הראיות אינן מספיקות בכדי להעמיד לדין פלילי את המעורבים (ראו [ההודעה הרשמית לעיתונות מטעם בית הדין](#) מיום 30 במרץ 2016). להרחבה ראו [ASIL](#) מ-18 באפריל, וכן ביקורת על פסק הדין (14 באפריל, [EJIL:Talk](#)).

פסק דינו של בית המשפט החוקתי ברוסיה בנוגע להחלטת בית הדין האירופי לזכויות אדם
ב-19 באפריל 2016 נתן בית המשפט החוקתי ברוסיה [פסק דין](#), הדוחה את יישום החלטתו של בית הדין האירופי לזכויות אדם מיולי 2013 בעניין [Anchugov and Gladkov v. Russia](#). בהחלטה זו קבע ביה"ד האירופי כי האיסור המוחלט על הצבעות של אסירים רוסיים מפר את סעיף 3 לפרוטוקול מס' 1 (הזכות לבחירות חופשיות) באמנה האירופית לזכויות אדם. בית המשפט החוקתי הרוסי קבע בפסק דינו כי החלטת ביה"ד האירופי היא בניגוד לסעיף 32(3) לחוקה הרוסית, האוסרת על הצבעות של אסירים. יחד עם זאת, ציין בית המשפט כי רוסיה מוכנה לשקול פשרה חוקית על מנת לשמר את המערכת האירופית להגנה על זכויות אדם. מדובר במקרה הראשון בו בית המשפט החוקתי הרוסי עושה שימוש בסמכות שהוענקה לו מכוח [התיקון לחוק הרוסי](#) מדצמבר 2015, המעניק לבית המשפט סמכות שלא ליישם פסיקות של גופים לזכויות אדם שסותרות את החוקה של רוסיה (19 באפריל, [ASIL](#)). להרחבה ראו מאמרה של [נטליה צ'אבה](#), 26 באפריל, [EJIL:Talk](#).

רוסיה וסין מתמקדות בעקרונות יסוד "לא מערביים" של המשפט הבינלאומי

לורי מלקסו מציין כי ביום 25 ביוני חתמו רוסיה וסין על הצהרה בדבר קידום המשפט הבינלאומי. זאת, בעקבות ביקורת רבה שהופנתה כלפי המדינות בהקשר של הדין הבינלאומי וטענות לקיומן של הפרות חמורות מצידן. לדוגמה, קיומה של ביקורת בינלאומית בעקבות סיפוחו של האי קרים ודחיית רוב טענותיה הטריטוריאליים של סין בעניין ים סין הדרומי. רוסיה וסין טוענות כי הן מצויות במחלוקת למול המערב בנוגע לעקרונות היסוד של המשפט הבינלאומי. בהצהרתן הן מדגישות את עקרונות ריבונות המדינה, אי-ההתערבות בענייניהן הפנימיים או החיצוניים של מדינות, כמו גם את זכותה הבלעדית של מועצת הביטחון לאשר שימוש בכוח צבאי. הן טוענות כי הדגש שמושם על ידי ממשלות המערב על עקרונות כגון זכויות אדם ודמוקרטיה הוא ניסיון חד צדדי מצדן לפרש מחדש, ועל ידי כך לעקוף, את מטרתה המקורית של מגילת האו"ם, שנועדה להיות החוקה של הקהילה הבינלאומית. **מלקסו** מסכם וטוען כי על המערב להתחשב ברצון זה של המדינות, לא רק מבחינה טקסטואלית, אלא גם מבחינה מהותית. לשם כך, יש ליצור שיח פורה ומסודר, המביא גם דעות אלה לידי ביטוי ויוצר שוויון בין השחקנים הבינלאומיים (15 ביולי, [EJIL: Talk!](#)).

אוגוסט:

הסתייגות טורקיה מסעיפים באמנת ה-ICCPR

ביום 11 באוגוסט, פרסם האו"ם את [הסתייגותיה](#) של טורקיה מהאמנה הבינלאומית בדבר זכויות פוליטיות ואזרחיות ([ICCPR](#)), בעקבות ההפיכה הכושלת בטורקיה והכרזתו של הנשיא ארדואן על מצב חירום ביום 20 ביולי. פרופסור מרטין שיינין מציין כי רשימת ההסתייגויות של טורקיה ארוכה מהרגיל, והיא כוללת הסתייגות מעשר זכויות המנויות באמנה, ביניהן, הזכות למשפט הוגן, חופש הביטוי וזכויות מיעוטים. הוא מנתח את ההסתייגויות לאור ההתחייבויות הכלולות בחוקה של המדינה ולאור חובותיה הבינלאומיות, בתחום זכויות האדם, במהלך מצב החירום. הוא ממליץ כי ועדת זכויות האדם של האו"ם ובית הדין האירופי לזכויות אדם יערכו ביקורת חיצונית על טורקיה ומצב השמירה על זכויות האדם במדינה (18 באוגוסט, [Ejil: Talk!](#)).

בית המשפט האינטר-אמריקאי לזכויות אדם מגנה את פרו

בחודש יוני מצא בית המשפט האינטר-אמריקאי לזכויות אדם את פרו אחראית להפרות של זכויות הקבועות באמנה האמריקאית לזכויות אדם ובאמנה האינטר-אמריקאית בעניין היעלמות **כפויה**. ההפרה נגעה להיעלמותו של **טנריו רוקה** בשנת 1984, לאחר שנתפס על ידי חיל הים והמשטרה הפרואנים. בית המשפט קבע כי החקירות שביצעו צבא פרו ובתי המשפט האזרחיים, בעקבות ההיעלמות, לא היו יעילות ואפקטיביות לעניין מציאת מיקומו הפיסי של רוקה ולהעמדתם לדין של מבצעי העבירה. כמו כן, קבע בית המשפט כי החקירות לא נערכו בזמן סביר.

בית המשפט רואה התנהלות זו בחומרה רבה, לאור משך הזמן שעבר מאז היעלמותו של רוקה ודאגתה של משפחתו, שאינה מחזיקה בקצה חוט בנוגע למקום הימצאו (17 באוגוסט, ASIL).

אוקטובר:

בית המשפט העליון האמריקאי ידון באחריותה של ארה"ב לפעולות מעצר בעקבות 9/11

אלכסנדרה פארון מדווחת כי בית המשפט העליון האמריקאי העניק **צו עיון מחדש (certiorari)** בשלושה תיקים, בהם יחליט האם גורמים ממשלתיים יכולים להימצא אחראים על החלטות שהתקבלו בימים שלאחר אירועי 9/11. תיקים אלו מתמקדים בהחלטות הנוגעות למעצר וכליאה של שוהים בלתי חוקיים מהמזרח התיכון שנעצרו בארה"ב בגין הפרות של דיני הגירה. התובעים טוענים שנכלאו והוחזקו בתנאים קשים בשל מוצאם, זאת, אף שלממשלה לא היו ראיות המצביעות על קשר כלשהו בינם לבין פעילות טרור (12 באוקטובר, [Jurist](#)).

אתיופיה מכריזה על מצב חירום לאומי

ביום 9 באוקטובר **הכריזה** אתיופיה על מצב חירום לאומי לראשונה מזה 25 שנים, למשך תקופה של 6 חודשים. זאת על רקע המתרחשות הפנימית בין הממשלה ובין האופוזיציה והאזרחים המוחים על הפרות זכויות אדם (10 באוקטובר, [Jurist](#)). ההתקפות מצד הרשויות האתיופיות החלו לפני כשנה בעקבות סיפוח שטחים פרטיים על ידי הממשל והובילו למותם של מעל ל-600 אזרחים. בעקבות אירועים אלו קרא נציב זכויות האדם של האו"ם למנות ועדת חקירה בינלאומית שתחקור, באישורה של ממשלת אתיופיה, את המחאות והטקטיקות בהן נוקט הממשל כדי להשקיטן. הועלו טענות כי בוצעו מעשי הרג והיעלמויות, כי ישנם אלפי פצועים ועשרות אלפי עצורים וכן דווח על מעשי עינויים כנגד עצורים (14 באוקטובר, [Jurist](#)).

דצמבר:

ועדת האו"ם נגד עינויים פרסמה דוח המפרט את ממצאיה בנוגע למספר מדינות

ועדת האו"ם נגד עינויים פרסמה לאחרונה את ממצאיה על המדינות אותן בחנה בתקופה שבין יום 7 בנובמבר ליום 7 בדצמבר: **אקוודור**, **פינלנד**, **מונקו**, **סרי לנקה**, **נמיביה**, **טורקמניסטן**, **ארמניה** ו**כף ורדה**. במסגרת ממצאיה פרסמה הוועדה המלצות לשיפור מצב זכויות האדם שבתחום שיפוטן של המדינות וחיוזוק יכולתן ליישם את **האמנה נגד עינויים ונגד יחס ועונשים אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים**. הממצאים מתייחסים הן להיבטים חיוביים, המצביעים על מאמציהן של המדינות לעמוד בדרישות האמנה, והן לעניינים המעלים חשש לאי עמידה בהן, תוך מתן המלצות למדינות לתיקון החקיקה הפנימית, במטרה להתאימה באופן מלא לאמנה (7 בדצמבר, [OCHCR](#)).

ינואר:

ביטחון לאומי והזכות לפרטיות בשימוש אמצעי מעקב אחר אזרחים

סוגיית השימוש באמצעי מעקב, פיקוח והאזנה לאזרחים, תוך שינוי האיזון בין הזכות לפרטיות והביטחון הלאומי, זכתה בתקופה האחרונה להתייחסותן של מדינות ופסיקות של בתי דין בינלאומיים. להלן מספר דוגמאות:

- בסוף יוני האחרון, אומץ בארה"ב הסדר חקיקתי חדש שמשנה את ההסדר הקודם שנקבע תחת חוק הפטריוט ומטרתו להתמודד עם גורמי טרור שמאיימים לפגוע בארה"ב. גלן גרטשל, יועץ בכיר ל-NSA טוען שההסדר החדש מגביר את השמירה על הפרטיות ונותן לממשל דרכים אפקטיביות יותר להתמודד עם הטרור (7 בינואר, [Lawfare](#)).
- בית הדין האירופי לזכויות אדם נדרש לאיזון המדובר בשני פסקי דין שקיבל לאחרונה, האחד, *ז'רוזב נ' רוסיה* והשני, *סאבו נ' הונגריה*. בשני פסקי הדין נידונו חוקים שמטרתם להגביר את המעקב על האזרחים בכסות של הגנה על בטחון המדינה. בשני המקרים בית הדין קבע שהחוקים, האמצעים הכלולים בהם והאיזון מול הזכות לפרטיות, נוגדים את סעיף 8 לאמנה האירופית לזכויות אדם. בית הדין קבע גם מבחנים קונקרטיים המתירים גגיעה בזכות לפרטיות (22 בינואר, [Just Security](#)).
- בריטניה נמצאת כרגע בהליכי חקיקה של חוק חדש, שמטרתו המוצהרת היא להסדיר את סמכויות הממשל בעידן הדיגיטלי אך במידה רבה, נוגע גם לסמכויות המעקב של הממשל אחר האזרחים ברשת האינטרנט. אנדרו מורי מנתח את מידתיות החוק והרקע לחקיקתו (17 בינואר, [OUPblog](#)).

תביעה נגד חברת "טוויטר" בשל שימוש שנעשה ברשת לצורכי הסתה וגיוס

אלמנתו של קרבן לפיגוע טרור שבוצע ע"י דאע"ש [תובעת](#) את הרשת החברתית "טוויטר" על כך שאנשיה ידעו כי ארגון הטרור משתמש ברשת על מנת לגייס פעילים ולהפיץ דברי הסתה, וכשלו מפיקוח על פעילות זו. בנג'מין ויטס וזואי בדל סוקרים את המסגרת המשפטית לתביעה ובוחנים את היתכנותה. לטענתם, על אף שיהיה קשה להוכיח של-"טוויטר" התגבש יסוד נפשי מספק, תצטרך טוויטר לעבור משוכה רצינית בשל תקדימים מהשנים האחרונות בהם בתי משפט פדרליים התייחסו למונח "טרור", לא רק כביצוע פעולות, אלא גם כ"תמיכה מטריאלית" (כאשר ברוב המקרים מדובר היה בקרנות ובנקים אזרחיים שהעבירו כספים לחמאס) (14 בינואר, [Lawfare](#)).

הזכות לפרטיות מול ביטחון לאומי: המאבק בין חברת "אפל" ל-FBI האמריקני סביב פתיחת המכשירים הניידים של מחבלי סן ברנרדינו

בתקופה האחרונה חזר השיח הציבורי בארה"ב לעסוק באיזון בין הזכות לפרטיות והביטחון הלאומי, וזאת בשל הסירוב העיקש של חברת "אפל" לסייע ל-FBI האמריקני בפתיחת מכשירי הסלולר של המחבלים מאירוע הירי בסן ברנרדינו. "אפל", כמי שקנאית לפרטיות של לקוחותיה, מפחדת ליצור תקדים מסוכן או לספק בידי ה-FBI את טכנולוגיית הפריצה שתשמש אותם בעתיד. ניקולס וויבר כותב על ההשלכות האפשריות אם "אפל" תיאלץ להיכנע לדרישות של ה-FBI ומשרד המשפטים (17 בפברואר, [LAWFARE](#)). בעוד השיח הציבורי בנושא נמשך, שופט בבית משפט בערכאה נמוכה בברוקלין קבע, בדיון נפרד שנגע לסחר בסמים, שחברת "אפל" לא תהיה חייבת לסייע למדינה בפריצת המכשיר הסלולארי באותו מקרה. הדיון הזה, שהחשיבות הלאומית שלו יחסית נמוכה, קיבל חשיפה ציבורית גבוהה בגלל המתח הנוכחי בין "אפל" ומשרד המשפטים האמריקאי (29 בפברואר, [The Hill](#)).

מרץ:

הזכות לפרטיות מול ביטחון לאומי: המאבק בין חברת "אפל" ל-FBI האמריקני

לאחר סאגה משפטית של כשישה שבועות בין משרד המשפטים האמריקאי ורשות החקירה הפדרלית (FBI) לבין חברת "אפל", שכללה הליכים משפטיים כנגד החברה על כך שזו לא נעתרה לדרישת הרשויות לסייע בפריצת המכשיר הסלולארי של המחבל מאירוע הירי בסן ברנרדינו, הצליח ה-FBI לפרוץ את המכשיר הסלולארי בעצמו ובעקבות כך משך משרד המשפטים את התביעה כנגד החברה (ראו [הודעת משרד המשפטים האמריקאי](#)). הדיון הציבורי בארה"ב ובעולם לא נותר אדיש לקרב המשפטי והצית עשרות ויכוחים ביחס לאיזון הראוי בין בטחון לאומי לבין הזכות לפרטיות, לא רק של המחבל שנהרג, אלא גם של שאר לקוחות חברת אפל, שהתקדים היה יכול להשאירם פגיעים. (ראו למשל תיעוד מכנס בנושא [כאן](#)). מעניין לציין, שככל הנראה החברה ססייעה לרשויות האמריקאיות בפריצת המכשיר היא חברה ישראלית (22 במרץ, [ynet](#)).

יוני:

המשמעות של הכרת מרחב הסייבר כזירת לחימה כלפי חברות נאט"ו

ב-14 ליוני הכריז מזכ"ל נאט"ו, יינס סטולטנברג, כי נאט"ו מתייחסת למרחב הסייבר כזירת לחימה (domain of warfare) בדומה לזירת הים, האוויר והיבשה. הרב לין דן במשמעויות האפשריות של הכרזה זאת. נראה שהמשמעות המרכזית היא שמעתה והלאה התקפות סייבר יוכלו להפעיל את סעיף 5 לאמנת נאט"ו, לפיו התקפה על אחת מחברות הברית היא התקפה על

כולן. עם זאת, הכרזת נאט"ו מוגבלת להתקפות סייבר שגורמות לנזק ממשי. משמעות נוספת של הגדרת מרחב הסייבר כזירת לחימה, היא האפשרות שהגדרה זו תוביל לפיתוח יכולות תקיפה קיברנטיות על ידי הברית. בתגובה לשאלה שנשאל בנושא, בחר מזכ"ל נאט"ו לא להגיב, וניתן אולי לתלות זאת בעובדה שנאט"ו מוגדרת כברית הגנתית ולא התקפית. בכל מקרה, אין ספק כי הגדרה זו היא בעלת משמעויות אסטרטגיות נרחבות למדינות החברות בברית נאט"ו וכמובן גם לשאר המדינות שמחזיקות ביכולות מבצעיות בתחום הסייבר (15 ביוני, [LAWFARE](#)).

יולי:

פריצה למחשבי הוועידה הדמוקרטית

ג'ק גולדשמידט דן באירוע הפריצה למחשבי הוועידה הדמוקרטית בארה"ב וגניבת המיילים והמסמכים. הפריצה עצמה מיוחסת לרוסיה, במה שנראה כניסיון לפגוע במועמדת הדמוקרטית לנשיאות הילרי קלינטון. **גולדשמידט** תוהה בנוגע לאופן בו הפריצה נתפסת ומסוקרת בעיתונות האמריקאית. תחילה, הוא חולק על הייחוס הישיר של הפריצה לרוסיה. לטענתו אין לכך הוכחות חד משמעיות. כמו כן, גם אם היתה רוסיה מעורבת באירוע הפריצה, לא בטוח שמדובר באקט שאינו חוקי. **גולדשמידט** מטיל ספק באפשרות שמדובר בהפרה של המשפט הבין-לאומי ומציין כי אם מדובר בהפרה של המשפט האמריקאי, הרי שארה"ב בעצמה פועלת בדרכים דומות. לטענתו, ריגול באמצעות סייבר, וכן ניסיון להשפיע על בחירות במדינות אחרות, אינו תופעה חדשה (27 ביולי, [Lawfare](#)).

Microsoft v. United States - דחיית בקשה לחייב את החברה להפיק אימיילים של לקוחות

מהשרת באירלנד

ביום 14 ביולי **דנה** בית המשפט האמריקאי את בקשתו של משרד המשפטים לחייב את חברת מייקרוסופט להפיק אימיילים של לקוחות המאוחסנים בשרתי החברה באירלנד. זאת, מכיוון שפעולה כזו תהווה יישום אקסטרה טריטוריאלי של החוק האמריקאי בדבר תקשורת מאוחסנת (Stored Communications Act), בעוד שהחוק אינו כולל הוראה המאפשרת תחולה כזו. דרך המלך, במקרה זה, תהא הגשת בקשה דיפלומטית, במסגרת הסכם עזרה משפטית, למדינה בה מצוי המידע הרלוונטי והסתמכות על רצונה הטוב של אותה מדינה. זאת, אף אם לספק של אותו מידע יש גישה אליו מארה"ב. **אנדרו קיאן וודס** מציין שהתיק אינו נוגע להגנה על הזכות לפרטיות אלא לשאלה של קבלת ראיות המצויות בשטחה של מדינה זרה. הוא אף מציין כי עבור חלק מהחברות הטכנולוגיות, כגון גוגל או פייסבוק, מדובר בפסיקה בעייתית שכן הן מנהלות מידע בכל רחבי העולם, אך מעוניינות שטריטוריאליזם אותו מידע יהיה שייך למדינה המהווה את מקום מושבה העיקרי של החברה. לדבריו, ההחלטה מובילה למצב בו המדינה פועלת בעקבות מיקומו של המידע, ולא לפי מיקומו של העברין. החלטה זו מחזקת, לדעתו, את הצורך בקידום חתימה על הסכם עזרה משפטית, העומד על הפרק, בין ארה"ב ובריטניה (15 ביולי, [Lawfare](#)).

אוקטובר:

מדיניות הסייבר של ארה"ב

ג'ק גולדסמית' דן במדיניות ההרתעה במרחב הסייבר של ממשלת ארה"ב בעקבות ההכרזה על רוסיה כמי שאחראית לפריצה למחשבי המפלגה הדמוקרטית במהלך הבחירות לנשיאות ארה"ב. לגישתו של גולדסמית', ההכרזה לבדה אינה מספיקה בהתמודדות יעילה מול איום הסייבר הנשקף מרוסיה. **מדיניות ה-naming and shaming, שנעשה בה שימוש בעבר, בעיקר מול סין, שפגעה קשות בחברות אמריקאיות, בעיקר בהקשר של גניבת קניין רוחני (זיוף מוצרים ושימוש אסור בסימני מסחר), הוכחה כלא מרתיעה במיוחד. בסופו של דבר, הנזק שגרמו הסינים לארה"ב היה גדול לאין שיעור מזה שגרמה ארה"ב לסין בעקבות ההכרזה על סין כאחראית לגניבות. אם כן, גם במקרה של רוסיה, לא נראה שטקטיקה זו תמנע פריצות סייבר מסיביות שעוללות להסב נזק לארה"ב ולאמריקאים (9 באוקטובר, [Lawfare](#)).**

הגנה בסייבר בסקטור הפרטי

במהלך חודש אוקטובר פרסמה אוניברסיטת ג'ורג' וושינגטון [דוח](#) בנושא הגנה בסייבר בסקטור הפרטי. קארי קורדרו מתארת כי **בהתבסס על ההבנה לפיה סוגיה זו מצריכה כמות רבה של משאבים מצד המגזר הפרטי, מנסה הדוח לסייע למגזר זה על ידי מתן מסגרת חדשה למונח "הגנה אקטיבית" (active defense) והסבר בנוגע לשילובו בחשיבה, תכנון ויישום של ביטחון סייבר. הדוח מגדיר את המונח "הגנה אקטיבית" ככזה הכולל מנעד רחב של צעדים פרואקטיביים, החל מצעדי הגנה ועד להתקפה. הוא ממשיך ומציין כי פעולות הגנה בסייבר מחולקות לשתי קטגוריות: פעולות הנוגעות לקשר בין המותקף והתוקף ופעולות הנוגעות לאיסוף מודיעין על תוקפים. לבסוף, מביא הדוח המלצות ליישום תפיסה זו של הגנה. בין המלצות אלו הוא קורא לממשלה לפעול בשקיפות ולהבהיר מה אסור ומה מותר בתחום, כדי לאפשר לסקטור הפרטי לפעול בלי חשש למתיחה של גבולות החוק (31 באוקטובר, [Lawfare](#)).**

נובמבר:

עמדת ארה"ב לגבי שקיפות בנושא הסייבר

בנאום שנשא באוניברסיטת ברקלי בקליפורניה, **הציג בריאן איגן, היועץ המשפטי של מחלקת המדינה האמריקאית, את תפיסתה של ארה"ב ביחס לאופן שבו המשפט הבינלאומי חל במרחב הסייבר. מייקל שמיט מתאר כי חשיבותו של הנאום היא בכך שאיגן הביע את תמיכתו בשקיפות ביחס לאופן בו המדינה תופסת את תחולת המשפט הבינלאומי במרחב הסייבר. שמיט מדגיש שלוש נקודות חשובות בנאום של איגן: חשיבות הציות לדיני הלחימה במרחב הסייבר בזמן**

סכסוכים מזויינים; התייחסות לנושא המורכב של הריבונות במרחב הסייבר; ואחריות מדינה לפעולות סייבר שנעשו מתוכה או בשמה (15 בנובמבר, [Just Security](#)).

חוק חדש בנושא ביטחון סייבר בסין

ביום 7 בנובמבר אישר הקונגרס הסיני [חוק](#) שנוי במחלוקת בנושא ביטחון סייבר. החוק ייכנס לתוקף ביום 1 ביוני ויעניק לממשלה סמכות גורפת להסדיר את שירותי האינטרנט ולפקח עליהם. **כריס מירסולה** מציין כי חקיקה זו מבטאת את רצונה של סין להשיג ריבונות בתחום הסייבר ומתייחס בהרחבה לסוגיות שונות המצביעות על מורכבות הנושא. הוא מציג לדוגמה את העובדה כי החוק מטיל דרישות מעורפלות. כך למשך, סעיף 28 מחייב חברות אינטרנט לסייע לארגונים המתעסקים בביטחון ציבור ב"הגנה על ביטחון המדינה וחקר פשעים", מבלי לפרט אילו מקרים נכללים במסגרת זו. מירסולה מדגיש כי רק בשלב יישום החוק ופרסום התקנות בעניינו, ניתן יהיה להבין טוב יותר עד כמה בפועל סמכויותיה של הממשלה בתחום הורחבו (8 בנובמבר, [Lawfare](#)).

דצמבר:

הבית הלבן הטיל סנקציות על רוסיה בשל התערבותה הקיברנטית במערכת הבחירות

בימים 28 ו-29 בדצמבר פרסם הנשיא אובמה [הצהרה](#) וצו [אקזקוטיבי](#) בנוגע להחלטתו להטיל סנקציות על גופים ואינדיבידואלים רוסים בעקבות התערבותם הקיברנטית במערכת הבחירות האמריקאית. לצד [מסמכים נוספים](#) בנושא, ובמקביל להצהרתו זו, פורסם [דוח משותף](#) (JAR) של המחלקה לביטחון המולדת (DHS) והבולשת האמריקאית (FBI), המתייחס לראיות בעניין התערבות קיברנטית מצד שתי סוכנויות מודיעין רוסיות, ומציע פתרון טכנולוגי במטרה לוודא קיומה של הגנה מלאה על בטחון הסייבר. **קרייג פורסיס** מציין כי ניתן לטעון כי פעולתה של רוסיה מהווה הפרה של עקרון אי ההתערבות בריבונותה של ארה"ב ואף ביצוע פעולות אכיפה בשטחה של זו. לארה"ב זכות לנקוט צעדי תגובה, שמיועדות להפסקת ההפרה ולקבלת פיצוי, ואשר כוללות זכות להפרות נגד מול רוסיה, שאינן כוללות שימוש בכוח, כל עוד הן מידתיות ועומדות בתנאים פרוצדורליים מסוימים (16 בדצמבר, [Just Security](#)). **הרב לין** מדגיש כי להערכתו, פעולות המערבות כוח, גם אם עקיף ובעוצמה נמוכה, כגון הגברת שיתוף הפעולה הצבאי עם המדינות הבלטיות, במטרה לבסס התנגדות לכוחות רוסים, עלולות לעורר תגובה רוסית שלא תיטיב עם האינטרס האמריקאי (31 בדצמבר, [Lawfare](#)).

חקיקה אמריקאית בעניין חיפוש מרחוק במערכות מחשב נכנסה לתוקף

ביום 1 בדצמבר נכנס לתוקף [תיקון לסעיף 41](#) בסדר הדין הפלילי הפדרלי האמריקאי, המתיר לבתי משפט להוציא צווי חיפוש מרחוק במערכות מחשב, כולל צווי חיפוש המעניקים סמכות רב-אזורית. התיקון נועד לתת מענה לשימוש הגובר באנונימיזציה (מידע העולה ומופץ ברשת בעילום שם) ופשעי סייבר רב-אזוריים. המתנגדים לתיקון טוענים כי הוא מרחיב את סמכויות החיפוש של הממשלה באופן הפוגע בפרטיות האזרחים. **ג'ניפר דסקל** טוענת כי התיקון אינו

דרמטי כפי שמתנגדיו טוענים, אך מצריך מהגורמים הרלוונטיים בממשלה לנקוט במשנה זהירות - להציג עילה סבירה לקבלת הצו להשתדל לתת הודעה לגורמים הרלוונטיים. כן נדרש כי השופטים יהיו בעלי ידע רלוונטי ויודאו שהחיפושים המבוקשים יהיו ממוקדים (5 בדצמבר, [Just Security](#)). **ויקטוריה בראנטסקי וסלינה מקלארן** טוענות כי תיקון זה הוא בעל פוטנציאל לפגיעה בעיתונאים, הנעזרים במערכות אנונימיות כדי להגן על מקורות המידע ועל התוצר המוגמר של עבודתם. לדעתן, החוק פוגע בחופש העיתונות ובהגנת הפרטיות (23 בדצמבר, [Just Security](#)).

דוח אמריקאי בעניין ביטחון סייבר

ביום 2 בדצמבר **פורסם דוח של הוועדה להגברת ההגנה על ביטחון הסייבר הלאומי**, בעקבות **בקשתו של הנשיא אובמה**. הדוח כולל 16 המלצות ו-53 נקודות לפעולה שמטרתן להביא לשיפור ביטחון הסייבר בארה"ב. **קריסטן אייכהנסהר** זנה בהמלצה הכלולות בדוח לשיתוף פעולה בינלאומי בנושא, כולל באמצעות גיבוש מדיניות בינלאומית, כינון אמנות ומינוי גורם שישמש "שגריר אבטחת מידע" במחלקת המדינה האמריקאית (6 בדצמבר, [Just Security](#)). **הרב לין**, אחד מהמומחים שהשתתפו בעבודת הוועדה, מציין כי מהדוח משתמע שהשוק הפרטי כשל במתן מענה מספק להגנה מפני איומי סייבר וכי לא נעשה מספיק בנושא. מעבר לכך, גם אם יהיה שיפור בפתרונות של גופים פרטיים הדבר לא יפתור את איומי הסייבר ברמה הלאומית. להערכת הוועדה יגבר השימוש בהליכים נזיקיים במצבים של הגנות לא מספקות. כן הוא מציין כי הדוח ממליץ על תמריצים כדי לעודד גורמים בשוק הפרטי להגביר את ביטחון הסייבר ומציין כי יש מקום לרגולציה רק במקרים של סיכון מהותי לביטחון או לשוק לא מספק לו פתרון (6 בדצמבר, [Lawfare](#)).

בית המשפט האירופי לצדק פסק נגד סמכות ממשלה לאחזקת מידע (data) פרטי באופן כולל ובלתי מבחין

ביום 21 בדצמבר **פסק ביהמ"ש האירופי כי שמירה כללית ולא מבחינה של תכתובות דואר אלקטרוני ושאר תכתובות אלקטרוניות על ידי הממשלה אינה חוקית ואינה הולמת את הנחיות האיחוד האירופי בעניין פרטיות**. ההחלטה ניתנה בעקבות עתירות שהוגשו על ידי עותרים בריטיים ושבדיים בשני הליכים נפרדים שאוחדו. משמעות ההחלטה היא שחלק משמעותי **מהחוק הבריטי על כוחות חקירה**, שחוקק זה מכבר (ראו בלקט נובמבר), ייחשב בלתי חוקי. **אנדרו קיאן וודס** מציין כי מדובר בהחלטה בעלת משמעות חשובה. הוא מציין כי ביהמ"ש הותיר חריג המאפשר איסוף מידע מוגבל וממוקד לגבי פשעים חמורים, כאשר הדבר חיוני (22 בדצמבר, [Lawfare](#)). (לניתוח נוסף של פסק הדין ראו את הניתוח של **דיוויד אנדרסון**, מנתח עצמאי של חקיקה נגד טרור בבריטניה).

אפריל:

מפגש מומחים במסגרת אמנת הנשק הקונבנציונאלי בנוגע לכלי נשק אוטונומיים

בין התאריכים 11-15 לאפריל נערכה בז'נבה ועידה של המדינות החברות באמנה בדבר נשקים קונבנציונאליים מסוימים (Convention on Certain Conventional Weapons - CCW) בנוגע לדיון המתמשך על מערכות נשק מבוססות טכנולוגיה אוטונומית, או בשם הידוע נשקים אוטונומיים קטלניים (Lethal Autonomous Weapons). כריס פורד וכריס ג'נקס, שנכחו בוועידה, מציינים כי ניתן הדיונים בנוגע לחוקיותם של נשקים התקיימו בארבע קטגוריות. הראשונה נוגעת להגדרה של נשקים אוטונומיים. הדיון לא עסק רק בשאלה מהי אוטונומיה, אלא האם בכלל יש צורך בהגדרה כזאת כדי לקבוע מסקנות לגבי חוקיות הנשקים. בעוד שנציגי המדינות התעקשו שיש לקבוע הגדרה כשלב מקדים לדיון, אקדמאים ונציגי ארגונים טענו כי אין צורך בהגדרה בשלב הזה מכיוון שזו תעכב את התהליך כולו. הקטגוריה השנייה נגעה למידת המעורבות האנושית הנדרשת. מרבית המשתתפים הסכימו שמעורבות אנושית היא הכרחית, אך לא הייתה הסכמה לגבי מידת המעורבות. עמדת ארה"ב היא שיש צורך ב"מעורבות אנושית מספקת" (appropriate) בעוד מדינות אחרות העדיפו את השימוש במונח "מעורבות אנושית משמעותית". הקטגוריה השלישית היא אחריותות. סוגיה זו מעסיקה את רוב המשפטנים והחוקרים בתחום. הנוכחים בוועידה דנו בשאלת האחריותות גם בהקשר האישי/פלילי וגם בהקשר של אחריות מדינה. מספר רב של מדינות, ובהן ישראל, תמכו ביצירת מסגרת אחריותות ברורה לשימוש בנשקים אוטונומיים. הקטגוריה האחרונה נוגעת לבחינה והערכה של הנשק. תהליך הבחינה של נשק לפי הדין ההומניטרי טרם אימוצו על ידי הכוחות המזוינים של מדינה מהווה מרכיב חשוב בחוקיות השימוש בו. מספר מדינות ובהן ישראל, ציינו את חשיבות התהליך ואף פרטו כיצד הן מבצעות אותו ואלו גופים אחראים עליו (20 באפריל, Just Security). (להרחבה, ראו UNOG). לעמדה הישראלית ראו כאן. בפגישה השתתף גם ד"ר אליאב ליבליך, שהציג עמדה, שהובעה גם במאמר שכתב עם פרופ' איל בנבנישתי, ולפיה השימוש בנשקים אלה מהווה הפרה של איסור על כבילת שיקול הדעת של מדינה (לעמדתו, ראו כאן, ו-כאן).

תזכיר בדבר סנקציות של מועצת הביטחון של האו"ם ו-"החרגות" הומניטריות

בחודש אפריל הוציאו לאור קייטי קינג, נאז מודירזדה ודסטין לואיס, מהתוכנית למשפט בינלאומי וסכסוכים מזוינים באוניברסיטת הרווארד, תזכיר תחת הכותרת -Understanding Humanitarian Exemptions: U.N. Security Council Sanctions and Principled Humanitarian Action. תזכיר זה מתייחס בהרחבה לקונספט של "החרגה הומניטרית" והוא בנוי בפורמט של שאלה ותשובה. החרגה הומניטרית מאפשרת לארגונים בינלאומיים ושחקנים הפועלים במסגרתם לספק שירותים הומניטריים נחוצים לאוכלוסייה שחיה תחת משטרים

הנתונים לסנקציות של מועצת הביטחון של האו"ם, כגון: אירן, תימן ולוב, ללא שפעילותם זו תחשב להפרה של אותן סנקציות. רעיון ההחרגה מכיר בכך שגורמים שונים, שאינם מוטים פוליטית, או תומכים בצד כלשהו של הקונפליקט, מעוניינים לספק שירותים הומניטריים באזורים פגועי מלחמה, או אזורים שנפגעו בעקבות אסונות טבע. ללא ההחרגה, העובדה כי על אזור מסוים הוטלו סנקציות, המחייבות גם את המדינות החברות באו"ם וארגוני או"ם שונים, עלולה למנוע מגורמים אלו את היכולת לעזור ולסייע.

יוני:

דיני הלחימה ומערכות הגנה אקטיביות

מייקל קורט מתייחס במאמרו למערכות הגנה אקטיביות וחוקיותן לפי המשפט הבין-לאומי ההומניטרי. מערכות אלה, שמותקנות בעיקר על גבי רכבים וטנקים, מזהות טילים ורקטות שמשוגרים לעברם ופועלות באופן אוטונומי לחלוטין כדי להגן על הכלי באמצעות שיגור טיל מיירט. העובדה שלא קיים אדם במעגל האש שמחליט על ביצוע השיגור, מוביל לבעיה שנקראת בפי מומחים "פער האחריות" שמקשה על מציאת האדם שעליו לשאת באחריות כאשר מתרחשות הפרות. כך לדוגמא, אם בתחילת הנסיעה מפעיל מפקד הטנק את המערכת שלאחר מכן יורה טיל מיירט ופוגעת באזרחים, השאלה היא אם מתקיים לגביו היסוד הנפשי הנדרש לשם ייחוס אחריות. לא ברור אם ניתן לבסס אחריות רק על סמך העובדה שהמפקד ידע שכתוצאה מפעילותו יתרחש האירוע באופן סביר ואף על פי כן המשיך בפעילותו. כחלופה לכך מציג הכותב שתי אפשרויות להתפתחויות עתידיות: האחת הטלת האחריות על המדינה שצבאה השתמש בנשק האוטונומי, אחריות שלמעשה אינה דורשת יסוד נפשי, או פיתוח כללי רשלנות במשפט הבין-לאומי כמו הריגה ברשלנות שקיימת בשיטות ממשפט רבות (1 ביוני, [ICRCblog](https://www.icrc.org/en/blog/2017/06/01/active-defence)).

יולי:

שימוש משטרתי ברובוט קטלני בדאלאס

אירוע הירי שאירע בדאלאס בתחילת חודש יולי, ובו נהרגו חמישה שוטרים אמריקאים, ייזכר גם כאירוע שבו לראשונה הפעיל כוח משטרתי רובוט על מנת להרוג את המפגע. אירוע זה מעורר מספר שאלות אתיות ומשפטיות. **ריק נלסון**, מומחה ביטחון אמריקאי, טוען כי בניגוד ללחימה, בה הריגה היא המטרה העיקרית של השימוש בכוח, במסגרת פעילות אכיפת חוק, ישנה משמעות שונה לשימוש בכוח, ואין היא מכוונת להיות קטלנית. השימוש ברובוטים עשוי להעניק לפעילותם של כוחות המשטרה אופי צבאי יותר, תוצאה שאינה בהכרח רצויה (8 ביולי, [NY Times](https://www.nytimes.com/2017/07/08/us/politics/dallas-police-robot-kill.html)). **פיטר זינגר**, מומחה לאסטרטגיה מדינית ולוחמה טכנולוגית מדגים בעיה נוספת, לפיה השימוש בכוח משטרתי מוסדר בתיקון הרביעי לחוקה האמריקאית, הדורש שימוש סביר בכוח. באנלוגיה לאירוע בדאלאס, קשה להבין מהו שימוש סביר בכוח רובוטי ומהן מגבלותיו. יש להדגיש כי הרובוט הופעל מרחוק ולא היה אוטונומי (שאז היה הדין שונה ומורכב בהרבה). נראה כי השיח

בנושא צופה פני עתיד ויתפתח ככל שתגביר המשטרה את השימוש ברובוטים כאמצעי להפעלת כוח (8 ביולי, [The Guardian](#)).

אוקטובר:

ספר חדש בנושא המשא ומתן שהוביל להסכם הגרעין עם איראן

סטיב סליק מציג ביקורת על ספרו של ג'יי סולומון - The Iran Wars: Spy Games, Bank Battles, and the Secret Deals that Reshaped the Middle East. לפי סליק, הספר מספק הסבר עובדתי והוגן, אם כי סקפטי, בנוגע למשא ומתן והעסקה שהושגה בין איראן וארה"ב בעניין הגרעין. הספר מתאר ומנתח בצורה יעילה את המגעים הדיפלומטיים של ממשל אובמה עם עמיתיו באיראן לפני השלמת "תכנית הפעולה המשותפת המקיפה" (JCPOA). בין היתר, כולל הספר הסבר כיצד הוביל משרד האוצר האמריקאי, באמצעות אכיפה של סנקציות כלכליות, את איראן לנהל משא ומתן. סליק מציין כי ההסכם מול איראן נעשה במסגרת הליך של דיפלומטיה סודית. הספר מדגיש את חסרונותיה של גישה זו ומתאר כיצד בעלות בריתה של ארה"ב, ישראל ביניהן, חשו מרומות בעקבות המשא ומתן. הרצון לשמור על ההסכם מול איראן הוביל את ארה"ב במהלכים שונים בהם נקטה במזרח התיכון. סליק מעלה את השאלה האם המשא ומתן הישיר מול איראן שווה את המחיר ששילמה ארה"ב בכך שאיבדה את אמונה מול בנות בריתה. מסקנתו של הספר היא כי מדובר ברווח מועט במחיר יקר, שכן כעת תיאלץ ארה"ב להתמודד עם שיקום היחסים עם בעלות הברית, ולמצוא מענה להתנהלותה של איראן, הכוללת תמיכה בטרור ובערעור היציבות באזור וכן דיכוי פנימי של אזרחיה (31 באוקטובר, [Lawfare](#)).

בית הדין הבינלאומי בהאג קובע כי אין לו סמכות לדון בהליך נגד פיתוח נשק גרעיני

ביום 5 באוקטובר נתן בית הדין הבינלאומי לצדק בהאג (ה-ICJ) החלטה בשלושה תיקים שהובאו על ידי איי מרשל נגד [הודו](#), [פקיסטן](#) ו**בריטניה**. איי מרשל טענה כי המעצמות לא הצליחו לעצור את המרוץ הגרעיני על אף הצהרתן במסגרת [האמנה לאי-הפצת נשק גרעיני](#). איי מרשל היו האזור בו התרחשו ניסויים גרעיניים הרסניים בשנים 1946-58. במקור הופנה ההליך לעבר כל המדינות הגרעיניות (כולל ישראל), אך הוא נמחק נגד כל המדינות שאינן מכירות בסמכות ה-ICJ ולכן נותר הליך רק נגד שלוש המדינות הללו. ה-ICJ קבע כי אין לו סמכות בעניין ולכן אין באפשרותו להתייחס לטענות שהועלו. בית הדין ביסס את החלטותיו על הטענה כי אין 'סכסוך' (dispute) בין איי מרשל והמדינות המשיבות. כדי שיתקיים 'סכסוך' על המשיבים להיות מודעים לכך שהתובע מתנגד לעמדתם באופן פוזיטיבי. אם דרישה זו אינה מתקיימת, יש להוכיח לכל הפחות כי 'לא יכלו שלא להיות מודעים' לעמדות הנוגדות. לטענת בית הדין, לא התקיימה דרישת סף זו במקרים דנן, על אף שהתגבש 'סכסוך' במהלך הדיון בהליכים (6 באוקטובר, [EJIL](#)) (5 באוקטובר, [Jurist](#)) (6 באוקטובר, [The Guardian](#)).

רוסיה השעתה סעיפים בהסכם שת"פ גרעיני עם ארה"ב

רוסיה השעתה לאחרונה מספר הסכמים הנוגעים לסוגיית הגרעין בינה לבין ארה"ב. במאמרה, מתמקדת ד"ר אלכסנדרה הופר בהשעיה של הסכם שיתוף הפעולה בענייני מחקר מדעי ופיתוח גרעין ואנרגיה מ-2013. רוסיה הצדיקה את ההשעיה והצהירה עליה כ"צעד נגד" בתגובה לסנקציות שהטילה עליה ארה"ב. סנקציות אלו הוטלו בעקבות הפרתה של רוסיה את ריבונותה של אוקראינה, המהווה הפרה של התחייבות כלפי כולי עלמא (erga-omnes). בהקשר זה, יכולות הסנקציות להיתפס כ"צעדי נגד של צד שלישי", מעשה שהסטטוס החוקי שלו אינו ברור, לפי הופר, ונתפס על ידי רוסיה ועל ידי מדינות דומות אחרות כלא לגיטימי, בשל אופיו שאינו מולטילטרלי. לאור ההתפתחויות האחרונות בין ארה"ב ורוסיה, מציעה הופר לשקול את ההשפעות שיש לסנקציות על התנהגותן של מדינות ועד כמה באמת ביכולתן לעורר ציות לדין הבינלאומי (27 באוקטובר, [EJIL](#)).

דוח של הפנטגון בנוגע לשימוש בנשקים אוטונומיים

דוח חדש שפורסם על ידי המועצה לביקורת מדע ההגנה של הפנטגון (DSRB) בוחן את הקשיים הטכניים העולים במסגרת התמודדות עם טכנולוגיה אוטונומית ומציע שורה של המלצות במטרה להתמודד עמם. **כריס פורד** מתאר כי לקשיים אלו השלכה ישירה על סוגיות בדין הבינלאומי. בניגוד לכלי נשק רגילים, מדובר בכלי נשק בעלי תוכנה המסתגלת ומתאימה עצמה. הדוח מציין כי כל מערכות הנשק האוטונומי בעתיד הנראה לעין כוללים חיבור למפעיל אנושי. אופן החיבור בין האדם לכלי הנשק האוטונומי משפיע על מידת האמון בכלי הנשק ועל היקף ואופן השימוש בו. האופי המשתנה של הפעלת הנשק בנסיבות שונות מחייב שינוי גישה בכל הקשור להליכי בחינה ובקרה של כלי נשק לצורך הקביעה של מידת חוקיותם, שכן נדרשת הערכה מתמשכת הבוחנת את הליכי האבולוציה הטכנולוגית של כלי הנשק, ולא ניתן להסתפק בהערכה המתבצעת רק במהלך תהליך הפיתוח או הרכישה (29 באוקטובר, [Just Security](#)).

נובמבר:

ארגונים וסוכנויות בינלאומיות: איראן מפרה את תנאי הסכם הגרעין

ביום 9 בנובמבר הכריזה סוכנות הגרעין של האו"ם כי איראן חרגה מכמות ה"מים הכבדים" המותרת על פי הסכם הגרעין שנחתם עם המעצמות. הפרה זו דווחה לוועד המנהל של המוסד הבינלאומי לאנרגיה גרעינית (IAEA), המפקח על עמידת איראן בהתחייבויות שבהסכם. זו הפעם השנייה בה חרגה איראן מהכמות המותרת, כאשר הפעם הקודמת הייתה בחודש פברואר השנה. בתגובה לדיווח זה, אישרה מחלקת המדינה האמריקאית כי איראן עדכנה בדבר כוונתה להוציא את הכמות העודפת מגבולותיה וציינה לזכותה של איראן את שיתוף הפעולה שלה עם המוסד הבינלאומי לאנרגיה גרעינית. בעוד שהפעם הראשונה נתקלה בביקורות מתנות בלבד, עולה שאלה בנוגע לתגובתו של ממשל טראמפ להפרה השנייה (9 בנובמבר, [Reuters](#)).

בית הנבחרים האמריקאי האריך את הסנקציות על איראן ואסר על סיוע כלכלי לסוריה ואיראן

ביום 15 בנובמבר אישר בית הנבחרים האמריקאי את הארכת חוק הסנקציות נגד איראן אשר היה אמור לפוג בתום השנה, לתקופה של עשר שנים. על אף שארה"ב התחייבה בהסכם הגרעין להקל בסנקציות, הארכת החוק מאפשרת לה להפעיל סנקציות באופן מיידי באם איראן תפר את התחייבותה. נוסף להחלטה זו אישר בית הנבחרים הצעת חוק להטלת סנקציות נגד כל מי שישפק סיוע כלכלי או טכנולוגי לסוריה, כולל רוסיה ואיראן. מהלכים אלו מעידים על גישתו הנוקשה של בית הנבחרים בהתמודדות עם איראן ועם סוריה (15 בנובמבר, [Washington Post](#)).

מועצת הביטחון הטילה סנקציות נוספות על צפון קוריאה

ביום 30 בנובמבר הקשיחה מועצת הביטחון של האו"ם את הסנקציות על צפון קוריאה בתגובה לניסוי גרעיני שביצעה ביום 9 בספטמבר 2016. המועצה הודיעה כי הניסוי הפר כמה מהחלטותיה של מועצת הביטחון, כמו גם את האמנה למניעת הפצת נשק גרעיני. ההחלטה אומצה פה אחד והיא קובעת, בין היתר, איסור על יצוא של הליקופטרים, כלי שיט, פחם, ברזל, כסף ושאר מתכות על ידי צפון קוריאה; והגבלת מספר חשבונות הבנק המוחזקים על ידי הנציגויות הקונסולריות ודיפלומטים של הרפובליקה בשטחן. מזכ"ל האו"ם, ציין כי מדובר בסנקציות הקשות ביותר שהוטלו על ידי מועצת הביטחון. עם זאת, המועצה ציינה כי הצעדים שנקטו לא נועדו לגרום להשלכות הומניטריות שליליות על האוכלוסייה האזרחית (30 בנובמבר, [UN Press](#)).

דצמבר:

הקואליציה הסעודית השתמשה בפצצות מצרר במסגרת לחימתה בתימן

ביום 19 בדצמבר הודתה הקואליציה הסעודית כי השתמשה בפצצות מצרר מתוצרת בריטניה, במסגרת לחימתה בתימן, והודיעה כי תפסיק שימוש זה. רייאן גודמן מציין כי הודאה זו באה לאחר הכחשות חוזרות ונשנות מצד סעודיה על קיומו של שימוש כזה. הוא מציין כי הדפוס הזה של הכחשת האמת הוא משמעותי מכמה סיבות: ראשית, הוא בעייתי נוכח העמדה הבריטית שניתן לסמוך על סעודיה שתחקור את עצמה לגבי טענות של הפרת דיני המלחמה. שנית, הוא משליך על המחויבות של ממשלות, כולל ארה"ב ובריטניה, להימנע מלסייע למדינה שמבצעת הפרות חמורות של דיני המלחמה. שלישית, הוא עלול להשפיע על הטלת אחריות פלילית בגין סיוע ושותפות לפשעי מלחמה מצד גורמי ממשל (20 בדצמבר, [Just Security](#)). למידע נוסף בנושא פעילות סעודיה בתימן ושימושה בפצצות מצרר, ראו: דוח של בית הנבחרים הבריטי.

ממצאי אסיפת המדינות החברות לבחינת האמנה בעניין נשקים קונבנציונליים

ביום 12 בדצמבר התכנסה האסיפה של המדינות החברות באמנה בדבר כלי נשק קונבנציונליים מסוימים (CCW), במסגרתה הוחלט לגבש צוות מומחים ממשלתיים מטעם האו"ם (GGE) שידון בטכנולוגיות חדשניות בתחום מערכות נשק אוטונומיות קטלניות (LAWS). כריס ג'נקס מדגיש כי המטרה של הצוות להבהיר את הסוגיה ולספק המלצות, אך לא לגבש הסדר שיעשה

רגולציה או יטיל איסור על נשקים אלו. הוא מתאר כי רק 16 מתוך 121 המדינות החברות באמנה הצטרפו לקריאה לאסור לגמרי על השימוש בנשק אוטונומי. לדעתו, הרתיעה מהטלת איסור מוחלט נובעת מחוסר בהירות הנוגעת לשאלה מה נחשב נשק אוטונומי באופן מלא ומחוסר הרצון של מדינות להגביל נשק שכולל יכולת אוטונומית לבחור ולתקוף מטרות, שכן מערכות כאלו מפותחות על ידי מדינות שונות, כולל ארה"ב ורוסיה. הוא תוהה האם תומכי החרם המוחלט יפנו לערוץ אחר בניסיון לקבוע אמנה שקובעת איסור גורף, כפי שנעשה בתחום המצרר, או שישתפקו בהסדרת הנושא במסגרת ה-CCW (21 בדצמבר, [Just Security](#)).

האיחוד האירופי מסיר סנקציות על בנק סדאראת האיראני

בשלהי אוקטובר האחרון הסיר האיחוד האירופי את הסנקציות על בנק סדאראת האיראני, זאת על אף היותו אחד משלושת הבנקים האיראנים שהיו אמורים להישאר מוחרמים עד "יום המעבר" ב-2023 על פי ההסכם עם איראן. הסרת הסנקציות נבעה מסירובה של יוון לאשר את הארכתן והצורך בהחלטה פה אחד. ליסה דניאלס בוחנת את ההשפעה של פעולה זו על ארה"ב, מנקודת מבט של החוק האמריקאי. הבנק עדיין נמצא ברשימת Specially Designated Nationals List (SDN) של משרד האוצר האמריקאי, ובהתאם כל הנכסים של הבנק מוקפאים ואזרחים אמריקאים אינם רשאים להפקיד בו כספים. ארה"ב רשאית גם להטיל סנקציות משניות על כל גוף שיפנה לפתח קשרים עם הבנק, כולל על גופים שאינם אמריקאים, אם הם מבקשים גישה למערכת הפיננסית האמריקאית. דניאלס מציינת, עם זאת, כי יישום מנגנון הסנקציות האמריקאי התבסס על שיתוף פעולה בינלאומי ובלעדיו יגבר העומס על ארה"ב לשמר את המנגנון בכוחות עצמה (2 בדצמבר, [Lawfare](#)).

דיני פליטים והגירה

ינואר:

עקרון "אי ההחזרה" באמנה האירופית לזכויות אדם

ג'איה רמגי-נוגאלס בוחנת במאמרה פסקי דין של בית הדין האירופי לזכויות אדם לגבי אופן יישום עקרון "אי-ההחזרה" של פליטים, המעוגן גם באמנה האירופית לזכויות אדם, האוסרת על גירוש קולקטיבי של זרים. בהקשר זה, היא מנתחת את פסק הדין של בית הדין האירופי לזכויות אדם (*Khlaifia v. Italy*), שדן בעתירה של שלושה אזרחי תוניסיה שהוחזרו לארצם על-ידי איטליה. פסק הדין קבע כי בדיקת זיהוי פשוטה אינה מספיקה כדי לבטל את האיסור על גירוש קולקטיבי. בדעת המיעוט נטען כי הבדיקה הייתה מספיקה וכי התובעים הוחזרו למדינה בטוחה ולא היו מבקשי מקלט (4 בינואר, [ASIL](#)).

פסיקת בית המשפט העליון באוסטרליה בנוגע להעברת מבקשי מקלט אל מחוץ לגבולות

המדינה

קלי בוצ'אן מציגה במאמרה את **פסיקתו** של בית המשפט העליון באוסטרליה (מיום 3 בפברואר 2016) בנוגע לפעולותיה של הממשלה האוסטרלית להעביר מבקשי מקלט אל מחוץ לגבולות המדינה למדינת האי נאורו שבאוקיינוס השקט, לצורך בירור מעמדם ויישובם במדינה, זאת בעקבות חקיקה והסכם בין שתי המדינות. התביעה הוגשה על ידי אישה מבנגלדש שהגיעה בספינה והועברה לאי נאורו, ולאחר מכן הועברה לאוסטרליה שם ילדה את בתה. לאחר שלא נזקקה עוד לטיפול רפואי היא הוחזרה לאי נאורו ע"י שלטונות אוסטרליה. בית המשפט העליון באוסטרליה אישר את פעולות הממשלה. בעקבות פסיקת בית המשפט עשויה הממשלה להעביר מאות מבקשי מקלט, לרבות ילדים שנולדו באוסטרליה לאימהות מבקשות מקלט, לאי נאורו (5 בפברואר, [Library of Congress](#)).

יוני:

בית הדין האירופי לצדק קבע כי לא ניתן לכלוא מהגרים שחצו גבולות באופן בלתי חוקי

ב-7 ביוני בית הדין האירופי לצדק **קבע** כי אין לכלוא מהגרים שנכנסו לאזור שנגן (השטח הגאוגרפי של 29 מדינות באיחוד האירופי בו חלה מדיניות הגירה וביקורת גבולות מתואמת) על ידי חציית גבולות באופן בלתי חוקי על בסיס אי-החוקיות שבחציית הגבולות בלבד (**הודעה לעיתונות**). עם זאת, ניתן להחזיר אותם למדינות המוצא: ראשית, בתוך תקופה המאפשרת חזרה מרצון, ולאחר מכן, על ידי אמצעים כופים (forced removal measures). כמו-כן, נקבע שאותם אמצעים כופים צריכים להיות מיושמים בזהירות רבה, ותוך ניסיון להבטיח כפייה מינימלית. לפיכך, ישנה חובה למצות הליכים אלה בטרם ניתן להורות על מאסר (8 ביוני, [JURIST](#)).

אוגוסט:

דליפת מסמכים המתארים את תנאי מתקן הכליאה למהגרים של ממשלת אוסטרליה

על פי מדיניותה של ממשלת אוסטרליה, מהגרים ללא אשרה המנסים להגיע לשטח המדינה מועברים לאחד משני מתקני המעצר באיים נאורו ומאנוס. אלפי **מסמכים פנימיים של מערכת ההגירה של אוסטרליה**, שחשף הגארדיאן במהלך חודש אוגוסט, מצביעים על התעללות קשה שעוברים ילדים שהמדינה מחזיקה במתקן המעצר נאורו מחוץ לשטחה. בין היתר מפרטים המסמכים מקרי תקיפה, התעללות מינית, ניסיונות לפגיעה עצמית, התעללות בילדים וכן תנאי מחייה ירודים שמהם סובלים מבקשי המקלט במקום (10 באוגוסט, [The Guardian](#)). נציב זכויות האדם של האו"ם הצהיר כי הממצאים שפורסמו עומדים בקנה אחד עם ממצאים של משרדו שעלו בעקבות ביקורים במתקן. הנציב קרא לאוסטרליה ונאורו לפעול להפסקת פעילות

המתקן ופנה לנאורו, החברה באמנת האו"ם נגד עינויים, להטמיע מדיניות לאומית שתמנע שימוש בעינויים בשטחה (12 באוגוסט, [UN News Centre](#)). כמה ימים לאחר פרסום המסמכים, הודיעה אוסטרליה על סגירת המתקן באי מאנוס, הממוקם בפפואה גינאה החדשה. עתידו של מתקן המעצר עמד בסימן שאלה מאז פסיקת בית המשפט העליון בפפואה בחודש אפריל השנה, שקבע כי הפעלתו "מנוגדת לחוקת המדינה" בשל תנאיו הירודים (17 באוגוסט, [CNN](#)).

ספטמבר:

מנהיגי העולם אישרו את הצהרת הפליטים

ביום 19 בספטמבר אימצה העצרת הכללית של האו"ם את [הצהרת ניו יורק בדבר פליטים ומהגרים](#), שנועדה להגן על זכויותיהם של פליטים ומהגרים ולתת מענה למשבר הפליטים העולמי המתרחש בשנים האחרונות. בין מטרותיה, מתחייבת ההכרזה לשפר את שירותי החינוך המוצעים לילדי פליטים, לתמוך בקמפיינים בינלאומיים נגד שנאת זרים ולחזק את התרומות החיוביות שמביאים עמם מהגרים ופליטים למדינות המארחות. ארגוני זכויות אדם, כגון Human Rights Watch, הביעו אכזבה מהכרזה זו, אשר אינה מחייבת ואינה מספיקה להערכתם, לאור המשבר ההומניטרי העצום עמו מתמודד העולם (20 בספטמבר, [הארץ](#)).

אוקטובר:

התנגדות העם ההונגרי לתוכנית הגירה שהציע האיחוד האירופי

ביום 2 באוקטובר, הצביעו אזרחי הונגריה ברוב של 95% כנגד תוכנית מכסות לקליטת מהגרים, אותה מבקש האיחוד האירופי לכפות על הונגריה, כמו גם על שאר מדינות אירופה. עם זאת, עקב שיעור הצבעה נמוך של מתחת ל-50%, למשאל העם אין תוקף משפטי ולכן משמעותו סמלית בלבד (3 באוקטובר, [Jurist](#)). ממשלת הונגריה היא המתנגדת החריפה ביותר באירופה לקליטת מהגרים ביבשת, וצפויה להמשיך ולקדם מהלך פוליטי נגד תוכנית ההגירה של האיחוד האירופי. דרך הונגריה עברו בשנה שעברה קרוב ל-400 אלף מהגרים בדרכם למערב אירופה, מה שהוביל את הממשלה להקים גדר תיל בגבולותיה עם סרביה וקרואטיה (3 באוקטובר, [Ynet](#)).

ינואר:

מכתבו של שר ההגנה האמריקאי בנוגע למבצע להבטחת חופש השיט בים סין הדרומי
שר ההגנה האמריקאי, אשטון קרטר, פרסם **מכתב** המסביר את המבצע לחופש השיט (FONOP) שביצעה ארה"ב באוקטובר 2015 בים סין הדרומי, במסגרתו נכנסה משחתת אמריקאית לתוך אזור 12 מייל ימיים של קבוצת איים, שנתונים במחלוקת טריטוריאלית בין מדינות סין, טאיוואן, וייטנאם והפיליפינים. קרטר מבהיר כי מטרת המבצע הייתה לחדד את הזכות ל-"מעבר בתום לב", המעוגנת בדיני הים, מבלי לנסות להכריע במחלוקת הטריטוריאלית (7 בינואר, [Lawfare](#)).

יולי:

פסיקת בית הדין הקבוע לבוררות בהאג בסוגיית המחלוקת הימית בין סין לפיליפינים
ביום 12 ליולי 2016 בית הדין הקבוע לבוררות בהאג פרסם **החלטה** בבוררות בין הפיליפינים לסין בעניין ים סין הדרומי, ובה פסק לטובת הפיליפינים. הבוררות התנהלה מכוח אמנת הים. סין סירבה להופיע ולהשתתף בהליך. בית הדין קבע, כי ל-"קו תשעת המקפים" ולזכויות ההיסטוריות, שאותן דורשת סין בים סין הדרומי, אין כל בסיס בדיני הים. כן נקבע כי השוניות והסלעים המצויים באזור ימי זה, אשר סין טוענת לריבונות בהן, אינם נחשבים לאיים, כהגדרת מונח זה באמנת הים, ולכן אינם מקימים זכות לאזור כלכלי ימי ולמדף יבשתי באזור הצמוד להן. לכן, אין לסין זכות על מקורות טבע ודיג באזור זה וההגבלות שהטילה על השיט של ספינות פיליפיניות אינן חוקיות. כן נקבע כי פעילות שביצעה סין באזור, כולל הקמת איים מלאכותיים, בוצעה תוך הפרה של הדין. **רוברט באקמן** מגדיר את פסיקת בית הדין כפסיקה "המשנה את כללי המשחק", כאשר החלת האמנה על הסכסוך המורכב בים הדרומי של סין מבססת את חשיבות האמנה ועוצמתה בביסוס סדר משפטי על ימים ואוקיינוסים (18 ביולי, [RSIS](#)). הממשל הסיני מצדו מתייחס לפסיקה בתור "פיסת נייר מבוזבזת" ומיד לאחר פרסומה פרסם מכתב בו ביקש ליישב את הסכסוך בין הצדדים במשא ומתן (13 ביולי, [Global Times](#)). (לקריאה נוספת ראו, בין היתר, 15 ביולי, [Lawfare](#) ה-18 ביולי, [opinio juris](#) ו-14 ביולי [opinio juris](#)).

ספטמבר:

אוקראינה תובעת את רוסיה בבית דין לבוררות בגין פעילותה באזור הימי הגובל בחצי
אוקראינה הגישה תביעה בבית דין לבוררות נגד רוסיה בגין פעילותה באזור הימי הגובל בחצי האי קרים שבים השחור, בטענה כי זו הפריעה לאוקראינה לממש את זכויותיה באזור. התביעה

הוגשה לפי הנספח השביעי לאמנת האו"ם בדבר דיני הים. להערכתו של ג'וליאן קו, אוקראינה אינה מנסה בתביעתה זו להוביל לקיומו של דיון בדבר גבולות ימיים ולהכרזה על סיפוח קרים כבלתי חוקי, כדי למנוע מראש העלאת טענה מצד רוסיה בדבר הפרת סעיף 298, המחריג מסמכות בית הדין את סוגיית הגבולות. אוקראינה מכוונת להתמקד בפעולות מסוימות בהן נקטה רוסיה באזורים הימיים של קרים, בהם היא רואה אזורים המצויים בשטחה. קו תוהה כיצד תגיב רוסיה לתביעה זו והאם תנהג בדומה לסין, שהחרימה את הליך הבוררות שהחל בעקבות פניה מצד הפיליפינים (17 בספטמבר, [Opinion Juris](#)).

דצמבר:

סין החזירה לארה"ב כלי שיט לא מאויש תת ימי שהחרימה

ביום 16 בדצמבר החרימה סין כלי שיט לא מאויש (כשב"ם) תת ימי אמריקאי המאתר מידע אוקיינוגרפי, בשטחה הימי הכלכלי הבלעדי (EEZ) של הפיליפינים. סין טוענת כי שטח זה נמצא בשטח הכלכלי הבלעדי שלה, טענה שנדחתה על ידי בית הדין הימי הבינלאומי. שבוע לאחר האירוע הוחזר הכשב"ם לאמריקאים. הפנטגון הצהיר כי ימשיך לחקור את המקרה (20 לדצמבר, [CNN Politics](#)). גיימס קראסקה וראול פדרוזו מבהירים כי הצעד הסיני מהווה הפרה בוטה של הדין הימי הבינלאומי בשלושה אופנים. ראשית, מדובר בגניבת רכוש אמריקאי הפועל באופן לגיטימי; שנית, הכשב"ם נהנה מחסינות ריבונית; שלישית, תפיסתו עומדת כדי התערבות בזכות האמריקאית לתנועה חופשית באוקיינוס (16 בדצמבר, [Lawfare](#)). ג'וליאן קו עורך ניתוח דומה במהותו. קו מצביע על פרשנותה של סין, המתעלמת לגמרי מהדין החל, כמקור לדאגה בנוגע לעתיד יחסי ארה"ב-סין (16 בדצמבר, [Lawfare](#)).

ממשל טראמפ

נובמבר:

ניתוח מדיניות טראמפ בנוגע למדינות המזרח התיכון

ג'יי דנה שטוסטר מנסה לחזות את מדיניותו של ממשל טראמפ בנוגע למדינות המזרח התיכון. כך, בנוגע לאיראן, הודיע טראמפ כי הסכם הגרעין יישקל מחדש, אך לאור ההשלכות הקשות של ביטול הסכם זה, ספק אם אכן יבצע פעולה זו. לגבי סוריה, נראה סביר כי טראמפ יפסיק את התמיכה בארגוני המורדים, שהוגדרו על ידיו כטרוריסטים ונראה כי יאפשר לברית של אסד-רוסיה חופש פעולה נגד המורדים ונגד דאע"ש. יש להניח כי התקיפות של ארה"ב בסוריה ימשיכו ויתכן כי יוסרו חלק מן ההגבלות על פגיעה באזרחים. לגבי טורקיה, נראה כי צפויה התקרבות בין המדינות ללא עיסוק מיוחד בהפרות זכויות האדם בטורקיה. בכל הנוגע לישראל, לדעת המחבר, היא מרוויחה מבחירתו של טראמפ, אשר הביע דעות חיוביות מבחינת הממשל הישראלי, כגון

העברת שגרירות ישראל מתל אביב לירושלים, דחיית טענות בדבר אי חוקיותן של התנחלויות והבהרה כי אין בכוונתו לקדם פתרון שתי מדינות. לגבי שאר מדינות המזרח התיכון, נראה כי הממשל של טראמפ ימנע להתערב בנושאים של פגיעה בזכויות אדם או עידוד הדמוקרטיה וימקד מעורבותו במבצעים נגד טרור (11 בנובמבר, [Lawfare](#)).

צפי לגבי הסכם הגרעין לאחר בחירתו של טראמפ

דן ג'ויןר מנסה לחזות את מהלכיו של ממשל טראמפ בנוגע להסכם הגרעין עם איראן והשלכותיהם. הוא מדגיש כי ההסכם אינו מחייב לפי המשפט הבינלאומי, שכן לא מדובר באמנה, אלא בהסכם פוליטי. ארה"ב יכולה להודיע כי לא תקיים את תנאי ההסכם והדבר לא יוביל לאחריות בינלאומית. המחבר מציין כי יש מספר אפשרויות פעולה לממשל החדש: ראשית, להמשיך לקיים את ההסכם אך בגישה עוינת, תוך הפסקה של עידוד השקעות באיראן; שנית, לאפשר לקונגרס להטיל סנקציות כלכליות שאינן קשורות לגרעין ואינן מתנגשות עם ההסכם; שלישית, לסטות מההתחייבויות שבהסכם על ידי צו נשיאותי שיחזיר את הסנקציות האמריקאיות שהוסרו; רביעית, לממש את הליך ההשבה מחדש (snapback) של הסנקציות שהוטלו על ידי מועצת הביטחון בהתאם להחלטת מועב"ט 2231, שנותנת לכל אחת מחמש החברות הקבועות אפשרות לעשות זאת. המחבר מטיל ספק בדבר המשמעות המעשית של המהלכים האמורים בהעדר תמיכה ושותפות של המדינות האחרות בניתוק הקשרים עם איראן (17 בנובמבר, [EJIL](#)).

השלכות הבחירה בטרמפ על ההגנה על זכויות אדם במשפט הבינלאומי

אינגריד וורת' בוחנת את מדיניותו העתידית של ממשל טראמפ בנוגע לדין הבינלאומי. לטענתה, ארה"ב בהנהגת טראמפ לא תשקיע מאמצים בהגנה משפטית בינלאומית על זכויות אדם. הדבר תואם את המגמה הנוכחית בזירה הבינלאומית של שחיקה במעמד של "זכויות האדם". תהליך זה מתחבר לעלייה בהשפעתן של סין ורוסיה על תוכנו של הדין הבינלאומי – מדינות המתנגדות להתערבות הליברלית בשם זכויות האדם. המשמעות של הדבר היא ירידה ביכולת להגן על זכויות האדם באמצעות אכיפה של נורמות בינלאומיות, תוך שימוש באו"ם ובגופים שיפטיים. עם זאת קיימים מנגנונים חזקים ומושרשים אחרים, כולל מוסדות אזוריים, נורמות "רכות" וגורמים אקטיביסטיים, אשר ימשיכו לדאוג לקידום ההגנה על זכויות אדם. המחברת מציעה לממשל טראמפ לקדם אג'נדה אחרת של המשפט הבינלאומי של שימוש במשפט הבינלאומי להבטחת השלום והביטחון העולמי, כולל עמידה על כיבוד האיסור על השימוש בכוח בזירה הבינלאומית ובלימת המגמה של הרחבת החריגים לאיסור זה (14 בנובמבר, [Lawfare](#)).

השלכות הבחירה בטרמפ על שמירה על לגיטימציה בפעילות הצבאית

ג'פרי ס. קורן מתייחס להכרזותיו של טראמפ במהלך קמפיין הבחירות, אשר העידו על כך שהוא אינו מייחס חשיבות לכיבוד המשפט ולהבטחת הלגיטימיות של הפעילות הצבאית. הצהרות אלו מעלות חשש כי מבחינת הנשיא הנבחר העמידה בכללים המשפטיים היא ערך מוגבל אשר צרכי ביטחון גוברים עליו בכל עת. המחבר מדגיש כי גישה זו היא מסוכנת, שכן הלגיטימיות

של הפעולה הצבאית היא מרכזית עבור אנשי הצבא שאמורים להפעיל את הכוח העצום הנתון בידיהם בשם העם האמריקאי, מתוך אמונה בגדולתה של האומה האמריקאית, בצדקת דרכה ובעליונותה המוסרית על אויביה. ללא אמונה זו, יישחק הבסיס המוסרי של הצבא ותיפגע רוח הלחימה של הכוחות (14 בנובמבר, [Lawfare](#)).

לקט הידיעות "משפט וביטחון לאומי" מתפרסם אחת לחודש. [צפו בלקטי הידיעות החודשיים](#).

*אם נתקלתם בבעיה בהרשמה, ניתן להירשם על ידי שליחת שם מלא וכתובת דוא"ל ל- liorz@inss.org.il

ניתן למצוא אותנו :

© 2016 כל הזכויות שמורות

התכנית למשפט וביטחון לאומי, INSS